

**Pannonicum bellum, sub Maximiliano II. Rom. et Solymano
Turcar. imperatoribus gestum : cum'que Arcis Sigethi
expugnatione, iampridem magna cura & studio, descriptum**

<https://hdl.handle.net/1874/427487>

2
PANNONI-
CVM BELLVM, SVB
MAXIMILIANO II. ROM.
ET SOLYMANO TVRCAR. IM-
PERATORIBVS GESTVM:

CVMQVE ARCIS SIGETHI
expugnatione, iam pridem magna
cura & studio, descriptum,

Per
PETRVM BIZARVM.

Vna,
Cum Epitome illarum rerum, quæ in
Europa insigniores gestæ sunt: &
præsertim de Belgarum moti-
bus, ab anno LXIII. usq̃
ad LXXIII.

1563 4/13 1573

Cum gratia & priuilegio Cæsareæ Maiest.

BASILEAE,
PER SEBASTIANVM
HENRICPETRI 1573

ANNALS OF THE

ROYAL SOCIETY OF LONDON

FOR THE YEAR 1840

AND THE PROCEEDINGS OF THE SOCIETY

IN THE YEAR 1840

AND THE PROCEEDINGS OF THE SOCIETY

IN THE YEAR 1840

AND THE PROCEEDINGS OF THE SOCIETY

IN THE YEAR 1840

AND THE PROCEEDINGS OF THE SOCIETY

IN THE YEAR 1840

AND THE PROCEEDINGS OF THE SOCIETY

IN THE YEAR 1840

AND THE PROCEEDINGS OF THE SOCIETY

IN THE YEAR 1840

AND THE PROCEEDINGS OF THE SOCIETY

IN THE YEAR 1840

AND THE PROCEEDINGS OF THE SOCIETY

IN THE YEAR 1840

AND THE PROCEEDINGS OF THE SOCIETY

IN THE YEAR 1840

AND THE PROCEEDINGS OF THE SOCIETY

ILLVSTRIS
SIMI DVCCIS AC DO-
MINI D. AVGVSTI SAXO-
NIAE ELECTORIS FILIO
ILLVSTRI

D. CHRISTI-
ANO, LANDGRAVIO
TVRINGIAE, MAR-
CHIONI MISNIAE.
S. D.

AGNA fuit olim, *Plato in Me-*
CHRISTIANE Prin- *none, uel de*
ceps, inter Plato- *uirtute.*
nem, eiusq; disci- *Arist. 1. Ana-*
pulum Aristotele *lyt. & in libris*
de Anima.
controuerſia, nū ea, quæ ſcimus,
ex quadā ſola reminiscētia pro-
ficiscantur, an ex noua cognitio-
ne, adeo ut in hanc lucem editi,
2 nihil

EPISTOLA

nihil planè nobiscum afferamus, præter quandam ingenitam facultatem, & naturæ uim, qua, rerum semina, & liberalium artium disciplinas interno prius doctoris lumine, mox autem externo sensuum adminiculo percipiamus. Cæterum, siue mortalium animi, authore Stagirita, nudi prorsus, ac nulla rerum specie uesstiti: sed apti, ac nati, qui omnia cognoscant, in corpora immigrēt: siue, ut alter censet, rerum omnium habeant notiones: sed corporis contagione oblitteratas, ita, ut nihil tūc intelligant, nisi extrinsecus pulsī, ad priorem notitiā reuocentur, non dubium est, quin per sensus, & præcipuè auditus, & oculorum (hi enim reliquis præstāt, ex quibus his duobus, prior, quoniam

Nostra cognitio ortum habet à Sensu.

NVNCVPATORIA.

niam eius præsidio scientia com- Quis sensus
in homine
præstantior.
paratur, dignitate præcedit) re-
rum intelligentiam assequamur.

Hinc homines eruditi, ex rebus Quomodo li-
teras inuentæ.
planè cognitiss, & uera opinione

colligatis, artes cōfecerūt, easq̄

tandem, ut posteris communica-

rent, diuino munere literas inue-

nerunt. Hoc autem inuēto quid

præstabilius excogitari potuit,

quid uè humano generi fructuo-

sus, cum ad priuatam uitam, &

mores formādos, tum ad urbes,

& regna instituēda: Ut uerò ipse

mundi, ætherisq̄ opifex Deus, à

quo uniuersa animantia originē

habent, cum hominis naturā, per

lapsum primi parētis, densa qua-

dam rerū cœlestium caligine ob-

duci uideret, priorēq̄ imaginē,

cuius instar cōdebatur, ita in no-

EPISTOLA

biliori eius parte obscuratam, ut
 uix amplius quicquā ueteris for-
 mæ appareret, hāc denuò per le-
 gē in tabulis expressam, & Mo-
 lis ministerio promulgatā, illu-
 strari uoluit, ut pristinā pulchri-
 tudinem reciperet, & quæ sibi a-
 genda, uel omittenda forent, cla-
 rē, liquidoq; perspiceret: Sic sanè
 quorundam animos excitauit,
 qui magno ingenio præditi, ra-
 tionem inuenirent, qua homini-
 rerum euentus, quæque fuerint
 maximorum regum consilia, &
 actiones, innotescerent. Hoc san-
 nè beneficium nobis præstat His-
 storia, quæ tanquam in amplis-
 simo theatro, publica, & priuata
 exempla proponit, ut ea inspici-
 entes, præclara uirorum illustriū
 facinora imitemur, & quæ nobis
 aliquid

*Hominiis mēs
 post lapsum
 Adæ, per Mo-
 sis legem illu-
 strata.*

*Quid benefi-
 cū afferat Hi-
 storia, & cui
 præcipuè co-
 gnoscenda.*

NVNCPATORIA.

aliquid incommodi, uel dedecoris afferre possunt, euitantes, atque aliorum periculis edocti, uitæ pariter, ac existimationi consulamus.: at si mentis oculos ad altiora erexerimus, tum statim sese offerent summorum imperiorum auspicia, progressus, & fines, & quomodo qui cæteris imperarunt, gloria, opibusque floruerint, uel à sublimi statu, ad ima collapsi, tandem funditus interierint. Hæc uero, etsi eorum omnium interest, qui ingenuè, ac liberè liter educantur, ad eos tamen præcipuè spectat, qui militare imperium exercent, siue legitima successione, uel ciuium suffragio, principatum obtinuere, hisque, cum historica lectione, ipsius etiam Philosophiæ, &

EPISTOLA

*Contra Phi-
losophiæ con-
temptores.*

*Plato de Rep.
uel de Iusto,
Dialogo V.*

generatim aliarū artiū studia cō-
iungēda, quibus haud dubiè mi-
litaris honor splendescit, & poli-
ticū regimē sustinetur. Nec enim
illorū perniciosæ, ac barbaræ o-
pinioni adhærendū est, qui cen-
sent, res bellicas corporis dunta-
xat uiribus administrari, et in eis,
quos Deus in supremo loco esse
uoluit, si naturali quodā iudiciū
acumine polleāt, etiamsi nulla e-
ruditione suffulciātur, nihil aliud
omninò desiderādū esse. Verūm
quàm huiusmodi homines à res-
cta sententia procul absint, Plato
apertissimè demōstrat. Hic enim
tū deniq; humanū genus, bea-
tū fore pronunciauit, si aut docti
& sapientes homines illud rege-
rēt, aut, qui reliquis præficiūtur,
omne suū studiū in sapientia col-
locassent.

NVNCVPA TORIA.

locassent. In his autē, qui militiæ præfunt, duæ potissimùm uirtutes requiruntur, uidelicet, prudētia, & fortitudo. Magnū quidem certè utriusq; momētū: sed prior alteri lōgè anteferēda est, & quā quā in primis à natura puenit, ea tamē, ut rebus gerendis apta, & idonea reddatur, arte, ac institutione pficitur. Nec sanè apud Romanos, Fabricius, Metellus, Cato, Lucullus, Pōpeius, & Cæsar, tantam sibi ex rebus gestis laudē cōparassent, nisi ad rē militarem, doctrinæ, ac eloquētiae studium addidissent. De ipso quidē P. Africano M. Tullius refert, illum semp Socraticū Xenophontē in manibus habuisse. Quid iam de summis Græcorum Imperatoribus dicendū? Nonne Alexāder

Plurimi ex Romanis, Græcisq; Imperatoribus, cū re militari literas coniunxerunt.

De P. Africano.

EPISTOLA

De Alex. Magn.
 gno uide Au-
 lum Gel. lib.
 20. cap. 4.

cognomento Magnus, instar om-
 nium esse poterit? Huius quid-
 dem extat epistola ad Aristotelē
 conscripta, in qua dixit, eum nō
 rectē egisse, quōd disciplinas
 ἀκροματικὰς, quibus ab eo erudi-
 tus fuerat, libris editis, inuulgasse-
 set. Nam, qua, inquit, alia re pre-
 stare ceteris poterimus, si ea, quę
 ex te accepimus, omnium prorsus
 fient cōmūnia? Quippe ego
 malim doctrina, quàm opulētis
 antecire. Hic etiā adeō poēsi Ho-
 merica delectatus est, ut illi inuis-
 gilare non cōtentus, eidē etiā in-
 dormiret. De Xenophōte, pleni
 sunt annales, quid sub Cyro eges-
 rit, et quomodo post eius obitū,
 Gręcos, incolumes domū redus-
 xerit. At quorsum hæc tam altē
 repetita oratio? Haud sanē ob as-
 liud

NVNCVPATORIA.

iud, Princeps Ornatissime, nisi
 ut in ea, tuas egregias dotes, tan-
 quā in lucidissimo speculo, con-
 templeris, uideas q̄, mihi per am-
 plam materiam suppeditari, qua
 tuum nomen summis laudibus
 prosequar, ex quo Princeps, tan-
 tiq̄ Principis filius, in hac uiridi
 ætate ijs artib. & disciplinis tuū
 animū exornas, quib. Regnorū
 felicitas præcipuè continetur.
 Hæc nimirū est causa, ut, quē ad
 modū Cypriū bellū, sub tui Illu-
 stris. Parentis auspicio, edendū
 curauī, sic meam historiam de
 bello Pannonico, & plarac̄ alia
 memoratu digna, quæ his pau-
 cis annis in Europa contigere,
 tibi, paternæ cum dignitatis,
 tum uirtutis emulo, a cheredi, cō-
 secrarem. In his, plura (ni fallor)
inues

EPISTOLA

inuenies, quę tibi nō modò iucūditati: sed etiā haud paruo usui, ac emolumento futura sint, cū optimè noris, quā uim exēpla secū afferre soleāt. In Pannonica narratione, præter alia, duo in primis cōsideranda, uidelicet, mors Solymani, et Mehmeti prudētia. Ex priori, licet animaduertere, quā inania sint, uel potētissimorū regū cōsilia, quamq̃ haud rarò in medijs conatibus frangātur. Ex altero, quàm oīa prosperè succedāt in eo exercitu, cui præsit sapiēs, ac prouidus Imperator, eūq̃, talē extitisse, nemo planè inficiabitur, qui sedulò expēdet, qua solertia, militē obsequentē retinuerit, regiū thesaurū, intactū cōseruarit, & postremò Selymū in patris solio cōstituerit. Quòd uerò
ad

Que præcipue in bello Pannonico digna obseruari.

NVNCVPATORIA.

ad Solymanū spectat, is quidem
 firmo animi decreto statuerat, is-
 terū Viennā inuadere, nec ob a-
 liā causam cū tanto agmine Byz-
 zantio recessit. Atqui, nō solum
 quod tantoperè optārat, p̄ficere
 nequiuit: uerūm, ne arcē quidē
 Sigethi captam uidere potuit. In
 hoc praelio (ut modò plerōsq; a-
 lios, & ueteri pro sapia, et pugnā-
 di ardore conspicuos, hīc tacito
 sermone omittam) duo summè
 inclyti, ac insignes fuerūt, scilicet,
 Lazarus à Schuenda, & Nicola-
 us Serinus, quorum uterq; illud
 sibi proposuit. Pulchrumq; mo-
 ri succurrit in armis, atq; idcirco
 pro fide, patria, & Imperij Maie-
 state, seipsum, ueluti duo Scypi-
 adq; contra Turcicam tyrannidē
 ad omnes casus periculorū ob-
 iecit,

*Laus Lazari
 à Schuenda,
 & Nicolai
 Serini.*

*Virg. lib. II.
 Aeneid.*

EPISTOLA

iecit, & sæpè hostem ingenti clade affecit. Hic quidem in Sigethi expugnatione, ubi optimi ducis partes impleffet, fortissimè dimicans, triste admodum, & lachrymabile sui desiderium reliquit. Alter uerò adhuc, Superum fauore, in uiuis est, plenus singulari prudentia, & militari gloria, nec minùs Marti carus, quàm Palladi, cum utriusq; numen patri semper ueneratione coluerit. Ex ipsa uerò Saxonia, ex qua singulis temporibus, tanquam ex equo Troiano, innumeris bellico certamine illustres puererunt, cōspicies, plurimos cohortium centuriones, ac nobiles uiros, ad Maximilianum Cæsarem profectos, ac illi strenuam in eà expeditione operā nauasse, quorum

*In Saxonia
semper fuerūt
uiri fortes, ac
bellicosi.*

NVNCVPATORIA.

rum quidem nonnulli suis impensis, alij sumptibus illustrissimi Electoris AVGVSTI, meruerunt. Huius uerò laudis haud exigua portio ad eius loci Principem redundat, eademque olim, sicuti aliarum rerum, in te, non secus quàm è radice arbor, aut è fonte riuulus, emanabit. Ipse quidem hætenus magnam apud omnes tui expectationē concitasti, eamque indies abs te augeri, ac etiam superari, ex constante fama, & multorum sermonibus defertur, ideoque, quod uates Mantuanus de Iulo Aeneæ filio, idem omninò de te dici potest.

Ante annos, animumque gerens, curamque uirilem.

Lib. 9. Aeneid.

Hinc ergò factū est, ut me prorsus

EPIST. NVNCVPAT.

sus cōtinere nequiuerim, quin tibi
 tāta Heroicę indolis fœlicitatem
 gratulatus, quoquo modo
 possem, nūc meā obseruatiā de-
 clararē. Spero aut, hūc meū ani-
 mū ab utroq; approbatū iri, qđ
 fanè, si ita, ut, innata utriusq; be-
 nignitate fretus, maximè cōfido,
 euenerit, mihi in posterum haud
 mediocriter gaudebo. Interim
 bene uale, CHRISTIANE Prin-
 ceps, eumq; cuius nomē refers,
 toto pectore oro, ut te, omniaq;
 tua consilia moderetur, ac fortu-
 net. Dat. Basileæ, anno a Salu-
 tifero partu, M. D. LXXIII.
 Mense Ianuario.

Tuæ ill. Amplitudini

Maximè studiosus,
 atq; addictus,

Petrus Bizarus.

INDEX COPIOSIS

SIMVS RERVM PRAE-

CIPVARVM, QVAE IN

hac Historia conti-
nentur.

- A** Braymum cur So-
lymānus omni
regno exuerit
126
- adamas lapis nobilissimus
118
- adamus Gallus praefectus
Germanorū militum 28
- adolescens mortuus, resur-
rexit 303
- adrianus Baleonus Vien-
nam, ex Italia contendit
91
- aedificiorum apud Indos
structura 256
- agria urbs magno metu
perculsa 153
- agriam Turcae deuastant
73 Caesariani ingrediū-
tur 16
- agrienses Turcas inuadūt
16
- ainatschum oppidum pan-
noniae 73
- alba regalis unde dicta 36
Caesarianis p iudicē pro-
dita 38 urbs insignis
in Hungaria Citeriore 6
- albæ regalis praefectus ca-
pitur à Georgio Thury-
gero 113. 114. pra-
tio redemptus 148 op-
pugnatio cur à Caesaria-
nis sit intermissa 38
- albam regale Eccius à Sal-
ma oppugnare statuit 36
- alba Iulia unde dicta 8
metropolis Transylua-
niae 8
- albanus dux Genuam ue-
nit 220 in Belgium mit-
titur 220 Aegmundanū
Memorantium com-
prehēdi iubet 221 comi-
tū

I N D E X.

- tes Aegmundanum & post liberatus 35
 Memorantium de Flor de Alexando Seuero per
 ni decollari iubet mittente, Christianis pu
 222 blica tepla in urbe Ro-
 ma 207.208
 albani ducis aduentus in inter Allobrogum & Man
 Belgium: 221 hostilitas tuanum principem dis
 in Belgio. ibid. fida ob urbē Casale 54
 inter Albanum ducem & Mantuanum princi
 & Auracum bellū 320 pem controuersia, quā
 alberigus Hispaniarum co do sit exorta 66
 piarum praefectus 54
 albericus, Lodronius duci alphosus Atestinus, Ferrā
 Albano obuiam proce- ria princeps Casari sup
 dit 221 petias iniit 96
 albertus de Priua praefe- atestinus dux Casari sup
 ctus nouarum insula- tias contra Turcā mit
 rum 264 tit 82
 Laschus, Sarmatia regu- alphonso Atestino Casar
 lus, Casari auxilio ue- gratias agit 133
 nit 92
 ad Albertum Brandenbur alphonsius Villoa, quosdam
 gium Teutonici ordinis libros sibi falso adferi-
 dignitas peruenit 58 bit 305
 alla apud Turcas quid si- altemburgum oppidū 95
 gnificet 160
 alexander Vitoldus prin- altempis Cardinalis Au-
 ceptus Lithuaniae factus gustiam proficiscitur 67
 254
 Këndius captus, & paulo alypartau, unus ex praefe-
 ctis Turcarum 78 pur-
 puratus occisus 133
 inter Amurathem & La-
 dislaum,

I N D E X.

- dislaum, regem Sarma-
 tiæ prælium* 131
*de Amurathe mirabilis
 narratio* 132
*amurathes comes Aegmō
 danus Mechliniā profi-
 ciscitur* 213
*andreas Bathorus mori-
 tur* 310
*Vesalius in Cyprum profi-
 ciscitur* 284
*andrea Vesalij medici ce-
 leberrimi miserabilis in-
 teritus* 284
*andronicus Palæologus im-
 perator Turcar. Liguri-
 bus Chium insulā dono
 dat* 173
*angliæ reginæ insidiæ stru-
 ctæ 217 regina legatos
 mittit Brugas* 181
*anglorum cum Belgis di-
 versis dirimuntur* 182
*inter Anglos & Belgas
 dissidia exorta* 180 &
*Belgas controuersia di-
 rempta,* *ibid.*
*antemus conditor arcis Si-
 gethi* 101
*antonijs Brunus Viceco-
 mes Montegū in collo-
 quio Brugensi* 181
*Canossa auctor conspira-
 tionis in pontif.* 228
*Hochstrata in locum Au-
 raici Antuerpiæ consti-
 tutus* 201
*Verantius Agriensis anti-
 stes ad Turcam mit-
 tur* 155
*antuerpiæ motus excitati
 190 motus sedatur* 217
*seditionis auctores pu-
 niuntur* 218 *conuentus
 habitus* 189 *publicæ
 cōciones prohibita* 217
*antuerpiæ firmiora præsi-
 dia imposita.* *ibid.*
*prope Antuerpiam cædes
 habita* 214
*in Antuerpia urbe qui arti-
 culi præsidarijs militi-
 bus præscripti fuerint
 197 urbe editio exorta
 215*
*antuerpiani legatos Brus-
 xellas ad Parmensē
 mittunt* 217

a 2 aper

I N D E X.

- aper & leo se mutuò inter
ficiunt 397
- aque Augusta, uulgò Ba-
iona 273
- aquisgranum oppidum
Germaniæ, olim Nua
guerrura dictum 46
- arabum à Turcis defectio
158
- argentina urbs communi-
tissima Germaniæ 46
- argenti magna copia in In-
dia 250
- archiepiscopi Germaniæ
43
- arnoldus Ferrerius uir do-
ctissimus 296
- articuli, qui à Cæsare in
comitijs Augustanis pro-
positi fuerunt 62
- arzila urbs in Africa
307
- athesis fluij inundatio a-
pud urbem Veronam
287
- atiuar oppidum à Transyl-
uanis, captum 10
- apud Atrebatenses Augu-
stanum dogma publicè
concionatum 189
- augusta Vindelicorū urbs
Germaniæ 46
- augustæ Vindelicorum co-
mitia in dicta 42 comi-
tia instituta 48
- prope Augustam Vindeli-
ciam mulier quinque ge-
minos edidit 303
- augustus Elector Saxonie
diploma à Cæsare acci-
pit 65 Saxonie contra
Gulielmum Grumba-
chium bellū gerit 137
- Saxonie Cæsari con-
tra Turcam suppetias
mittit 31 Saxonie Aus-
gustā proficiscitur 56
- Saxonie supremus iu-
dex Curie Imperialis
44 Saxonie suas co-
pias in Saxoniam ex
Hungaria reuocat 39
- augusti Electoris in mone-
tis inscriptio 133
- in Aurangia urbe uatici-
nium inuentum, de cala-
mitatibus regni Gallie
311

I N D E X.

- auri fragmenta sesquial-
bralia in Transylvania
eruta 9 magna copia in
India 259
- auriferi fluij in Pannonia
7 8 fluij in Transylua-
nia 9
- austria quomodo distin-
guatur à Pannonia ei-
teriore 6 superioris Pá-
nonie caput 5
- austria nomen unde 77
- austriae descriptio 75 des-
criptio secundum Pto-
lemaeum. ibid. flumina
76 urbes antiquae 7
nouae. ibid. insignia
olim 77 descriptio se-
cundum Georgium Ri-
theymerum 76. 77
- austriaci nobiles Caesari
auxilia decernunt 135
proceres petunt religio-
nem Augustanam à Cae-
sare 135 denuò pro Au-
gustana religione in-
stant 136
- austriacis nobilibus Caesar
edictum praescribit 135
- comitia à Caesare indi-
cta 133
- B
- iuxta Babolscham oppidum
Turcarum caedes 33
- bachasinus 241
- badensis marchio mittit le-
gatos ad Caesarem 131
- balaton lacus in Pannonia
6
- balbotia regio 115
- in Batazeta potestatem
Byzantium quando ue-
nerit 130
- à Batazete, Methon quomodo
sit expugnata 102
- baioaria princeps mittit
Caesari auxilia 98 prin-
ceps Ratisbonam mitti-
tur à Caesare 137
- baioarius Antistes Augu-
stam proficiscitur 56
per eundem Maximili-
ani propositio lecta
62
- bartholomaeus Hornutus
à Turcis capitur 86
- basilea urbs Germaniae 46
- a 3 bataui

I N D E X.

- batavi scribunt Parmen-
 si, & expetunt Aurai-
 cum 201
 apud Batauos Augustanū
 dogma prædicatū 189
 motus exorti 201
 bebecus infensissimus Cæ-
 sari 149
 belgium ad Carolum V.
 hæreditariò peruenit
 184
 belgij præfecti dignitas
 185 ciuitatum statuta
 & leges. ibid.
 belgium Sigismundus re-
 gulus Tirolis adeptus 183
 in Belgio uarij motus exor-
 ti 189 motus, & quæ
 illorum causæ 182 mul-
 ti nobiles capite trun-
 cati 221 motuum causa
 185 omnes motus seda-
 ti 218 bellum inter du-
 cem Albanum & Au-
 raicum 320 uarij mo-
 tus exoriuntur 213
 belgarum leges & statuta
 182 cum Anglis diuer-
 sè dirimuntur. ibid.
 inser Belgas & Anglos cõ-
 trouersia diremptar 80
 & Anglos dissidia ex-
 orta. ibid.
 apud Belgas Augustanum
 dogma publicè concio-
 natum 189
 belgica nobilitas Bruxellæ
 conuentū celebrat 186
 principi Parmesi suppli-
 cè libellū offert 188 ad
 Philippum legationem
 mittit 189 conuentum
 celebrat in urbe Mecha-
 linia 213 supplicè libel-
 lum ad Hispanum mit-
 tit 201 magnam pe-
 cuniã summam in unū
 colligit 190 denuo
 legatos mittit ad Par-
 mensem 214 se ad bel-
 lum parat 194
 belgicæ nobilitatis conuē-
 tus in oppido Santron
 191 supplicationes His-
 paniarum regi exhibi-
 tæ 186
 belgradum à Solymanno
 expugnatum 102
 beller-

I N D E X.

bellerbechi apud Turcas qui	78	Rhodiæ militiæ, præfe- ctus classis Maximilia- ni	83
bellum contra Turcam in- stium	73	boduelus regem Scotiæ in- terfecit	225
belli ciuilibus in Saxonia exi- tus	132	boduelus acie uictus in Da- niam aufugit	226
benedictus Acoltius au- thor conspirationis in pontificem Romanum	278	bohemi Casari suppetias contra Turcam mittunt	95
benedicti Acoltij demen- tia	279	bolduc oppidum cū Hispa- niarum rege in gratiam redit	218
bernardinus Tomitanus, cla- rissimus philosophus	298	bonsinius de Transylua- nia	9
in Beregza oppido Scy- tharum immanitas	143	à Boslange, Selymus Cæ- sar Turcarū creatus	118
bernhardus Hardecus u- nus ex capitaneis Casa- sariensis	75	bozneases sunt populi	6
bram oppidum	219	brabantia ad Sigismundū principem Tirolis perue- nit	183
bigihon caput Croatiae, olim Furnium dictum	7	brabantia ducatus, priuile- gia typis excusa	192 itē 95 primò ea statuerit ibi.
bilis nuncius à Romano Pontifice ad Maximilia- num missus	56	bradeburgicus elector mit- tit legatos ad Casarem	131 supremus regij cubi- culi magister 44 Augu- stam uersus iter susci- pit,
bisucia oppidum Transyl- uanie	8		
blachus Germanus, eques			

I N D E X.

- pit in uia morbo corre
 pius, domum reuerii
 compulsus est 55
 brassouia oppidum in
 Transyluania 8
 brederodus Antuerpiam
 cum multis proceribus
 proficiscitur 213 Via-
 nam proficiscitur 213
 cum uxore ac familia
 ex Holanda aufugit, &
 Bram puenit 219 prin-
 cipi Parmensi suppli-
 cem libellu offerit 188
 arcem Vianam Hispa-
 no denegat 213
 brederodi & Geustorum
 conuentus in urbe Sans-
 tron 191
 inter Brederodum & Hi-
 spaniarum regem lis &
 controuersia 219
 brera urbs Germania 46
 brest oppidum maritimum
 241
 brissacus dux Casari auxi-
 lia contra Turcam fert
 96
 brissaco duci Casar gra-
 tias agit 133
 in Brisilia S. Vincentij
 Monstrum Indianum
 in littore apparet 304
 ex Britannia, qui principes
 Casari auxilio contra
 Turcam uenerint 91
 brugis colloquium ince-
 ptum 181 conuentus
 habitus 180
 brunæ conuentus habitus
 136 eiusq; articuli. ibid.
 brunscuicēsis princeps Via-
 nam mittitur 219
 bruschius praefectus oppi-
 di Carponæ, Turcas in-
 sequitur, multosq; fudit
 93
 brussiam Lithuani inua-
 dunt 23
 brutij populi 179
 bruxella firmioribus praesi-
 dijs munita 213 Bel-
 gica nobilitas conuen-
 tum celebrat 186
 buda metropolis Hunga-
 riæ Citerioris & quo die
 à Turcis sit expugna-
 ta 102
 budana

I N D E X.

budam usq; Caesaris lega-
ti ueniunt 156
budanus p̄fectus ex Alba
regali Budā uersus con-
tendit 85 *scribit ad*
Eccium Salmensem
151 mittit munus ad
Imperatorem *ibid.*
Palotam oppidum ob-
sidet 79
burgundia ad Carolum 5.
hereditariò peruenit
184
burgundiam Sigismundus
regulus Tiroli adeptus
183
burchardus Barbi: unus
ex p̄fectis Casaria-
nis 74
byzantium in Baiazetis
potestatem uenit 130
per Byzantium urbem Se-
lymi edictum 119

C

Caesar Pragæ conuentum
celebrat 137 *Bru-*
nam proficiscitur 136

Augustæ Vindelicorū
comitia indicit 42
respondit proceribus
Germaniæ 131 *Ioan-*
nem Fridericum Vna-
riësem adhortatur 137
se ad bellum parat 41
delectum Germanorū
militum haberi iubet
28 Eccium ab oppu-
gnatione Albæ regalis
reuerii iubet 37 *per*
lustrat exercitum 98
alias copias in Tran-
sylvaniam mittit 12
medicos ad Lazarum
Schwendium mittit 27
legatos ad Solymannū
mittit 38 *Mogunti-*
tino Electori obuiam
Augustæ procedit 55
Pontificis suppetias cō-
tra Turcam implorat
56 ex Bohemia Vien-
nam redit 139 *Tur-*
carum regi splendida
munuscula mittit 155
cur Eccium ab oppu-
gnatione Albæ regalis
 4 5 *auo-*

I N D E X.

- auocerit 38 in Bohemiam proficiscitur
 136 se ad bellum contra Turcam parat 74
 legatos ad Turcā mittit 155 copijs auxiliarijs gratias agit 133
 Augusta discedit 74 de morte Solymanni
 certior factus 130 redit Viennam 136 inter
 Sueciae & Daniae reges dissidia componit
 50 mittit suppetias Schuendio 142
 Caesaris edictum Austriae praescriptum 135
 legati ad Selymum intromissi 156 hono-
 rificè à Budanis accepti ibid. Byzan-
 tium ueniunt ibid. Viennam, Byzantio
 reuersi 157 exercitus dimissus 133 re-
 sponsum Austriacis nobilibus datum 135
 Casari mors, Solymanni indicatur 106
 Lazari Schuendij morbus longè grauissimus 27
 Germaniae principes auxilia promittunt 63
 quid Selymus nunciariè 146
 Caesarem Schuendius admonet, ne pacem cum
 Turca ineat 18
 Principes Germaniae, pro redimendo, Ioan-
 Friderico, orant 131
 rex Polonia à Transyluanico bello abhortatur 13
 inter Caesarem, & Turcarum imperatorem in-
 duciae factae, earumque conditiones 157. 158
 ad Caesarem Solymannus mittit legationem 17
 Caesares, contra Turcam bella suscipientes, cur
 Germaniae procerum auxilia petant 42
 Caesariana classis Iauaria num delata 96
 Caesariani, de Solymanni aduentu certiores facti

- 40 multa loca
 Turcis eripiunt 153
 Zaduarum oppidum
 expugnant 140 Hust
 oppidum oppugnant
 79. 150 Iauarinum
 proficiscuntur 83
 Vesperinum obsident
 84 Tattam oppidū
 obsident, & occupant
 86. 88 Munkatschū
 oppidum expugnant
 140 Salmarum res
 recuperant 16 à Sal-
 maro oppido discedūt
 22 Tokayū expugnant
 15 Serentschinum oc-
 cupant 16 noctu a-
 ditum ad Tokayum fa-
 ciunt 14 duce Graf
 sueno Turcas fudunt
 31 Turcas clam inua-
 dunt 16 magna cla-
 de afficiunt 33 cur
 castra Turcarum non
 inuaserint 136 ho-
 stium pecuniam inter-
 cipiunt 150 à Tur-
 cis miserè caduntur
 112 ab hostibus inter-
 cepti 34 capiun-
 tur à Turcis per insi-
 dias 85 à Keret-
 schenio proditi 112
 multos ex Transylua-
 nicis ad oppidū Mun-
 katschum interficiunt
 27 multos ex Tur-
 cis propè Sigethum in-
 terficiunt 19 in
 castra Turcarum ex-
 currunt 111 Tur-
 cas clam inuadunt 94
 quibus uexillis usi fue-
 rint 31 caduntur
 à Turcis, absente Seri-
 no 19 milites ex-
 auctorati 133 Tur-
 cis septem signa propè
 Salmarum adimunt
 21
 Casarianorum copiae 11.
 81 castra 32
 stratagema 11. 16.
 23 pulcherrima oc-
 casio, ad occupan-
 dam Albam rega-
 lem 37
 Casa

I N D E X.

Cæsarianorum militū præcipui præfecti	11.28	ualibus	303
equitatus	82	calambach oppidū à Turcis occupatum	144
19.112		calidischieri, apud Turcas qui	121
conuenta	96	cambria pars Angliæ Vudlia aliàs nūcupata	294
ptiones prope Sigethū	19	in Cambria portio terre commota & aliàs per se subuecta	294
cæsarianis ex Tatta oppido plurimum damni inferitur	96	campso Gaurius deuictus	102
noua auxilia missa	22	canadas, uel Chelagza oppidum in Nouis insulis	240
Turci plurima damna inferūt	10	canariæ insulæ	241
in Cæsarianos Turcæ irruunt	113	canisa oppidum	133
inter Cæsarianos multa morborum genera	27	caphaurbs olim Theodosia Chersonesi	295
& Transylvanicos conflictus	154	caphæ descriptio	ibid.
à Cæsarianis Vesperinum occupatum	85	apud Capham urbem tres soles uisi	296
ingens nacla	95	caput Gallicum portus	242
Turcæ cæduntur	110	capitschius Purpuratus occisus	133
ex Cæsarianis multi à Trāsylvano suspensi	35	caramani reguli origo	298
cate in littore maris inuentum, in quo erant plurimæ triremes, cum omnibus instrumentis nau-		cardinalis Alexandrinus	in

I N D E X.

in Pontificem Romanū
eligitur	280	carolus IIII. imperator
Brabantie priuilegio-
rum instaurator	192
carolus, & Ferdinandus,
filij Philippi regnum di-
uidunt	183	Quintus imperator de-
claratus	124
Brimeus, comes à Meghen
in Holandam mittitur	219	omnia sua regna in Bel-
gio, Philippo tradit	184
Emanuel, filius Philiber-
ti Allobrogum Princi-
pis, natus	313	inter Carolum V. & Gal-
liarum regem diurnū
bellum	313
Hispaniarum regis filius
moritur	222	caroli VIII. Galliarum
regis aduentus in Nea-
potim	311-312
Archidux Austriae, Tur-
cas in fugam uertit	116	carolus IX. Galliarum
rex ducit uxorem	315
cum hoste leuia praelia
init	115	carpathij montes	7-9
caroli Archiducis in Va-
leria praclara facino-
ra	32	ad Carponam oppidum
Turca 40. messorum, an-
te portam, ientaculum
fumentes, abducunt	93
ad Carolum Archiducem
Austriae speculatores de-
lati, & quae coram eo
de expeditione Turca-
rum confessi sint	40	casimirus filius Ladislai
Iagellae Poloniae regis,
Lithuania potitus	234
per Carolum Archiducē
Austriae, conuentus Poso-
nij habitus	64	caspari Alapiani uirtus in
re militari	94
caroli Mag. sepultura	46	cassalis urbs	66
		ob Cassalem urbem dissi-
dia	53
		casso-	

I N D E X

Cassouiam Casariani con-
tendunt, & ad tam per-
ueniunt	11. 12	chetuari populi	75
propè Cassouiam, Scytharum
& Turcarum im-
manitas	144	chiesfeli, locus sic dictus	
castrenses à Solymanno
uicti	126	117	
de Cataldo sancto uiro, &
Pontifice	312	chios insula, unde sit di-
cta, uariae opiniones	
catiamerus Tolayum oc-
cupat	13	173 Ethalia dicta	
catorum oppidum	116	ibid. ab Androni-
co Palæologo Liguri-
bus donata	173 oc
cecius mons	6. 75	cupatur à classe Tur-
cica	176 à Turcis mi-
serè deuastata
ceius fluuius Austriae	77	178	
cernouichius Byzantio,
Viennam redit	28	chij insulae descriptio	173
ceruorum tria genera in
Terra Florida	266	circuitus ibid. inco-
la tributa Solymanno	
setro, capellum Austriae	76	denegant	174. 178
in Ceuta urbe monstrum
editum	303	funt tributarij Mahu-
meto Turcarum impe-
ratori	174 senato-
res, cum eorum fami-
lijs mittuntur Byzan-
tium
calecdon oppidum	118	179	
charenta fluuius in Nouis
insulis	260	chij cuiusdam constanti-
a	178
chenoneaux, fluuius in
Nouis insulis	264	chium insulam Turcae ini-
uadunt	175 cur Tur-
cae inuaserint
chelegxa oppidum	240	in Chio insula omnes pro-
ceres interfecti	178
		in Chio	

I N D E X.

<p>in Chio insula Turcarum
immanitas 178</p> <p>chijs cur Solymannus
tam infensus fuerit
175</p> <p>christiana Respublica quã
ta damna in Pannoni-
co bello susceperit 126</p> <p>christianorum militum so-
lertia in arce sancti El-
mi 169</p> <p>templa in ur-
be Roma, tempore Se-
ueri 208</p> <p>christiani principes, cur
non temerè Turcam
ad arma prouocare
debeant 161</p> <p>christianus Bruck Doct̃or
in quatuor partes dis-
sectus 138</p> <p>christophorus Bassoleuil-
la, in cõuentu Brugien-
si præses 184</p> <p>Carnerus insignis mathe-
maticus 302</p> <p>Liechtenstein, unus ex
capitaneis Casarianis
75</p> <p>rei militaris glo-
ria, celebris 29</p> | <p>Schellendorfus, unus ex
capitaneis Casarianis
74</p> <p>Orzagus sine herede mor-
ritur 310</p> <p>christophori ducis Vuir-
tembergici filia, Lu-
douico, Cattorum prin-
cipi, desponsata 51</p> <p>cibinium oppidũ in Tran-
sylvania 8</p> <p>cicora regio à plurimis
indagata 257</p> <p>cicora regionis descriptio
ibid.</p> <p>ciuitates liberæ, quantos
redditus annuatim Ca-
sari soluant 43</p> <p>Imperij quæ, & quot
44 quæ olim sub
imperio fuerunt 47</p> <p>unde sibi libertatem
parauerint 45</p> <p>ciuitatum liberarum pri-
uilegia 45</p> <p>ciuitatum liberarum po-
tentia ib.</p> <p>claudionum castellum Au-
striae 76</p> <p>clebolus</p> |
|--|---|

I N D E X.

<p>Clebolus cosmographus
insignis dictus 173</p> <p>cleuens is comes legatos
mittit ad Casarem
151</p> <p>coléburgius Bruxellas pro
fici scitur 186</p> <p>colonia Agrippina urbs
Germaniæ 46</p> <p>coloniensis archipræsul ma
gnus epistolarum ma
gister pro Italia 43
Augustam profici sci
tur 56</p> <p>colosium oppidū in Tran
sylvania 8</p> <p>columna erecta apud In
dos, cū insignibus Gal
liarum regis 250</p> <p>comar oppidum à Turcis
occupatum 144</p> <p>cometa Ferrariæ apparet
290.310</p> <p>cometæ tres in Italia appa
rent 300</p> <p>comitia Augustæ Vinde
licorum indicta 42
celebrata 48 fini
ta 74</p> | <p>comitia Spira habitata 315</p> <p>comitia cur à Caesaribus
instituantur 47</p> <p>comitorum Augustan. ar
ticuli 62</p> <p>in comitijs conuentus tres
47</p> <p>commendonus Cardinalis
Augustam Vindel. ad
Casarem mittitur 55</p> <p>conspiratio Romæ contra
Pontificem, & quomo
do sit patefacta 279</p> <p>constantia olim urbs impe
rialis 47</p> <p>constantinopolis quando
primò ad Turcarum
potestatem uenerit 131</p> <p>constātinus supremus Græ
corum imperator 129</p> <p>de Constantino imperato
re 208</p> <p>corsica insula olim Cyrenus
280</p> <p>cosmus Hetruria princeps
mittit Casari suppe
tias contra Turcam
82</p> <p>à Cracouia usq; ad Vlnā
quot</p> |
|--|--|

I N D E X.

quot milliaria	132	menta	258
tremisium oppidum Au-		inter Daniæ & Suetiæ re-	
stria	67	ges bellum	257
croatia est regio	6	daniisci oppidi situs	47
croatia metropolis quæ	7	danubius fluvius nobilis	
crocum gignit Austria		76 totius Europæ no-	
76		bilissimus	6
erux in caelo uisa	296	dardanenses à parmenio-	
quid præfiguret	296	nide deuieti	316
eupressi in India magna		dauid Betonis author sedi-	
copia	251	tionis in Scotia	224
eyrnus insula olim sic di-		Bomgartnerus rebelles	
cta, nunc corsica	280	138	
		debrecinum oppidum, à	
D		Melchiore Balasso ere-	
		ptum	10
Dacia regio olim sic di-		dedes oppidum à Turcis	
cta, nunc Transylua-		oppugnatum	152
nia	8	delphinus fluvius	270
daciæ ac Sueciæ regibus		dersius præfectus Nitriens-	
iniungitur à Cæsare ut		sis arcis, ex hostib. mul-	
arma deponant	63	tos per insidia occidit	
inter Daciæ & Sueciæ re-		40 Germanorum mi-	
ges pax 131 & Suetiæ		litum	28
reges dissidia	49	desmex castellum à Turcis	
dalmatia regio cui sit sub-		occupatum	19
iecta	6	despotorum ditio à Mahu-	
dama apud indos alun-		meto occupata	174
tur, uti apud nos tor-		diassouum castrum	232
		b diony-	

I N D E X.

- dionysius Callus uir nobilis ab Erico rege Suetiæ interficitur 228
- dominicus Venerius insignis Mathematicus mortem Solymanni prædicit 108
- drauus fluuius 98 Hungariam à Sclauonia distinguens 6
- supra Drauum fluuium pons factus à Turcis 98
- duchela locus in Africa sic dictus 308
- prope Druuijua fluuiū Moschouitarum ingens clades 235
- E
- Ebraimus Turcarum orator ad Casarum mittitur 157
- eccius à Salma proficiscitur ad obsidionem Albæ regalis: moxq; reuocatur à Casare 36 cur à Casare ab oppugnatione Albæ regalis sit auocatus 38 cum suis copijs Tattam oppidū occupat 58 Vesperinū obsidet 84 oppidum Tattam obsidet 86
- eclipsis solis facta 310
- Eduardus Cernouichius Byzantio ad Casarem redit 154
- Egmondanus comes ab Albano comprehensus 221 decollatur 222
- egretorum auium magna copia in India 263
- elzabethæ Angliæ reginæ ingenij insignes doctes 226 227
- elisabella filia Maximilianii II. Carolo IX Galliarum regi nupta 315
- S. Elmi arx à Turcis oppugnata 169 quot dies sit obsessa 169
- eluna urbs Germaniæ 47
- emanuel Philibertus, Allobrogum princeps Augustiam Vindellicorum proficiscitur 66 totius Belgij præfectus à Philippo Hispaniarum rege constituitur 184
- epho-

I N D E X.

- ephorus quomodo Chium
 insulam appellavit 173
 equi cuiusdam incredibilis
 fortitudo 309
 erasmus Magenus prae-
 fetus Salmari oppidi 22
 erdeum oppidum à Casa-
 rianis expugnatum 17. à
 Transilvanicis obses-
 sum 22. deditione ca-
 pitum 24. de nouo ob-
 fessum. *ibid.*
 erdei oppidi propugnato-
 rum alacritas & impi-
 gritia 24. 25. propu-
 gnatorum stratagemata
 23
 eric, rex Suetiae omnes pro-
 ceres Suetiae ad conui-
 um inuitat 229. 230
 medicum suum interfici-
 cit 228. 229. ob Tyran-
 nidem conijciitur in car-
 cerem, & Dux Ioan. in
 eius locum substituitur
 230
 erici regis Suetiae furor
 228. frater rex Suetiae
 electus 229. Sueciae
 regis immanitas 228
 erlaphus fluuius 77
 S. Ermetis arx expugna-
 ta 2
 ernestius Mandeslavius pro-
 scriptus 67. 138
 ethalia Chius insula dicta
 173
 in Eithruia terrae motus
 exorti 293
 F
 Federicus III. Imperator
 Germaniam inferiorem
 in unum regnum rede-
 git 183
 felck arx 144
 ferdimandus, Philippi re-
 gis Hispaniarum filius
 nascitur, 316. item de
 eius baptisinate. *ibid.*
 ferdinandus Toletanus mit-
 titur in Belgium 220
 ferdinandus frater Maxi-
 miliani contra Turcam
 proficiscitur 95. redit in
 Bohemiam 136
 ferdinandus I. Imperator
 Turcae tributum sol-
 uit 3
 b 2 ferdis

I N D E X.

- ferdinādi Caesaris exequia*
Viennæ celebratæ 25
post Ferdinandi obitum,
quæ rerum uicissitudi-
nes factæ sint in Panno-
nia 5
fortuna exemplum 65
ferraria ferè tota Terræ-
motu concussa 290.
 291 *ab incolis deseri-*
tur 292
ferrariæ Terræmotus hor-
ribiles 289 *cometa ui-*
sus 290 *quot terræmo-*
tus sint numerati 292
ferrariæ urbi quantum dā-
ni ex Terræmotibus alla-
tum sit 293
ferrariæ infortunium acci-
dit 286
ferrarienses Terræmotus,
quæ præcesserint 289
ferrariensium dux Casari
suppetias contra Turcā
mittit 83
fertou lacus in Pannonia 6
florētia testudo templi sul-
mine dei iicitur 293
florida Terra quomodo ad
Christianos peruenerit
 238
florus Memorantius in lo-
cum Aegmondani prin-
cipis susceptus 180 *ad*
Hispaniarum regē mit-
titur 189
flumen Maij sic appellatū
 246
franciscus Nemethus occi-
sus 15
franciscus Galliarum rex
mittit quosdam in Indi-
am 239
Giraldus in Britāniam ad-
nauiat 205
Iunctinus egregius Astrono-
mus 299
Lumilinus patritius Genuē
sis 305
Nomethus ad Transylua-
num confugit 13
Peschus rei militaris peri-
tissimus 41
francisci Forgaei oratio
de laudibus Ferdinandi
Caesaris 46
francisci columnæ miseri-
mus casus 285. 285
 franco-

I N D E X.

- francofurtum, nobile em-
porium 46
- furnium oppidum Croatiae
olim sic dictum, nūc Bi-
gihon 7
- G
- Gabriel Perenus moritur
310
- Valopius medicus insignis
moritur 284
- de Gallia regni calamita-
tibus uaticinium 311
- in Gallia quæ calamites
mortem Henrici 11. sub
sequuta sunt 311 mon-
stra edita 302 motus
oriuntur 315. 232
- ex Gallia in Terram Flo-
ridam quæ sit optima
navigatio 341
- galliarum regis insignia
apud Indos in quadam
columna erecta 250
- inter Galliarū regē & Ca-
rolum V. diurnum bel-
lum 313 & Hispanum
pax 184 & Hispania-
rum reges colloquium
273
- galli Veronam urbem ob-
sidēt 131 ad Segnanam
fluum delati 158 In-
dis dona offerunt 244
in Terra Florida pro-
pugnacula erigūt 267
ab Hispanis denuò in-
uasi 276 ad fluum
Sabin ueniunt 259 no-
uis insulis & fluminib.
nomina indunt 260 re-
gium portum ingressi
260. 261 nouam clas-
sem in Terram Floridā
mittunt 268 Maderam
insulā expugnant 277
ab Hispanis in Terra
Florida uexati 269.
270 opifices & colo-
nos in Terram Flori-
dam mittunt 268 ad
Hispanos, quosdā mit-
tunt 271 in Terra Flo-
rida ad summū disci-
men redacti 271 exer-
citus, in Terram Flo-
ridam mittunt 268 in
portū Diepensē pro-
gressi 265
- b 3 gallo-

I N D E X.

- gallorum aduentus in Indiam Meridionale 233
 discessu Indi uehementer dolebant 247
 clades ad Sanguintinum 164 discessus ex Terra Florida 265
 clades in Terra Florida 272
 altera nauigatio in Terram Floridam 273
 in profectio[n]e ad Terram Floridam præcipui duces 267
 naufragium 270 infortunium in Terra Florida 270
 reditus in Galliam 265
- à Gallis quæ regio primò conspecta & quomodo appellata sit 242
 pugnacula in Terra Florida erecta 264
- gallica classis ad Indos peruenit 244
 ad oppidum Brest peruenit 241
 in Terram Floridam uenit 239
 in nouas insulas peruenit 240
 denuo in Nouam Terram mittitur 240
 in Galliam redit 239
- gallicum caput in insula 242
- galli indiei meliores, quam nostrates 243
- gamalielis sententia in signis 204
- garumna fluuius in nouis insulis 160
- garzie à Toletò Sicilia prorex Melitensibus suppelias mittit 169
- gaspari Castillonæi institutus plurimi ex Gallis ad Nouas insulas profecti scuntur 240
- gasto Fuxæus in cede Rauenense trucidatur 297
- gauius Rollus uir in signis 313
- gemma prætiosæ in India 250
- genœua urbs imperialis olim 46
- genueses mittunt Cæsari suppelias contra Turcam 82
- inter Genueses & Corsicæ incolas bellum 280
 geor-

I N D E X.

- georgius filius Brandebur
 99, electoris ad Augu
 stam mittitur 55
 à Helfenstein perfectus Cæ
 sarianorum milit. 74
 Hussototus Byzantiū mit
 titur 145
 Hussototus orator mitti
 tur ad Solymannum
 38 Budam peruenit 39
 quid in itinere obserua
 rit 160 qualia manda
 ta acceperit à Mehe
 meto 146 Viennam
 uenit 145
 georgio Hussototo Mehe
 metus qd dixerit 146
 Kereischenius quid
 scripserit 146
 georgius Kolybous dux
 Moschorum interfectus
 236
 Mechelburgus Mincec ca
 ptus 45
 Pierfonus author omnium
 malorum, in regno Sue
 iæ 228 penas luit
 230
 Praun, unus ex capitaneis
 Casarianis 74
 Ritheimerus insignis Geo
 graphus 75 quomo
 do describat Austriam
 76. 77
 Purlirkerus peritissimus
 Astronomus 301
 Thurygerus, prefectum Al
 ba regalis caput 114
 Turcas inuadit 115 e
 ques aureatus pronun
 ciatur 114 in facore
 uulneratur 79 Vespere
 rini prefectus 85
 georgij Thunigeri impi
 gritia & strenuitas in
 re militari 79. 80 uir
 tus & solertia in re mi
 litari 114
 Fernandi filij stratagema
 304
 ad Georgium de Hohen
 hein Ioan. Valeta Me
 litensis epistola 168
 germania in tres status di
 uisa 43
 germania inferior quomo
 do ad Hispaniarum re
 gem peruenit 182
 b 4 gers

I N D E X.

- germaniae status* 45 *ordi-*
nes & principes 44 *epi-*
scopatus 43.44
germanorum principum
munia in Imperio *ibid.*
gesterum oppidum à Cæ-
sarianis occupatum 89
gesten oppidum à Turcis
occupatum 144
geusij nomen unde 186
geusij nomen quid signifi-
cet 186
geusium unum, 2A. nebulo-
nes facere 186
geusij unde sint dicti 186
nouos habitus induunt
187 Antuerpiæ seditio
nem mouent 215 pecu-
niã à quolibet huius fa-
ctionis particeps colligunt
194 nouam mo-
netam excudunt eiusq;
inscriptio 187 libellũ
supplicem ad Hispanũ
mittunt 201
geusiorum conuentus in
oppida Santron 191
inter Geusios & pontifici-
os motus exortus An-
tuerpiæ 216 & *pontifi-*
cio, conflictus prope
Antuerpiam 214 &
pontificios præliũ 210
de Geusij prouerbium
386
gibil terra urbs 303
gleis mulnerus, oppidũ Neu-
stadium Transyluani-
cis tradit 40
gleyssenthalus præfectus
Saxonicorum militum
31
gorgerus prætio redemptus
144.149
gosselus uir pugnax, inter-
emptus 24
gotha urbs deditione ca-
pta 138.139
in Gotha urbe proscripto-
res capti & puniti 138
gothici belli breuis narra-
tio 137
graciam Xerxes persarum
rex inuadit 134
grangis, cohortium centu-
rioris in Terra Florida
mors 270
grassu enim cum suis co-
pys

I N D E X.

- pijs Turcas fudit* 31
grimmenstein arx occupa-
pata 139
in Grimmstein tormen-
tariæ machinæ quot in-
uentæ 139
grues in India nascuntur
 248
gualterus Abdonus Bru-
gas mittitur 181
guisius dux, Cæsari auxi-
lia contra Turcam fert
 96
guisio duci, Cæsar gratias
agit 133
guleitam Hispaniarû rex,
præsidia mittit 54
gulielmus, medicus cele-
bris, regis Scotiæ inter-
ficitur 228
gulielmus Auraicus, Bru-
xellas ad Parmensem
ducissam, proficiscitur
 191 *Antuerpia disce-*
dit 218 *accersitur in*
Holandam 201 *Ant-*
uerpam ex Holanda
redit 212 *Mechlianû*
conuentum non uisitat
 213 *Antuerpam pro-*
ficiscitur 190 *Bataniã*
profectus 218 *Bredam*
proficiscitur 218 *cur ex*
Belgio secesserit ib. in
Germaniam se confert
ibid.
gulielmi Auraici edictum
in urbe Antuerpia 196
 197
ad Gulielmum Auraicum
Parmæ ducissa scribit
 190
inter Gulielmum Aura-
icum, & Albanum du-
cem, bellum 320
gulielmus Gonzaga, dux
Mantuanus Augustam
proficiscitur 66 *mittit*
Cæsari suppetias con-
tra Turcam 82
gulielmus Gorgius, Cæsa-
ri auxilio, contra Tur-
cam uenit 91
gulielmus Grumbachius
author belli ciuilib in
Saxonia 138 *proscribi*
tur 67 *in partes qua-*
tur partitus 138
 b 5 *guliel-*

I N D E X.

G ulielmus à Steim, author
seditionis in Saxonia
138 proscriptus 67	nobilis Nauarchos 125
V uelthunus, unus ex præse
ditis Casarianis 74	hasambegus cum suis co-
pjis Quinqueecclesias pro
ficiscitur 99
V inariensis Augustam ue-
nit 56	haydones apud Hungaros
qui 90
g unterus, comes Schuar-
zenburgus, unus ex ca-
pitaneis Casarian. 74.
75 rei militaris gloria,
celebris 29	hector Ausonius, insignis
mathematicus, Solyman
ni mortem prædicit 108
g yllus dux Casariani exer-
citus 11	helueticorū oratores in Au-
gustanis comitijs 66
H	hennebergensis comes mit-
tit legatos ad Casarem
131
H abraymus, purpuratorū
princeps 125	henricus Anglia rex, hu-
manè excipit Matthaum
regem Scotiae 225
h adad oppidum, à Tran-
sylvanicis expugnatum
10	henricus primus Teutoni-
corum equitum magis-
ter 57
h amburga oppidum 76	henricus, filius Matthæi re-
gis Scotiae, rex Scotiae
salutatur 225 interfe-
ctus ibid.
ab Hamiltonijs Ioannes
Stuardus, Liuoniae co-
mes occisus 223	henricus Bredērodus, Bru-
xellas uenit 186 ad Par-
mensē Bruxellas mit-
titur 195
h annibal Altempst, uir rei
militaris peritissimus 54	h enricus Denius, uir nobi-
lis
M eluentibus, ab Hispa-
no auxilio mittitur 272	
h ariadenus Barbarossa,	

I N D E X.

- lis 295
 Cobarus, uir insignis 295
 Chiambertonus Casari auxilio uenit 91
 post Henrici II. regis Gall. mortem, quæ calamitates subsequuta sunt 311
 inter Henricum Galliarum, & Philippum Hispaniarum reges, pax inita 313
 Etruriae princeps mittit Casari auxilia contra Turcam 82
 hierosolyma è manibus Sacraeorum erepta 57
 hierosolymis, Christianis peregrinis, Xenodochiũ edificatum 57
 in Hispania magna siccitas 316
 ex Hispania in Nouam Hispaniam, quæ nauigatio optima sit 241
 hispaniarum rex, Meliensibus opem fert 172 regis querelæ apud Gallia. regem de Monlucio 277
 regnum quo pacto, ad Philippũ Maximilianũ I. filiũ peruenerit 183 rex præsidia in Neapolitanũ regnum mittit 179 Principis mors 222 clades 124
 Galliarum nauium aduentus in Terrã Floridam 269 rex mittit legationem ad Maximilianum 54
 ad Hispaniarũ regem quomodo Germania inferior peruenerit 182 supplex libellus à Belgica nobilitate missus 201
 inter Hispaniarum regem & Bredærodum lis & cõtrouersia 219
 Hispani, Gallos in Terra Florida nocte inuadunt 269. 276
 Hispanorum crudelitas erga Gallos 272
 Hiula, Hunnorum dux 8
 Hochstrata comes, Bruxellas ad Parmensem mittitur 217
 Hollandæ proceres accersunt Auracum 202
Holan

I N D E X.

- Holanda* Sigismundus regulus Tirolis adeptus 183
 in *Holanda* motus 218.
 219 templa instaurantur 220
 hominis uoce leana perterrefacta 308
 de *Horni* comes *Mechli* nam proficiscitur 213
 decollatur 222
horologia quaedam summo, ac diuini artificio elaborata, à *Cesare*, *Turcarum* regi missa 155
hortorum cultura apud *Indos* 257
huestolerus uir strenuus interficitur 25
hugonothi in *Gallia* sic dicti 186
huna fluius 6
hungaria, unde dicta 5
 quomodo sit separata à *Transyluania* 7 in duas partes diuisa 6
hungariae descriptio 5
 fertilitas 7 ceterioris, situs 6
 ulterioris oppida 7 limites 5 proceres ad constantiam adhortatur 68
 proceribus *Vayuoda* scribit 67
Lazarus Schuendius scribit 71
 in *Hungaria* magna inuadationes 17
hungarorum lingua 7
hunni, unde profecti sint in *Pannoniam* 5
hust oppidum, à *Schuedio* oppugnatur 79.
 150 obsidione liberatur 152
- I
- Iacobus Hamiltonius*, author seditionis in *Scotia* 224
Schellenbergus, unus ex praefectis *Casarianis* 74
Iacobi Zachii uirtus & strenuitas 33
Ianizerorum uirtus in expugnatione *Sigethi* 103
Iapygiam uersus *Turcicae* classis contendit 179
Laques peritissimus nauis, in

I N D E X.

- in Terram Floridam mis-
 sus 240
 iauarinū oppidum in Pan-
 nonia 7 igne succen-
 sum 135 uulgò Rab,
 præsidij munium 41
 iauarini descriptio 96
 propè Iauarinum, Turca-
 rū eruptiones 41. 74
 iene castellum à Turcis oc-
 cupatum 19
 in Infante mortuo, Christi
 stigmata uisa 302
 india descriptio 255 meri-
 dionalis fertilitas 257
 in India, quæ terra amœ-
 nissima 248
 indi quomodo incedant
 246 Gallorum dis-
 scessu uehementer do-
 lebant 247 Lunam
 & Solē pro dijs adorāt
 245 quo pane utantur
 ibid. meridionales 253
 quomodo suas Nauicu-
 las conficiant 254
 indorum terra amœnissi-
 ma 248 Meridionaliū
 statura & habitus 253
 humanitas erga Gallos
 244 obedientia erga
 reges 245. 246 mos
 in commertijs exercen-
 dis 245 statura & mo-
 res 246 mulieres quō
 se exornāt ib. mos in ci-
 bis capiēdis 250 regū
 uestitus 246. 253 ædifi-
 cia quō cōstructa 256
 apud Indos peritissimi sa-
 gittarij 247 reges, ac
 seniores, maxima obser-
 uantia coluntur 246
 hortorum cultura 257
 metalla, uarij generis
 gemmas, & uniones in-
 ueniri 252
 ioachimus Gilles, unus è
 secretis Hispaniarum
 regis 181
 ioannes, Erici frater, rex
 Suetiæ, electus 229
 Finlandiæ princeps, in uin-
 cula conijcitur 228
 Moschouia dux, Lithua-
 nia positus 234. 235
 Alphonsus Castalius præ-
 fectus 400 scelopetta-
 rio

I N D E X.

- riorum 91
- Ioannes Andreas Calligarus, Commendano Cardinali in comitijs Augustanis crucem defert 55
- Aschlaus uir insignis 295
- Baptista Giraldus, uir doctissimus 314
- de Berghes ad Philippum regem Hispaniarum mit- titur 189
- Beierus, seditionis in Saec- xonia auctor 138 Fru- ctuosus, uir insignis 304
- Fridericus, princeps ele- ctus arbiter dissidij inter Sueciae & Daniae reges 50 à multis Principibus Germaniae admonitus 137 Vnariensis prosci- pius 138 captus 139 quo modo captiuus Viennam su perductus 140 capti- uus in arcem Pofonien- sem mittitur 132
- Transyluaniae rex Salmarum obsidet 9 Solyman- no obuiam procedit 78 munuscula offert 79
- Ioannis regis Transylua- niae titulus 67
- ioannis Valetae, Melitensis militiae Principis episto- la, ad Georgium de Ho- benheim 168
- Ioannes Vuernherus à Reyt nau, dux militum Ger- manorum 22 Vuolgoze nus, Alexandrum Ken- dium Viennam perdu- cit 35
- Vassor, praefectus Gallicae classis 272
- Verrazzanus celebris nau- ta, mittitur in Terram Floridam 239
- Stuardus, Leuiniae comes, occisus 223
- Ribaltus, dux Gallorum in Terra Florida 267
- ioannis Ribaltii, eiusq; so- ciorum mors 227. 273
- ioh locus, sepulturae Turca- rum 119
- iordanus fluuius 263
- isabella, Galliarum regis filia, Philippo Hispano nupta 313 moritur 222 Italia

I N D E X.

- Italiae urbes mittunt Maxi-
 miliano supplicias contra
 Turcam 82
 in Italia multa loca aquarum
 inundatione deuastata 287
 tres cometae uisi 300
 Jagellus, princeps Lithuaniae
 baptizatus, & Ladislaus
 dictus 234
 Iula, à Turcis obsessa 111
 147 deditione capta 111
 prope Iulam Turcarum ex-
 cursiones 74. 154
 Iulae suus 111
 Iulius Borgarucius, medi-
 cus insignis 285
 à Iulio Casare, Alba Iulia
 dicta 8
 Iunchus Ratisbonam mit-
 titur 137
- K
- Keretschenius praefectus Iu-
 lae & Nitelburgiae arcium
 29 quosdam Turcas in-
 carcerat lucris gratia, qui
 postea omnes per incuriam
 uigilum aufugerunt 20
 ut perfidus coram Caesare
 accusatus 112 à patre
 factis coram Selymo ac-
 cusatus 148 quid Georgio
 Hussototo scripserit 146
 libertatem petiit 147
 Keretschenij auaritia 29
 calamitosa mors 148
 à Kiana, usque ad Neper seu
 Koch quot sint milliaria
 232
 Kezar, oppidulum Hungariae
 92
 Kouar oppid. Transylvaniae
 obsedit 153
- L
- Ladislaus princeps Lithuaniae
 baptizatus, & Sarmatiae
 rex coronatus 134
 Keretschenius Iulam Turcis
 tradit 111
 inter Ladislaum & Amurathem,
 regem Sarmatiae, praelium 132
 Landgravius Hassiae, mit-
 tit legatos ad Caesarem ibi.
 Lasacus dux, Caesari auxilia
 contra Turcam fert 96
- Lu-

I N D E X.

Ludonierus præfectus Gal-
lorum, in Terra Flori-
da	267	Turcius orator missus	
lauembergus, unus ex capi-
taneis Casarianis	11	34 proceres Turcarum	
præfectus arcis Erdei	23	litteras mittunt	36
in oppido Erdeo uul-
neratur	24	laxius quomodo describat	
lauri magna copia in In-
dia	251	Austriam	77
lazarus Schuendius præ-
ficitur bello Transylua-
nico	12	leo & aper se mutuo inter-
ficiunt	307
Viennam pro-
fici sciunt ibid. scribit		de Leonis incredibili for-
titudine	ibid.
proceribus Pannoniæ	71	de Leone interfecto, à quo
dam Mauritano	308
Erdeum oppidum		de Leana, quæ hominem
corripuerat, eiusq; uoce
audita, dimisit	ib.
expugnat	17	leodiceum, cum rege Hi-
spaniarum, in gratiam
redit	218
obsessis in
arce Erdeo, secundo au-
xilia transmittit	23	leonidæ Spartani mors, et
iusq; copiæ	134
Za-
duarum occupat	149	inter Leonidam Spartanum
& Xerxem Persarum
regem bellum	134
Muntatschum occupat	149	lesbos insula, olim sic di-
cta, nunc Mitilines, &
Metellinum	174
ad Maximilianum
Imp. de nouis copijs lite-
ras mittit	35	ad Leipontum oppidum,
Germanorum militum
delectus habitus	28
febri cor-
reptus	27	leuentium opp. obsessum	85
lazari Schuendij uirtus &
laus in re militari	33	leytha	
natura, & ingenij dotes	20		
ad Lazarum Schuendium			

I N D E X.

- leytha fluius Austriae 77
 libonatus urbs 310
 liburnus fluius in nouis
 insulis 263
 licentius Valetinus Cate
 mostrum ad Hispanum
 mittit 303
 ligeris fluius in nouis in-
 sulis 260
 ligures Chium insulam te-
 nent 173
 limij monstrum editum
 302
 lipensis praefectus uulnera
 tur 31
 lipsiae principum nonnullo
 rum conuentus 51
 litalia Lituania olim 232
 lithuania unde sit dicta
 ibi. Christianam fidem
 accipit 234 olim Ita-
 lia & Litalia dicta 232
 à Ioanne duce Mosco-
 uia occupata 234
 lithuaniae descriptio 231.
 232 fertilitas 233 cir-
 cuitus 232 finis. ibid.
 de Lithuania ducatu 231
 lithuani Ruthenis tributa
 rij facti 233
 lithuanorum lingua. ibid.
 lotium arx in Scotia 226
 ad Lothophagitem insula
 Hispaniaru clades 123
 lubecum urbs potentissi-
 ma Germania 46
 lucas Giraldu pater Fran-
 cisci Giraldi 309
 Lucemburgo Sigismun-
 dus Tirolis regulus ade-
 ptus 183
 lucenses mittunt Casari
 suppetias contra Tur-
 cam 82
 lucerna urbs imperialis o-
 lim 46
 ludouicus ultimus rex Hun-
 gariae nascitur 297 cae-
 sus 102
 ludouicus Nassouius Bru-
 xellas uenit 186 ad Par-
 mensem duce Bruxel-
 las missus 195
 ludouicus, Philippi Lan-
 grauij filius uxorem du-
 cit 51
 Vngnadunus ex praefectus
 Casariensis 74
 à Lug.

I N D E X.

- à Lugduno Mantua q̄ lon-
 ge distet 288
 luna una cum stellâ & ru-
 ce in cœlo uisa 299
 lunam Indi pro Deo ado-
 rant 245
 lupoldus Marchio Austriae
 insignia antiqua mutat
 77
 lusitanus uir insignis 177
 lusitani Gallis infensi 274
 apud Galliarû regem
 Móluciû accusant 277
 lusitanorum hostilitas er-
 ga Nicolaû Villagag-
 nonum 277

M

 Macerias urbs in Finibus
 Campaniae 315
 maderæ insula quid signifi-
 cet 274 primò à Lusi-
 tanis inhabitata 275
 est insula instar literæ
 Δ 275 expugnata à Mò-
 lucio 277
 maderæ insulae descriptio
 279 fertilitas 275 in-
 colarû immanitas 276
 magdeburgicus Antistes
 primario Germaniæ 43
 magdeburgum triennium
 obsessum 43
 magdeburgij Georgium
 Mechelburgum princi-
 pem capiunt 45
 mahometes Albæ regalis
 praefectus capitur 114
 mahumetus Turc. impera-
 tor in Graciâ uenit 174
 mahumetana secta orta
 301
 may flumen cur sic appel-
 latum 246
 mansfeltius comes An-
 tuerpiam cum suis co-
 horibus mittitur 217
 mantua Terramotu con-
 cussa 293
 matuæ turbinum uis quid
 fecerit 288
 inter Mantuanû & Albrô-
 gum principes dissidia
 ob Casalè urbē 54. 66
 marchia fluu Austriae 77
 marchioes Germaniæ 44
 marcus Cibiniensis ad Cæs-
 sarem mittitur 17 An-
 tonius columna uulne-
 ratus 3

I N D E X.

- ratus, eiusque uirtus* ☉
laus in re militari 131
marga quid sit 75.76
margarita Austriaca, ma-
tertera Caroli V. guber-
natrix in Burgundia ☉
Belgio 184
margaritarum magna co-
pia apud Indos 252
maria filia Maximiliani II.
Philippo Hispan. regi
nupta 315 *Stuarda He-*
rico Scotiae nupta 225
regina Pannoniae Ca-
roli V. soror, Guberna-
rix in Belgio 184
marius Carduinus Bruxel-
las ad Parmensem mit-
titur 217 *uir insignis*
Antuerpiamotus sedat
216 217
martellosij apud Turcas
qui 89.90
massouiam Lithuani inua-
dunt 234
Matthaus filius, Ioannis
Stuardi Lituoniae comi-
tis puer in Galliam mie-
titur 222 *in eius ad-*
uentus in patriam 224
ad regem Angliae uenit
225 ducit uxorem ibid.
rursus in Galliam reuo-
catur 224 *Balbanus*
uir celeberrimus 299
maximilianus I. regnū ada-
ptus 183
maximilianus II. huius no-
minis Imperator Tur-
cis tributū perenne de-
negat 2
maximiliani classis 82
maximiliano multo princē
pes ☉ urbes Italiae sup-
petias mittunt 82
maximilianum Imperato-
rem quo ordine princē
pes Germani in comi-
tijs Augustanis comita-
bantur 59 *in comitijs*
Augustanis quid maxi-
mē cruciabat 54
inter Maximilianū ☉ Tur-
carū Imp induciae factae
earūque cōditiones q̄ 157.158
inter Mechelburgicos prin-
cipes propter urbē Ro-
stockium dissidia 94
c 3 mechli-

I N D E X.

- mechliniæ procerum Belgij conuentus* 213
mehmetbegus Turcarum dux 94. *Turcarum dux uulneratur* 95
mehmetus certos nuncios ad Selymum mittit 108
mehmetus quid Georgio Hussoto dixerit 164
mehemetus cur Solymani mortem, quam secretissime occultarit 132
mehmeti calliditas 109
uerba ad milites. ibid. prudentia & callido ingenio mors Solymani occultatur 107
melchior Balassus Debrezinum capit 10 *quædam oppida in Transyluania occupat* 9 *cum coniuge & liberis captus* 10
melicum castellum Austriæ 67
melicus fluuius Austriæ 77
melita insula à Solymano frustra obsessa 1. 168
melitæ insulæ status qui 171
melitensis militiæ præfektus implorat opem principum Christianorum 171
in Melitensi oppugnatione Turcarum interfectorum numerus 168
melitensium uirius 169. 170
melitensibus pontifex Romanus opem fert 172
Hispanus præsidia mittit 54
memorantius ab Albano comprehensus & decollatus 121. 122
mesi superiores, qui olim fuerint 6
methonem quando Baiazetes expugnarit 102
metrodorus Cosmogroph 173
michaël Angelus Dormanus Sampetrio caput abscindijubet 80. 281
S. Michaëlis arx & oppidum à Turcis obsessum 169
miseris

I N D E X.

- miserabilis purpuratus in-*
terfectus 133
mitilenem Turcarum impe-
rator occupat 174
mostus primarius antistes
apud Turcas 122
moguntinus Elector, pri-
mus inter Archipresu-
les electores 43 *Augu-*
stam ad comitia profici-
scitur 55 *supremus ma-*
gister epistolarum pro
Germania 43 *mittit le-*
gatos ad Casarem 131
moldavia regio 8.9
monlucius in Terram Flo-
ridam proficiscitur 273
Maderam insulam expu-
gnat 277
mölucij uirtus & laus 273.
 274 *interitus* 277
möstrum Indianum uisum
 34. *Lintij accidit* 302
möstra in Gallia nata 302
in Morauia conuentus ha-
bitus 136 *eiusq; articu-*
li *ibid.*
moschi oratores Groduam
ueniunt 237
moschorü copia 236. 237
duces præcipui 236
moschouitarü insignis cla-
des duce Romä. Valatin
Bruilauienti 235 *prin-*
ceps Plescouiam occu-
pat *ibid.*
müntaschum oppidü oc-
cupatum 27. 149
à Muribus quidam nobilis
olim in Germania ab-
sumptus 283
mustapha Bassa præfectus
terrestris exercitus in
in Melitensi oppugna-
tione 168 *Bosnensis*
Dratum traicit 99
mystia regio nunc Rheithia
na dicta 5

N

Nauiculas quomodo Indi
conficiant 254
neapolis regnum quo pa-
elo ad Philippum Ma-
ximiliani, I filium per-
uenit 183
neapolitanum regnum bel-
lis miserè uexatum 313
de Neapolitani regni in-

c 3 foru-

I N D E X.

- fortunijs uaticinium* 312
neber locus in lithuania 232
neuburgum oppidum Au-
striæ 76
apud Neruios Augusta-
nū dogma p̄dicatū 189
neubaus supremus iuris p̄-
fectus in Bohemia, in Da-
nubiū delapsus, atq; ags
absorpius 283.284
neustadium est oppidū 29
à Transyluanicis deditio-
ne captum, iterumq; à
Cæsarianis occupatum
 40
nicolaus Belgicus interse-
ctus: itē eius uxoris præ-
clarum factum 230
nicolai Cobachi uirtus in
re militari 94
nicolaus Gambarà Cæsari
suppetias mittit 96 ab
Hautstat præfectus Cæ-
sarianorum 74
nicolaus Serinus, Sigethi
arcis p̄fectus 100 nouā
ciuitatē Sigethi incendi-
iubet 101 Turcas per in-
fidias inuadit 94 suos
ad pugnam cohortatur
 104 hostem aggreditur
conuulneratur 105
nicolai Serini cōcio ad mi-
lites 104 uirtus in Sige-
thi expugnatione 103
mors 105 caput ad Cæsa-
rem mittitur ibid caput
palo alligatum in castris
publicè ostensum 105
nicolaus Villagagnonus à
Lusitanis indignis mo-
dis tractatur 277. 278
Vittonus unus secretis re-
gine Angliæ 184
nieburgiæ arcis litus 29
nitriensis arx 40
de Nobili quodam auaro
horribile exemplum 284
norcherms Valentianam
urbem obsidet 209 expu-
gnat Tornacense oppidū
 211 in Holandā profici-
scitur 219
noricum quid distinguat à
Pannonia 6
norimberga urbs imperij
opulētissima eiusq; leges 45
noua ciuitas in Austria 76
 nouum

I N D E X.

nouum castrum à Turcis expugnatum	232	fit diuisa à 6 Turcis ua- rijs modis deuastata	162
nugardia Lithuania subij citur	234	pannoniae superioris descri ptio 7 ciuitates 7 6 flu mina ibi. ulterioris oppi da 7 limites 5 fertilitas 7 situs 6 descriptio secun dum Ptolomeum	75
Olgerdus Lithuania prin ceps	234	panurus fluuius nunc Pal marus	267
in Olympijs uictoria	316	iuxta Papà oppidum	80
onafus fluuius	73	multi ex Casarianis ca ptiui abducuntur à Tur cis	41
ostèrum in aère uisum	296	parmensis gubernatrix no bilitati Belgicae quid re sponderit 188 literas ad Auraciu. Antuerpià mis tit	190
quid portenderit	299	in cōuentu Mechliniae ur bis respōderit	214
ab Ostereich Austria di sta	77	nobi litati Belgicae scribit	192
ostrouilla pagus	214	proficiscitur Antuerpiā	217
Palatinus Elector dapifer in Imperio	44	in Italia cōtēdit	225
contentiones inter Vinarienses principes sedat	51	parmensis ducissae edictū in Belgio	196
palma magna copia in In dia	251	ab Hispano annuatim stipendia di sposita	223
palmarus fluuius aliās pa nurus	267	paruum forum	294
palmelendes Hispanorūp fecto in nouis insulis	272	84	passa
palota oppidum obsidione soluū	80		
palotū oppidū obsesū	79		
palota arx expugnata	19		
panonia à quib. olim sit in habitata 5 in quot partes			

I N D E X.

- passagium est locus* 176
de paulo Fuxæa & Fuxæa
familia 296
paulus Iouius insignis histo-
ricus 123 *Iaderensis Tor-*
mentorū præfectus 95
Vucidncrusrei medicæ
peritissimus ad Schuen-
dium mittitur 33
petronellus uicus Austriæ
76
petrus Carrus equeos aura-
tus 295 *Erdemus in*
Croatia moritur 311 *Er-*
nestus Mechliniam pro-
fiscitur 213 *Stebruui-*
us dux Moschorum in-
terfectus 236
philibertus Marchio Badē-
sis unus ex præfectis Cæ-
sarian. 74
philiberto, Allobrogū prin-
cipi, Margarita Galliarū
regis soror nupta 313
philippus Budfallus Cæsa-
ri auxilia mittit 91 *Goys*
dux Areschoti Mechli-
niam profiscitur 213
Maximilia I. filius Ioan-
nam Ferdinandi regis
Terraconensis in matri-
monium ducit 183 *Li-*
ladamus Rhodæ militi-
tiæ magister 127 *Me-*
morantius Mechliniam
profiscitur 213 *Stroz-*
zi Cæsari auxilia con-
tra Turcam fert 96
philippi regis Hispaniarū
Carolus filius, moritur 222
philippo regi Hispaniarū
Carolus V. omnia regna
in Belgio tradit 184 *filii*
us nascitur 315 *Isabella*
Galliarū regis filia, de-
spōsata 313 *Maria Maxi-*
liani II. filia despōsa 315
inter Philippū Hispaniarū
regem & Galliarum pax
313
pialis immanitas in Chio
insula 178
pialy Bassa Turcicæ clas-
sis in oppugnatione Me-
litensi 168
piscis in Holanda captus,
persona formam Geu-
siam habens 188
pius

I N D E X.

- Pius 4. moritur 280
 V. Pontifex Romanus
 electus ib.
 Plescouia à Moscouitis oc-
 cupata 235 (145)
 podoliam Turcæ inuadūt
 pollicerius author cōspirā-
 tionis in pontificē Rom.
 278 conspirationē de-
 tigit 279
 polonia quomodo sit di-
 stincta ab Hispania 2
 polonia rex legationem ad
 Casarem mittit 12
 inter Poloniæ, & Mosco-
 uitarum principes in-
 gens clades 235
 poloniam Lithuani inua-
 dunt 234
 poloni populi 232 Vuala-
 chi dicti 5
 pons factus super Drauum
 fluium à Turcis 89
 pontifex Romanus Meli-
 tensibus opem fert 172
 Casari magnam pecu-
 niæ summam mittit 56
 in Pontificē Rom. conspira-
 tio 278 eius autores ib.
- ad Pontificem Casar lega-
 tos mittit 56
 portus Regius, est fluuius
 in Nouis insulis 260
 posonium oppidum Ger-
 manie 228
 posonij conuentus habitus
 139 eiusq; capita ib.
 alius 164 solutus 141
 iuxta Posonium prodigi-
 um 301
 posoniensium petitiones Ce-
 sari exhibitæ 140
 pragæ conuentus habitus à
 Casare 137 eiusq; arti-
 culi ib.
 presburgum oppidum Ger-
 manie 28
 principes Germanie q; 44
 mittunt legatos ad Ma-
 ximilianum 53
 principes multi, atq; urbes
 Italiae, mittūt suppeticas
 Maximiliano cōtra Tur-
 cam 82 cur tam serò ad
 comitia Augustiana pro-
 fecti fuerint 50 quo or-
 dine Imperatorem Au-
 gustiæ comitabātur 59
 6 5 Prin:

I N D E X.

- Principes Germaniæ quot
 millia militum Cæsari au-
 xilio mittere debeant 62
 ad bellum contra Turcã
 adhortatur 171 qui com-
 munijs August. fuerunt 56
 principum Germaniæ prom-
 ptitudo, ad suppetias fe-
 tendas Cæsari cõtra Tur-
 cam 63 legati Ratisbo-
 nã conuentum celebrant
 137 munia 44
 principibus Cæsar gratias
 agit, pro suppetijs 133
 prosper pictorius particeps
 coniurationis in Pontifi-
 cem Romanum 278
 prosper Columna Cæsari
 auxilio uenit contra Tur-
 cam 96 à Pontifice Me-
 litam cum 3000 pediti-
 bus mittitur 172
 pruct oppidum Austriæ 76
 prussia à Teutonicis magi-
 stris occupata 58
 pulcher uisu est fluius
 in Nouis insulis 260
 purpurati apud Turcas
 qui 4
- putachum oppidum 12
- Q
- Quinqueecclesias Turcarum
 exercitus uenit 99
 Quinqueecclesias Turcarum
 relinquunt 74
 Quinqueecclesiensis episco-
 palis sedes olim in Pan-
 nonia citeriore 6
- R
- Raphaël Iustinianus inter-
 ficit Sanpetrium Cor-
 sum 280
 rasciani sunt populi 6
 ratisbona urbs Germaniæ
 46
 ratisbonæ conuentus ha-
 bitus per Principum le-
 gatos 137 eiusque condi-
 tiones ibid.
 reimingus unus ex capita-
 neis Cæsarianis 11
 rennus à Gall. rege Viennã
 mittitur ob sponsalia 53
 eiusque reditus in Gall-
 iam ibid.
 reumillierus Romam à Ce-
 sare mittitur 56
 rhodus insula quo die à So-
 lyma.

I N D E X.

- bymanno sit occupata 102. 127
 rbemensis praesul Augustā proficiscitur 67
 richardus Greyueuilus Cæsari auxilio uenit 91
 de Richbergo nobili quodam auaro, & inhumana 281
 à Riga usq; ad Vilmā quot miliaria 232
 riuubs oppid. obsessum 153
 romæ magna inundatio ex orta 300 conspiratio in Pium 4. Pontif. eiusq; authores 278 conspirationis participes supplicij affecti 279
 Roman duce Bruslauciensi Moschouitarū clades 235
 romerus uir insignis 28
 rasiā regionem Turcæ uastant 145
 rosthānes Solymanni gener 125
 rostockium urbs Germaniæ 46
 propter Rostochium urbē inter fratres dissidia 49
 rotuilla, urbs imperialis olim 46
 russia, quomodo sit distincta à Pannonia 7
 rutheni populi 232 à Lithuanis uicli 233
 S
 Sabaria est oppidū in Pannonia 116
 sabaudie dux in regnum restituitur 184. Casari supplicat contra Turcā mittit 82
 sabaudius orator ad Maximilianum mittitur 53
 sabin fluius in India 259
 salmarum opp. à Transyluano obsessum 9 captum 10. 16 à Turcis prius deuastatum, restituitur 20 à Casarianis recuperatum 16
 prope Salmarū Transyluanicorum confluitus 154
 salentini populi 179
 salisburgēsis episcopus Augustam proficiscitur 56
 sambol castellum igne incensum 89
 100

I N D E X.

in Sandes urbe Indianum	repta	57
mōstrum apparet 304	fauus fluuius	6
Samnites populi 179	in Saxonia bellū ciuile 137	
Sanpetrius Corfus, uir acer	saxonici milites bellicosi 31	
ae strenuus, interficitur	alacres ad pugnam ib.	
280	scander purpuratus, apud	
Sanpetrio caput abscissum,	Turcas qui	122
et cadauer à militibus	scaphur Vaida captus 40	
minutim laceratū 281	sclauonia regio	6
Santohypolitus, castellum	scotiae proceres ad Gall. re	
Austriæ	gem scribunt	224
in Santio oppido Belgica	regina, Baduelo nupta	
nobilitas conuentum ce	225 rex interfectus ib.	
lebrat	regina, in arcē Lotli-	
191	uim captiua perducta	
Sanzachi apud Turcas qui	226 è uinculis aufugit,	
78. 156	et in Angliā uenit ib.	
Sarcad lacus	111	
à Sarle dominus, nobilis	de Scotiæ regno	223
Antuerpiensis, securi	in Scotia motus exorti, co-	
percussus	rumq; causæ quæ ib.	
222	scythæ Transyluaniam infe-	
Sarmatia, quando uenerit	stant 143 Palatinū Ros-	
ad Lithuaniam princi-	sia in quodā oppido ob-	
pes	sident 145 Transylua-	
234	nū in opp. Varadi obsi-	
Sarmatiæ regulus Casari	dent 143 à Palatino	
suppetias mittit	Rossia, magna clade	
92	affectū	145
inter Sarmatarum, et Mo-	scytharum clades	143
scouitarū principes di-		
scordiae		145
231		
Saracenis, Hierosolyma e-		
		imma-

I N D E X.

immanitas	134	Byzantium	119
sebastianus Munsterus in-		Selymo, Byzantini grapu-	
signis Cosmographus		lantur	123
183 Cabattus celebris		Selymum, quæ causæ, ad in-	
nauta	238	eundam pacem cū Cæ-	
sebotendorsius, præfectus		sare, commouerint	158
Saxon. militum	31	ad Selymū Mechemetus nūa-	
segnana fluius	258	cios mittit 108	Caesaris
Selandia, Sigismūdu regu-		legati intromissi	156
lus Tirolis adeptus	183	inter Selymum & Cæsare	
apud Selandas Augustanū		induciæ factæ, earumq̄	
dogma cōcionatū	189	condiitiones	157
Selymus, pater Solymani,		Serentschinum à Cæsare ex-	
quādo mortuus sit	124	pugnatur	16
Selymus Imperator Turca-		seuola urbs in India	149
rum creatus 118	certior	propè Seuolam magna au-	
de patris morte factus		ri copia	250
117 deflet obitū patris		Slesia regio quomodo di-	
120 uenit obuiā exerci-		stinguatur ab Hunga-	
tui q̄ erat iuxta Tauris-		ria	7
num ib. Byzantiū pro-		Sleuna fluius	119
perat 118 equitat p̄ ur-		Smolnensis ducatus Lithu-	
bem Byzantiū, se q̄ om-		niæ subiectus	234
nibus uidendū p̄bet 119		Sicilia, quo patre ad Phi-	
magna celeritate in ca-		lippum, Maximiliani 1.	
stra proficiscitur	120	filium peruenerit	183
classē in Syriam mit-		Sieloufscha oppidum	94
tit	158	Siculi sunt populi liberi	8
Selymi edictum per urbem		bellicosi	ibid.
			Sigea

I N D E X.

- Sigethum** oppidum à quo
 sit conditum 101 auxilia
 riy copijs communitum
 142 à Turcis obsessum
 100 incensum 103 quid
 significet 162.163
Sigethi arcis descriptio 100
 defensorū uirtus, & stre-
 nuitas 163 expugnatio
 105
 in **Sigethi** expugnatione
 Turcarum interfectiorū
 numerus 133
 prope **Sigethum** speculato-
 res Turcarum intercepti
 40
Sigismundus rex Sarmatiæ
 fit dux Lithuanie 235
Sigismundus regulus Tirolī
 mortuus 183 **Tremanus**,
 uir insignis 295
Simō **Paleschus**, **Palat. Mo-**
schouia interfectus 236
Smopi urbs à Turcis occu-
 pata 174
Solnog arx 16
Solis Eccleipsis facta 310
Solem Indi pro Deo adorāt
 245
- Soles** in aëre uisi 296 quid
 portenderint 298
Solymanus quando ad re-
 gnum uenerit, & quādiu
 regnauerit 124 **Christia-**
ni nominis acerrimus ho-
 stis 168 proceres sui re-
 gni conuocat 1 ad bellū
 parat 78 se ad oppugna-
 tionē **Sigethi** parat 100
 cur bellū contra **Casare**
 suscepit 3 bello ipsi in-
 terest 4 **Drauum** flumi-
 nem in uotis habuit 129
 mittit legationem ad **Ce-**
sarem 17 **Translyuanicis**
 auxilia mittit 10 **Melitā**
 insulā frustra oppugnat
 7 quādiu uiixerit 124
Solymani natura ib. con-
 cio corā procerib. sui re-
 gni 1. 2 res geste 123 mor-
 tem stella quādam pro-
 tendit 301 mors 108
 mortem **Selymus** deflei-
 120 cadauer militibus oc-
 stensum 109 mors **Chri-**
stianis proficua 132

- Solymani** cadauer Byzā
 tium uectum 122 sepultu
 ra 121 mausolum 122
 exequiæ celebratæ ibid.
Solymano qui dies feli-
 ciores extiterint 102
 rex Transyluania munu
 scula offert 79 quæ cau
 sa ad bellum Pannonicū
 impulerint 3
 in Solymano fidei integri
 tas 126
Sophoclis insigne dictum
 230
Sopronium oppidū in Hun
 garia citeriori 6
Spira urbs Germania 46
Spiræ comitia habita 315
stabularius puer, Augustæ
 uexillū integrū nactus,
 pro quo singulis annis
 100 florenorum daba-
 tur 65
stella in cælo die uisa, quid
 significauerit 299 can-
 dida in Hungaria uisa
 301
Stephanus Bamphi mori-
 tur 310
Stephanus Bathorus orator
 ad Casarem mittitur
 18 à Casare dimissus 35
stridon oppidum in Hun-
 garia 6
strigonium metropolis in
 Hungaria citeriori ib.
 cur à Casarianis non sit
 obsessum 92.93
styra urbs 76
suæcia, de Daciæ regibus
 iniungitur, ut arma de-
 ponant 63 rex, omnes
 proceres regni ipsius ad
 conuiuium inuitat, om-
 nesq; interimere consti-
 tuit 229.230 regis im-
 manitas & tyrannis 228
 rex toto regno exutus 230
 rex Ioannes electus 229
 seditionis auctor q 228
 inter Suæcia & Daniæ re-
 ges, bellum 227
suætorum rex Casari gra-
 tias agit 50
supplex libellus principi
 Parmesi à Geusys obla-
 tus 188 eiusq; tenor ib.
 missus ad Hispanū 202
 in Sy-

I N D E X.

<p><i>in Syriam Turcarum Imp.</i>
 <i>classē mittit</i> 158</p> <p style="text-align: center;">T</p> <p><i>Tatta oppidū, olim Theo-</i>
 <i>datum dictum</i> 86 ob-
 <i>sidetur à comite Salmē</i>
 <i>si ib. expugnatur</i> 88</p> <p><i>tattæ expugnatio, Turcis</i>
 <i>longè grauisima</i> 99</p> <p><i>ex Tatta Casarianis pluri-</i>
 <i>mū damni inferitur</i> 86</p> <p><i>tauam quid Turcæ appel-</i>
 <i>lent</i> 118</p> <p><i>teius fluiuis</i> 75</p> <p><i>temesa fluu. Hungariæ</i> 12</p> <p><i>temesiar oppidum in Pan-</i>
 <i>nonia</i> 19</p> <p><i>temesuariensis præfectus,</i>
 <i>Pankotam arcem expu-</i>
 <i>gnat ib. quoddam op-</i>
 <i>pidum iuxta Agriam</i>
 <i>ditionem occupat</i> 154</p> <p><i>ferè interfectus</i> 30</p> <p><i>terra Florida, quò ad Chri-</i>
 <i>stianos peruenerit</i> 238</p> <p><i>in qua plaga mundi ia-</i>
 <i>ceat ib. à Gallis inhabi-</i>
 <i>tata</i> ib.</p> <p><i>terræ Floridæ incolæ uelo-</i></p> | <p><i>cissimi</i> 266 <i>descriptio</i>
 <i>& incolarum mores, ue-</i>
 <i>stitus, & alia huiusmo-</i>
 <i>di</i> 266</p> <p><i>in Terram Floridam ex</i>
 <i>Gallia, quæ sit optima</i>
 <i>nauigatio</i> 241</p> <p><i>in Terra Florida fluiuorū</i>
 <i>nomina</i> 260 <i>Galli p̄si-</i>
 <i>dia relinquūt</i> 265 <i>pro-</i>
 <i>pugnacula à Gallis e-</i>
 <i>recta</i> 264</p> <p><i>terræ motus in Cambria</i>
 <i>294 Florentiæ</i> 293</p> <p><i>in Ethruria ib. horribi-</i>
 <i>les Ferrariæ</i> 289 <i>unde</i>
 <i>fiāt, uariæ rationes</i> 293</p> <p><i>quot numerati sint Fer-</i>
 <i>rariæ</i> 291 <i>diuinitus fie-</i>
 <i>ri</i> 244 <i>Ferrarienses q̄</i>
 <i>precesserint</i> 289</p> <p><i>tethreppo duce, uictoria in</i>
 <i>Olympijs</i> 316</p> <p><i>teufelus præfectus militum</i>
 <i>Bohemorum</i> 915</p> <p><i>teutonicæ ordinis summa</i>
 <i>dignitas ad Albertum</i>
 <i>Brandeburgicū trans-</i>
 <i>fertur</i> 58</p> <p style="text-align: right;"><i>teuto;</i></p> |
|---|---|

I N D E X.

- teutonici magistri prufi-
 am inuadunt 58
 teutonicorum equitum ma-
 gister diploma à Cæsa-
 re accipit 57 equitum
 ordo unde initium ha-
 buerit ibid.
 thadeus Manfredi auctor
 conspirationis in pon-
 tificem Romanum 278
 theschini locus in Slesia 26
 thomas Cottomus Cæsari
 auxilio uenit 91 Smi-
 thus Cæsari auxilio cõ-
 tra Turcam uenit ibid.
 Fliscus uir insignis An-
 tuerpiæ motus sedat
 216. 217
 thordæ comitia indicta
 70
 thraunus fluuius 76
 ad Thrinum oppidū Tur-
 carum cædes 33
 Tibiscus fluuius in Hunga-
 ria ulteriore 7. 12
 tiffenbachius consiliarius
 Cæsaris ad Turcarum
 Imperatorem mittitur
 195
 tirnauia oppidum 7
 tofayum à Ferdinando oc-
 cupatum 13 à Ferdi-
 nando, cuidam regulo
 ex familia Scheredorū
 datur 13 à Lazaro
 Schuëdio obsessum ibi.
 deditioe capitur 15 ob-
 sidetur à Transyluano
 142 obsidione à Trāsyl-
 uano solutum 143
 tofayi arcis descriptio 14
 142 arcis præfectus oc-
 ciditur 15
 tolosani motus prope An-
 tuerpiam excitant 214
 tornacense oppidum capi-
 tur à Northermo 211
 in Tornacensi oppido mo-
 tus exortii 221
 traifus fluuius 77
 transyluania olim Dacia
 dicta 8
 transyluaniae descriptio 8
 fertilitas 9 ciuitates 8
 rex Sarmarum oppidū
 obsidet ibid.
 transyluaniam Scythæ in-
 festant 143
 d de

I N D E X.

- de Transyluania Bonfini-
us quid scribat 9
- in Transyluania quaedam
oppida à Melchiorè Ba-
lasso occupata ibid.
- transylvuanus legationem
ad Casarem mittit 18
- scribit proceribus Hun-
gariae 67 à Scythis in
oppido Vardinia obses-
sus 43 oppidū Flada-
der expugnat 10 ex Va-
radino fugit. & Scytharum
multa millia inter-
ficii 143 ferè globo
interfectus 30
- transylvuano à Solymano
suppetiæ missæ 10
- transylvuanici à Casaria-
nis fugantur 11 Erdeū
oppugnant 22 deditio-
ne capiunt 25
- transylvuanicorum elades
iuxta oppidū Erdeū 23
- inter Transylvuanicos &
Casarianos cōflictus 154
- ex Trāsylyuanicis copijs mul-
ti interfecti 11. 12 multi
interficiuntur 27
- treuirensis elector Augustū
proficiscitur 56 mittit le-
gatos ad Casarē 131 ma-
gnus epistolarum magi-
ster pro Gallia 43
- tribifondæ urbs occupata
174
- in Troppōsi colloquio quid
statutum sit 136
- tschacaturnum arx Nico-
læ Serini 105
- tscholiitū castellum igne
incensum 79. 115
- tunetani belli depictio histo-
ria 317
- turca se ad expeditionē pā-
nonicā parat 5 classē
ornatā in Syriā mittit 58
- turca in Casarianos irrūit
113 sub specie pacis mul-
ta loca in Pānomia infe-
riori occupat 19 ad Car-
ponā oppidū 40 mēso-
res abducūt 93 à Nico-
lao Serino fugantur 23
- undationib. impediūtur
17 à Casarianis clam
interfecti 94. 112 per
insidias interfecti 3 Pā-
nonicæ

I N D E X.

nonicis multa dāna in-
ferūt 74 à Caesarianis
in oppido Tatta ad unū
interfecti 88 laboris pa-
tētissim: 150 Chiū insu-
lā occupāt 176 Casaria
nos p insidias inuadūt
85 S. Michaelis arcē &
oppidū oppugnāt 169
Byzantiū proficiscūturi
Turcarū Imp. mittit legatos
legatos ad Casarē 157
de nouo se ad bellū pa-
rat 154 sepultura 119
exercitus præcipi præ-
fecti 325 copiæ 113 regi
splēdida munuscula à
Casare missa 155 exer-
citus in plures partes di-
uiditur 83 ingēs potētia
159 disciplina militaris
159 natura ibi. obsequi-
um erga regē suū 159
mores in castris ibi. ala-
critis ad bellū 4 celeri-
tas in agēdo 159 copiæ
in uniuersum 40 mili-
tum strenuitas in oppu-
gnatione Melitēnsi 166
interfectōrū in Sigethi

expugnacione numerus
133 in oppugnatiōe Me-
litenſi 168 in bello Pan-
nonico 133 immanitas
116 p̄dita 112 immāni-
tas in Chiōmsula 178 ca-
des 30. 33 clades p Archi-
ducē Carolū 116 immā-
nitas erga incolas Albæ
regalis 38 clades prope
Thrumum oppidū cades
33 in bello Pānonico 133
excursiones prope Iulā
& Lauarinū 74. 116 p
oras maritimas Neapo-
lis 179 iuxta Iulā 18. 19
prope Lauarinū 41. 133
in Turcarum castris quid
Georgius Huffotius
obseruauit 160 161 pe-
nuria rei frumentariæ
116. 117 quidem Pan-
nonicus quatuor mira-
cula obseruat 160
à Turcis super Drauū fluui-
um pons factus 98
Turcica classis Melitā ueni-
t 168 in Chiū insulam
uenit 162
d 2 147

I N D E X.

- turcicae classis copiae in op-
 pugnatione Melitensi*
 168
*turcicus orator missus ad
 Schuendum* 34
 V
*Vadenhoffum urbs Au-
 striae* 76
*ualerianum à Norchermo
 obsessum 209 obsidione
 solutum 216 denuo ob-
 sessum 211 expugnatum
 212*
*in Valeriana urbe noua for-
 ma fidei instituta 209*
*ualeriani expugnantur 212
 proscripti à Parmensi
 ducissa* 210
*ualentianus de ditio persua-
 ditur 212 nobilitas Bel-
 gica auxilia mittit 210*
*inter Valentianos & pon-
 tificios pugna* 211
*ualeria regio, hodie Sti-
 ria* 32
*ualetanus Melitensis mili-
 tiae praefectus implorat
 opem principum Chri-
 stianorum* 171
*uandeburgus Bruxellas
 proficiscitur* 186
uaradinum oppidum 7
*uaradinum oppidum à Tur-
 cis obsessum* 143
*uaticinium de infortunio
 Neapolitani regni, tem-
 pore Caroli VIII Gal-
 liarum regis 212 de ca-
 lamitatibus regni Gal-
 liae* 311
*uayuoda scribit procerib.
 Hungariae* 67
*uerdunum olim oppidum
 imperiale* 47
*uerona urbs à Gallis ob-
 sessa 131 aquarum in-
 undatione ualde deuta-
 stata* 287
*uentus horridus & rapidus
 Mantuae exortus* 188
*uesarius dux Ferdinandum
 filium Philippi regis Hi-
 spaniarum in baptisma-
 te ad templum defert*
 317
*uesperinum obsidetur à Co-
 mite Salmensi 84 oc-
 cupatum à Caesaria-
 nis*

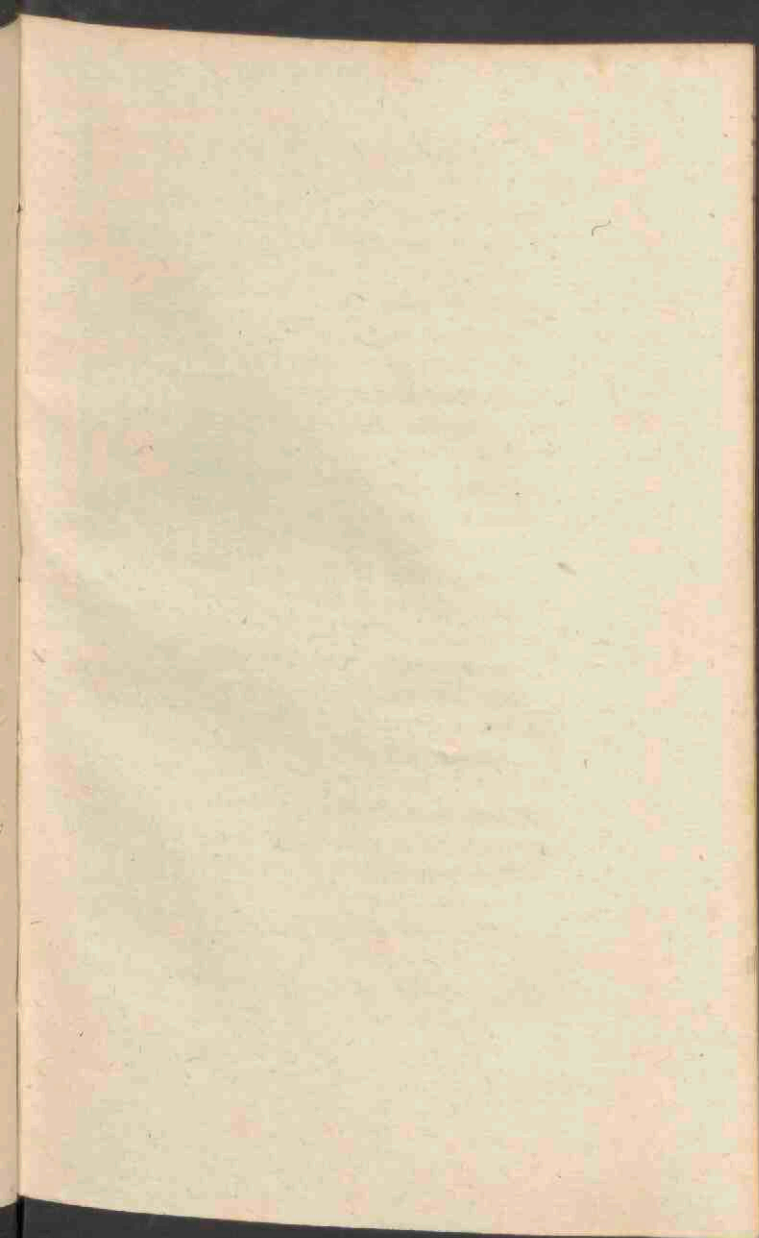
I N D E X.

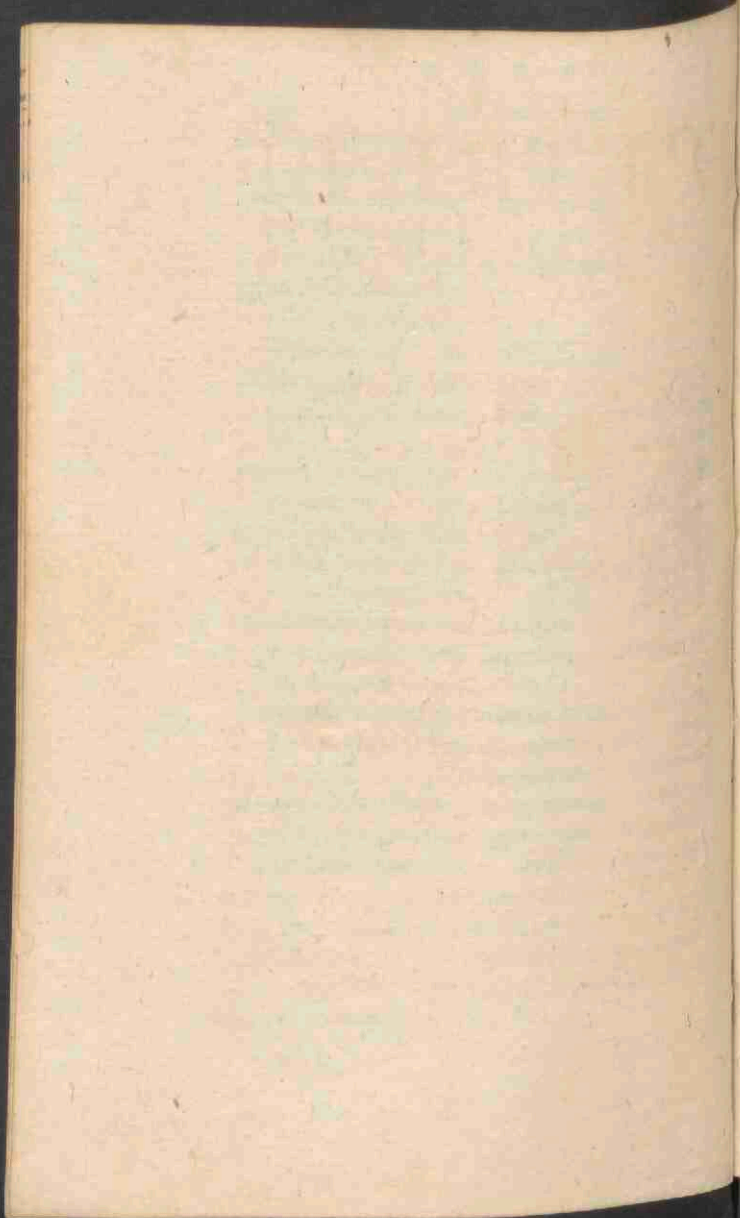
- nis 85
 uesperinij expugnatio Tur
 cis longè grauissima
 99
 uia Emilia Terræ motu cõ-
 cussa 293
 uiana arx à Brederodo po-
 stulata 213
 uianenses legatos mittunt
 ad Parmensem ducem
 219 Henrico Bredero-
 do, destituti, cum Nor-
 cherno pactionem a-
 gunt 219
 uienna olim Flauiana di-
 cta 76 Imperialis se-
 des 76
 uiennae descriptio 67
 uiennae Caesaris Ferdinan-
 di exequiæ celebrantur
 25 conuentus habitus
 per Archiducem Caro-
 lum 65 134 publicæ
 supplicationes institu-
 ta 90. 89 de pace inter
 Turcam & Casarem
 agitur 38
 uienensis conuentus articu-
 culi & capita 134
 uilna metropolis Lithua-
 nie 332
 à Wilna ad Smolencum
 quot sint miliaria 232
 uinarienses principes à Cæ-
 sare diploma accipiūt
 66
 inter Vinarienses princi-
 pes dissidia exorta 50
 uincelaus Austriacus su-
 scriptor Ferdmandi fi-
 lij, regis Philippi 319
 uitan oppidum à Turcis
 occupatum 144
 ulma urbs Germaniæ 46
 ungnar oppidum Turcæ
 oppugnant 11
 uormatia urbs Germaniæ
 46
 uratislouienses Casari sup-
 petias mittunt 96
 urbes Italiae mittunt Cæsa-
 ri suppetias contra Tur-
 cam 82
 & Vschoti à Dalmatis quæ
 dicti 90
 uuellerus uir pugnax & im-
 piger interficitur 25
 dux Casariani exerci-
 tus
 d 3 tus

I N D E X.

tus	11	xerxis Persarum regis co-
tuelleri uirtus & animosi-		piæ. quibus inuasit Græ-
tas in arce Erdeo	24	ciam
tuillardunus cum suis co-		inter Xerxem Persarum
pys Tattam oppidum		regem, & Leonidam
conscendit	87.88	Spartanum præliū
tuillarduni uirtus & stre-		
nuitas in oppugnatio-		Y
ne Tattæ oppidi	88	Ypsius fluuius Austria
tuirtembergius dux mit-		
tit legatos ad Cæsarem		Z
	131	Zacharias Grumbergus
tuithan castellum à Tur-		unus ex capitaneis Ca-
cis incensum	89	sarianis
tuolfgāgus Palatinus Neu-		zaccharum in India nasci
burgi Cæsari auxilia		tur
cōtra Turcam fert	97	zaduarum oppidum occu-
uxor in Gallia peperit Ge-		patum à Schuendio
minos quarum corpora		
coniuncta erant	302	149
uxor uno partu quinque ge-		zagraba caput Sclauo-
minos peperit	303	niæ
X		zaxynthi insulæ incola in
Xenodochium Christia-		humansissimi
nis peregrinis Hieroso-		zeisselmaur castellum sic
lymis instructum	57	dīctum nunc Creto
		zuisij legati literæ ad pro-
		ceres Hungariæ

F I N I S.

PETRI BIZARI DE BELLO
PANNONICO
LIBER.

Vum Sultanus Solymanus, Turcarum Imperator, uideret, Fortunam in re nauali parum sibi secundam extitisse, quin etiam suis opratis penitus aduersatam, indeq; accidisse, ut Melitenfis oppugnatio exitum haberet, longe diuersum ab eo, quem omnino existimarat. Spem conceperat fore, si ad terrestres copias animum adhaereret, eundem, quem olim sibi saepe in eis fauerat, nunc etiam uultu immutato, sua incepta, & conatus omni ope, atq; auxilio promoturam. Conuocatis itaq; purpuratis, atq; proceribus, quorum consilio, ac uirtuti magis fidere solebat, coepit cum eis colloqui, & oratione altius repetita, ostendere, nimis grauem notam inuri suae dignitati, atq; iniuriae potentiae, si ita socordia torpescerent, fractisq;

*Arx sancti
Ermetis ex-
pugnata.*

atq; inuictæ potentie, si ita socordia torpe-
scent, fractisq; ac demissis animis essent
ob ea, quæ sibi ad Meliten infortuniter an-
tea successere: quarum rerû culpam omnẽ
in aduersam, & iniquã fortunã iure meri-
tò trãsferebant. Si. n. hæc cõcessisset, oppor-
tunè aduchi cõmeatus, unde lassii milites
aliqua ex parte refici, & recreari potuissẽt,
res profectò longè aliter cecidisset, præser-
tim cum arcem Sancti Ermetis, longè mu-
nitissimam, quamq; nullo modo prius ca-
pi posse arbitrabantur, iam uí expugna-
sent. Quocircã, si classe sui augusti, felicisq;
imperij terminos, unius parux insulæ ac-
cessione dilatãre nequiverit, pedestri exer-
citu, cui ipsemet omninò interesse statue-
ret, illud tam longè lateq; ampliaret, quod
ipse potius gloria, quã annis onustus,
neutiquã uereretur, quin fieret immor-
talis, ac æternus: quinetiam sibi persuade-
bat, p̄spero huius belli euentu, se, uitæ suę
plurimos annos additurum, uel, si saltẽ na-
tura finem uitæ faceret, in summa nomi-
nis claritate, ac in signi, & gloriosa uictõ-
ris, ex hac uita emigraturum. Proinde in
animo subindẽ habebat, copias in Panno-
niam deducere, omnemq; illam regionem
armis inuadere, cuius quidẽ rei, & si iam
fermẽ omnes putabant, illum nullo am-
plius

plius desiderio teneri, quin potius omnem cogitationem aliquot iam annos abiecit, se, id tamen semper in intimis eius precor- dijs figebatur. Præterquam enim, quod oblitéranda erat illa macula, & ignominia, quæ in mari suscepta uidebatur (quod fa- nè illius animum nimis altè pungebat, & cruciabat) indignum etiam censebat sua potenti dextera, conuiuere, ac toleran- ter ferre, Maximilianum II. simul at- que Christianæ Reipublicæ imperium a- deptus esset, tributum sibi à Ferdinan- do Cæsare quotannis traditum, denegaf- se. Quòd si hoc pacto suam is dignita- tem tueri, conseruareque annitebatur, quanto magis eam ipse inuictus Impe- rator, Sultanus Memphiticus, rexque o- mnium regum ab ortu usque ad occasum, tueri, & conseruare debuisset? Altera cau- sa, quæ illum ad hoc impellebat, fuit, quòd audierat, Maximilianum, quædam loca Pannoniæ sibi occupasse, ac etiam nonnul- la, quæ ad Transyluanum pertinebant, qui ad suam opem atque auxilium confugerat, quem ipse ad illud usque tempus non modò sustentârat, sed regia quoque digni- tate, atque opibus ornârat, nec solere Otho- manos Imperatores, illos unquam deserere,

*Causæ, quæ
Solymannum
ad bellum
Pannonicum
impulerint.*

quorum clientelas uel semel suscepissent. Ob has igitur causas, de his omnibus consultarent, quæ ad huiusmodi prouinciã obeundam, opportuna, magisq; necessaria cognoscerent, utq; magis eorum animi accenderentur, addebat, se quoq; ad eam militiam iturum, quò tandem Viennam bis prius à se oppugnatam, suæ ditioni adiungeret. Audita Solymani oratione, Purpurati, ac reliqui dynastæ, uehementer assensunt, & ingenti plausu, ac lætitiã, illius uerba exceperunt, quippe qui, cum neque regnandi amplitudine, aut generis nobilitate: sed sola rei bellicæ præstantia, & uirtute, clarus apud eum, & illustres euadant, suas curas, & cogitationes ad nullũ alium scopum dirigunt, quàm ut his gradibus præcipuum authoritatis, ac honoris locum, apud eum obtineant. In hac uero sententiã tantò alacrius confirmabantur, quòd ab eo audierant, ipsum etiam huic bello interfuturum. Nec enim facillè dici potest, quantoperè illorum animi ad præclarè agendum, sui Principis præsentia inflammantur, adeò, ut nemo ante ipsius oculos, ullum genus periculi, nec mortem ipsam expauescat. Proinde sperabant, se unã cum spolijs, ac uexillis eorum, qui Christiani appellantur, ouantes Byzantium redituros.

Itaq;

Itaq; probato Solymani consilio, statim, quæcunq; tanto bello usui forent: summo studio, ac diligentia procurarunt. Quoniã uero inter causas, quæ Turcarum Imperatorem ad hoc bellum impulere, dictũ est, hanc etiam unam extitisse, uidelicet, quædam loca in Pannonijs occupata, & quædam alia, quæ ad Transylvanũ spectabant, non ab re fore uidetur, si breuiter hic recensero, quæ post Eerdinandi obitum, in illis prouincijs euenerunt. Cæterum, quia de Pannonicis rebus, & Transylvanicis, præcipuus hic mihi sermo habendus est, utriusq; regionis situm, & naturam, ex ueterum, & recentium scriptorum testimonio, addendam censui, quò lectori ea omnia, de quibus hic agetur, facilius innotescant.

Hungaria, quæ nomen ab Hunnis, uel *Hungarie* Hungaris populis ex Scythia profectis, *q. descriptio.* eam incolunt, habere constat, Pannonias, & ultra Danubium, Iazigum, & Dacorum regionem ferè omnem occupat. A Drauo ad meridiem sumit initium, à Septentrione Sarmatis, quos Polonos, & Getis, quos Vualachos dicimus, terminatur, ab occasu Austriam habet, superioris quondam Pannoniæ caput, ab oriente, Mysiam, quam Rhethianam nunc appellant. Danubius

omnium, quos Europa habet, fluuiorum maximus, mediam interfluit, atque in partes, nempe in citeriorē, & ulteriorem scindit. Citerior est ea, ubi olim Pannoniæ fuerunt: hæc ab ulteriore Hungaria, Danubio, ab Austria, & Norico, radicibus Cecij (sic olim dicti) montis: à Sclauonia, Drauo, à Bosna, & Rascia, Sauo, fluminibus terminatur. Huius citerioris Hungariæ caput est Buda, Regni sedes. Nobiliora in ea oppida. Alba Regalis, coronatione & sepultura regum insignis. Strigonium metropolitana. Quinqueecclesiensis, quondam episcopalis sedes. Præterea Sopronium, Iauarinum, Sabaria, & Stridon. Flumina in eo multa nobilia. Lacus habet duos nobilissimos, Balaton, & Fertou. Huic citeriori Hungariæ, ubi Drauum transieris, annexa Sclauonia est, pars olim Pannoniæ superioris inter Sauum, & Drauum, posita, sed Sauum longè transgressa, etiam usque ad flumen Hunam (hoc enim illi nunc est nomen) protensa, ubi Croatia incipit, postquam Dalmatia sequitur, per oram Adriatici maris, quæ partim Veneto, partim Turcæ paret, minima eius particula est regi Hungariæ subiecta. Loca mediterranea Boznenses tenent, & Rasciani, qui olim Mesi superiores fuerunt. Sclauoniæ caput

put Zagrabia est. Croatiae nunc Bigihon
 est, antea Fumium erat. Ultra Danubium
 Hungaria montibus Carpathijs supra Po-
 fontum incipientibus, & longissimo fle-
 xu ad littus Euxini maris porrectis, à Mo-
 ravia, Sclesia, Polonia, & à Russia distin-
 guitur usque ad eum locum, ubi regio est,
 quam Maromarusiam uocamus. Ibi iam
 alij montes, & syluae ab eo loco Iauarinum
 uersus tendentes, à Transyluania, & Vua-
 lachia Transalpina separant. Hanc ulterio-
 rem Hungariam, Tibiscus fluuius pisco-
 sissimus, in montibus Maromarusijs ortus,
 mediam interfluit. Haec Hungaria habet
 oppida nobiliora ad Septentrionem, Po-
 sonium, Tirnauiam, &c. Ultra Tibiscum,
 Varadinum, Debrecinum, cum fodinis
 auri, & argenti, Iauarinum. Incolae Scy-
 thica lingua utuntur, ab omnibus finiti-
 mis diuersa. Nulli regioni terrarum ce-
 dit hominum robore, pecorum foecunditate,
 ubertate soli, ac metallorum copia:
 Coeli praeterea benignitate, ac pulchritu-
 dine situs, omnibus orbis regionibus suo
 iure potest anteferri. Tellus rerum om-
 nium copia à natura donata, ubi aurum,
 argentum, sal, lapillos, colores effodere li-
 cet. Frumenti, pabuli, leguminis, & po-
 morum abundantia praestat. Neque deest

copia piscium, & cupri confectura, in ple-
risq; fluminibus auri optima ramenta in-
ueniuntur, quin & in uitis, in aurifero
solo satis, aurum quandoq; legunt: Hæc
modò de Pannonia.

*Descriptio
Transylua-
niæ.*

Quòd uerò ad Transyluaniam spectat, hæc
regio ultra Danubium longè lateq; patès,
ueteres Dacos, & inferioris Mysiæ partē,
extinctis priscis nominibus occupat: Eius
caput, Alba Iulia, uel à Iulio Cæsare, uel ab
Hiula potius quodam Hunnorum prin-
cipe ita dicta. Cæterum paucae urbes, oppi-
da uerò complura, non obscuri nominis,
in quibus Cibinium, Brassouia, Colostū,
Bistricia, & plura alia à Germanis, quos
nos Saxones appellamus, condita, & ha-
bitata, nec rara passim edificia cernuntur.
Eius solùm uarijs in locis auriferos surcu-
los, & glebulas aureas passim gignit. In u-
niuersum, armentorum diues est, & milita-
rium equorum ferax. In ea sunt Siculi, ge-
nus hominum ferox, & bellicosum, inter
quos nullus, neq; nobilis, neq; rusticus, o-
mnes eodem iure censentur. Hanc duæ cin-
gunt Vualachia, Transalpina, & Molda-
uia, illa Danubio, hæc mari Euxino admos-
ta. Vtraq; cum Transyluania eam Europe
nunc occupat partē, quæ olim Dacia erat.
Sic totus iste tractus Transdanubialis, qui
non

non solum Hungariam ulteriorem, sed Transylvaniam quoque cum utraq; Vualachia continet, Danubio, montibus Carpathijs, Mari Euxino, & rursus eodẽ Danubio ex omni parte includitur. De hac Bonfinius inquit. Trans montes Carpathios extrema Daciæ Regio, ad Axiacem fluvium usq; perducta, quam nunc Transylvaniam uocant, pecoris, uini, frumentis, item, auri, & argenti feracissima, ubi amnes nonnulli aurea ramenta ferunt, aurisq; fragmenta quandoq; sexquibralia trahunt, cum montibus sit undiq; circumsepta in coronæ speciem. In syluis iubati boues, & uri, ac syluestres etiam equi, utrisq; eorum mira pernicitas: at equi iuba sunt ad terram usque demissa. Domesticis est, per se mollis alterno crurum explicatu glomeratio.

Hæc in præsentia de utraq; Regione dicta sufficiant. Itaque ad institutum opus reuertamur. Melchior Balassus, inter Maximiliani præfectos, unus ex præcipuis, nonnulla oppida (& si ea non magni momenti) sita in Transylvaniæ finibus, occupauit. Hac iniuria Rex Ioannes commotus, partem suarum copiarum misit ad obsidendum Salmarum, qui locus est in iisdem finibus, & quâquam erat sub

*Salmarū op-
pidum captū
à Transylua-
no.*

Cæsariana ditione, hoc tamen Balassus ex
Cæsaris beneficentia potiebatur. Hunc
Vayuodani ex improviso, atq; incautum
adorti sunt, atq; oppidum cœpere unâ cū
ipsius coniuge, ac liberis, & ipse, licet plu-
bea glande ictus, tamen incolumis euasit.
In huius autem loci expugnati-
one, huius-
modi dolo usi sunt. Vesperi, cū armen-
ta, & greges illius oppidi, domum reduce-
rentur, milites, puluere in publico itinere
excitato, sese pecudibus, ac iumentis im-
miscuerunt, atq; ita ponti uesciores facti,
subito prosiluerunt, ualuisq; occupatis, ob-
uios quosq; trucidarunt, atq; ita oppido,
quod sanè cū natura, tū opere muni-
tissimum erat, facili negotio potiti sunt.
Balassus, ut contumeliam sibi illatam ul-
cisceretur, Debreznū, percelebre in Pan-
nonia emporium, quod Vayuodæ ditio-
ni parebat, diripuit, magnamq; illius par-
tem incendio absumpsit. Paucis post die-
bus Transyluanici expugnarunt oppidū
Hadad, eorumq; copiæ indies augeban-
tur, quia Solymanus ad eos miserat supra
quatuor millia Turcarum, & Moldaui-
tria millia, ipsiq; Hunnis adiuncti, & uiri-
bus associatis, plurima incommoda Cæsa-
rianis inferebant. Cœperunt oppidum
Actiauar, eiusq; præfectum cum uxore, ac
liberis,

liberis, captiuum abduxere. Oppidum
 quoque Vngnar obsiderunt, & scalis iam op-
 pugnare incœperât. Huic præerat insignis
 centurio, Purstalerus nomine, cum Ger-
 manis militibus, qui hostem aduētantem
 ita represserunt, atque ita strenuè mœnia tu-
 tati sunt, ut ex copijs Transylvanicis circi-
 ter quadringenti, ex Cæsarianis tantum
 quadraginta ceciderint. Rem autem sic
 gestam ferunt. Cum animaduertent,
 Vayuodam, paucos ex suis producere, qui
 hostem lacefferent, ipsi quoque se in primo
 certamine cohibebant, donec maior nu-
 merus accederet, moxque prorumpabant,
 & bellicis tormentis ita eos seriebant, ut
 protinus ab oppugnatione recesserint.
 Cum interim Cæsar hostiles copias auge-
 ri conspiceret, iussit conscribi quatuor
 militum cohortes, quarum singulæ circi-
 ter quingentos milites habuerunt, earum-
 que duces erant Gyllus, Vuellerus, Rei-
 mingus, & Lauembergus, uiri cum gene-
 re, tum re bellica præclari, qui Norico pro-
 secti, cum suis copijs Cassouiam petiere.
 Hos deinde subsequutæ sunt duæ aliæ pe-
 ditum Germanorum alæ, quarum utraq-
 ue habebat ducentos, & septuaginta sclopet-
 tarios milites, tumque simul ex Silesia cir-
 citer quadringenti equites aduenerunt.

Per

*Lazarus
Schuendius
proficitur bel-
lo Transylua-
nico.*

*Rex Poloniæ
mittit lega-
tionem ad
Cæsarem.*

Per idem tempus profectus est etiam in urbem Viennam, Lazarus Schuendius, quem Cæsar bello Transylvanico præferat. Etsi uero hyems obstabat, quò minus tùm fierent maiores belli apparatus, cùm in his locis, brumali tempore, frigora sint asperrima, solumq; altissima niue obductum, ob id tamen Imperator minime cessabat, quæ belli usus requireret, sedulo prospicere, quatenus, & anni tempus pariebatur, & rei necessitas postulabat, missæ que ad exercitum, aliam cohortem peditem, & octo ænea tormenta, & cum his, quadringentos milites, quibus duplicatum stipendium annumerabatur, partim, ut bellica instrumenta, diligenter aduehi curarent, partim etiam, ut agminis ducem tuto atque incolumem in castra perducerent. Diuersa quoque nauigia parabantur, quibus connexis, contabulatoq; ponte, Tybiscum traicerent. Hic autem fluius oritur in finibus Sarmatarum, delatusq; per ulteriorem Pannoniam, recepta prius Temesa, haud ignobili flumine, apud Purtachum Danubio miscetur. Dum res ita geruntur, Polonus suos oratores ad Cæsarem legauit, qui ei ostenderent, plurimas esse causas, cur sibi hoc bellum summoperè displiceret, cumque Transyl-

DE BELLO PANNONICO.

Transylvanus foret sibi arcta necessitudine coniunctus, uelle se, omni ope anniti, ut ab armis discederet, modo ipse quoque pacatū animum erga eū gereret, & honesta conditio cum illo transigeret. Horum tamen aduentu Cæsar nihil de pristina cura, & studio remittebat, quod minus, quarumcunque belli usui futura essent, omni diligentia prouideret, quippe, qui optimè norat, hostem nihil minus, quam pacem expectere. Proinde nouas, subinde copias deligi, easque ad Schuendium transmitti iubebat. Is, cum suprā octo milia hominum instructorū iam in promptu haberet, Totayū, munitum castellum in Pannoniæ, ac Transylianæ sinibus, & in ulteriore ripa positum, obsidere constituit. Hic locus antea, duce Catiamero, & sumptibus Cæsaris Ferdinandi, fuit occupatus, quem postea dono dederat cuidam Pannoniæ regulo, ex familia Scheredorum, cum is esset egregia uirtute, ac de ipso quàm optimè meritus. Cum autem hic fato cōcederet, filium reliquit paruulum, & infantem, cuius tutelam in arce habebat Franciscus Nemethus, qui antea tutor pueri, moxque tyrannus effectus, ad Transylvanum confugerat, secus in eius fidem, & clientelam commiserat.

miserat. Is itaque de oppugnatione certior factus, priusquam hostis aduentaret, suas fortunas, coniugem, & pupillum ex arce abduxit. Hanc Schuendius Pridie Non. Februarij, Anno ab orbe redempto, supra quingentesimum, atq; millesimum sexagesimo quinto, cum tribus ac triginta maioribus tormentis oppugnare incepit. Locus ipse natura, & operæ communitur. Nam cingitur præaltis mœnibus, ac duobus fluuijs undiquaque affuitur; id est, Bodrogo, ac Tybisco, unde per omnia loca finitima potest fieri maxima exundatio, & hostis arceri ab ingressu, arcæq; longè munitissima, circumuallatur. In ea oppugnatione, bellica tormenta sic aptabantur, ut oppidum, atque arx utrinq; peteretur, hisq; duplici inuasiōe, protinus aggere, ac uinæ dissectæ sunt. Opportune autem contigit, ut magna tum glacie uterq; fluuius rigeret, nec tamen is locus expugnari potuisset, nisi Cæsariani nocturnis fossorum laboribus sibi aditū ad mœnia parauissent. Manè, inalbescente cœlo, aduersarij ex castro ad læuia prælia sunt egressi, & in his, plurimi utrinque uulnerati sunt: ex nostris autem circiter centum desiderati: sed tamē haud multo post
in

in oppidum reiecti. Dum itaque sic mutuis conatibus certatur, milites praesidij, cum se tandem post ualidam oppugnationem, in magno discrimine conpicerent, illico de deditioe facienda cogitarunt, & miserè ad Caesarianos, qui eum locum partionibus traderent: At ipsi eas admittere noluerunt, quin potius è uestigio scalis ad motis, ui per aggerem irruerunt, ac exteriorum locum arcis occuparunt. Restabat pars interior, atque in medio posita, illamque statim summa ui, & conamine aggressi sunt. Obsessi aliquandiu se intrepide, atque acriter defenderunt, & ipse quoque arcis praefectus, in muro strenue pugnat, nihilque omittebat, quod ad fortis uiri, ac boni ducis officium spectaret. Dum autem seipsum, ac suos impigre tueretur, multaque incommoda oppugnantibus infert, hac, & illac excurrens, ut suis auxilio adesset, globulo aeneo traiectus, repente occubuit. Duce amisso, milites animo consternati sunt, & protinus deditioem facere statuerunt. Conditiones autem fuere, ut incolumes dimitterentur, secumque arma deferrerent. Hoc impetrato, statim ex oppido egressi sunt, idque fuit à quarto die oppugnationis, nec ultra duos impetus sustinuerunt. In eo, inuenta sunt plurima uarij generis

Tolayus de deditioe capitur.

generis tormenta, magna penurij com-
 meatus copia, & plura alia, q̄ nostris haud
 paruo usui extitère. Præfecti demortui ca-
 dauer ad uxore transmissum est. Erat Ne-
 metho aliud castellū, nomine Serētshinū,
 q̄d etiā ab iisdē paruo negotio expugnatū
 est. Turci arcem habebant, non procul à
 Cæsarianis, quā incolæ Solnog appellant.
 Inde semel egressi sunt, ut hostium vires,
 & consilia specularentur. Agrienses mili-
 tes, re comperta, ex insidijs eos inuaserunt,
 & acri utrinque certamine dimicatum est.
 Nostri tandem superiores fuerunt, moxq̄
 Agriam, allatis secum trecentis hostium
 capitibus, quæ ab humeris detruncata fue-
 rant, rediēre. Vayuoda interim, oppidum
 Salmarum occupauerat. Sed ut hosti-
 bus, fermè omnia prosperè succedere, nec
 sibi, ulli præsidio, aut emolumento fore a-
 nimaduerteteret, si eo diutiùs potiretur, i-
 gne succendi iussit, indeque statim cum
 suis copijs recessit, atque hinc factum est,
 ut illud Cæsariani citra cruorem denuo re-
 cuperārint, breuique ab eis instauratum
 sit. Locus ipse natura munitur, iacetq̄ in
 ipso ferè aditu Transyluanix.

Interim Schuendius, Tybisco per gla-
 ciam emenso, unius diei obsidione, oppi-
 dum,

dum, Erdeud patria uoce nuncupatum, expugnauit, quod quidem Ferdinandus Cæsar, antea sæpè sibi ob ingentes, quos habet redditus; optarat. Hi enim planè ducales feruntur. Hisdem diebus per magna Barbarorum manus ad Budam perre- xerat, ut se Transyluanis adiungeret. Verum tamen haud modicè impediabantur exundationibus, quas post hyemem cum Ister, tum reliqui amnes Pannoniæ fece- rant, idque nostris maximo adiumento fuit: Porro asperrima, fereque inaudita frigora tum exstiterant, cumque tandem glaciès, qua fluuij erant concreti, dissolue- retur, niuesque radijs solaribus lique- rent, tota ea regio ferè aquis exundabat, adeò nihilque, præter undas cernebatur, adeò ut iam fermè omnes timere inciperent, ne Deucalionis tempora rediissent: Ut uerò interim ad Solymanum reuertar, is quam- quam & militaribus copijs, & pecuniâ Transyluanum adiuuare, ac etiam ipse- met in Pannoniam proficisci statuerat, ut nihilominus hac ratione Maximiliano im- poneret, eiusque miles exhauratus, do- mum rediret, Marcum Cibiniensem ex *Solymanus* Transyluania oriundum, & qui ad Ma- *mittit legati-* *onem ad Cæ-* *sarem.* humeri sacra olim descuerat, cuiusque opera propter linguarum peritiam, & lin- *gularem*

gularem prudentiam, aliàs in legationi-
 bus obeundis fideliter usus erat, ad eum
 transmisit. Mandatorum summa hæc
 fuit, ut Cæsarem ad pacem cohortaretur.
 Illuc etiam paulò antè aduenerat Orator
 Vayuodæ, cui nomen erat Steffanus Ba-
 thorus, & Legatus Sarmatus, missus de
 eodem negotio, uti suprâ commemora-
 uimus. Schuendius de his Oratoribus
 certior factus, Cæsarem subindè per fide-
 les nuntios adhortatus est, ut, antequàm
 de compositione cum his transigeret; o-
 mnia sedulò perpenderet, scèq; omninò ue-
 veri, ne sibi (uti postea euentus declarauit)
 pax uerbis tantùm, re autem, bellum lon-
 gè asperrius denunciaretur, eaq; omnia
 dolo, atq; astu ab eis fieri, quò incautus, in-
 paratusq; armis inuaderetur. Interim Cæ-
 sar, ne omninò à transigendâ pacis nego-
 cio, quod tùm præ manibus habebatur,
 alienus esse uideretur, omnibus oppido-
 rum, atq; arcium præfectis, quàm seueris-
 simè iniunxit, ne quispiam eorum, aliqua
 iniuria hostem afficeret, quod tamen ab
 eo neuitquam obseruabatur. Dum enim
 Viennæ de dissidijs componendis, de què
 aliqua honesta, & equabili conditione a-
 geretur, plurima damna his Cæsarianis,
 qui erant in inferiori Pannonia, inferre-
 ban-

bantur, & iuxta Iulam, plurimæ incursio- *Turcarum ex-*
 nes fiebant, eoquæ aduenerat præfectus *curiones iux-*
 Temesuariensis (id autem oppidum, uul- *ta Iulam.*
 gò Temesuar, ab flumine Temesa præter-
 labente, nomen accipit) cum sex milli-
 bus uirorum pugnantium, & ad eum duo
 maiora tormenta, & octo minora, tran-
 smissa sunt, quibus, arcem Pantotam ob-
 sedit; eamquæ breuî expugnauit, moxquæ
 occupauit duo alia castella propè Iulam,
 quorum nomina erant Iene, ac Desine,
 idquæ tantum eo consilio fiebat, ut in-
 de facilius sibi aditus foret ad expugnandam
 Iulam. Ad Transyluanum autem
 indies maior numerus Turcarum con-
 fluebat, iamquæ sibi iustum exercitum
 pararat. Dum hæc fierent, nostri propè
 Sigethum eruptione facta, ferme ducen-
 tos ex his, quos Rascianos uocant, in-
 terfecerunt, duosquæ ex illorum centu-
 rionibus captiuos abduxere, cumquæ
 iam essent in reditu, & secum captos ab-
 ducerent, equites ducenti numero, su-
 peruenere, qui eos repente aggressi, ma-
 gna strage affecerunt, adeo ut ex Cæsari-
 anis, qui sexcenti fuerant, uix duo in-
 columes euaserint. Id uerò accidit, ab- *Nostri cædunt*
 sente Nicolao Serino, qui paucis ante *uir absente*
 diebus, ob quædam grauiora negocia, *Serino.*

se ad Cæsarem contulerat. Schuendius interim, in eo totus uersabatur, ut Salmarum oppidum, quod à Transyluanis incensum, ac derelictum diximus, omni studio reficeretur, ipseque uel primus operi instabat, quo reliqui eius exemplo adacti, tantò alacrius laborem, atque industriam impartirent. Nunc, priusquam ulterius progrediar, postquam in Schuendi mentionem incidi, locus me admonet, ut propter uiri claritatem, aliquid de ipsius natura paucis enarrem. Hunc ergò (prout mihi ab hominibus, fide dignis, relatum est, quique cum illo sæpius collocti, & familiariter hucusque uersati sunt) in primis ob eximiam eruditionem, & singularem prudentiam, uehementer commendari audio, eumque dicunt in singulis actionibus militarem quandam, & heroicam animum præ se ferre. Aiunt præterea, hunc bellicæ disciplinæ perstudiosum esse, modisq; omnibus anniti, ut singulis centurionibus, ac militibus debito tempore stipendia numerentur, eosq; à præda, & rapinis arcere. Si qua rixa, & similitas in castris oriatur, & alius alium ad pugnam prouocet, hunc ferunt, leuere iungere, ne quis eam facile dirimat, sed utrumq; tandiu in certamine pati, donec al-

ter

ter occubuerit. De illo autem, qui prius iniuriam intulit, statuere, ac iubere, ut extra castra propellatur, eaq; seueritate fieri, ut plurima dissidia, & lites amoueantur. Quod uerò ad munera, & largitiones attinet, constat, illum in hac re omninò incorruptum animum gerere. Nihil deniq; aut certè perparum, ueredarijs, confidere solitum: at in grauibus rebus, certos homines ad Cæsarem destinare, qui suo nomine cū illo agant, semperq; ad id optimos quosq; ac fidissimos eligere. Seuera quoq; & graui pœna constituta, omnibus præcipere, ne quispiam scribat, uel alicui patefaciat, quæ in castris gerantur. Hæc, & pleraque alia huiuscemodi, de hoc illustri uiro narrantur, quæ nunc, breuitatis causa prætereo. Vt uerò ad inchoatum opus reuertar, milites Cæsariani, dum oppidum Salmarum instaurare satagunt, ac in opere perficiendo assiduè uersantur, Vayuodiani, cum Turcis appropinquarent, ut munimenti restaurationem impedirent, & uicinum quendam locum occuparunt, qui eis ad expugnandum Salmarum, ualdè opportunis uidebatur. At Germani, hoc percognito, summa celeritate illos adorti sunt, manusq; conferentes, ad septem signa hosti adempta, in sua castra retulère.

Hostes, aut cœli, aut in proximo flumine submersi, dum repentina, & præcipiti fuga se incolumes cōseruare cupiūt. Schuēdius his peractis, ex oppido recessit, ibiq; pro loci præsidio, Erasmum Magerum ceteriorem reliquit, & ipse mox uersus Casfouiam contendit, ut quæ ad bellum sustinendum necessaria uidebantur, sedulo, atque opportunè prospiceret, cumq; subinde maiora pericula instare animaduerteteret, seq; non ita uiribus, & armis communitum, ut rei necessitas postulabat, apud Cæsarem pro nouis præsidijs instabat, breuiq; post, ad eum transmissæ sunt quinque peditum cohortes, quibus Iohannes Vuernherus à Reÿtnauu, cum Imperio præerat, & aliquot murales machinæ, & singulis equis harum uectoribus, littera M. fuit iniusta, ne auriga, dolo (ut sæpè usu euenit) equos bonos diuenderet, aut etiã in alios usus uerteteret. Suprà narratum est, oppidum Erdeum, quod quidem non procul Sarmaro abest, à Cæsarianis occupatum.

Hoc Translyuanici sub' Calendis Iunij, acriter obsederunt, prolatisque tormentis, & constitutis uineis, & scalis denique ipsis mœnibus admotis, iam sibi facilem

cilem aditum sperabant. Sed loci propugnatores tam strenue aduersarios reiecerunt, ut præter uulneratos, ferme ad octingentos diuersis uicibus, trucidarint, atque oppido egressi, duo ex maioribus tormentis adempserint.

Ipsi tamen die noctuq; oppugnationem urgebant, & continuis pilarum, globorumque procellis, mœnia diuerberabant, sic ut iam omni sulphurei pulueris materia destituerentur. Arci præerat Laumbergus, insignis alarum centurio, cui Schuëndius secundò ad trecentos pedites in auxilium paulò antè transmiserat, qui sanè, quoniam perdifficile, maximeque periculosum erat, in oppidum ingredi, cum illud undiquaque hostili agmine cingeretur, dolo, atque insidijs rem egerunt. Noctu enim se itineri accinxerunt, & cum ad syluulam, quæ erat iuxta oppidum, peruenissent, ibique speculatores hostium latitare scirent, protinus edito ingenti clamore, classicum canere cœperunt. Continuò ad Syluam omnes accurrerunt, hostisque perterritus aufugit, atque ita nostris liber ingressus patuit. Quocircà nostris præsijs audaciores facti, omnem oppugna-

pugnationem contempnere uidebantur, etiam si mensē adhūc ea perdurasset: At ipsi interim obsidionem nulla ex parte remittere, quin etiā acrius instare, nec paruis incommodis nostros afficere. Plurimi conflictus utrinq; habiti sunt, in quibus præter cæteros, Lauembergus ictu minoris tormenti grauius uulneratus est, breuiq; post ex eo uulnere interiit. Paucis ante dieb. in oppidū ingressus fuerat Vuellerus, uir pugna, & impiger. Aderat etiā Gofselus non minori uirtute, qui fortissimè dimicans, interemptus est. Res itaq; summis conatibus agebatur, & hostes munitionibus erectis, plurima damna & incommoda oppidanis inferebant. Vallum, quo undiq; oppidum communiebatur, quadam nocte uiminibus, diuersaq; tignorū materia impleuere, ut proximo diluculo mœnibus appropinquarent. Sed nostri, dolo animaduerso, tormentarium puluerem sub illis strauere, quem ipsi, cū prima luce in fossam undiq; irruentes, pilis tormentorum incenderent, extemplo magnum incendium excitatum est, quo multi eorum perierunt, atq; ita tum temporis re infecta, cedere coacti. Sed breui, maiore pertinacia, & ui oppidum inualere, adeo ut in plurimis locis pars interior

nuda

nuda planè, omnique bellatore spoliata uideretur. Cum se itaque oppidani, ac milites in hoc statu conspicerent, nullamque spem relictam, qua se amplius tueri possent, cum ob penuriam commeatus, & militum, tum etiam ob graueolentia cadauera, quibus aggeres, & ualla undique oppleta cernebantur, pridie Non. Augusti e communi consensu deditionem fecerunt. In ea oppugnatione plurimi uiri fortes, & rei militaris gloria insignes ceciderunt, inter quos fuerunt etiam Vuellerus, & Huetstokerus, qui strenue praeliantes, interfecti sunt. Viennæ, paulo ante quam triste nuntium de capra Erdeu afferretur, celebrata sunt iusta Cæsaris Ferdinandi, qui obierat superiori anno, & Oct. Cal. Augusti, qui dies diui lacobi memorię sacrabatur. Põpa funebris hæc erat. Ex arce ad diui Stephani templum pons ligneus consternebatur. Primo autem prodierant ducenti ciues pauperes cucullati, qui candelas accensas in manibus gestabant. Secundum hos, Monachi, Iesuitæ, Canonici, Abbates, Antistites, & reliqui ex clero, deinde subsequuti sunt uiginti equi, eximia pulchritudine, omnesque aureo decore insignes, ac singulis singula uexilla præferbantur. Equus Cæsarianus cum suo uexillo, totus auro micabat, & hic so-

lus erat ephyppiatus, nemo tamen super illo equitabat. Funus ipsum uiginti homines gestabant, mox Cæsar sequebatur cum regijs fratribus, omnes lugubri ueste, ac facie uelati, & postremò alij proceres. In templo extructa erat fabrica undiq; lucernis uitreis, Italico more, instructa, & sub ea funus collocabatur. Soli cantores aulici non nihil in ipsa pompa submissè orabāt. Proxima luce Maximilianus, unā cum suis fratribus, duce Atestino, qui paulò antè ex Italia uenerat, & egregio uirorum nobilium comitatu ædem petijt, ut sacris interesset. His peractis, Franciscus Forgacus, Antistes Varadinensis, & qui Ferdinando à consilijs extiterat, eruditam, ac elegantè orationem habuit, in qua demortui Cæsar's, laudes non minus pressè, quàm ornate complexus est. Vbi is perorasset, Cæsar cum reliquis ex templo egressus est, relictāq; ad prætorium contendit, & in toto itinere passim duo, argenteos, atq; aureos nummos in Ferdinandi memoriam excusos, liberaliter proijciebant. Hæc autem obiter dicta sint. Iam itaque ad inceptum reuertamur. Theschini, qui locus est in Sclesia, fuit habitus delectus equitum, qui unā cum peditatu profecti sunt.

Erat

Erat in finibus Transylvaniæ quodam oppidum, nomine Muntatschum, Cæsarianis maximè infestum, ex quo sæpè plurimis iniurijs, ac detrimentis afficiebantur. Nam indigenæ publicæ itinera obsidebant, & modo ueredarios, interdum milites illac prætereuntes latrocinio diracpcedere persequébatur. Schuëdus misit centum, ac uiginti equites, cum totidem pedibus, qui eos diligenter obseruarent. Ex oppidanis, circiter trecenti egressi sunt, inter quos etiam erant duo centuriones, ac protinùs in nostros, haud procul ab eis latitantes, inciderunt. Hic, exorto certamine, Martem sic fauentem habuère, ut omnes illos ad unum usque profligarent. In oppido Sainaro, miles plurimis morborum generibus, ijsq; maximè contagiosis, corripit, atq; absumi cœperat, ideoq; agminis præfectus, relicto ibi præsidio, quod quinque militum signis constabat, iuxta Tibiscū castra posuit, adeo, ut ex uno latere fluuiū, ex altero, uallū, atq; aggeres, promunimine haberet. Cæterum, non multo post, ipsemet quoq; graui febre laborare cœpit, qua deinde per multos menses conflictatus est, eiusque salutem Cæsartanti faciebat, ut pharmaca, & peritissimos quosq;

quosq; medicos, ad eum subinde transmittendos curaret. Per idem tempus, redijt Byzantio Cernouichius, missus à Cæsare, ut de pacis cōditionibus apud Solymanū ageret, & aliqua tum spes de componēdis rebus affulgere uidebatur; Sed tamen breui cognitum est, Byzantinos nihil minus, quā pacem experīsse, quin potius, maiora indies molitos, & atrocissimum bellum parasse. Itaq; Cæsar totus iam in ea cogitatione uersabatur, ut bellici apparatus fierent, statimq; ad oppidum Letipontum, Germanorum peditum delectum haberi iussit, in quo fuerunt ferè quinq; signa: Pofonij (hunc locum Germani Presburgum uocant) conscripti sunt circiter trecenti milites, & in quodam pago iuxta lauarinum, trecenti equites Pannonici, atq; hi omnes in castra mittebantur. Illuc etiam profectus est cum quinq; alijs cohortibus, Romerus insignis Centurio, ac eques Rhodię militię, secq; illis quadraginta equites Teuronici, ac etiam præfectus Dersius, cū ferè trecentis militibus adiunxere. Per idē tempus profecti sunt ex Germania sexcenti equites, ac deinde quingenti, duce Hofchirero, & omnibus his copijs in unum collectis, præfectus est Adamus Gallus, Germanus natione, uirq; rei bellicę scientissimus.

tiffimus. Iisdem etiam diebus in Noricum
 aduenere Guntherus Schwartzburgus,
 Ottingus, Mansfeltius, & Christophorus
 Liechtestain, uiri ex uetusta Germaniæ fa-
 milia, & rei militaris gloria per celebres,
 hosq; plurimi nobiles, ac illustres uiri cō-
 mīrati sunt, quò Cæsari hoc in bello suam
 operam nauarent. Dum hæc fierent, Ke-
 retschamius, qui lulæ præerat, & qui erat
 etiam regulus arcis Nibelburgiæ, quæ sita
 est in ipso aditu Morauïæ, tum fortè in ca-
 stris aderat, secumq; habebat nonnullos
 Turcas captiuos, ex quibus sexdecim, qui
 erant celebriores, & ex quorum liberatio-
 ne plus emolumentum sibi euenturum spe-
 rabat, in suam arcem transmitti curauit, ut
 carceris nauisæ molestiæq; pertæsi, multò
 maius pro redemptione, ac libertate præ-
 tium offerrent. Accidit autem, ut cum ipsi
 excubatores, ac præsidij milites, minus ad
 suum munus uigiles, ac intentos animad-
 uerterent, clam correptis armis, eos om-
 nes trucidarent, statimq; per dispositos e-
 quos inde aufugerunt.

Iisdem quoq; temporibus accidit, ut By-
 zantini, qui erant iuxta Salmarum, & in
 Riualis Dominorum (hoc oppidum Ger-
 ni Neustodiam uocant, estq; locus ubi sunt
 fodinæ metallicæ) prædabundi diram ua-
 sitatem

stitatem exercerent. Cum autem forte fortuna Transylvanus, & præfectus Temesuariensis una propè Salmarum obequitarent, parùm abfuit, quin globus tormentarius inde uibratus, utrunque interfecerit. Suprà ostensum est, Cæsarianos sua castra ad Tibiscum flumen collocasse.

Turci, re cognita, illos per insidias noctu aggredi statuerunt. At ipsi dolum inesse suspicati, eorum consilia præuerterunt. Itaque in quoddam nemus ibi proximum, eadem nocte (qua uenturi putabantur) nonnullas turmas equitum, & magnam partem cohortium, arcanè, & summo cum silentio miserunt.

Cum igitur, quod intenderant, exequi constituerent, rectoque itinere ad nostros properarent, hi extemplo ex insidijs prosilientes, eis accurrerunt, remque ita strenuè, ac foeliciter gessere, ut insigni clade afficerent. Plurimi autem, cum noctis beneficio, tum equorum celeritate seruati sunt, alioquin uix unus forsitan incolumis euassisset. Paucis ante diebus hostis ad mœnia lauarini accessit, & quia nox imminebat, nostris exeundi facultas

Turci per insidias interfecti.

cultas minime dabatur. At, cum proximo diluculo egrederentur, illi iam recesserant.

Per id quoque tempus equites, quibus cum imperio præerat Grassuenus centurio, cum centum equitibus Hungaris inciderunt in hostes, qui erant supra mille, & in toto prælio, circiter ducentos ex eis conciderunt, inter quos fuit præfectus Lipsensis, quem ipsi Betum appellant. Plumbeis tormentorum glandibus vulnerati, in castra adducebantur: Sed quia priusquam emitterentur, laridò ungebantur, uix ulla ratione sanari poterant. Interea Saxonici milites, conflictu audito, pugnae avidi, in castris fremebant, & exeundi facultatem flagitabant, quam nihilominus impetrare nequibant, hinc tanto dimicandi ardore flagrabant, ut uix intra ordines, & in militari disciplina conservari possent. Hi recens aduenerant ex Germania, ducibus Gleyssenthalo, & Sebotendorffo, atque omnes, cum armorum cultu, ac equitum ornatu, tum præcipue animi, & corporis dotibus admodum insignes præfulgebant. Ex his circiter mille, ac uiginti sex aiebantur, stipendijs illustrissimi Electoris Augusti, per

per spatium quinque mensium, & amplius, quibus trecenti, & quinquaginta sese adiunxerant, ueteri stirpe, ac bellica uirtute conspicui, qui proprio sumptu Cæsarem in ea militiâ lequuti sunt. Priores, crucem in suis uexillis gestabāt, & reliqui, quatuor habebant signa, quorum primum erat cū inscriptione: VICTORIA DESUPER A DEO DATVR. Secundum: FORTITVDO NOSTRA CHRISTVS est. Tertium: VINDEXT PERFDIAE DEVS est. Quartum: VINCIT AMOR PATRIAE. Primi signi centurio cecidit in conflictu, habito cum Turcis, quorum castra tum à Cæsariānis mille tantum passibus distabant, & in inferiori parte Tibisci locabantur, pontemque super flumen Samos construxerant. Nostra uero sita erant iuxta oppidulum, quod incolæ Kizar uocant, positum ad ripam fluminis, in quo erant nonnulla tuguriola, pro his, qui præcipuum locum in castris habebant, eaque optimo, & munitissimo uallo cingebantur. Dum res in Pannonia sic geruntur, Archidux Carolus in Valeria prouincia, quæ Stiria hodie dicitur, Norico ad meridiem coniuncta, reliquisque locis finitimis, multa præclare, ac militanter agebat, suosque perpetuo uigiles contra hostes habebat, qui plurimis damnis eas

oras

oras infestabant. Semel autem contigit, *Turcarū ca-*
 ut nostri, ualida manu Turcas aggressi, ma- *des.*
 gnem stragem ediderint, adeo ut fama sit,
 ex eis ad tria millia concidisse. Alio in lo-
 co trecenti, ac uiginti ex hostibus, intem-
 pesta nocte Thrinū oppidum adorti sunt,
 & Iacobi Zachī equites cum aliquot Hun-
 nicis peditibus egressi, ad sexaginta ex eo-
 rum numero interfecēre, ac secum quinque
 & septuaginta captiuos adduxerunt. Iux-
 ta oppidum, quod incolæ Babolscham
 uocant, plerique capti sunt, & illico Vien-
 nam transmissi. Et si uerò utrinque insensu-
 simis animis certabatur, Viennæ tamē ad-
 hūc pacis consilia cum Oratoribus, qui il-
 linc nondum abierant, sedulo ac solertissi-
 me agitabantur, eoquē accersiti fuerant plu-
 rimi Reguli, ac Proceres Pannoniæ, qui de
 pacis cōditionibus transigerent. Schuen-
 dius interim, adhūc cum morbis cōflicta-
 batur, ideoquē Cæsar ad eum misit Paulum
 Vuidnerum, rei medicæ peritissimum, qui
 se iam dudum à Iudaica superstitione, ad
 Christi fidem conuerterat. Et si autem an-
 cipiti & diutina egritudine laborabat, mi-
 nimè tamen ob id remittebat necessarios
 apparatus, cum hostis nondiquaque grassa-
 retur. Igitur quotidie fiebant leuiora præ-
 lia, in quibus plurimi utrinque desideraba-
 CC tur,

tur, cumq; Turci Schuendium per nūcios
 orarent, ut quorundam cadauera sibi mit-
 terentur ex his, qui ceciderant, quò ea mo-
 more sepelirēt, id ab eo perhumaniter im-
 petrarunt. Iisdem diebus cum aliqui curri-
 bus aduecti, pabulatum iuissent, ac etiā, ut
 diuersi generis com meatū in castra defer-
 reht, hostes, impressione facta, illos inter-
 ceperunt. Hoc ubi Schuendius audiuis-
 set, Byzantinum Oratorem, qui nuper ad
 eum sui Principis nomine, de cōpositione
 acturus, uenerat, rogauit, num isthac esset
 ratio in eūdæ pacis: at ille, cur (inquit) Ve-
 stri hostem non insequūtur? Confestim Igi-
 tur in eos missus est Rueberus cum suo e-
 quitatū, quò abstractos currus remouere-
 tur, donec maius præsidium aduenisset. Dū
 ita res geritur, nostriq; haud segniter in su-
 orum auxilium accurrunt, acerrimè dimi-
 catum est, omnesq; currus, qui cis pontem
 erant, recuperarunt, qui uerò flumen traie-
 cerant, eos insequi non potuere, cum iam
 in castra peruenissent. Byzantini paulò post
 inde mutatis castris, recesserunt, idemq; à
 nostris factum est, & Cassouiam petiere,
 cum com meatus penuria, tum etiam quia
 per plures omnigenis morbis ægrotare in-
 ceperant. Transylvianus quoque paucis
 antè diebus, castra soluerat, suumq; mili-
 tem

rem in hybernis collocârat, cumq; in suant
 ditionem reuertisset, ibi nōnullos reperit;
 qui erant Cæsarianæ factionis, omnesque
 protinus quaestione habita, suspendi ius-
 sit. In quadam pugna paulò antè habita,
 fuit captus Alexander Mendius, qui ei à se-
 cretis adhibebatur, & Viennam missus, du-
 cè Ioanne Vuolgazeno, deindè ad Schuë-
 dium perductus, moxq; quibusdam con-
 ditionibus acceptis, priori libertate dona-
 tus. Legatus etiam Transylvanicus, Stef-
 fanus Bathorus, tādem à Cæsare dimissus
 est, qui sanè haud mediocriter conquereba-
 tur, se Viennæ diutiùs retentum, quanti
 æquitaris ratio postularet, idq; præcipuè
 accidit ob uxorem Balassi, quæ apud Cæ-
 sarem subindè precibus instabat, ne illum
 ex aula dimitteret, priusquam ipse suâ con-
 iugem, & liberos recuperaret, quos sibi in
 Sarmari expugnatione abductos fuisse cō-
 memorauimus: at Cæsar noluit eū diutiùs
 inuitum retineri, hunc dicens oratorē esse,
 illos autem iure belli raptos; ideoq; sorte
 longè disparem esse, ac eū, salua dignitate,
 haud amplius retineri posse. Interea Schuë-
 dius, cui omnia, quæ tū de pace agebântur,
 maxime suspecta erāt, Maximilianū subin-
 dè (ut antea) de nouis copijs, reliquoq; mi-
 litari præsidio haud segniter admonerat;

eumq; hortabatur, ne hosti fideret, ne uel ad
 ullas pacis conditiones animum inclina-
 ret, cum certo constaret, illum omnia dolo
 agere, nihilq; aliud quàm bellum medita-
 ri. Hoc autem, ubi Turcarum Proceres
 audiuere, protinus ad eum scripsere, seque
 oppido mirari dicebant, quid ipse pacem
 inter duos præpotentes Principes, ferme
 transactam (uti uidebatur) perturbaret,
 multaq; his consimilia in eorum literis cõ-
 tinebantur. Ceterum id minime obstabat,
 quò minus & ipse, & reliqui ex primati-
 bus, qui bello præerant, occasiones rei be-
 ne gerendæ exquirerent, & inuentas, uel
 oblatas, percupidè amplecterentur. Hinc
 est, quòd Eecius à Salma, uir, præter gene-
 ris nobilitatem, strenuus & militaris, quar-
 to Idus Octobris, Iauarino cum suis co-
 hortibus discessit, & plurimis etiam ali-
 undè conuocatis, profectus est uersus Al-
 bam Regalẽ, haud modica spe oppidi po-
 tiundi. Ea urbs ob id Regalis cognomen-
 tum tulit, quod ibi perantiquo, solenni-
 gentis ritu, noui Reges coronarentur, ac
 eodem in templo, præscorum Regum se-
 pulchra, cum rerum gestarum titulis uise-
 rentur. Iauarino autem duntaxat octo mil-
 liaribus abest. Priusquàm uerò Salmensis
 hanc profectiõnem susciperet, ad eum ex
 oppido

*Eecius à Sal-
 ma proficisci-
 tur ad obsidi-
 onem Albæ
 Regalis: mox
 quæ reuoca-
 tur à Cæsare.*

oppido Posonio missi sunt equites quàm plurimi, ac etiam ex alijs locis maiora tormenta, secumq; scalas, & alia usui opportuna circumferebant. Hic ergo à suis tantummodò trium millium intervallo distabat, cum ecce nuncius Cæsarianus ad eum aduolat cum literis, quibus ex ipsius præscripto, quàmprimum illinc suas copias abducere, & Iauarinum reuertì iubebatur. Eccius, Cæsaris uoluntate percognita, continuo paruit, re infecta, nec sine ingenti sumerore; ac eorum omnium, qui se illi commites addiderat, quippe qui omnes haud dubiã sibi uictoriam pollicebantur, cum quia noscerent, urbem opportunis præsidijs destitutam, tum etiam, quia nostri conuenerat cum iudice illius urbis, qui eis, ut de ipsius fide certiores fierent, uxorem, & liberos, tanquam obsides, traderat. Turci aberant fere omnes, idq; Salmensis clam indicatum est, & res ita instituta fuit, ut in ipsa nocte, bellica tormenta ex muro partim abducerentur, partim, ne hostibus ulli adiumento, ac usui essent, clauis per spiramenta indiris, configerentur. Proxima luce, cum greges de more exigerentur, ex templo Salmensis per turmas dispositas, ad ipsas portas urbis, illis armentis accurrere debuisset. Quod si Turci, quorum

tamen perpauca ualuas custodiebant, se illis opposuissent, ciues in eos e uestigio impetum fecissent, atque ita paruo negotio, & citra suorum cædem, in oppidū ingressi essent: at Cæsaris mandatum hæc omnia consilia dissecit. Iudex autem, cum nostris minimè (uti promiserant) ad oppidū aduentare conspiceret, illicò sibi fuga consuluit, & Palotam profectus est, atq; ita pulcherrima urbis occupandæ occasio, tum à Cæsarianis prætermittitur: sed Turcarum præfecti re cognita, illicò atrocibus pænis in eos, qui cum hoste conuenerant, se uirere. Circa enim quadraginta, palis, & uncis ferreis perfossi sunt, inter quos fuerunt etiã nonnulli prorsus insontes. Paucis post diebus, is qui omnium consiliorū author exiit, Viennam se contulit, ibi què Cæsari supplex factus, petebat, ut sui, suæq; miseræ familiæ, aliqua ratio haberetur. Causa, cur Cæsar Eccium ab ea Provincia reuocaret, hæc præcipua fuisse iudicatur, quoniam Viennæ admodum accurate, ac etiam non sine magna spe, ut breui succederet, negocium de pace in eunda cum Oratoribus agebatur, ipseq; Georgium Hostotum, consiliarium regium in Camera, uirumquè singulari prudentia, & uirtute, paulò antè ad Solyma-

Georgius Hostotus mittitur ad Solymanū orator.

lymanum legarat. Quocirca ipsi haud consentaneum uidebatur, ut aliquid tentaretur, quoad res adhuc penderent, nec exigua spes de sedandis controuersijs fore uideretur. Ob id etiam edicto sanxerat, ne quis hostem noua iniuria lacefferet: Vim tantum illatam repellere liceret.

Hossutotus ex aula Byzantium uersus proficiscens, uiginti Turcos captos in diuersis conflictibus, & Pannonico habitu indutos, secum adduxit, eosque praecipuos, qui passim in uinculis a Proceribus illius Regni detinebantur. Cum Budam peruenisset, a praetore Budensi honorifice, ac perhumaniter exceptus est.

Dum haec fiunt, ex castris Schuendicis recesserunt equites Saxonici, a Principe Augusto domum reuocati, quorum opera in sua ditioe uteretur, cum praesertim in Pannonijs omnia iam ad pacem spectarent. Caesar etiam plurimos alios cum centuriones, tum milites, qui ex Germania uenerant, domum remisit. At iidem haud multo post, in illis partibus auidissime desiderabantur, nouaque belli consilia iniri oportebat, cum denuo Mars sauire inciperet, uiresque aduersariae nouis copijs augerentur. Cum propè Neustadium

dium accessissent, illud statim oppugnarunt. Huic præerat Gleismulnerus, qui cum se imparem esse, locumque haud facile defendi posse animaduertens, sese tradidit, eumque hostes incolumem, licet inermem, cum suis militibus egredi permiserunt. Hunc locum postea Cæsariani occuparunt, iterumque amisere, ac tandem recuperarunt. Pannonicus quidam, nomine Dersius, cuius tutelæ, ac fidei, Nitriensis arx commissa fuerat, oppido cum aliquot ex suis egressus, in hostes palantes incidit, eosque repente aggressus, nonnullos trucidauit, & duos ex centurionibus captiuos fecit. Paulò antè captus fuit quidam ex Turcis ad oppidum Sigethum, cuius situm, sicuti & aliorum locorum, exploratum uenerat, ac tredecim dies tum erant elapsi, ex quo ille Byzantio discesserat. Is, ad Carolum Austriam perductus, pro certo affirmabat, Turcarum regem in Pannoniam uenturum, Sigethum, ac Iulam breui obsidendam, & integrum exercitum dicebat futurum supra quadringenta millia uirorum, præter illos, qui ad remigium comparabantur. Per idem tempus, Eccius comes, quosdam etiã speculatores coeperat, ex quibus aduentum Solymani ad eam prouinciã, haud obscure cognouerat. Fuit etiã comprehensus quidam
Byzan-

Byzantinus, cognomine Scaphir Vaida, qui erat intimus consiliarius præsidis Burdani, ac omnibus Hungaris, ob rei militaris peritiam, longè notissimus. Hunc allocutus est Franciscus Peschus, atq; idè prorsus, quod cæteri, affirmabat. Quocirca, ex his iam liquidò patebat, frustra amplius de pace, siue de inducijs cogitari, quin potius apertissima futuri belli signa ubique conspiciebantur. Agricolis, qui annuos census nostris, æquè, ac Turcis, persoluerant, seuerè iniunctū est, ne Cæsarianis quicquam in posterum præberent. Iuxta oppidum Papà, fuère abducti circiter octoginta milites, qui Maximiliano inserviebant. Propè Iauarinum, & alia loca Pannoniæ, hæc, illàc, populabundi excurrebāt, & indigenas, ac oppidanos, plurimis iniurijs, ac detrimentis afficiebant, ex quibus rebus facillè cuius apparebat, eorum odium, ac sæuitiam in nostros, indies magis, magisq; augescere. Cum itaq; Cæsar, ex multorum literis, ac nuntijs, de hostili apparatusu subinde certior fieret, totum animū ad bellī cogitationem applicare cœpit, iussitq; in primis, ut Iauarinum (hoc oppidū Germani Rab uocant) opportunis, ac utilibus præsidjs communi retur. Illi enim, totā molem exercitus in unum colligi, &

*Turcarum
eruptiones.*

militares copias recenseri mandarat. Per
 totam Norici oram publico edicto cauit,
 ne quis uinum, uel frumentum, extra eam
 ditionē diuenderet, aut educi sineret, quæ-
 que iam uendita fuerant, nondum tamen
 abducta, nullo modo trāsportari possent.
 Sigethum etiam aliquod auxilium trans-
 misit, & in castra circiter duas cohortes, quibus
 præerat Vicecomes Insuber, & qui-
 dam nobilis Germanus, ac etiam plerisque
 alijs belli ducibus iniunxit, ut militem un-
 diquaque conscriberent. Cæterum, cum in-
 gentem Solymani potentiam secum ani-
 mo diligentius perpenderet, uidebat, hos
 omnes apparatus minime sibi sufficere, i-
 deoque oportere, ut ad opem, uiresque Imperij
 confugeret, sicuti eius maiores fecerant,
 quoties Turcica ui, & armis opprimerentur,
 uel ipsimet aliqua honesta causa im-
 pulsi, eis bellum inferre statuissent. Cum
 itaque nec suo muneri, nec salutis, ac dignita-
 ti illius imperij, cui ex Germaniæ Princi-
 pum consensu præerat, ulla ratione deesse
 uellet, statim Augustæ Vindelicorum co-
 mitia Germanica indixit. Causa, cur Cæsa-
 res, cum aliquod grauius bellum impen-
 det, uel ipsimet sponte aliquid hostile mo-
 liuntur, huiusmodi conuentus ex omni-
 bus Germaniæ partibus conuocare soleat,
 hęc

hæc præcipua omnino est, ut sibi suggerantur vires, omniaque adiumenta bellica, quibus in hostem præmunatur. Cuius n. Germania, in tria membra, siue status diuidatur, scilicet in sacri uel politici iuris Principes, ac liberas ciuitates, hi annuatim solunt Cæsari quoddam exiguum tributum: At si forte accidat, ut graue aliqd bellum impendat, præter solitum morem, copias, arma, & pecuniam suppeditat, eaque suppeditatio, siue contributio in comitijs decernitur. Sacri iuris præeres, quos Ecclesiasticos uocant, sunt Archipræsules Electores, quorum primum est Moguntinus, supremus epistolarum magister pro Germania, & in eius archiuis omnes comitiarum scripturae asseruantur. Post ipsum, est Archipræsul Colonienfis, magnus epistolarum magister pro Italia, & Treuerensis, pro Gallia. Hos consequuntur quidam alij Archipræsules, opulenti, amplisque redditibus, prout est Salisburgensis, & uetusta familia Boioaria, qui ob fodinas salis, argenti, & auri, quas habet in sua ditione, potest annuatim expendere supra centum, & quinquaginta millia florenorum. Est etiã Augustus, Magdeburgicus, qui dicitur primarius Germania, Bremenfis, Disfontinus, & plerique alij eodẽ titulo, ac dignitate circiter

quinque

quinq; ac uiginti, omnes tum diuitijs, tum amplo genere insignes, atque appellantur Principes imperij, propter oppida, urbes, & prouincias, quæ illorum ditioni paræ. Alterius ordinis Reguli sunt etiam eodem numero, qui supremum honoris, & auctoritatis locum sibi uendicant, & uocantur Electores, qui etiam habent aliqua munia, quæ ad Cæsaris obsequiũ pertineant. Augustus elector, est supremus iudex Curie Imperialis, ac etiam legati titulum gerit. Palatinus, supremus eorum, qui dapes ferunt. Brandeburgicus, est supremus regij cubiculi. His succedunt alij Principes nobiliores, quorum primi sunt ex eadem electorum familia, eodem ordine, ut est Boioariæ regulus, cum alijs Palatinis, qui sunt eiusdem familiae. Deinde Marchiones, Burgrauj, Brandeburgici, Brunswicenses, & Luneburgici, ex præclara Saxonũ progenie, cū plerisq; alijs Ducibus, Marchionibus, Lantgrauijs, alijsq; proceribus.

Liberæ ciuitates, atq; imperij, ut appellant, sunt ex quorundam sententia, duæ, ac septuaginta, licet fuerint octoginta, & amplius. Hæ nullum Principem agnoscunt, præter Cæsarem, cui quotãnis quendam censum persoluunt: sed ita exiguum, ut uix annuatim sint supra quindecim millia florenorum,

renorum. Sunt etiã ex his nonnullæ prorsus immunes, nisi quòd etiam Ipsæ cum alijs Principibus, belli tempore, opportuna subministrant. Utuntur lege peculiari, & propria, & ferè omnes habent statum popularem, uel mixtum, quem Græci *ἡλικία* appellat, licet quædam earum, & inter istas Norimberga, urbs per ampla, & opulenta, optimatum regimine administrantur, quem ijdem *ἀριστοκρατία* uocant. Hæ urbes libertatem sibi uendicarunt, uel pecunijs, uel gratuita Principum beneuolentia, ita ut ciuili industria, mercibus conportandis, inducendis nouis artibus, oppidis emendis ac suum principem aliquo sibi officio demerendo, non modò incenia urbium ampliãrint, uerum etiã hac ratione sese in libertatem asseruerint, moxque arces, & propugnacula extruxerint, quibus seiplos aduersus potentiores Germaniæ regulos, ac primates tuerentur, cum in confesso sit, Magdeburgum ferè ad trienti spatium sustinuisse acerrimum bellum, & oppugnatione omnium eorum, qui tum reliquis autoritate, atque opibus præbant, & totius Cæsariani exercitus, ac etiam coepisse Principem Georgium Mechelburgi & postremò haud sanè fuisse deteriori conditione, quã reliquæ urbes à bello Germanico

nico extiterant. Grauiâ quoq̃, & ingentia
 bella sustinuerūt, Brera, Oriembera, & Lu
 becum, portu nobile emporium, & innu
 merabilibus mercatorū nauigijs frequēs.
 In sunt etiã præter has, multæ aliæ urbes
 celebres, ac opulētę, ut Colonia Agrippi
 na, urbs, pulchritudine, soli fertilitate, do
 morū elegantia, & opū splēdore, inter præ
 cipuas iure annumerāda. Augusta Vinde
 licia, in qua, præter egregia palatia, & pri
 uatorum ædes, sunt ditissimī ciues, ac opti
 ma etiã propugnacula conspiciuntur. Frā
 cofurtum, non modo celebre ob empo
 ria, quæ ibi plurimorum mercibus, & fre
 quentiâ bis in anno celebrantur: sed etiã
 ob Cæsaris electionem, q̃ ibi de more habe
 tur. Aquisgranū, antiquis Nuagerrū, quæ
 urbs diu fuit regiã sedes, Caroli, cognomē
 to Magni, deinde locus illius sepulture, atq̃
 ubi coronātur primo diademate, q̃ Procc
 rū suffragio, in reges Romanorū eligūtur.
 Argentina, omnibus Germaniæ urbibus
 cōmunitior, & deinde Spira ad ripam Rhe
 ni posita, Vormatia, Vlma, Rostochium,
 Ratisbona, & plæręq̃ alię non uulgaris fa
 me. Erant etiã olim, licet hodie seiungan
 tur, ut occupatę à diuersis Principibus, aut
 uicinis prouincijs, Basilea, Geneva, Lucer
 na, Rotuilla, & Molusium, quæ quidem
 urbes

urbes uarijs temporibus Helueticjs adhæ-
 ferunt. Dantiscum, situm in faucibus flu-
 minis Vistulæ ad Oceanum, ciuitas admo-
 dum prædiues, & in qua est maximum em-
 porium Septentrionalis plagæ, & Eluina
 trãsiere cum Prússia, in ditionem regis
 Sarmatiæ, Constantia, in potestatem regis
 Rothanorum, urbs Metensis, & Verdunũ,
 sub dominium regis Galliarum, & non-
 nullæ aliæ sub imperium diuersorum Prin-
 cipum. Ex his ergo Germanis Proceri-
 bus, ex quæ liberis ciuitatibus, constant hi
 cõnuentus, qui ab Imperatoribus indicun-
 tur. Cùm enim absoluta illis potestate ni-
 hil omninò queant imperare, ad huius-
 modi comitia confugiunt, ibiq; procurãt,
 in eis decerni, quicquid Reipublicæ utile,
 ac necessarium existimant, simulque ope-
 ram adhibent, ut quod ibi publico decre-
 to sancitum est, gnauiter, ac maturè perfici-
 ciatur. In his, quemadmodum sunt tres
 status, qui ibi publicè interfunt, ita quo-
 que sunt tres diuersi conuentus, in quo-
 rum primo assident solummodò sex Ele-
 ctõres, in altero Principes, tam sacri,
 quàm politici iuris, & in hoc pro Abba-
 tibus Imperij, assident duo, & pro Regu-
 lis, ac Primatibus Imperij, duo alijs, & in
 tertio liberarum urbium legati. His om-
 nibus à Cæsare, uel Romanorum rege
 illud

illud omninò proponitur, quod cadit in rem præsentē, & in quouis colloquio scorsim de rebus propositis è communi consilio decernitur. Ipsæ quidem ciuitates tantummodò suam sententiã proferunt per uiam consilij, at in rebus transigendis, nullum habent suffragium. Cæsar itaq; cum Byzantinos apparatus, tam ingentes audiret, hos omnes dynastas, & pceres, de quibus hic modò dictum est, ad conuentum Augustanum accersendos curauit, ut in tā graui, tamq; urgenti negotio, ea præsidia, & adiumenta, pro publica salute administrarent, quæ antehac sui maiores, pro iisdē rebus impetrarāt. Ut uerò Germani Principes tantò maturiùs eò festinarēt, ipse prior Augustam uenit, haud ignarus, quamlibet moram sibi detrimentosam esse, cum hostis omni diligētia, & celeritate se ad bellum præpararet. Etsi autem uix omninò credibile uidebatur, ipsum iam ætate confectum, ac etiam ualetudinariū, huic Panonicae expeditioni interfuturum, tamen illius bellici apparatus tantī erant, ut merito ea de re à quouis dubitandum foret, ipsaque honesti ratio, ac necessitudo iurè exigebat, ut cautè prospiceret, non tam, ut hostis obesset, quàm, ut seipsum, ac uersum Imperium ab eius uī strenuè tueretur.

*Maximilianus
conuocat im-
perij ordines
Augustam.*

retur. Cum primum itaque Augustam peruenisset, protinus Germanos Regulos, atque primores, per literas, certosque nuntios admonuit, ut omni mora postposita, sese ad indicta comitia transferrent. Cæterum, initio multæ causæ oriebantur, quibus se impediri aiebant, quò minus tunc eius uoluntati morem gererent. In his autem hæc præcipua uidebatur, uidelicet belli rumores, qui erant in eorum limitibus, ac ditione, ob reges Daciæ, ac Suetiæ, ita, ut sæpè haud parua suspicio extiterit, hos conuentus, uel minimè celebrandos esse, uel saltem nimia cunctatione prorogandos, priusquam è communi sententiâ quicquam certi statueretur. Hæc dissidia paulò antè fuerant exorta inter duos fratres, Principes Mechelburgicos in Saxonia, propter urbem Rostochium, quæ quidem, cum à fratre natu maiore, ui occuparetur, ab altero, qui erat minor natu, obsidebatur. Hic fauebat regi Daciæ, prout affinis, & propinquus, alter Sueco, qui, & promissis, & largitionibus, multorum procerum animos allicere, & ad se pertrahere satagebat. Cæsar, qui multò antea, cum per suos legatos, tum etiam per multos alios Principes, ac illustres uiros, omnî studio procurarat, ut mutuò conciliaren-

tur, uidens huiusmodi dissimultates maximum sibi, totiꝫ Germaniæ nocumentum asserre, tūc maximopere pro his componendis allaborauit, suaꝫ opera, & auctoritate tantum effecit, ut breui omnis inter eos controuersia dirimeretur non citra singularem sui nominis laudem, ac beneficium earum regionum, quibus proculdubio hæ contentiones plurima damna, & misérias attulissent. Nec his contentus, cum utroque rege, ut tandem conueniret, omni ope annixus est, adeo, ut ipse Suecorum rex, Cæsari gratias agens, ob egregiam suam uoluntatem, quam publice quietis ergo exhibuerat, seipsum ad omnes æquas, & honestas pacis condiciones, propensissimum offerret, omnemq; controuersiam arbitrio Principis Pomeraniæ, ac Ioannis Friderici ducis Saxoniæ, qui erat frater matris ipsius regis, dirimendam lubens relinqueret. Alia difficultas, quæ nonnullos ex Principib. remorabatur, quò minus ad comitia festinarent, erat ob quædam alia dissidia exorta inter duos alios fratres Vinarienses, ob diuisionem ditioris, & præsertim eorum locorum, qui munitiores habebantur. Hos enim possidebat frater natu maior, quod sanè alteri nimis

mis indignum uidebatur. Cui enim ex
 tribus fratribus, minimus natu obisset, re-
 liqui duo, qui erant Ioannes Fridericus, &
 Guilelmus, inter se conuenerant, ut alte-
 nis gubernarent. Maior natu, prius ex con-
 uentione rebus præfuit: sed postea dulce-
 dine imperandi (uti uidebatur) allectus, al-
 teri cedere nol. bat. Hinc factum est, ut E-
 lector Palatinus, propter affinitatem, qua
 eis iungebatur, has lites, & contentiones
 omni studio sedare conaretur, & ipse e-
 tiam Saxonix Princeps idem agere alla-
 boraret, cum eius patrociniū Palatinus
 sedulo implorasset, atque ob id simul con-
 uenerant Lipsiæ, ibiq; mutuis colloquijs
 res diu, multumque agitata est, & illuc et-
 tiam secundus frater appulerat. Quoniam
 uero in huius dissidij componendi nego-
 cio, uidebantur exortæ nonnullæ difficulta-
 tes, quæ non ita leuiter, ac facile dissolui
 poterant, utriusque fratris controuersix
 ad comitia remittebantur. Postremo, Phi-
 lippum Langrauium, Cattorum Prin-
 cipem, domi detinebant nuptiæ Ludoui-
 ci sui filij secundo geniti, qui Christopho-
 ri ducis Wirtembergici filiam in uxorem
 duxerat, & propterea seipsum excusabat,
 quò minus tunc temporis Augustam
 accederet. Porro eandem causam afferre-

bant tredecim alij ex Germanis procerib.
 ac etiam plures alij nobiles, ac illustres vi-
 ri, & idcirco initium horum comitiorum
 prorogabatur. Hæ nuptiæ solenni pompa
 celebrabantur, & quoniã in illis tot Regu-
 li, totq; generis profapia insignes uiri, in-
 tererant, Cæsar, & reliqui Principes, qui se-
 cum aderant, summoperè auebant illorum
 consilia, & colloquia intelligere, cum præ-
 sertim ualdè metueretur, ne religionis ar-
 tculus, reliquis imperij negotijs magnum
 aliquod impedimētum, atq; incōmodum
 afferret. Ex his præcipui erant Philippus
 Lantgrauius, cum Gulielmo, & Ludouico
 eius liberis, Philippus Holsatiæ, Ernestus
 Brunswicensis, Christophorus Vuirteber-
 gicus, pater sponsæ, ac duo filij, & duo etiã
 Electores Palatini. Vuolfgāg Palatinus,
 regulus Bipontii, cū filio, & Ioannes Geor-
 gius, filius principis Brãdeburgici, qui ob
 aduersam patris ualetudinem, domum re-
 dierat. Hæ causæ Cæsaris animum graui-
 bus curis, atq; angoribus implicitum tene-
 bant, cū eorum aduentū ita differri, ac pro-
 trahi animaduerneret, eo què magis ange-
 batur, quò magis indies fama ubiq; sparge-
 batur, de bellico Solymanni apparatu, &
 compertum habebat, Transyluanum sub-
 inde militum cohortes, turmasquè descri-
 bere,

bere, ideoque nihil amplius addubitabat, quin hæc omnia contra se fierent. Principes accersiti, cum hoc audirent, ac uiderent, se non tam mature, quam uellent, quamque etiam rei necessitas postularer, illuc proficisci posse, oratores ad Cæsarem legarunt, qui, eorum nomine, plena auctoritate apud illum in comitijs agerent, donec ipsimet coram adessent: At ipse nihil omnino cum eis consilij, & publici decreti conferre statuerat, quippe, qui in tam serijs, & grauibus rebus, eorum præsentiam experebat, coramque, quid facto opus esset, indicare constituerat, ideoque, sæpè ad illos, dedita opera, certos homines destinabat, qui eos admonerent, atque hortarentur, ut quamprimum se itineri accingerent. Interim, in aula Cæsaris tractabatur sponsalia inter Gallum regem, & Maximiliani filiam, idque Renni opera, qui ea de causa illuc paulò antè missus fuerat: Sed paulò post, à suo rege, ob quædam alia negotia, reuocatus, relicto ibi quodam generoso, & qui erat ei à secretis, in Galliam reuertit, moxque se rediturum pollicebatur. Non multo post huius abitione, ad Cæsarem uenit orator Sabaudius, ob quasdam lites, & controuersia, quæ propter urbem Casalem, sitam in Montisferrati ditioe, inter

Principes mittunt legatos ad Maximilianum.

Aliobrogū Principē, & ducē Mantuanū,
 intercesserat, & paucis post diebus, uenit
 eodē Hispani nuntius, q̄ nomine sui regis,
 ab eo petiit, ut p̄ auxiliaribus p̄sidijs mitterē
 dis Neapolim, in insulā Meliten, ad Insu-
 bres, aliāq̄ suæ ditionis loca, sibi conscribi
 liceret quatuor Germanicas legiones, que
 quidē illorū more, constituebant quadra-
 ginta signa peditū, ex quibus decē mitterē-
 tur Gulettā, arcē positā in faucibus Tu-
 netani stagni, & in præsidia oppidorum
 Gallix Cisalpinæ, quod sanē haud diffi-
 culter obtinuit. His cohortibus præerant
 Paris, & Alberigus Lodronius, itemque
 Ioannes Baptista ab Arch, & Hannibal
 Altempfis, uiri, cum uirtute, tum generis
 claritudine insignes. At prior, ubi aliquā-
 diu grauius ægrotasset, tandem fato de-
 cessit. Reliqui suam prouinciam obiēre.
 Delectu igitur habito, & militi persoluto
 stipendio, in Italiam profecti sunt. Dum
 hæc fierent, Cæsaris animus magna cura,
 & sollicitudine premebatur, cum Germa-
 nos tantam moram interponere uideret,
 quò minus dicto audientes forent, nec ra-
 men poterat non legitimam eorum excu-
 sationem admittere, quos iustissimis cau-
 sis impediri iam audierat. Interim, cum
 Dionysia de more instarent, anno ab hu-
 mana

mana salute supra millesimum, & quingentesimum, sexagesimo sexto, ne aula Cæsaris hoc Principum desiderio nimis cogitabunda, & subtristis uideretur, non deerant plurimi nobiles, ac generosi, qui & regiam domum, & urbem, cum ludicris hastatorum certaminibus, tum aliquo alio spectaculo iucundiori, ex arte conquifiro, haud mediocriter oblectarent. Tandem præfati Principes, iam suis negotiis, & occupationibus expliciti, in Vindeliciã proficisci statuerant, eorumq; primus fuit Brandeburgius Elector: at in medio itinere graui, atque ancipiti morbo correptus, domum reuerti cõpulsus est, misitq; Georgium suum filium, & nepotes, cum egregio nobilium comitatu, eosq; apud Cæsarem iussit remanere, donec aliud ab eo in mandatis haberent. Iisdem diebus accessit etiam Elector Moguntinus, cui Cæsar honoris ergo, ad sexquimilliare Italicum obuiam processit, eumq; admodum benigne atq; humaniter in suũ usq; hospitium comitatus est. Per idẽ tẽpus uenit etiã ex Italia, equis citatis, Cõmẽdonus Cardinalis, missus à Rom. Antistite, sed tũc ueluti priuatã psonã gerẽs, donec paulò post Io. Andreas Calligarus ei crucẽ de more legatiq; autoritã in comitijs nomine Põtificio detulit.

Nec alius quisquam, præter hunc, eo mittere in comitijs functus est, licet interessent duo alij eiusdem cœtus, atque ordinis, uidelicet Augustanus, & Altempsts, qui sane ibi aderant, ut imperij Principes, non ut publicam prouinciam gerentes.

Cæsar in hoc tam graui bello, in quo de totius Christianæ Reipublicæ beneficio, ac salute agendum erat, Pontificis quoque supplicas implorandas censuit, & idcirco misit Romam Reumillierum, qui sibi erat à secretiori cubiculo, ut ei gratulareretur de noua dignitate, ad quam recens tum erat assumptus, ac etiam, ut aliquid ab eo præsidij, pro bello, quod in Turcas gerendum erat postularet. Is uero haud grauatè tum Cæsari ad quinquaginta milia nummum aureorū pollicitus est, eamque pecuniam bina portione persoluit, quarum quidam postremam detulit Bilsa, qui nuntius ad eum iuerat.

Interim Augustam profecti sunt Coloniensis, ac Treuirensis, ambo Electores, & Salisburgēsis, Boioarius Antistes, Cleuens regulus, & duces Holtzstain, & Littriz. Paucis diebus interiectis, affuit etiam Augustus Elector, qui è Saxonia, cū amplo, ac splendido illustrium uirorum comitatu aduenerat. Item Gulielmus Vinariēsis,
Geor:

Georgius Federicus Marchio Onoltzbachius, Philippus Rhæni, Augustanus Cardinalis, & plerique alij nobiles Germani. Interim Cæsar diploma dedit quibusdam Principibus, qui hoc ab eo sibi dari postularant, inter quos fuit etiam magnus Magister equitum Teutonicorum. Hic uero in publica sessione semper cedit archipræfulibus: At reliquos præcedit. Horum autem equitum ordo initium habuit Hierosolymis, postquam ea urbs iam esset recuperata ex manibus Sarracenorum, ab Hærico Vualpoto, natione Germano, idque fuit Anno, ab humana Salute, supra millesimum, & centesimum, nonagesimum. Hic enim cum quibusdam alijs, qui eum comitati fuerant, sedem, ac domicilium sibi constituit Hierosolymis, & secum coniugem, suasque fortunas detulit. Cum autem plurimos suæ nationis homines, illuc subinde aduentare conspiceret, ut uotum soluerent, quod quidem erat, Christi sepulchrū deuotè inuisere, nec alio idiomate uti posse, quàm patrio, nullumque hospitium habere, illius misertus, ex sua domo Xenodochiū fecit, pauloque post Patriarchæ auctoritate, ibi cōstruxit Sacellum Virgini matris dicatum, & illuc paulatim diuersi, ac plures, confluxerunt, eo animo, ut ægrotis

adessent, nec solum ex plebe, sed etiam plu-
 rimi, & opulenti, & nobiles accesserunt, i-
 bidem commorandi studio, hique deinde
 aucti, & numero, & uiribus, mutuò cōsen-
 su, ad multò ampliora suum animum ap-
 plicarunt, idq; fuit, Christi religionem, ac
 fidem, ui, & armis tueri, ac propagare, adeò
 ut breui tempore, Prussiam sibi subderet,
 eamq; ad ueram fidem conuerterent. Cùm
 autem, Anno à Salute restituta, M. D. XXV.
 suprema huius ordinis dignitas ad Al-
 bertum Brandenburgicum deuenisset, is cō-
 uenit cum Sigismundo Rege Sarmatię, ut
 partem illius Prouincię sibi assumeret, ipse
 uerò alterius, quę remaneret, Dux crearetur,
 quo quidem impetrato, ab Imperij o-
 bedientia desciiuit, scq; totum ad præfati
 Regis amicitiam, & societatem insinuauit.
 Cæterum, quia etiam in Germania, unde
 prius oriundi fuerant, multas opes & fa-
 cultates habent, quę ad hunc ordinē per-
 tinent, nunquam desierunt eligere magnū
 Magistrum, qui deinde diploma Cæsaria-
 num, quod uulgò feudum appellant, acci-
 peret. Ut uerò ad inceptum redeam, ho-
 rum Principum aduentus eò Cæsari gra-
 tior fuit, quò diutius exoptatus, ut tãdem
 cum illis, de his omnibus, quę ad publicã
 Imperij salutem, ac dignitatem pertine-
 bant,

bant, quàmprimùm decerni posset. Hos itaq; perhumaniter, ac honorificè excipiebat, ipsiq; uicissim egregiam præ se uoluntatem, ac studium erga Cæsarem ferebant, adeò ut ipse iam optimam spem conciperet, fore, ut sibi cuncta ex animi sententia breui succederent. Ne uerò curiosis ingenijs desit occasio diligenter considerandi gradus, & qualitates eorum Principum, q̄ eo tempore in his comitijs interfuerunt, equidem haud ab re fore putauit, si ordinè, quo Maximilianū comitabantur, hinc paucis descripsero. Præibant igitur quatuor faciales, deinde legatus Imperij (Mareschal cum uocant) quem sanè quatuor eodem ordine sequebantur, ex quibus, primus erāt secundus genitus Bauariæ, à dextro latere, filius Bipontini, & filius Ioannis Georgij Brandenburgici. A sinistro, filius Vuirtembergensis Reguli. Hos alij subsequebatur Boioariæ primogenitus, & Holstain à dextra parte, & à laua incedebat Ioannes Georgius Palatinus Zimmerensis. Tertio loco ibant Vuirtembergicus, & Cleuensis, Principes, & Dux Pomeraniæ, & à leua Marchio Badensis. Hos ponè Palatinus Vuolfgangus Bipontinus, & Boioarius in medio, & à sinistro latere Carolus Badensis. His succedebant duo Legati, & in medio incede-

*Quo ordine
Germani Primi
Imperatorem
comitabatur.*

incedebant Treuirensis, & Palatinus, à læ-
ua assisitebat Albertus Thumius, Legatus
Brandenburgicus. His omnibus præeun-
tibus incedebat Augustus Elector, solus,
& manu ensē gestabat, & septimo loco
erat Cæsar, secundū quem ibant Mogūti-
nus, & Coloniensis, deinde Salisburgēsis,
ac Eistatēsis, Præsules, & quidā alij, quos
Abbatēs uocant, hosque omnes, aulici, ac
generosi, pedites, & gradatim comitaban-
tur. Cum uerò Cæsar festis diebus ad eum
ingrederetur, ut concioni, sacrisque interef-
set, Reguli, ac proceres, quos Protestantes
appellant, illum ad templum usque comi-
tabantur, moxque singuli domum redibāt,
ut suos concionatores audirent, indeque ut
suo munere sūgerētur, ad eū reuersi, ad præ-
torium comitabantur, in quo à Cæsare ad-
modum splendida regiaque conuiuia inter-
dum fiebant, ad que utriusque ordinis Prin-
cipes, tam eorum qui ad dicendum crean-
dumque Cæsarem suffragij iura obtinent,
quam aliorum Germanicæ nobilitatis ad-
mittebantur. Cum itaque iam omnes con-
uenissent, Imperator minime sibi amplius
cunctandum existimauit, quò minus ea, de
quibus consultatio habenda erat, in me-
dium proponeret. Cum itaque omnes se-
ptimo

primo Cal. Aprilis, ex iussu & cōdicto Cę- *Proposuit*
 laris in unum conuenirent, causam expo- *Maximilianus*
 sult, cur is conuentus indiceretur, simulq; *ad Principes*
 necessitatem declarauit, qua quidem cō- *Imperij.*
 gebatur, se cōtra Solymanum, Turcarum
 regem armare, atq; munire, quem certò cō-
 stabat, maximis cum equestribus, tum pe-
 destribus copijs paratis, hęcq; sanè maiori-
 bus, quam unquam hactenus habuisset, in
 Pannoniam uenturum, eo cōsilio, ut mox
 Viennam Noriciam inuaderet, cumq; illa
 foret Imperialis sedes, urbsq; maximi mo-
 menti uniuersę Germaniæ, illis prospici-
 endum erat, ne quid omnino detrimenti
 pateretur. Nam præter iacturam, quæ p-
 culdubio ingens, ac incredibilis fuisset, ad
 eos omnes summum planè dedecus, ac is-
 gnominia redundaret, nisi Germania tam
 florēs, atq; inuicta Regio, in tam graui pe-
 riculo, debita, & necessaria præsidia oppor-
 tunè adhibuisset, ob quæ ipsi ad hos tam
 solennes conuentus accersebantur. Ab his
 itaq; plurimis cohortationibus, ac preci-
 bus contendebat, ut cæteris controuersijs,
 & rebus omnibus postpositis, tantum huic
 præsentis negotio animum intenderent,
 atq; articulum de auxilio præstando, quod
 plus reliquis omnibus tum premebat, ci-
 tra moram exequerentur, omnesq; in belli
 appa-

apparatum animos intenderent. Commemorat pristinum eorū studium, & uirtutem, quam superioribus annis erga Carolum V. & Ferdinandum patrem ostenderant, quoties ipsi, ab eodem hoste laesifiti, ad illorum opem confugerant, quidē etiam illorum maiores erga alios Cæsares effecissent. Se igitur minimè uereri aiebat, quin eodem studio erga se afficerētur, quō associatis uiribus, Imperij maiestas, & amplitudo illæsa permaneret. Hoc autem si agerent, se quoq; uicissim operam daturū, ne tāti beneficij memoriā ex animo unquam obliteraret. Vbi Cæsar perorauit, Boioarię Princeps, illius nomine hos articulos proposuit.

*Propositio
Maximiliani
per Ducem
Bauariæ.*

Vt in Comitij tractaretur de modo expellendi hæreses, nō comprehensas in pace religionis, at prohibitas.

Vt auxilium postulatū pro defensione contra hostem, forent octo millia equitū, & quadraginta milia peditū, quibus pecunia per octo menses, postea per tres annos continuos minus dimidia portione solueretur: sed hoc totum esset in signata pecunia, quæ tora, prout sese belli offerret occasio, impenderetur.

Vt ageretur de reformanda curia Imperiali in urbe Spira, & obseruaretur, quod
ibi

ibi sancitum esset.

Vt procuraretur conseruatio publicæ quietis, & obseruantia eorum ordinū, qui ad monetam spectant.

Vt sedarentur controuersiæ quorundā Principum in ordine præcedendi exortæ. Postremò, ut subditis, qui erant in ditione, quæ uulgò de Finali appellatur, Cæsareo edicto iniungeretur, ut quàmprimùm arma deponerent, & hanc ob causam è uestigiò mitteretur unus ex consiliarijs, cū præfecto Tridentino. Ex his omnibus articulis, nullus æquè tam opportunus, & urgēs uidebatur, atq; articulus de auxilio contra Turcas, in quo quidem tanta in singulis Principibus, qui tùm ibi aderāt, promptitudo, animorumq; propensio cernebatur, ut præter oblata subsidia, ex his plærîq; se in hanc militiam sponte ituros reciperent.

Quòd ad postremum spectat, ex templo procuratū est, missio D. Parthino, qui Cæsaris consilijs adhibebatur, ut eius auctoritate atq; prudentia omnis lis, & controuersia in ea regione dirimeretur. Summo quoq; studio ibi allaboratum est, ut fieret conciliatio inter Sueciæ, ac Daciæ Reges, grauiq; pœna utriq; iniunctū, ut arma deponerent, & publico decreto sancitum, ne quispiã ex Germanis pcerib. ullã eis opẽ,

*Germaniæ
Principes q̄
maximè pro-
pti ad suppe-
tias ferendas
Cæsari contra
Turcam.*

ac suppetias ferret. Cæterum, his omnibus nihil omnino effici potuit, quia subinde inter se acerrimis odijs dimicabant, omnemq; pacis conditionem uterq; aspernabatur. Principes, re inuicem deliberata, statuerunt, se Cæsari per octo menses tria auxilia Romana, id est, duodecim millia equitum, & peditum uiginti millia, & per bienniũ, & dimidium anni, quatuor equitum millia concessuros. Is uero, se tribus Romanis auxilijs contentum ostendit: At pro ultimo auxilio, quod quidẽ erat duorum annorum cum dimidio, rursus petijt, ut saltem per triennium, sumptis octo mensibus pro quouis anno, darent dimidium trium annorum Romanorum, quod tandem ipsi admodũ libenter se facturos pollicebantur, eaq; in re Cæsari plurimũ gratificati sunt, isq; omnibus, ac singulari humanitate, summas gratias egit, seq; perpetuo illius memorem futurum recepit. Hisdem quoq; temporibus, Archidux Carolus alia comitia Posonij indixerat, in quibus affuerũt proceres Hunnici, quos quidem tam benignos, & faciles inuenit, ut omnibus eius postulatis assentirentur, seq; unã in eam expeditionem profecturos dicerent, si aut Cæsar, uel quispiam ex eius germanis

*Cõuentus habi-
bitus Posonij,
& Viennæ
p Archiducẽ
Carolũ.*

germanis fratribus, huic bello interessent. His confectis, recta in urbem Viennam iter tenuit, ibique hoc idem ab Noricis Proceribus impetrauit. Preterea ibi sancitum est, ut quæuis domus florenum traderet. ut Nobilis, cui essent redditus centum florenorum, suis sumptibus equitem aleret. Ut Viennam opifices mitterent, quorum opera inchoatae munitiones perficerentur. Ut nemo ullum famulum acciperet, nisi ab eo, cui prius inseruierat, suæ integritatis, ac fidei testimonium habuisset. Ut quintus quisque, decimus, ac trigessimus ad bellum in Turcas mitteretur, &c.

Sub finem comitorum, Augustus Elector solitis caeremoniis publice à Maximiliano diploma suscepit, eaque pompa fuit admodum splendida & insignis. Nam cum eo erant circiter mille, & quingenti equites, quam egregie instructi, cum tredecim signis, quorum duodecim nouo quodam genere spectacula, ex quodam editiori loco, quæ ob id consulto parantur, à caduceatoribus in uulgus projecta sunt, ea sanè conditione, ut quæ integra arripuisset, nec essent lacera, redditus haberet quotannis centum florenorum, donec uiueret, idque prosperæ fortunæ cõtingit cuidam puero stabulario, qui in tanta hominum turba, unicum uexillum integrum, & omni

mni ex parte illæsum arripuit, & seruantit.
 Ducū quoq; Vienariēsiū legati suorū Prin-
 cipū nomine, diploma, & communes titu-
 los acceperūt, idemq; traditū est Palatino.
 Triduū antea uenerant ad Cæsarem qua-
 tuor Heluetiorū Oratores, quorū tres Ro-
 manum dogma p̄fitebantur, & alius erat
 Reticus, missus ab urbe Curia, cui erat
 quædā lis cum antistite. Hisdē diebus ad-
 uenerunt etiā ex Italia, Gulielmus Gonz-
 ga, Dux Mantuanus, nec multo post, Ema-
 nuel Philibertus, Allobrogum Princeps.
 Horum aduentus partim extitit, ut Cæsa-
 ri præsidium in ea expeditione offerrent,
 partim etiā, ut decideretur, & grauis qua-
 dam lis exorta (ut paulò antè dictum est)
 inter utrūq; p̄pter urbis Casalīs, quæ est
 Montisferrati caput, ditionem. Hæc qui-
 dem inchoata olim fuit inter ipsorum pa-
 rentes, ac etiā Franciscum Salassum, & de
 ipsius hereditate diu magna competitorū
 cōtentione factata, resq; tandem eò decedit,
 ut post multas controuersias, Carolus V.
 ita litem diremserit, ut secundum Federici
 Gonzagæ iura meritāq; pronūciaret, cū in
 eius matrimonio fuisset soror Bonifaciū, q̄
 ex lapsu currētis equi, absq; prole perierat,
 ideoq; non obscura hæres fraterni Imperij
 habebatur. At reliqui hoc egerrimè rulé-
 runt,

runt, & ppter ea Sabaudius minimè huic
sententiæ acquieuit: at plurimis rationib.
suis suū reperit, eamq; ad se pertinere con-
tendit. Per idem tempus aduenit etiā Al-
tēpsis Cardinalis, & paulò post p̄sul Rlie-
mēsis, prior quidē ex Italia, & alter ex Gal-
lijs, huiusq; aduentus erat (utī ferebatur)
ob nuptias de quibus suprā narratū est. In
his comitijs tertio Idus Maij fuerunt pu-
blice proscripti, Gulielmus Grumpa-
chius, Gulielmus à Stein, Ernestus Man-
deslaus, & quidā alij eiusdē factionis uiri.
Iā restabat solus articulus religiōis, de quo
ageretur. Sed habita ratione tēporis, ac pe-
riculi quod à Turcis imminēbat, ex cōsiliij
decreto statutū est, ut in aliud tempus ma-
gis opportunum differretur, & procura-
tum est, ut quàmprimūm bellicā instru-
menta, & promissa auxilia pararentur. Dū
hæc in Vindelicia gererentur, Vayuoda,
qui tum erat Albæ Iulæ, subindē maiores
copias instruebat, & uirib. augebatur. Scri-
psit etiā literas ad urbes, proceres, ac
nobiliores, qui erant in diuersis partibus
Hungariæ, quibus eorum animos ad sui
studium pertraheret, & plurimis rationi-
bus suam causam, & innocētiam tueri an-
nitebatur. Titulus erat huiusmodi. Io-
annes Secundus, Dei gratia, Electus Rex

*Vayuoda scri-
bit proceribus
Hungariæ.*

Pannoniæ, Illirici, Crœatiæ, &c. Spectabilibus, Magnificis, egregijs, nobilibus, nobisq; sincere Dilectis, Salutem, & gratiæ nostræ erga uos beneuolam oblationem. Literę continebant, Turcarum Imperatorem, per literas, quas Zuifio Legato ad eũ dederat, sibi seriò mandasse, ut uniuersos status, atq; ordines Regni Pannonici, ad fidem, atq; obsequium sibi præstandum, beneuolè hortaretur, & pergratum sibi fore, si mutuam inter se concordiam amplecterentur, eamq; cõstanter fouerent, ac suum obsequium erga se paribus uotis contestarentur. Inde enim afflicti Regni Hungarici publica conseruatio, statuum, atque omnium ordinum quies, ac tuta unicuiq; in suis sedibus permansio emergeret, neque Turca toties instruere militares copias, bellumq; tantis sumptibus parare, nec tã laboriosa, tamq; longa itinera suscipere cogeretur. Illos itaq; admonebat, ut opportunè respiscerent, antequàm ipse intra limites Pannoniæ suis copijs penetraret, ne dum eius uires intra uiscera Regni cursitarent, frustra salutem meditarentur. Nos igitur (inquit) pro nostri muneris functione, ac propensa beneuolentia, qua erga Rempublicam afficimur, & Pannoniã tueri, & publicum excidium propulsare eniti-

enitimus, deq; benigno potentissimi Cæsaris mandato respondere uolentes, uniuersos Regulos, Proceres, atq; alios cuiuscunq; status, atq; ordinis existât, officiosè, ac benignè adhortamur, ut immensa diuini numinis bonitate perpensa, quam per summum monarcham toto orbe præpotentem, uobis offerre dignatur, simulq; publicum bonum, & cōseruationem Regni, personarum uestrarum, liberorum, familiaræ, & cunctarum rerum ad uos pertinentium, tutam item, & securam in uestris sedibus quietem, ob oculos habentes, iam tandem resipiscatis, & nobiscum Reipub. administrationē opportunè capiatis, dūq; licet, liberis uestris, fractisq; rebus communis patriæ succurrere, illam ab imminetibus potentissimi Principis copijs, obsequio, & fide uestra erga nos propugnare, hostilia bellorum molimina, & barbaricas iniurias euitare satagatis. Quòd uerò ad se, suamq; solitam clementiam erga eos attingebat, se daturum operam aiebat, ne unquam ipsum posthac sui dissimilem experirentur, quin etiam se apud Solymanum totius Pannonici Regni salutem, & incolumitatem, totis uiribus promoturum esse, nihilq; omissurum, quod ad concordiam Christianæ Reipublicæ, Patriæq; ac

in eos, qui sui beneficiarij essent, munus, pertinere animaduerteter. Cum certæ igitur, atque arduæ causæ instarent, de quibus cum suis fidelibus, regniq̄ primatibus, conferre, ac decernere oporteret, se cōmunicatis omnibus consilijs cum suis legatis, alijsq̄ præstantibus uiris secum existentibus, decreuisse, ad proximam domesticam Reminiscere, quæ erat sexto Idus Martij, Thordæ comitiâ indicere, ad quæ sanè omnes Pannoniæ Satrapas, primores, ac uniuersitatem trium nationum Transyluanix, ut accederent, hortabatur, quò ibi è communi consensu de cunctis negocijs imminentibus constitueret.

Quoniam uerò, si ipsimet adesse cogentur, maximos sumptus impenderent, ut hæc occasio demeretur, ab eis petebat, ut quatuor uiros prudentia, & auctoritate præstantes, illuc transmitterent, quibus omnis rei transigendæ ius, & facultatem concederent. Illos itaque amice, atque amanter cohortabatur, ut, literis perlectis, hos statim ex suis comitatibus eligerent, quos huic prouinciæ aptiores, magisque idoneos iudicarent, eosq̄ citra moram, ad ea comitiâ destinarent, nec secus agerent, si Patriæ dignitati, ac salutis uellent prospicere.

Cum

Cum Transyluani epistola per Pannoniam, & finitimas Prouincias diuulgata-
 tur, Schuendius, qui tum temporis iuxta
 oppidum Vnguarum cum suis copijs mora-
 batur, aliam protinus describi, & promul-
 gari iussit, atq; id factum est quarto Non.
 Martij, Anno sexagesimo sexto, eiusq; ini-
 tium erat. Sacrae, Augustae, Regiaeq; Maie-
 statis copiarum Dux supremus, & Consi-
 liarius, Lazarus Schuendius, spectabili
 bus, magnificis, egregijs, nobilibus, Comi-
 tibus, Vicecomitibus, Iudicibus, & uni-
 uersitati nobilium Hungariae, &c. In lite-
 ris autem narrabat, ex plerisque Comitati-
 bus, ad eum nuper missas fuisse literas Prin-
 cipis Transyluaniae, plenas speciosis praetextibus, & fucis, quibus conabatur fide-
 les subditos, Sacrae, Augustae, Regiaeque
 Maiestatis terrere, quasi Turcarum tyran-
 nus de Hungariae salute, & conseruatione
 quicquam pensi haberet, cum iam du-
 centis annis, & amplius, ille, ac eius ma-
 iores, nihil magis unquam studuerint,
 quam, ut praeclearissimum illud Regnum
 non modo ui, & armis, uerumetiam in-
 ternis insidijs, & dolosis artibus euer-
 teretur, ac funditus interiret.

Etsi uero nihil se dubitare aiebat, quin
 ipsimet pro eorum fide, ac prudentia,

proq; imminentis periculi magnitudine, huiusmodi fraudes, ac imposturas perfacile considerare, ac detegere possent, illos tamen literis admonendos putauit, & significare uoluit. Cæsarem, nihil hactenus magis quam pacem cum Turcis, & Transyluano quæsiuisse, quæ etiam cum ipsis modo constitisset, nisi calumnijs, ac peruersis instigationibus prædicti Principis Transyluanici fuisset impedita, cum tamen ipse tota illa hyeme tam seuerè inducias seruatas uoluerit, ut expugnationem aliquorum oppidorum, & arcium, quin etiam ipsius Transyluanicæ inuasionē negligere, & communi tranquillitati illius tam afflicti Regni posthabendam dæxerit. Cæterum, si paci, de qua tum agebatur, nullus locus relinqueretur, eis tamē haudquaquam uerendum esse, quin Cæsareorum tutelam, & protectionem susciperet, ipsumq; Germanorum Principum ope, ac etiam exterorum, quibus Christiana religio, & libertas cordi est, satis uirium, ac præsidij habiturum, ut hostiles conatus euerteret. Itaque bono, & fidenti animo eos esse iubebat, nihilq; de pristina fidelitate, ac bono studio erga suum Principē, & Patriam remitterent, cum illud bellum non modo iustum, ac legitimum foret, uerumq;

uerum etiam pernecessarium, quippe pro
 religione, aris, & focus, ideoque prosperum,
 ac foelicem euentum sperarent. Contra ue
 ro ipsi, qui tantarum calamitatum fons,
 atque origo esset, debitas olim poenas datu
 rum. Postremo, ex Cæsaris præscripto, uni
 uersis mandabat, ut posthac cum Transyl
 uano, nihil prorsus commercij haberent,
 nec ad eius conuentus quempiam legarent,
 nisi pro contumacibus haberi uellent, &
 grauissima supplicia experiri. Suprà com
 memoratum est, Transyluanicum exerci
 tum nouis copijs adauctum. Idem sanè tum à
 Byzantinis agebatur, hincque uarijs excursio
 nibus, Pannoniam infestare incœperant,
 & omnem occasionem abripere, qua Cæ
 sarianis aliquid incommodi afferrèt. Hinc
 accidit, ut, cum fortè audirent, præfectum
 oppidi, quod incolæ Ainatschum uocant,
 cum præcipuis militibus, Agriam, quorun
 dam negotiorum causa, profectum esse, t
 ipsi proximo die, qui fuit IX. Cal. Maij, &
 diui Georgij memoriæ sacer, scalis admo
 tis, oppidum uis occuparint, & uniuersos,
 qui tum ibi aderant, interfecerint. Iisdem
 quoque diebus oppidum Segestum oppu
 gnare statuerant. Cum itaque ad illud pro
 prius accederèt, Nicolaus Serinus, qui pau
 lo ante ex aula Cæsaris illuc redierat, re
 EE , ani,

animaduersa, protinus hostē cum suis ad-
 ortus est. Conflictus utrinq; acer, atq; hor-
 ribili cū clamore, ac impetu inceptus est.
 Itq; uario euentu ad quatuor horas produ-
 ctus: sed tandē hostes in fugā uersi sunt, &
 plurimī eorū cæsi, ac uulnerati. Hoc autē,
 ubi auditū est ab his Turcis, q̄ erāt in pxi-
 mis pagis, & in ea urbe, q̄ à quinq; templis
 ibi cōstitutis, nomen accepit, protinus me-
 tu perculsi, aufugerunt. At propē Iulam,
 Iauarinum, & reliqua loca Pannoniæ præ-
 dabundi excurrebant, & nouarum uirium
 accessione audētiores facti, plurimis dama-
 nis atq; in commodis nostros subinde af-
 ficiebant. Ob has igitur causas Cæsar, que-
 cunq; ad bellum utilia, & opportuna pro-
 spiciebat, sedulò, atq; impigrè parabat, his-
 que militaribus præsijs, que à Germanis
 proceribus petierat, impetratis, circa finē
 Mani comitia dissoluit, omnibusq; ab eūdi-
 facultate concessa, cohortium centurioni-
 bus, ac præfectis, ut milites passim conseri-
 berent, iniunxit. Horū autē præcipui fuerūt
 Georgius Helfenstein, Nicolaus ab Hatt-
 statt, Gulielmus Vuellerthünus, Philibe-
 rus Marchio Badensis, Ludouicus Vn-
 gnad, Burchardus Barbi, Iacobus Schellē-
 bergus, Christophorus Schellendorfus,
 Georgius Praun, Gūtherus comes Schuar-
 zenbur-

zēburgius, Christophorus Liechtenstain,
 Bernardus Hardecus, Zaccharias Grūber-
 gus, oēs Germanicę stirpis, & uiri, cū gene-
 ris amplitudine, tū bellica uirtute præstan-
 tes. Solutis itaq; comitijs, & imperij prin-
 cipibus Augusta discedentibus, nec nō sin-
 gulis alarum centurionibus, ad sua munia
 profectis. Maximilianus etiam inde euan-
 suis abiens, ad Viennam iter intendit, Præ-
 usquā uerō de his rebus orationem in-
 stituam, hūc adiciendum putauī, quę p̄ba
 ti auctores, cū de hac urbe, tū de puincia i-
 p̄sa, in qua hæc cōtinetur, literis mādā runt.
 Austriā sub nomine Pannonię superioris, *Austria descriptio.*
 his uerbis describit Georgius Ritheym-
 rus: Pannonia (inquit) superior ad solis ortū
 Leythę fluuiō iūgitur, Ptolemęus huic Ra-
 bonem ab ortu terminū statuit, Onaso flue-
 uio, & Norico ad occasum. Sunt qui Cętio
 monte ab eo cardine finiūt. Teiū fluuiū, &
 Morauia a Septentrione: nam eō usq; ho-
 die protenditur. Ab ea parte, qua decurrit
 sol, Montana Styrię, gleba uber, & fertilis
 omni genere frugum, & quę minimo im-
 pēdio colitur. Vili etiam, & strigoso equo
 agricola in eo tractu, qui Cāpus Transcla-
 nubianus, siue Marchianus dicitur, ubi o-
 lim Chetuari, & Parmecampi fuerūt, terrā
 arat. Marga, citra quam, agri in Bauaria
 infcē.

infœcundi, & macri sunt, quid sit, Austria
 cis incognitū est. Crocum ita generosum
 gignit, cum quo nullum aliud de bonitate
 certare potest. Vinum naturæ amicum. Vr
 bes, & antiquæ, & nobiles, multæ, maxi
 mē tamen insignes, Styra, Vadenhoffum,
 Melicum Castellum, antiquitūs Claudio
 num, Cremisium, Cetro castellum, hodie
 Zeisselmaur, Santo hypolitus, Neuburgū
 duplex, alterum à cænobio, à frumento al
 terum dictum. Petronella nunc vicus, ma
 gnæ olim urbis, id quod rudera, & ruinæ
 indicant, uestigium. Noua ciuitas, Prut ad
 ripam Leythę fluminis situm. Hamburga,
 omnium tamen maximē insignis Vienna,
 olim Flauiana, siue Iulio bona dicta, studio
 literarum admodū nobilitata, & quo, nul
 lum aliud præstantium Mathematicorum
 ferax fuit. Eam uineta coronant. Aedes ci
 uium magnifice, ut uel Principes hospites
 accipere possint, & quæ fenestris patentibus
 uentos accipiunt, & transmittunt, nec
 unquam aëre pigro, & manente, eò quòd
 singulæ singulas areas habēt, ingrauescūt.
 Frequens alienarū nationum ad hanc con
 uentus. Rerum, quæ tuendæ hominis uitæ
 necessariæ sunt, magna copia. Flumina Au
 striæ sunt Danubius, olim regionis termi
 nus, nunc medius eam secans. Onasus,
 Trau-

Thraunus, Erlaphus, q̄ ad cellā tēplo Vir-
ginis matris insignē ex lacu amœnissimo
oritur. Traisius, Ypsius, Melicus, Marchia,
Ceius, qui Morauiam ab Austria distūgit.
Cāpus uario genere piscium nobilis, Ley-
tha, & in quo scitissimi saporis cancri.

Hactenus Rythaimerus. Lazius ue-
rò in suis rerum Viennensium commēta-
rijs, hæc inquit: Austriæ nomen recentis
sæculo natū est, ante annos circiter quadrin-
gentos, ab Austri (ut credo) uēti fiatu, quæ
ista in regione frequens est, uel ob similitu-
dinē Germanæ appellationis Osterreich,
quod uerisimilius mihi uideretur, quod no-
men Orientali Regnorum suorum limiti
Francorum reges indiderunt, ceu & occi-
dentali Vuesterreich. Habuit hæc regiō
olim Marchiones, postea Duces, deinde
Archiduces, quibus hodie paret. Huius
regionis insignia olim erant quinque Alau-
dæ Aureæ in cœlestino clypeo pictæ. Sed
Lupoldus Marchio, hoc nomine quintus,
à rei euentu ab imperio cōcessa, noua usur-
pauit insignia, rubro, & albo coloribus di-
stincta, quòd ita totus suffusus sanguine,
in expugnatione Prolemaides fuisset, cin-
gulo tenuis duntaxat (quod album corpus
intersecabat) à cruore immunis. Hæc mô-
dò de Austriacis rebus. Iam ad institutum
opus

opus reuertamur. Cæsar, ut primum Vien-
 nam profectus est, omni studio satagebat,
 ut quæ bellicæ administrationi, usui futu-
 ra essent, quæq; sibi Germaniæ Principes
 polliciti erant, maturè perficerentur. Audi-
 uerat enim, & multorum cum literis, tum
 nuntijs confirmabatur, Solymanum, non
 modo indixisse bellum Hungariæ, sed By-
 zantij omnibus rebus ritè dispositis, ibiq;
 firmis præsidijs relictis, inde cum exercitu
 iam egressum esse, magnisq; itineribus cū
 septuaginta millibus hominum armatorū
 per Sophiam, Mæsiæ urbē, & Nissiam, in
 Bulgariā uenisse, pmissis Alypartau pur-
 purato, multisq; Sanzachis (hi autem sunt
 prouinciarum præfecti) cum aliqua parte
 copiarum, & præcepisse Bellerbecho Asiæ
 minoris (hos Turci magistros equitum ap-
 pellant) ut transiens cum suis copijs per
 Gallipolim, secum deinde iungeretur. Eū
 uerò Taurunū uersus rectā cōtēdisse. Hūc
 autem, ut appulit, Rex Ioannes, qui eius
 aduentum diligenter obseruabat, statim
 ad eum, honoris causa, profectus est e-
 gregio multorum procerum comitatu se-
 ptus, & ubi illuc puenisset, atq; ad eius p-
 sentiam admitteretur, confestim tutelarem
 eius dexterā osculatus est, plurimasq; gra-
 tias egit, quòd se, suū clientē ab externa in-
 iuria

iuria cōstanter tueri pergeret, moxq; illi p
 sperā rei bene geræ de fortunā precatus, nō
 nulla munuscula, quæ dedita opera, secum
 detulerat, reuerēter exhibuit. In his autem
 erant plurimæ ac variegatæ haud sanè
 uulgaris pretij. Suendius interim oppidū
 Hufi dira obsidione premebat, cumq; de
 Solymani aduētū certior fieret, undiq; a
 crius oppugnabat, ut illud occuparet, pri-
 usq; nouis auxilijs aduētantibus, obsidio-
 nē soluere cogeretur. Biduō, anteq; Cæsar
 Viennā petijset, prætor Budanus VIII.
 Id. Jun. Palotam oppidum, quod octauo
 lapide Iauarino distat, & uicinū Albæ Re-
 gig, magna manu obsedit, perq; octiduum
 tā acriter ab hoste oppugnatū est, ac memē
 sic æneis tormentis concussa, ut illis fermē
 disiectis atque disruptis, præfidiarij mili-
 tes iam sibi extrema pericula instare me-
 tuerent. Huic præerat Georgius Thurige-
 rus, uir sanè impiger, ac strenuus, quis, cum
 oppidum circumiret, quæq; ad loci propu-
 gnationem attingebant, summā cura, & ui-
 gilantia prouideret, fermē lethalter in fœ-
 more uulneratus est, à lapide è muro desi-
 liente, quem globus tormētarius ferierat,
 nec parū de illius salute dubitabatur. Et
 sanè, si obijset, maxima omnino huius uiri
 factura extitisset, cū ipse, ut murus a hæteus
 omnes

*Hufi oppidū
 obsidetur à
 Suendio.*

*Georgius
 Thurigerus
 uulneratus.*

omnes turcicos impetus persepe antea sustinuerit, & pro uirili auerterit, uti pauld antè istam obsidionem fecerat. Hostes enim, qui Albam regiam tuebantur, unà cū illius oppidi præfecto, quem ipsi Bekum uocant, usq; ad urbis portam est insequutus, adeo, ut illi tegumentum ex capite excusserit, & nonnullos eorum cœperit. Quâ uis autem uulnus illud graue admodum, & periculosum fuerit, eo tamē breuī sanatus est. Turca interim obsidionē urgebat, arcemq; durissimè oppugnabat, præcipue muralibus tormētis, ita ut circiter septingenti globi ab oppidanis colligerentur, iamq; locus omninò expugnatus uidebatur. Ecce autem, dum obsessis per exigua, uel potius nulla spes salutis iam relicta uideretur, se protinus omni hostili metu idque præter spem, ac de improuisò ereptos uident. Huius autem beneficij præcipua causa hæc fuisse dicitur. Audiuerāt, nostris bellica præsidia transmitti, & ob id tā pertinaciter instabant, ut oppidum ante nostrorum aduentum expugnarent. Idibus Iunij uenerunt Iauarinum duodecim peditum signa, duce Georgio Helfenstaino. Proximo die Iauarino circiter octoginta currus cum fermè nongentis peditibus, emissi sunt, quibus ligna, & plæraq; alia, innu-

usui opportuna, in oppidum deferrent.
 Hanc turbam, ut primum Byzantij specu-
 latores conspicati sunt, statim eorum duci
 significarunt, innumeras copias aduenta-
 re. Is territus, uesperis obsidionem soluens,
 cum suis copijs aufugit, ablatis secum tor-
 mentis, quibus oppidi mœnia quatiebat.
 Vnum, quod erat ex præcipuis, perfregit,
 atque ibi frustra reliquit, cum quadraginta
 cadis, plenis sulphureo puluere, ac totidē,
 in quibus farina deuehebatur, & tentoria,
 multaq; alia impedimenta, quibus oppi-
 dani, ac milites potiti sunt. Mœnia belli-
 cis machinis ferme omnia disiecta. Hi ue-
 rò qui ab oppugnatione recesserant, castra
 locarunt propè Albam Regiam, & interim
 à nostris auxilia in oppidum intromissa
 sunt, & architecti, qui uiderent, num locus
 foret instaurandus, nec ne, uel solo æquā-
 dus. Hæc, atq; huiuscemodi pericula, quæ
 quotidie in diuersis partibus Hungariæ
 imminebant, effecere, ut quæ ad bellum fu-
 tinendum attinerent, maturius pararen-
 tur. Itaq; iam erant in promptu quatuor
 legiones Germanici peditatus. Prima, du-
 ce Kemero, altera, duce Balderduno, tertia,
 Georgio Helfenstaino, & postrema, duce
 Polluuilero. Quod uerò ad equitarū spe-
 ctat, audio ex fide dignis, numerum fuisse

supra uiginti millia eorum, quos nigros uocant, & quatuor millia ex Hunnica natione, hîc omnes egregie ad pugnam instructi. Ex Allobrogib. aduenere quadringenti equites sclopettarij, quos miserat Sabaudix Princeps, ac etiam accessere plurimi alij equites, ac nobiles aduentitij, qui ex diuersis locis Europe profecti, suis sumptibus Cæsari egregiam operam in ea militia præstiterunt, idc̄q; duntaxat Christiani nominis, ac Reipublicæ, laudisq; studio impulsî. Multi quoq; Reguli, & Proceres Italiae, ac nonnullæ urbes opulentæ, ac celebres suum studium erga Cæsarem declararunt. Siquidem Gonzaga, & Respublica cum Genuensis, tum Lucensis, pecunia numerata illum adiuuarunt. Cosmus Hetrurix Princeps, tria millia peditum ad eum misit, qui omnes illius impensis alebatur. Alphonsus Atestinus, Ferrariensiu Dux, præter pecuniam ei mutuò datam, cuius summam centum & quinquaginta millia nummum aureorum fuisse narrant, quos Cæsar ei promiserat in dotem suæ sororis, quam ipse paulò antè in matrimonium duxerat, uoluit etiam huic bello interesse cum splendido nobilium, & fortissimorum uirorū comitatu, sicut inferius enarrabitur.

Multi Principes atq; urbes Italiae, mutuū suppeditas Maximiliano contra Turcam.

Maximilianus interim, iussit præparari super Danubium, duodecim triremes, ac triginta naues onerarias, quæ sanè sic aptabantur, ut nulla sagittarum uì lædì possent, ac etiam desuper imposita fuerunt plurima diuersi generis tormenta, cum globis, & puluere tormentario, ac in eis aderant tria millia peditum, qui ferè omnes constabant ex Italica natione. Classis autem præerat Blachus Germanus, eques Rhodiæ militiæ.

Classis Maximilianæ.

Reliqua pars exercitus, ducebat super curribus uarias machinas militares, hæque lauarinum deferebantur, quia ibi omnes copiæ in unum cogi debebant. In Norico, uniuersis nobilibus, Cæsaris edito iniunctum est, ut singuli proprio sumptu in eam militiam se accingerent, cum certò constaret, Solymanum, licet iam senem, huic expeditioni interfuturum, ideoque omnibus etiam prætorianis, & aulicis hominibus mandarat, ut in promptu essent. Turcarum exercitus in plures partes diuidebatur. Pars enim erat propè Albam Regalem, pars iuxta Sigethum, ubi expectabatur præfectus Asiæ minoris (hunc ipsi Bellerbetchum uocant) quem, rumor erat ad illius

Turcarum exercitus in partes diuiditur.

*Vesperinum
obsidetur à
Comite Sal-
mensi.*

oppidi oppugnationem uenturū, ut certe aduenit. Interim Eccius à Salma egressus est Iauarino, cum potiori parte suarum copiarum, uenitq; Paloram, quæ quotidie instaurabatur, ibiq; comæatu, ac necessarijs præsidijs relicto, iussit aliquot equites, inter quos & ipse fuit, iter capere ad Vesperinum, urbem amplam, sed non ualde munitam, quæ quidem duo milia passuum aberat, ut eius situm subitis eruptionibus exploraret, integer autem exercitus unius miliaris interuallo sequeretur. Præsidarius miles, ut primum nostros adesse cognouit, statim ex arce duo maiora tormenta euacuit, ita ut illorum dispendio concussa mœnia corruerint. Eccius bonum, & faustum omen inde accepit, ut quæ agmen confestim sequeretur, iniunxit. Oppidum enim haud sine Diuūm numine paruo negotio expugnandum. Castra illic subleuata sunt: sed noctis interuētū, res in proximum diem dilata. Hostes interim, ruinā illam noctu resarserunt, & loca diruta denudò summa celeritate instaurarunt. Cæsariani tamē, scalis oppidum undiq; aggressi, hostem ex muris deiecere, indeq; missilia, testasq; sulphure, ac pice ardētes, in interiora urbis cōiecerūt, ac etiā portas igne combuserunt, & uigiles trucidarunt. Qui erant

erant ex præcipuis, metu consternati, sese in arcem, ac intra fornices abdiderant. Sed postea inuenti, etsi necessitate adacti, dediti-
 onem offerebant, omnes tamen ad inter-
 netionem sunt occisi. Cum itaq; iam uni-
 uersa urbe potirētur, nostriq; uictores per
 oppidum obambulant, circiter quinq; *Vesperinum occupatum à*
 aut sex, uiui in angulis reperi sunt, atq; hi *Casarianis.*
 rantum incolumes seruati. Copiarū præ-
 fectus idcirco ea inclementia usus est, quo-
 niam ipsi paulo ante, plurimos, quos prius
 apud se habuerant, captiuos, crudeliter in-
 terfecerant. Hic nonnulli ex proceribus
 capti sunt, & statim in arcē Posoniæ trans-
 missi, ut illæ tuto ac diligēter custodirētur.
 Salmēsis, relicto Vesperini Georgio Thu-
 rygero, cū aliqua manu militari, protinūs
 indē cum suis copijs lauarinum rediit. Pa-
 loram uerò milites Germani tutabantur.
 Interea præses Budanus ex Alba Regali
 Budam contendit, ut ibi quæ bello usui fo-
 rent, sedulo & maturè prospiceret. Dum
 autem hæc fierent, milites qui propugna-
 bant oppidum Leuentium (hic locus non *Casariani eā*
 procul abest à montanis castellis) egressi, *piatur à Tur-*
 ut hostē inuaderent, ab eo per insidias cir- *cis per insi-*
 cum uenti sunt, pluresque illorum partim *dias.*
 uulnerati, & partim capti, inter quos fuit

Bartholomæus Horuatus.

Bartholomæus Horuatus, uir eximia uirtute, ac rei militaris peritia, idque omnes uehementer angebat. Inter Iauarinum, & Comaram, est oppidum, quod uulgo Tattam uocant, ex quo quidem Cæsarianis, qui erant in proximis locis, plurimum damni, atque incommodi inferebatur. Id ualde exiguum est, & distat à Danubio introrsus contra Comaram, paucis milliaribus Hungaricis, olimque Theodatum uocabatur. Salmensis undeuigesima nona die Iulij, & prima luce, Iauarino cum suis copijs egressus, illuc circa solis occasum peruenit, eo consilio, ut eum locum expugnet. Ut primum itaque oppidum undique obsidere incepit, statim quendam ex Turcis, de facie, ac nomine sibi probe cognitum, accersiri iussit, eique publica fide incolumitatem sponndit, & moenium defensores id lubens permisere, ut quid sibi uellet, liquidò intelligerent. Huic Salmensis dixit, eos omnes, saluis rebus, atque incolumes dimittendos, si ultroneam deditiōnem facerent: at ille respōdit, præsidij milites eo animo esse, ut nihil minus, quam ea de re cogitarent, cum præcipue Budensium præfectus & coram, & per nuncios, matura ope se illis affuturum recepisset.

*Fatta oppidū
obsidetur à
Comite Sal-
mensi.*

cepisset. Sed tamen militi extemplò indicaturum, ut quænam esset ipsius sententia, planè intelligerent, & infra horæ spatium, quid ille responsurus esset, citra dolum, & simulationem, ei declaraturum. Hunc interim orabat, ne quicquam hostile moliretur, donec ipsemet in castra rediret, seque vicissim operam daturum, ne ipsi quicquam hostiliter in eum agerent. At cum hora præterisset, nec Turca ullum responsum afferret, Cæsariani primum suas copias admouere, atque oppidum rursus oppugnare incœperunt. Hostis, re animaduversa, confestim plurimis pilarum procellis eos petiere, cum apud se quatuor & viginti murales machinas haberent. Cæterum, quia diei extremum erat, utrinque pugna cessatum est. Eccius interim sex bellica tormenta in promptu haberi iussit, hisque inalbente die, opportuno loco dispositis, tanta vi, atque impetu incœpta diuerberare cœpit, ut magnam eorum partem disiceret, moxque cuniculis remegerunt. Sed hostes tam impigri, ac uigiles erant in ruinis reparandis, dolisque propulsandis, ut uix oppugnationi locus iam relictus uideretur. Attamen imperatum est Vuillarduno, militum

centurioni, ut arcis muros ex parte diffracta suis copijs adoriretur. Cæterum, & periculi magnitudine, & morte suorum prope ob oculos præsentis, accuratius perspecta, mutata consilij ratione, rem longè potiore excogitauit. Nam in uallis à sinistro latere constituit ad mille sclopettarios cum scalis, qui umbilico tenus, in aqua hærebant, & totidem in ea parte muri, quæ diruta fuerat. Ipse autem cum duobus millibus peditum, ad portam oppidi præfectus est, ac illicò reliquis omnibus inuasionis tesseram dedit. Cum itaq; Byzantini ad muri iam euersi propugnationem undiq; accurrerent, & contra eos, qui aqua emensa, iam ultra fossas irruperant, strenue dimicarent, Eccius repente cum suis copijs tanta impressione portam aggressus est, ut ea fracta, & disrupta, ui sibi aditum in oppidum pararet. Hic autem, cum adhuc pertinaciter instarent, omniq; ui hostem à se arcere conarentur, uniuersi ad internecionem deleti sunt, præter quinquaginta, qui sese in quadam turri includentes, pactioibus dedidêre. Inter hos erat præfectus oppidi expugnati, præfectus Vesperinij, & quidam alius, qui præfidi Budano affinitate iungebatur, hiq; omnes, quoniam erant primarij, ac celebres, Viennam

*Tatta expugnatur à Sal-
mensi.*

Viennam illicò transmissi sunt. Cæsar, cum
 IX. Cal. Augusti hoc lætum, faustumque
 nuntium, de utriusq; loci expugnatione
 audisset, protinus Deo, pro re bene gesta,
 supplicationes decerni iussit, externisque
 signis hanc lætitiã declaravit. Nostri ul-
 terius progressi, oppidum Gesterum op-
 pugnare decreuerãt: Sed Turci, prospecto
 primo agmine, statim altera ex parte, reli-
 cto cõmeatu, & militaribus machinis, inde
 aufugerunt. At qui erant in castellis, quæ
 uulgo Vuithã, Tscholitu, Sambot, & qui-
 buldam alijs finitimis, ne quam Cæsariani
 prædam facerent, ut primũ illorum castra
 propius ad-moueri conspexerũt, omnesq;
 suas fortunas in extremo sitas, quæcunq;
 intus habebant bellica præsidia, igne incẽ-
 derunt, seque confestim in urbem Strigo-
 nium receperunt. Hæc loca in locis editio-
 ribus posita, & in eo itinere, quod rectã ad
 Strigonium ducit Cæsarianis rebus haud
 sanè mediocri usui extitère, ut eam urbem,
 si quando ita facultas daretur, facilius in-
 uaderent, cum præcipuè ad ea loca, pluri-
 mi eorum, qui uulgo Martellosij appel-
 lantur, se tanquam in asylum recepissent.
 Id autem genus hominum totum constat
 ex feris prædonibus, qui omnia cædibus

& rapinis infestabāt, quippe qui, cū sine
 audacissimī, & robustissimō corpore, nul-
 lum genus laboris, ac periculi estimant. Hi
 uno nomine ab Hungaris Haydones, à
 Dalmatis Vscochi, à Turcis, & Illyricis,
 Martellosij uocantur. Sagittis, & Sclopet-
 tis rem gerere, & saxa fundis uibrare didi-
 cerunt, cunctisq; mortalibus ex professo
 hostes, usq; ad interiores Pannoniæ limi-
 tes latrocinia exercent. Maximilianus
 nondum è castris omnem exercitum pro-
 duxerat, cū, quia quotidie nouus appa-
 ratus fiebant, tum quoniam nondum ac-
 cersita præsidia, & reliqua militiæ instru-
 menta, in unum cogebantur. Adhęc puta-
 bat, ubi Turcarum rex iam Belgradum, ur-
 bem ad confluentes Sauum, atq; Danubi-
 um sitam, egregium & firmissimum totius
 Pannoniæ munimentum, peruenisset, ibi
 aliquam moram facturum, donec totius
 exercitus moles iungeretur. Etsi autem o-
 mnia, quæ in bello usui esse solent, omni
 cura, & studio procurabat, omnemq; mili-
 tarem disciplinam, & ordinem sibi obser-
 uandum statuerat, optimè tamen sciebat,
 mortalium consilia prorsus inania reddi,
 nisi diuinum numen eorum cœptis, & co-
 natibus affulgeret, ideoque ad Deum con-
 fugien-

fugiendum, illiusque opem sedulo implorandam censuit. Quamobrem sub graui, & seuera pœna, omnibus mandauit, ut Viennæ, quibusdam certis horis præscriptis, ad campani æris sonitum, singuli, genibus flexis, Deo supplicarent, eumque, pro communi salute, ac uictoria præcarentur, adeo, ut omnes reguli, proceres, atque alij currentur, audito signo, ex equo descendere, ac diuinam opem implorare. Præterea, uentit omnes lusus, omneque genus lenocinij, & tripudij, quibus homines ad uoluptatem alliciuntur.

Interim Adrianus Baleonus Viennam ex Italia, properatis itineribus contendit, moxque Ioannes Alfonsus Castalius cum suis copijs, ac etiam quadringenti equites Sclopettarij, quos Allobrogum princeps miserat, duce Camerano, uiro militari, ac strenuo, erantque omnes armorum cultu, quam egregie instructi. Per idem ferme tempus Viennam quoque profecti sunt nonnulli ex Britannica natione, inter quos fuere Thomas Smithus, Gulielmus Gorgius, Henricus Chiamberonus, Philippus Budfallus, Ricardus Greyueuilus, & Thomas Cottonus, uiri, cum generis prosapia, tum bellica uirtute

uirtute præstantes, eosq; tantummodò (sicuti pleròq; alios) gloriæ cupiditas, & imprimis Christianæ religionis amor, ac studium accenderat, ut Cæsari gratuita opera, suisq; sumptib. in ea militia inferuîrēt. Adueniebant subinde in eius castra ex diuersis partibus Europæ, quàm plures alij nobiles, ac illustres uiri, eodem studio commoti, ac inter cæteros affuit etiam Albertus Laschus, celebris Sarmatiæ Regulus qui quæ nonnulla oppida, quæ sita erant, in Pannonia, sibi iure uendicabat. Hic, nõ uti Sarmatus, at ueluti Hünus, cum duodecim uehiculis tunc ad Cæsarem peruenit, paulòq; post ad eum accessere tria milia equitū e Sarmatia, omnes habitu Pannonico induti, atq; id propterea factū est, ne Sarmatus offenderetur, cui erant induciæ cum Solymano.

Dum hæc agerentur, omnes putabant, Strigonium, oppidum situm in ripa Danubiij, triginta passuum millibus ab urbe Buda, obsidendum, eratq; super hoc magna inter proceres consultatio. Si quidem duplex commodum, ac beneficium inde euenturum sperabant. Primum erat potiri ea urbe. Alterum uerò Turcas ab oppugnatione Sigethi, ac Iulæ abducere. Veruntamen, si eam Prouinciã tentassent,
uide-

uidebant, se non posse ullo modo effugere, quò minus uniuersi prælii aleã subirerent, armisque dimicarent. Nec enim dubium, quin statim Solymanus nostrorum castra inuasisset, ac extrema belli, eos tentare compulisset. Id autem sibi omnino euitandum censebãt, tũ quia totius Imperij summam in discrimen adduxissent uno certamine, cuius exitus est semper anceps, ac dubius, tum, quia nondum tantas copias in promptu habebant, ut cum hoste, aperto Marte conflagrare auderent. Adhuc enim ex uarijs Prouincijs noua subinde auxilia prestolabantur. Cæsar itaque eorum sententijs adhærens, quas sanè magnis rationibus inniti conspiciebat, huiuscemodi obsidionem in aliud tempus opportunius differendam statuit, atque interim Noricos, & Pannonicos fines tueri satagebat. Nam Turce uarijs eruptionibus agros effuse populabantur, & prædabundi, hæc, illac excurrebant, cumque ad Carponam oppidum, cui Bruschiichius præerat, quadraginta menses ante portam ientaculum iungerent, hos statim captos, secum abducere. Loci autem præfectus eos insequutos, tres illorum coepit, & quosdam in fugam uertit, omnesque facile prostrasset, si tunc auxiliares cohortes in procinctu affuissent.

Inte-

Interim Cæsar Eccio à Salma iniunxit, ut, quoniam Tatta paulò longius à Danubio distabat, & propterea commeatus haud facile illuc asportari poterat, illinc protinus abiret, exq; opposito arcis Comariæ, iuxta flumen castra locaret, ibiq; operiretur, donec, aut secum suas vires coniungeret, aut quid facto opus esset, missio nuntio declararet. Iisdem diebus, cum Nicolaus Serinus, qui præerat Sigethi, per suos speculatores cognouisset, Solymanum rectè in Pannoniam uenturum, iamq; ab eo nonnullas copias militares, duce Mechmetbergo præmissas, ut eum, ad oppidum Quinque ecclesiarum expectaret, cumq; pro certo intelligeret, illum, Drauo traiecto, unà cū suis non procul ab arce Siclouscha peruenisse, statim ad mille pedites cum aliquo numero equitatus, in eos misit, hisq; præfecit Casparum Alapianum, Nicolaum Cobachum, & nonnullos alios cohortiū centuriones, qui aliquam rei benè gerendæ occasionem nacti, eos quàmprimùm inuaderent. Hi ergo, cum ad illorum castra peruenissent, proximo die sub ipsam diem crepusculum hostes palantes, nihilq; insidiarum metuentes, aggressi sunt, & repentino metu perculosos, alios ad fugam adiungunt, alios uulnerant, plærosque interficiunt.

ciunt. Turcarum dux, dum grauiſſe ſau-
 ciatus, fuga ſibi ſalutem parat, in paluſtri-
 bus locis occubuit. Huius filius cum
 nonnullis alijs inſignioribus captus eſt, &
 Sigethum perductus. Præda ingens a no-
 ſtris habita. Nam, præter camelos, equos,
 mulos, & alia huius generis, multa quo-
 que uafa argentea, multumque auri, & ar-
 genti in ſignata pecunia, ſecum detulere.
 Copijs in unum coactis, Cæſar, totius mi-
 litie præfecturam tradidit Ferdinando
 fratri, quo abſente, illi Schuarzembur-
 gum præeſſe uoluit. Tormentorum au-
 tem libratoribus, & militaribus machinis,
 Paulum ladarenſem præfecit. Is uero Prid-
 Idus Auguſti Vienna diſceſſit cum maxi-
 mo tiſſorum nobilium apparatu, ac præto-
 rianis, quàm egregiè inſtructis, aulæque ma-
 giſtrum Arachum Regulū, & illius legatū
 Vnghemadum conſtituit, ac Duci Pome-
 ranie imperatoriū uexillū dedit, ipſeque una
 cum quinque peditum ſignis, & aulica mi-
 litia, p̄tinuſ Altemburgū, q̄ locus ad duo
 millia paſſuū lauarino abeſt, recto itinere
 cōtēdit. Eius aduentū Poſonię expectabāt
 equites Bohemici, quorū erāt ſeptē cohortes,
 hiſpomnes ſuis ſtipēdijs, ac ſumptibus
 caſtra ſequebantur. Ibi quoque aderāt equi-
 tes, circiter mille, quibus præerat Teufelus,
 & mille

& mille, ac ducētī, duce Gūthero Schuarzburgo, ac etiā equites, qui uenerāt ex Morauia, Slesia, & Lusatia, nec non trecenti equites mīssi ab Vratislouiensibus, cū octo maioribus tormentis, quorū omnium numerus erat supra decem millia equitū, præter illos, qui paulò antè mīssi fuerant Iaurinum, & Comarā, quam paulò inf̄ à Posonium Danubius insulam efficit. Omnes copiæ militares Altemburgū, deinde Iaurinum peruenēre. Ibi enim recensendus, ac Iustrādus erat uniuersus exercitus. Hic autē locus est in Pannonia, nō procul Comara, à qua diuiditur Danubio, habetq; arcē, q̄ rectā uergit uersus oram Borealem, & amplis fossis, plenis aqua fluuiali, præcingitur. Classis quoq; Cæsariana per Danubiū eodē delata est. Interim profecti sunt ab Italia, Nicolaus Gambarā, ex urbe Brixia, uir ex ueteri, & præ clara familia, cum duodecim insignib. uiris, paucisq; diebus interiectis, illuc etiā accessere Prosper Columna, & Angelus Cæsius, ambo militari gloria, & Romano stemmate conspicui, & cū his etiam nonnulli, quorū uirtus in re bellica nō mediocri fame celebrabatur. Per idē ferè tēpus profecti sunt etiā ad Cæsarē dux Guisius, Brissacus, Lansacus, Philippus Strozza, & pleriq; aliī, cū maiorum titulis,

Descriptio Iaurini.

tum

tum singulari uirtute ornatissimi, qui omnes magnifico, & splendido armorum cultu, & corporis habitu, quam egregij, ac insignes conspiciiebantur. Hi paulo ante ex Gallia profecti, recta in Italiam, indeq; ad Insulam Meliten petierant, eo animo, ut si Othomana classis denuo (sicuti ferebatur) ad eius loci oppugnationem redisset, sua operam Rhodiæ militiæ equitibus in eo prælio nauarent: at cum res longè aliter succederet, ipsi, celebrioribus Italiæ locis perlustratis, recta in Pannoniam concessere, ut illi expeditioni interessent. Paucis post diebus, aduenit etiam Alphonsus Atestinus, Ferrariæ Princeps, quem comitabantur quadringenti uiri, ex clara, & nobili prosapia, trecenti sclopettarij, centum leuioris armaturæ, ac totidem cataphracti, & singuli, trium, uel quatuor militum præsidio fulciebantur. Hi omnes, tam superbo, & diuiti apparatu armorum, equorum robore, ac præciosi habitus indumentis enitebant, ut nemo hac ætate uiderit equites insigniores, aptiores uè ad bellum, seu peritiores ad aciem instruendam, adeò ut fateri cogereris, quemuis eorum, non tam militis, quam periti, ac strenui ducis nomen promeruisse. Iisdem quoq; diebus, Vuolfgangus Palatinus Neuburgi, eiusq; affi-

nis Ricardus, cum sexcentis equitibus, & Secūdus natu Principis Boioariæ cū quadringentis, Cæsarem adierunt, eo fere tempore, quo ipse Iauarinum paulo antè peruenerat. Vt primum Cæsariani milites in hoc oppidum contenderant, Salmienſis etiam suas copias eo perduxit, quò, associatis uiribus, & perluſtrato exercitu, Cæſar noſceret, quid potiſſimum agi oporteret. Nam ubiq; ſpargebatur, Solymanū, traiecto Drauo, ad Sigethanam oppugnationem cum ingenti exercitu aduentare. Priuſquam uero ulterius progredier, minime ab inſtituto alienum eſſe iudico, ſi breuiter mentionē fecero illius inſignis, ac memorabilis pontis, quem Solymanus, ut ſuas copias traieceret, fieri iuſſit ſuper Drauum fluuiū, haud ſanè minori celeritate, ac ingenij ſolertia, quàm olim Cæſar ſuū fecerat ſuper flumen Rhenum. Hic autē fluuius è Valerię regionis, quam Styriam uocant, Noricisq; montibus emergens, Mura fluuiō comite recepto, in Danubium euoluitur. Itaq; ſupra hoc flumen duodecim dierum ſpatio fuit inchoatus, ac perfectus pons, cuius quidem longitudo porrigebatur ad ſpatium unius milliariſ, amplitudo autem ad quatuordecim cubitos, & amplius, erātq; huic negotio deſtinata ſupra

Pons factus à
Turcis ſupra
Drauum flu-
uium.

pra uiginti quinque hominū millia, qui nula
 intermissione posita, uniuersum opus
 maturē absoluerent. Vbi altitudo flumi-
 nis tanta erat, ut in eo, trabes, ac tigna figi
 non possent, ibi suppletum est lintribus, a-
 lijsq; nauigijs, supra quæ pōtem iussit ex-
 tendi, hæcq; magnis catenis ferreis inuicē
 connectebantur, atq; ita exercitus ad alte-
 ram ripam commodē traiecit. Sexto Non-
 Iulij, Mustapha Bosnensis, Catambeius, &
 plærīq; aliī ex proceribus, Drauum, Otto-
 hum uersus traicere, ac XIII. Cal. Aug.
 ad Quinque ecclesias peruenerunt, indeq;
 ex Solymani iussu, ad Albā Regalē pfecti
 sunt, ut pfecto Budēsi, p̄sidio adessent,
 si quid Casariani ex ea parte molirentur,
 eiq; rei magnam occasionem præbuit ex-
 pugnatio Tatræ, ac Vesperiniī, quorum
 locorum iacturam Turci quā egerimē
 tulerant. Parua mora interiecta, hos etiā
 secutus est Hasambegus, cum multis mi-
 litum cohortibus, qui eodem perrexit.
 Iisdem diebus, p̄fectus Asiæ mino-
 ris, cum plærīsq; alijs proceribus, Dra-
 ui pontem transiuit, inque planitie Mu-
 hatsch suo Imperatori p̄torium erexit,
 ibique ipsius aduentum p̄stolabatur.
 Is autem paulo p̄st, superato Drauo, il-
 lūc peruenit, indeque rectā Sigethum
 GG z uersus

*Aduentus So-
lymani ad op-
pugnationem
Sigethi.*

*Sigethi de-
scriptio.*

uerfus, profectiōem instituit. Vt primū
eò suas copias admouit, primo lapide ab
arce Sigethi castrametatus est, in loco, qui
D. Laurentij memorię sacrabatur, idq; fuit
No. Augusti. Huic arci, atq; oppido præ-
erat Nicolaus Serinus, Pannoniæ Regu-
lus, uir, præter generis amplitudinē, sum-
ma uirtute, summaq; militari gloria insi-
gnis, erantque secum pro præsidio supra
duo millia bellatorum, qui omnes ob op-
pugnationis initid usq; ad belli exitū stre-
nuissimè dimicauerunt. Vt uerò interim al-
quid de hoc oppido à me dicatur, illud sit-
tum est in Pannoniæ finibus, iacetq; in la-
cu peramplo, & mediocris altitudinis, ac
undiq; multis paludibus præcingitur, ac
quæ continenti, nihil aliud profus habet,
quàm solam frontem duobus propugna-
culis communitam, & confectam ex agge-
re, ac tignis inuicem connexis, estq; fere in-
star ueteris moris, & consuetudinis oppi-
dorum Galliæ fabricatum. Locus ipse du-
plici edificiorum genere constat, uidelicet,
nouo, ac ueteri, habetq; duas arces, unam
externam, alteram interiorem, utranque
uergentem ad oram Aquilonarem, & un-
diuac; sunt latæ, ac profundę fossæ, aquis
fluentibus repletæ. Ad hoc autem nō pa-
tet accessus, nisi per duos pontes, quorum
alter

alter tendit ad Ortum, alter ad Occasum uergit, eiusq; conditor fuisse narratur quidam Antemus, uir nobilis, ac opulentus. Dum nostri, quæcunq; sibi ad loci propugnationem usui esse possunt, quàm diligentissimè prospiciunt, sequè acribus animis ad defensionem parant, hostis interim, ad motis muralibus machinis, oppidum undiquaq; obsidere incœpit, & subindè acrius instabat, nihilquè prorsus omittebat, quod ad loci expugnationem facere uideretur. In ea obsidione ab utrisq; multum, & fortiter dimicatum est, & uarij conflictus habiti, atq; hostes quàm sæpissimè repulsi sunt, eaq; paulò antè Solymani aduentum inchoata est, in qua leuioribus prælijs utrinq; certatum est, moxq; Imperatoris aduentu longè acrior haberi cepit.

VII. Idus Augusti, summo diluculo Turcæ nouam urbem ex duobus tribusq; locis omni tormètorum genere adorti sunt, & pugnatum est usq; ad uesperam, & ferme per totam noctem, quæ subsequuta est, indeq; accidit, ut Serinus, conspecta suorum cæde, prima luce nouam ciuitatem igne incendi, & ueteris portas occludi iusserit. Hanc Turcæ III. Idus eiusdè Mensis, uarijs tormentorū fulminibus undiq; inuadunt, omnèq; genus pluteorum ex-

cogitant, quibus ab æneis nostrorum gladiis protegērentur, & uaria munimenta instituerunt, ex quibus ad nostros propius accederent, eoque rē deduxēre, ut XIII. Cal. Septembris uetus oppidum expugnarint, & nostris, priusquam ad pontem receptus dari posset, plurima damna, & cædes intulerunt. Proximo die, arcem ex uarijs locis, omnique conatu aggressi sunt, indeque cum maxima eorum strage reiecti. Cæterum, grauissimam oppugnationem instituerunt IIII. Cal. Septemb. qui dies D. Ioannis memoriæ dedicatur, & ingentem spem conceperant, fore, ut eo tempore uictoria potirentur, cū illo ipso die meminissent, Belgradum à Solymano expugnatum, & cælum in acie Ludouicum Regem. Sciebant etiam, Rhodum, & Budam, eodem die occupatam. Norant insuper, eos dies, ac ferè totum Augusti mensem, occulto quodam auspicio, nō tantum Solymano: sed etiam Selymo patri olim felicissimum extitisse. Nam eodem mense magnum Hismaelem in Calderanis campis, & Campsonem Gaurium, Memphiticum Regem, ad Singam deuicerat. Quin adeo meminerant, eodem quoque, à Bazarzete, Methonem expugnatam.

Sumpto igitur fausto, ac felici omine
ab

ab his temporibus, quæ illi toties suis rebus prosperos, ac fauentes compererant, ipsædem etiam sibi opratum exitum augurabantur. Cæterum, tamen eorum uotis Fortuna tum minimè respondit, ipsi tamen haudquaquam ob id animo consternati, quin potius modico spatio interposito, iterum redintegratis uiribus, ad eandem oppugnationem alacres redeunt, & IIII. Non. Septembris, rem plurimiscuniculis egerunt, in eaq; re, lanizerorum opera, & uirtus (uti etiam in alijs certaminibus) permirifica exiit, & post triduum, cælo inalbente, maioris arcis propugnaculum, accenderunt, ignisque tum sua uirtum etiam uentorum flatu, in arcem usque flammam emisit, & sicuti nostros ingenti, & grauissimo damno affecit, ita sanè hosti opportunum ad loci expugnationem aditum præbuit. Byzantini hac uictoria lati, protinùs alteram munitionem acri cerra mine inuaserunt, eaque ab ipsomet Serino strenuè defensa est, adeò, ut in eo conflictu insigni strage afficerentur.

Verum tamen, cum ferè iam omnia igne, atque incendijs conflagrarent, nostri continuo sese in arcem interiorem, tanquam in asylum, recipere statuerunt, eamque ingressi, è uestigio, præfecti iussu

portas occluserunt, ibiq; presidium, & stationes impositæ. At hostis iam penè uictor, V L. die Septemb. uesperis, & sequenti die, summo crepusculo, ignem in omnes domos, ac munimina, coniecit, eaq; re factum est, ut ferme omnia loca ibi flagrare inciperent. Cùm itaq; Serinus arcem undiquaq; incendi, iamq; nullum ppugnationi locum relinqui animaduerneret, statim correpto gladio, foras egressus est, uenitq; in plateam interioris arcis, ubi erant omnes milites, proceres, atq; alarum cecuriones, qui eum armati expectabant, eo animo, ut ad omne ipsius Imperium prestò essent, ibiq; suos ad prælium cohortatus, & omnibus rationibus adductis, quib. præstaret, fortiter pugnando, uitam (si sic Deo uideretur) amittere, quàm in efferas Barbarorum manus deuenire, ipsumq; interitum illis omnibus permaximè inclytum & gloriosum fore, cùm ipsi pro suo Principe, pro Patria, & pro fide certarent, primus omnium, uexillo præeunte, districtum ensen dextra, & altera clypeum circumferens, fors exiuit, eumq; statim omnes, qui supererant (quorum sanè numerus iam erat perexiguus) ingenti animorum alacritate, ac robore sequebantur, & ianuis patefactis, in ipso ponte cum hoste pugnam inierunt, ibiq;

ibiq; Serinus, dum non minus optimi du-
 cis, quam intrepidi militis partes exequi-
 tur, duobus in locis ænea glande uulnera-
 tur, moxq; alterius tormenti pila in capite
 percussus, humi decidit, & repente animã *Mors Nicolai*
 efflauit. Nostri, amisso duce, tametsi ad- *Serini.*
 huc fortiter, ac strenuè armis dimicabant,
 cum se tamẽ undiq; hostili agmine circun-
 datos uiderent, retrò ad arcem profugere
 incœperunt: At pleriq; illorum ab hoste *Segethi expu-*
 præuenti, quam primũ trucidati sunt, qui- *gnatio.*
 que in arcem cõfugerant, ferme omnes ad
 unum crudelissime interempti: Eo die Se-
 rini caput ab humeris reuulsus est, paloq;
 alligatum, in castris publicè ostẽsum, dein-
 de post biduum à Mechemeto, cuius confi-
 lio, & auctoritate tum omnia gerebantur,
 Mustaphæ, Budano præsidi, & sibi arcta
 necessitudine coniuncto, transmissum. Hoc
 ubi Mustapha inspexisset, statim serico in-
 uolutum, per unum, atq; alterum agricolã,
 in castra, quæ adhuc erant Iauarini, ad Cæ-
 sareni ablegauit, isq; hoc tristi nuntio, &
 horribili spectaculo grauissime indoluit,
 moxq; Balthasari, Serini filio traditum est,
 qui sanè, haud sine maximo gemitu, & la-
 chrymis, in arcem paternam, uulgo Tschacatur-
 num, deferendum curauit, ibiq; per-
 actis funeralibus, in suorum Maiorum

monumenta honorificè recondi, atq; humari iussit. Hunc Cæsar, priusquam à se dimitteret, amantissimis uerbis affatus est, seq; quoad uiueret, in eum, & Seriniã gentem propensissimo, paternoq; animo fore promissit, nec earum rerum, quas eius parens, uir fortissimus, & qui sibi, & Austriæ familiæ tam fideliter inseruierat, ullo unquam tempore immemorem futurum.

Vt uerò interim aliquid de ipso Cæsare dicatur, si ei affuissent boni, fidiq; speculatores, qui eū de his rebus, quæ in hostili exercitu accidebant, sedulo certiores fecissent, haud sanè dubium est, quin hoc bellū summa cum foelicitate, pariq; nominis gloria terminasset. Cū enim in eisdem diebus quidam Byzantiū, haud sanè obscuri nominis caperetur, coram eo perductus, admodum supplex, libertatem petebat, & p̄ huius rei beneficio, iureiurando asserbat, suum Regem fato extinctum. Adhæc, plurimis, inditijs hoc idem confirmari audiebatur, quibus tamen ipse, atq; alij Principes, qui secum aderant, nullam prorsus fidem, ut adhiberent, induci poterant, eisq; uidebatur, castra Solymani, si eius mors interuenisset, nullo modo in ea quiete, ac militari disciplina, tãdiu cōsistere potuissent. At singularis prudētia Mechemeti purpurati,

rati, eiusq; callidū ingeniū, & solentia, tāta
 extitit, ut nō modo sui Principis obitū sup
 presserit: sed etiā imperiū dederit, cui iure
 obtigerat, quodq; (haud minoris aestiman-
 dum est) tam numerosum exercitum in ob
 sequio, prætorianos dictis audientes reti-
 nuit, thesaurum conseruauit, & insigni tan-
 dem uictoria est potitus. Solymanus,
 (uti antea dictum est) in Pannoniam ex
 Thracia cum ingētibus copijs aduenerat,
 easq; in plures partes distribuerat. Magnā
 enim illius partem eodem tempore misit
 in Transyluaniam, duce Ferath purpura-
 to, ad expugnandam Iuliam, & alteram (ut
 dictum est) ad oppidum Sigethi, ubi erat
 maior apparatus, & ipsemet Imperator, ut
 miles ipsius præsentia commotus, tantō
 alacrius dimicaret. Is autē, re illic benè gesta,
 ulterius p̄gredi, rectaq; cū suis Viennā No-
 riciā contēdere statuerat. Ceterū, cū is iam
 senio cōficeretur, & diurni itineris labore
 defatigatus esset, ac etiam fortasse ani-
 mi curis, & angore uexaretur, uidens,
 suum militem in tam crebra, & acri oppu-
 gnatione, singulari nostrorum uirtute, ac
 fortitudine, non sine ingenti clade to-
 ties reiectum, cumque forsitan in eo, æta-
 te iam ingrauescēte, non uigeret ampliūs
 illa uis animi excelsi, atq; inuicti, quo tātas
 res,

*Mors Soly-
mani.*

res, non minus prosperè, quàm strenuè gef-
ferat, decidit in dysenteriã, qua III. Non-
Septembris mortuus est, licet nonnunquã
pateretur aliquos paracysmos epileptiã,
ac etiam (ut nonnulli asserunt) in aliquam
apoplexiam incidisset. Pro inde haud falsa
inuenta est diuinationo, quam fecerant super
annuali huius reuolutione Dominicus Ve-
nerius, patritius uenetus, nõ minus gene-
re, quàm uirtute illustris, ac etiã Hector Auso-
nius, ambo (præter alias disciplinas) in Ma-
thematicis, atq; Astronomicis rebus ap-
primè uersati, qui paulò antè prædixerant,
illum annum Solymano exitiosum esse.
Cæterum, ut ad Mechmetum reuertar, cũ
is uideret, suum regẽ obijisse, ac Sigethum
adhuc frustra obsideri animaduerteteret, o-
peræ pretium fore cõsult, si eius mors quã
secretissimè occultaretur, non modò, ut ea
ratione facilius expugnaretur, uerùm etiã
(quod multò plurius intererat) ut regius the-
saurus cõseruaretur, nullusq; (quod in ma-
gnorum Regum interitu persæpè accidit)
militaris motus, ac defectio exoriretur, at-
que, ut interim nouus Sultanus Selymus
supremam paterni solij dignitatem quietè
fusciperet. Statim itaq; Byzãtium, certos,
ac fideles nuntios legauit, qui præsidem
illius urbis, de rebus omnibus edocerent,
quidq;

quidq; fieri oporteret, diligenter, ac celerimè indicarent. Cum autem reliqui purpurati, & alarum centuriones, ac in primis prætoriani, magna sui Principis uidentis cupiditate incenderentur, nec parua suspitio illorum animis hereret, illum è uita excelsisse, iamq; res propè ad seditionè spectare uideretur, is protinus demortui cadauer solito habitu ornari iussit, eoq; in sublimi sella posito, illud intra prætorium eis pcul ostendit, atq; ita callidè aptarat, ut omnes putarent, eum reuera superstitem, atq; adhuc in humanis esse. Hoc peracto, cum inde egressus, prætorianos milites in cõcione (ut fit) excitare, atq; adhortari uellet, ut oppidi oppugnationem acerrimè urgerent, omnemq; lapidem mouerent, ut eo tandem potirentur, inter loquendum accidit, ut recens Solymani obitus animo succurreret, ac doloris magnitudine commotus, uix à lachrymis, ac mœrore contineri posset. Cum uerò animaduerneret, nō nullos submissa uoce obmurmurare, ac ex eius uultu, & oculis colligere, ac planè credere, Solymanum fato defunctum esse, is confestim dolo, atq; astu, animi dolorem scitè, ac prudenter dissimulans, his uerbis admodum opportune usus est. Heu, inquit, haud sanè desleo nostri Cæsaris interitum

ritum (is enim Dei benignitate, adhuc ut-
 tali aura uescitur, iamque omni morbo, ac ex-
 gritudine liberatus est) at potius miseram,
 atque acerbam omnium uestrum conditio-
 nem deploro, ac ingemisco. Is enim iureiur-
 rando affirmauit, se, nisi infra bidui, uel tri-
 dui spatium, hostem deuiceritis, in uos om-
 nes atroci, & inaudito mortis genere sa-
 uiturum. Hæc uerba graui, & composita
 oratione prolata, in prætorianorum, & re-
 liquorum militum animis, tantam profes-
 sione, utranque arcem inuadere, ac tandem
 extremis conatibus expugnare decreue-
 rint, etiam si toties antea illorum ceptis
 Fortuna inuidisset. Solymanus (quemad-
 modum supra dictum est) uno eodemque
 tempore duas munitissimas arces oppu-
 gnari iusserat, uidelicet Sigethum, & Iulã,
 eiusque rei gratia huc miserat circiter qua-
 draginta millia uirorum, duce Parthau, qui,
 cum Turcica, tum Scythica natione consta-
 bant. Dum hostis eam obsidere incipe-
 ret, aquarum inundatione impeditus, il-
 linc paululum recedere statuit. Nostri au-
 tem (hoc animaduerso) statim postremum
 agmen insequuti sunt, & plerique illorum
 aut interfecti, aut in eorum potestatem de-
 uenerunt. Cæterum, haud multo post,
 illuc

DE BELLO PANNONICO. *11*

illuc reuersi, oppidum arctissima oppu-
 gnatione presserunt, eiusque muros plu-
 rimis tormentorum glandibus concussere,
 adeo, ut iam omnes non extra ingens pe-
 riculum esse uiderentur. Paucis post die-
 bus, cum illi remissius agerent, minusque
 ad pugnam intenti essent, idque nostri animi
 aduerterent, noctu, eruptione facta, in
 eorum castra excurrerunt, pluresque proflig-
 arunt, & alios occidere, multasque bellicas
 machinas, quia curribus, & equis destituti,
 secum afferre non poterant, stilis ferreis per-
 spiramenta adactis, configerunt. Hic locus
 situs est in confinio Pannonie, uersus Tran-
 sylvaniam, super lacu Sarcad, cuius aquis
 fossas undique alluentibus, quae illam cin-
 gunt, quam maxime defenditur. Illi praer-
 erat Ladislaus Keretschenius, qui pertax-
 tus diutinae, grauisque oppugnationis, &
 motus inopia rerum extremaque auxilij de-
 speratione, uel (ut quidam censent) praemijs,
 amplisque pollicitationibus allectus, quas
 illi Turcarum dux fecerat, compositione, cum
 eo transegit, & IIII. Non. Sept. ditionem
 fecit. Conditiones erant, ut incolumes, sal-
 uisque rebus, dimitterentur. Ut sibi currus, ar-
 ma, & reliqua impedimenta, secum deferri li-
 ceret. Ut obsides darent, qui digressos, com-
 mitarentur, & ne hostilia tormenta metue-
 rent,

rent, ea reliquerunt. Ne tamē nostri egressi, hostibus tormenta uī adimerent, ipsi etiam uicissim obsides acceperunt. Rebus ita inter se transactis, atq; compositis, arcē, atq; oppidum tradidēre. Keretschenius in regium prætorium adductus est, & reliqui egressi, uix mille passuū ab urbe distabant, cum duabus turmis nostros inuasērunt. Illi, cum se infidijs de improviso, præterq; opinionē peti animaduertērent, statim connexis curribus, armisq; corréptis, acriter hostilem impetum sustinere, præcipuē Germani, qui plurimis globorum procellis plerosq; uulnerārunt, alios interimere. Sed tādē hostiū numero deuicti sunt, adeo, ut perpauci, eorū manus effugerint. Erat ibi ex propinquo, arundinetū, in quo aliqui eorum se abscondērunt, & hoc pacto seruati sunt. Inter alios, fuit quidam cohortiū cēturio, nomine Bernardus Rotenaus, qui ad Cæsarem profectus, Keretscheniū, ut perfidum, accusauit, & aiebat, omnes ab eo fuisse proditos. Ceterū, quidā Hunni, qui Iulix deditiōni interfuerant, illum omnia consilia prius cum Germanis militibus cōtulisse, ac semper deditiōnem dissuasisse: Sed ipsos tandem cum necessitate, tum amplis Turcarum pollicitationibus deuictos. Quis autem fuerit Keretschenius

schenij exitus, paulo inferius enarrabitur.
 Interim ad ea pergamus, quæ à nostris fie-
 bant, dum Byzantini, hæc duo loca fortif-
 simis conatibus oppugnabant. Suprà
 commemoratum est, Cæsariana castra pro-
 pè lauarinum consedisse, Turcæ interim,
 qui erant ad Albam Regiam (horum au-
 tem numerus ad uiginti millia extendeba-
 tur) crebris uelitationibus nostros ad præ-
 lium lacessebant. Non autem Septembris
 elegerunt optimos quosq; (numerus au-
 tem incertus est, creditur tamen haud sanè
 fuisse exiguum) ac egressi, suos speculato-
 res miserunt, ut uideret, quid Cæsar in suis
 castris moliretur. Inciderunt in uigiles,
 eosq; haud satis munitos inuenerunt. Ad
 suos itaq; reuersi, rem, uti uiderant, indica-
 runt, statimq; ex communi consilio in eos
 irruentes, plærosq; in fugam uerterunt, &
 occidere aliquot ex aurigis, qui pabula-
 tum exierant. Repente in castris tumultu
 exorto, Hungari, Burgundi, & Norici exi-
 erunt, & fugientes hostem insecuti, quos-
 dam ex eis trucidarunt, & nonnullos cœ-
 perunt. Ex Cæsarianis, erat etiam Georgi-
 us Thurigerus, qui, ut primum inter hos-
 tes agnouit præfectum Albæ, qui erat à
 consilijs Solymani, quemq; ipse antea per-
 optimè nouerat, eiq; sæpè accurrerat, exi-

*Præfectus Al-
ba Regalis ca-
pitur a Geor-
gio Thury-
gero.*

templò in medias turbas infiliens, tandè
persecutus est, donec uiuum apprehende-
ret. Eius equum Turcæ sagitta transuer-
berarunt: sed ille protinus alterum conscē-
dit, & acriter (ut antea) insecutus est, donec
tandem captiuum abduceret. Hunc autè,
ubi ad Cæsarem adduxisset, aureo torque
donatus est, equesq; aureatus ab eo, in e-
gregiæ suæ uirtutis testimoniū, corā omni-
bus est pronuntiatus. Ibi tum fortè affuit
quidam Hispanus, qui Byzantiæ ex eo au-
diuerat, se solum uelle, ac posse, Germani-
cum regem debellare, tumq; illi hæc uer-
ba coram Cæsare, in memoriam redezisse
dicitur, eumq; animo imperterrito respō-
disse, hanc esse Fortunam belli, se iam ser-
uum, & nihil posse. Deindè rogatus, cur tā
temerè Cæsaris castra inuadere ausus esset,
intrepidè respondit, se in mandatis sui Impe-
ratoris obtemperare debuisse: at sinistro
fato in hunc casum precipitem delapsū.
Hic apud Cæsarem laute, ac splendide ex-
cipiebatur, eumq; pro sui redemptione, ac
libertate, ad ducenta millia nummūm au-
reorum obtulisse dicitur. Hospitium illi
erat iuxta Cæsaris prætorium, eiq; duode-
cim militum custodia demandata est, ci-
busque, ac potus adferebatur ex Cæsaris
mensa, & nomen erat Mahometes. Ex-
indè

Inde Viennam adductus est, ubi paulò ar-
ctius, minusq; opiparè tractabatur. Idibus
Septembris egressi sunt ex nostris, circiter
mille & quingenti bellatores, qui hostem
adorirentur. Sed ipsi ne unum quidem
conspexere. Accesserunt usq; ad Ticho-
tatum Castellum, quod est sub Turcica
ditione, & Alba, duo mille passibus distat.
Præmissus est Thurygerus cum suis, ut
specularetur, quid nā hostis ageret. Cū
ad urbem propiùs uenisset, illum, se quo-
que aggeribus, & uallo muniuisse, ut nostri
ad Iauarinum, inuenit. Mox inde reuer-
sus, ad castra properè contendit, sibiq; ob-
uium habuit quendam ex hostili acie, mis-
sum eo consilio, ut suis Germanos milites
adesse nunciaret. Hunc statim apprehen-
sum, in castra secum adduxit, nec sanè, tūc
aliud utrinq; agebatur, nisi tumultuariæ
pugnæ, in quibus semel accidit, ut à præ-
fato Thurygero haud parua Turcarum
manus profligaretur, & præda nostri, haud
exigua potiti sint.

Paucis antè diebus, Archidux Ca-
rolus in Balbotia, qui locus est in Il-
lyrico, cum hoste leuiora prælia gere-
bat, multisq; incursionibus utrinque
certabatur, & semel conflictu habito,

*Turcarū eadē
desper Ar-
chiducem Ca-
rolum.*

quendam ex præcipuis præfectis, & uirum inter Turcas celebrem, cum quatuor millibus equitum (sicuti ferebatur) prope fluuium Sleuna in fugam uertit, eumque proculdubio insecutus cœpisset, nisi eum uicinitas tam numerosi ac formidabilis exercitus, qui tunc erat iuxta Segestum, ab ea prouincia reuocasset. Cogebatur enim seipsum uallo & fossis communire contra Barbarorum uim atque insidias, in oppido Catorno, quod situm est inter Drauam, & Muram, cum præsertim Byzantini qui fuerant in obsidione Sigethia, omnia loca finitima continuis eruptionibus, cæde, rapinis, atque incendijs horribiliter, atque immaniter uastarent, multosque captiuos secum abducerent, ac etiam interdum prædabundi excurrerent usque Sabariam oppidum, quod quidem à Cæsariensis castris, ac Sempronij, qui locus est in finibus Norici, tantummodo duum millium spatio aberat. Ex huiuscemodi populationibus, quam plurimi proceres ac rerum turcicarum periti, colligebant, Solymanum cum suis copijs Byzantium cogitare, tantoque magis hæc opinio in eorum animis confirmabatur, quod audierant, in illorum castris magnam omnino esse rei frumentariæ, ac pabuli, penuriam, adeo ut aliquanta commea-

tus

tus partem Buda, & Alba Regia eò transferehendam curarint, quin etiã plurimĩ eorum iam suspicari cœperant, Solymanum uitæ pensum persoluisse, ideoq; Turcas post agros de more uastatos, uicosq; incensos, postq; innumeros utriusq; sexus mortales in miseram seruitutẽ abstractos, Byzantium uersus, recedere. Mirum tamen, (ut antea dictum est) uidebatur, in tanto exercitu, totq; gentibus cõflato, nullas militares defectiones, nullaq; dissidia, & motus exoriri, cum scirent, in huiusmodi occasionebus hoc persæpẽ usu accidere. Cæterum, hæc omnia Mehemetus ex composito fieri mandarat, ut hoc pacto milites cõtinenti opere, ac labore detinerentur, eaq; ratione hostiles insidias caueret, quia subindẽ Selymi aduentum opperiebatur, quẽ sanẽ, misso nuncio, de patris obitu accurate ac sedulò certiore fecerat, eumq; ut celerẽ in castra ueniret, commonescerat. Is tũ temporis ætatem agebat in planitie Saraissensi, qui locus abest Byzantio, triũ dierum itinere, ac eorum lingua dicitur, Chietfeli, cuius Regulus est Sinam purpuratus. Vt primum itaque Mehemeti literas perlegit, easq; inspexit, ob signatas ab eo, qui prætorianis militibus præerat, (hunc autem Capi Agã uulgò appellant)

& prothomedico, nulla mora interiecta, Byzantium uersus properauit, & Scurtarim profecto (Id oppidum Chalcedon olim fuit, pertinetq; ad Thraciæ freti angustias contra Byzantium) obuiam processit Bostanges, hortorum præfectus, regique domus custos, atque illum statim in quodam phaselo excepit, quo quidē duntaxat Imperatores Othomannici deuehuntur. Hunc splendide, magnificeque aptarat, intusque iuuenes generosos, & egregios, ac superbo habitu exornatos apposuerat. Selymus, quosdam ex prætorianis ad Scandar purpuratum, Byzantiæ prætorum legauit, ut extemplò, quæcunq; ad suum ingressum pertinerent, summo studio maturaret, isq; rectà ad urbem suam iter direxit. Huc autē ut peruenit, statim gynecæum ingressus est, moxq; illū Bostanges manu apprehendens, in regium cubiculū, solis Othomanæ familiæ Principibus assignatum, perduxit. Hoc autē undiquaq; perraris, ac præciosis gemmis, & lapillis emicare dicitur, quorum precium immensum quidem, ac inestimabile censetur. Asunt, in ipsis laquearibus (hæc ipsi Tauam appellant) rutilo auro micantibus, præter alias gemmas insigniores, inclusum esse Adamantem, qui sit centum, & quinde-

cim

Selymus proficiscitur Byzantium.

cin caracteribus, ac eximie cuiusdam pulchritudinis, & huiuscemodi præstantia, ut nullam aliam in orbe gemmam, huic similem, in eo genere inueniri posse arbitretur. Hic Selymus in paterno folio constitutus, *Selymi edictis*

edictum per urbem promulgari iussit, cuius uerborum summa, hæc fuisse narratur. *per urbem Byzantium.*

Aeterna pace fruatur, & in cōtinua sit gloria, & felicitate, anima regis Sultani Solymani: multosq; annos uiuat, & læto, feliciq; auspicio coalescat Imperium regis Sultani, Selymi, & continuo idem decretum per uniuersam urbem, & Thraciam, reliquasq; Prouincias, promulgatum est, ne prius parentem obijisset, quam ipsum paterni sceptri dignitatem adeptum.

Postero die, prætorio egressus est, suiq; per urbem omnibus uisendi potestatem fecit, equitans uersus sepulturam Iob, qui locus est contiguus moenibus, in quibus reges Othomannici sua sacrificia de more peragunt, & pecudes, *Selymus equi*

ac reliqua animalia immolare solent, quæ postea in usum ægenorum distribuuntur, quibus etiam haud mediocrem pecuniæ summam elargiri consueuerunt, quod diuinæ beneficentiæ sese gratos exhibeant, moxq; ingenti plausu circumfluentis turbae, se in domum regiam recepit. *at per urbem, seq; omnibus uidendum prabet.*

Selymus magna celeritate ac silentio in castra proficiscitur.

Selymus uenit obuiam exercitui, qui erat iuxta Taurinum.

Selymus inspecto patris caduere, descendit ex equo & deflet illius obitum.

His maturè confectis, VI. Cal, Octob. urbe egressus est, factisque magnis itineribus, nec ullibi moram trahēs, ad castra properè contendit. Hæc autem tanto silentio, ac celeritate, ab eo peracta sunt, ut quiuis eo inspecto, admiraretur, nec huiusmodi aduētus causam, uila ex parte intelligebat, nisi ubi abitionem pararat, idq; impediuit, ne ulla defectio in tanta militum frequentia exoriretur. Cum itaq; haud procul esset ab urbe Taurino, uenit obuiam exercitui, qui uexillis erectis, tubisque, ac tympanis, & reliquis generibus militarium instrumentorum, plenusq; lætitiæ, & ouanti similis, Byzantium uersus, cum omni militari disciplina, & ordine incedebat. In ipso autem, lætica regio apparatu conspicua, & undiquaq; cooperta, deferebatur, in qua erat cadauer defuncti Solymani, quem tamen omnes adhuc uiuere existimabant. Cum enim ipse in ea graui ætate, solitus esset articulado pedum dolore interdum laborare, ut plurimū eo uehiculi genere circumferri consueuerat. Is ergo castris appropinquans, uili admodū, & exiguo capitis tegumento, atraq; penula, & sagulo indutus, profectus est obuiā corpori paterno, quod quidē, ut primū aspexit, ex equo descendit, ac fleuit super patre mortuo, secūq; descen-

descendere oēs purpurati, & Calidischieri, qui corū lingua dicuntur ministri iustitiæ, cum alijs proceribus, ac insignioribus uiris, horūq; capita uicissim paruo humilicq; pileo consequebatur. Deinde, ut mœstitiæ signum ederetur, per uniuersam castrorū aciem, omnia uexilla cuspide ad terrā submissa fuerunt, moxq; aliquantisper secutū est inter omnes, ingens, ac mirum silentiū. Interim Selymus, candidissimū tegumentum, linthea in spiras circundante fascia, & plurimis gemmis undiquaq; refulgens, capiti apposuit, eoq; amictus, ac regio habitu circumornatus, conscendit alium equū, longē præstantissimum, quem nulli, quàm Turcarū Imperatori conscendere fas erat. Idem fecerunt alijs purpurati, & primores, atq; iterum cadauer in eadem rheda connectum est, moxq; alia uexilla noui Principis erecta sunt, eiusq; nomen præalta, & sonora uoce, magnocq; applausu, ab omnibus inelamatum. Tum singuli ex præcipuis, q̄ dignitate reliquos antebant, gradatim eius manus reuerēter exosculati sunt. Is uero, ubi omnia, quæ ad militarem disciplinā, ciuilemq; administrationem pertinebant, constituisset, & prætorianis, reliquisq; quorum in eo bello uirtus, aliquo insigni facinore inclaruerat, donatiuum grati ani-

Selymus saluatur imperator.

mi ergo exhibuisset, statim paternum cada-
 uer Byzantiū transuehi iussit, ut regia pō-
 pa sepeliretur in mausoleo, quod ipsemet
 Solymanus, cū esset in humanis, faciendū
 sibi curārat, idēq; fertur tāta operis magnifi-
 centia extructū, ut meritō cū illis celebri-
 bus, de quibus ueteres scriptores narrant,
 æquiparari possit, estq; situm in augustio-
 ri templo, quod ipsi Moscheam appellāt.
 Amhato, qui habet in uxorem eius neptē,
 & Ferahato, purpuratis, iniunxit, ut illud
 ambo comitarētur cū satis firmo præsidio,
 & custodia Ianizerorum ex his, qui fuerāt
 in castris, & cū multis alijs magnatibus, re-
 gioq; uexillo, ipseq; haud multo post sub-
 sequutus est cum reliqua parte exercitus,
 ut Bizantium rediret, ibiq; omnia, quæ ad
 belli, pacisq; rationem spectarēt, maturo,
 ac prudenti cōsilio perficeret. Hoc autem
 X. Cal. Decemb. Constantinopolim dela-
 tum est, eiq; primus, honoris causa, obuiā
 uenit Moltius, primarius antistes apud
 Turcas, quem aiunt descendere ex Mahu-
 meti linea, & reliqui omnes peritiores le-
 gis, qui tum erant in urbe, & Scander pur-
 puratus, cum omnibus quæstoribus, quicq;
 alia p̄fectura, & munere fugebātur, & cū
 in numero aliorū comitatu. Omnes, ut me-
 fitiā p̄ se ferrent, atra, & lugubri ueste, ac
 ex

exiguis regminib. ex linthea fascia, caput
 uelati præcedebāt, exq̄ uehículo abstractū
 proceres suis manibus exceperūt, & alter-
 natim per urbem, quod magis in sublimē
 poterāt, circumtulēre, præcedentibus ijs, q̄
 iuris peritiores habebātur, hiq̄ clara uoce
 mystica eorū sacra, de more, ad sepulchrū
 usq̄ recitabāt. Hic tandem, eo solenni ritu,
 & ceremonia, q̄ in regū Ottomanicę fami-
 liæ iustis obseruatur, conditū est, & supra
 tumulum appositū est insigne ornamen-
 tum, cōtextum ex diuiti serico, unā cū en-
 se, ut innuerēt, illū semp̄ a puero, rebus mi-
 litarib. intentū, & post multa egregia faci-
 nora, & præclaras uictorias uarijs tēporib.
 adeptas, etiā in bello suę uirtutis gloriā
 terminasse. Interim Selymus IX. Dec. By-
 zantiū puenit, eiq̄ statim uniuersa ciuitas
 cū ingēti plausu, & lætitia, obuiā p̄ocessit.
 Quod uerō ad Solymanū spectat, si q̄s auct
 cognoscere singula, q̄ ab eo mari, terræ ue ge-
 sta sint, & q̄ties in Pannoniā, & Austriā ar-
 matus accesserit, quāle cruentis p̄lijs con-
 tra Persas dimicauerit, id cū ex alijs p̄batijs
 autorib. tū præsertim ex Paulo Iouio, uiro
 ætatis nostrę cū faciūdia, tū eruditione clarif-
 simo, intelliget. Quod aut̄ ad rē naualē spe-
 ctat, huius qdē classis opulēra, omnib; mi-
 litari apparatu instructa, persæpē nostras
 oras

oras Inuasit, ac, ut plurimum, dira, & calamitosa sui recessus uestigia post se reliquit. Postremis sanè temporibus ad Lothophagitem insulam insigni clade Hispanum affecit: At Melitenfis oppugnatio huic infelicissime successit. Rursus ad Chium insulam prosperè illi cuncta euenerunt, atque ita uidemus, Fortunā in eo, ut in terrestribus bellis, ita quoq; in maritimis, uariam (uti plerumq; fieri solet in humanis rebus) extitisse. Quum è uita excederet, sextum, ac septuagesimum annum attigisse dicitur. Selymus quidem eius pater, qui annis octo regnauit, obiit anno Salutis Christianæ supra millesimum, & quingentesimum uigesimo, nullumq; alium reliquit filium, qui tot regnorum hereditatem adiret, præter hunc Solymanum, quem ex Bosphorana uxore susceperat, isq; Imperij titulum adeptus est eodem Mense, quo & Carolus Cæsar, & à Germanis proceribus Princeps declaratus. Cum ad paternum solium euectus est, duodeuigesimum annum agebat, & regnauit annis quadraginta sex. Qui eius naturam obseruarunt, illum ab æquitate, continentia, liberalitate, magnitudineq; animi plurimum commendant, eumq; ob heroicas uirtutes, tanta fortuna, & Imperio dignum, omnino existimant.

runt, & nihil deniq; in eo, præter Christianæ fidei cognitionem, desiderari potuisse. Statura dicunt eum fuisse supra mediocrē, habitu graciliore, ceruice oblonga, ore candido, & exanguis, ac osses propemodū nasos, atq; eo plurimū adunco. Viuentē Habraymo, qui Visir, hoc est, purpuratorum Princeps euaserat, quiq; reliquos aule proceres gratia, & auctoritate antebat, ad eū, rerum omnium summa respiciebat, adeo, ut ipse, in eius uiri consilio, fide, ac uigilantia conuiesceret. Nec sanè immeritō. Is enim fuerat ingenio excelso, graui, expedito, & ad uirtutem exornandam, quam maximè pcliui, & liberali. Hoc è uita sublato, Luphtebesius, qui Solymani sororem in uxorem duxerat, & Ajax, purpurati, & post Luphtebesium, uxoris iurgio dignitate exutum, Solymanus eunuchus, & in primis Rosthanes Solymani gener, plurimū gratia, & auctoritate ualuerunt. In horum locū successēre Mehemetus, Partaus, Perhit, Atmatus, & Mahumetes. Quod uerō ad rem naualem spectat, Hariadenus Barbarussa, Sinas, & Aidinus, ambo Smyrneni, Assanes Celebinus, Corcuttes, Draguttēs, Alypartus Aly, & Pial, inter suæ classis præfectos supremū locum obtinēre. Cæterum, si commemorare libeat, quæ causæ Solyman

Solymanum impulerint, ut præfatū Ab-
 raymum, è gradu, tanquàm è fastigio sum-
 mæ felicitatis, ac fortunæ, præcipitem da-
 tum, nocte in cubiculo per eunuchum car-
 nificis munus obire solitū, in puluino dor-
 mientem iugulari præceperit, & cur etiam
 aliquòt post annis, ipsummet Mustapham
 natu maximum, & eximijs corporis, atq;
 animi dotibus præstantem, eiusq; socios,
 ante prætorij uestibulum, eoq; astante, ac
 inspiciente, necandos iusserit, opus sanè ni-
 mis excresceret, actumq; agerem, cum non
 desint eruditissimorum uiroꝝ scripta,
 quæ hoc apertissimè declararint. Quòd uè
 rò ad seruandā fidei rationem attinet, pro-
 fectò neminem arbitrò, cū ex Ottomanæ
 familiæ regibus, tum ex alijs, extitisse, q; eā
 purius, atq; sanctius coluerit, quiq; sæpius
 nobilem illum expetitum magnis Princi-
 pibus, at raro oblatum à fortuna, clemētiæ
 laudis fructum excerpserit. Huius autem
 rei maximum specimen exhibuit, cū Ca-
 strēses (hi aut octo millia passuum ab Hi-
 drūte distant) captiuos, q; oppugnati, sese
 purpuratis dederāt, ea cōditione, ut sibi
 uitā, & libertatē cōcederent, oēs diligētissi-
 mē p̄quisitos, impositosq; nauigijs, ad su-
 os penates in columes reduci iussit, & ge-
 nerofo animo, quos cōperit maleficij au-
 thores

thores fuisse, supplicio affecti: Quidē non-
 ne etiam huius lenitatis, & mansuetudinis,
 testis est Rhodiæ militiæ magister, Philip-
 pus Liladamus, quiq; cum illo aderant,
 eiusdē sacri ordinis equites, quos ille Rho-
 do quintū post Mensem p̄ deditiōnē expu-
 gnata, saluis rebus, atq; incolumes dimisit.
 Nonne insuper, Ioannē Sepusium à Ludo-
 uici obitu, Pannoniæ regē constitutū, liceo
 nec regia stirpe ortū, nec beneuolo tunc
 animo erga se affectū, quia tamen in suam
 clientelā ultro acceperat, sua ope, ac patro-
 cinio tutatus est, idemq; studiū erga eius
 filiū Stephanū, & nepotē, p̄petua fidei con-
 stātia demonstravit? At inquires, Nonne i-
 plius iussu, atq; imperio, à Ianizeris saevitū
 in eos milites (horum autē ferē septingenti
 extiterant) qui ei arcem Budanam pactio-
 ne tradiderant, ipsosq; cum in Posonium
 abirent, ad unum trucidatos? Id equidem
 haud inficias iuerim, & hoc tam saevæ ne-
 cis facinus, haudquaquam defendendum
 suscipio: sed tamen huic rei magnam occa-
 sionem præbuit, cum illorum militū per-
 fidia (sic enim ipse cēsebat) tū Nadasti eorū
 præfecti probitas, quem, nullo modo dedi-
 tioni assentientem, in uincula coniecerant.
 Igitur, quā maximē dolendū est, hunc ta-
 lem, tātumq; Principē, à uera fide alienum
 exti-

extitisse, quandoquidem his egregijs virtutibus, cum optimis quibusq; regibus, quos uel Græcia, uel Roma (de Christianis etiam loquor) hactenus merito comparari posset. Ceterum, id scimus diuinæ bonitatis, & clementiæ munus esse, neminemq; ad id foelicitatis peruenire, nisi quem Deus ipse, gratulatio traxerit, uel cui uoluerit, ipsius Filius reuelare, ut sacrae literæ testantur. Interim est, ut cogitemus; Deum; his etiã, quos plena sui filij cognitione desituit, interdum eximias dotes largiri, quibus eius gloria illustretur, & quanquam à uera fide absunt, huiusmodi tamen uirtutibus præfulgent, ut ob eas merito commendari debeant, indeq; mortales occasionem arripere, ut egregias ipsorum actiones imitentur, & si quid minus decorè ab eis gestum sit, pro uirili effugiant.

Vt uerò hæc paruula de Solymano adijciã, deinde ad alia progrediar, is, tamen si fortuna (ut dictum est) aliquando uariam expertus est, hanc tamẽ, ut plurimũ habuit suis optatis secũdã, & fauentẽ, adeo, ut imperiũ sibi à parente, suisq; maioribus relictũ, nõ modo cõseruãrit, sed etiã lõgè, lateq; amplificauerit, in cuius quidẽ amplitudine, atq; annorũ numero, hunc nemo ex Ottomanicis regib. adæquauit. Quod si etiã quadri-

duo

duò uixisset, haud sane dubiũ, quin multo
 letior ex hac uita emigrasset. At infœlix il-
 le, ac tristis euentus, quẽ paulò antè Meli-
 tensis obsidio sortita est, haud sane medio-
 cri dolore illum affecit, multoq; magis an-
 gebatur, cum cogitaret, se, nunquam (ut
 semper hoc in uotis habuerat) Viennam
 expugnare potuisse. Nam, ex tribus opta-
 tis, quæ uiuens animo habuerat, hoc aiunt
 fuisse præcipuum. Videlicet, ut ea urbe po-
 tiretur, tanquam clauis illius Imperij, quod
 legitimo iure ad se pertinere iactabat, quia
 magni Cõstantini, qui uniuersi orbis Au-
 gustus Imperator extiterat, sedem, & sce-
 ptrum, atq; urbes eius Imperij teneret, uti
 proauus Mahumetes, expugnata Constã-
 tinopoli, & Constantino, supremo Græ-
 corum Imperatore, superato, atq; occiso,
 hæc omnia iure Belli capta, Ottomanis re-
 gibus adiecisset. Alterum erat superbum
 illud, & augustum templum (Moscheam
 superius appellari diximus) quod ipse met
 Byzarij eximia structura, & maximis sum-
 ptibus construi iusserat, perfectum, atque
 absolutũ uideret. Postremum, erant qui-
 dam Aquæ ductus, instar eorum, quos ue-
 teres Romani summa omnium admirati-
 one instituerant. Hos namq; itidem ad co-
 ronidem perductos inspicere cupiebat.

*Solymanus
 tria potissimũ
 in uotis ha-
 buit.*

His autem, & priori potissimum, priusquam fato decederet, impetratis, omnium se regum fortunatissimum existimasset.

Hæc in præsentia de Solymano dicta sufficiant. Huius quidem obitus Cæsari admodum sero innotuit, idque (ut audiui) per Venetos, quod sanè cum ipsi, tum Cæsarianis proceribus, & alarum præfectis, maximæ omnino admirationi extitit, cum animaduertent, quanta prudentia, & sagacitate, is, qui summam rerum in castris tenebat, hæc omnia tam alto silentio inuoluerit, adeo ut in tanto exercitu eius mors; ne uni quidem ex prætorianis, Asappis, reliquisque militibus innotuerit. Hoc enim si accidisset, facile illorum animos excitasset, ut armis correptis, regum thesaurum prædati essent, atque ab ordine recessissent, idque Maximiliano magnum (ut antea dictum est) ad singularem uictoriam aditum præbuisset. At quoniam, qui reliquis præerat, ex Solymani uita uniuersi quoque exercitus salutem, & incolumitatem pendere, sibi omnino plurimis de causis persuaserat, his malis opportunè, ac prudenter, obuiam iuit. Hic enim ex ueteribus monumentis didicerat, Byzantiū, haud alta ratione, in Batazetis Imperiū, ac potestatem uenisse, Anno à partu Virginis, M.CCCC. LIII. quam

quam per Io. Iustiniani exercitus præfecti
 absentiam. Cum enim ab hoste grauer uul-
 neratus, omiſſa defenſione, ſe à caſtris, quò
 ſibi uulnus curaretur, ſubduceret, tantum
 terroris in ſuorum animis iniecit, ut ſtatim
 ea nobiliſſima urbs, caput Orientalis Im-
 perij, cū maxima, & incredibili Chriſtiani
 nominis pernicie, amiſſa fuerit. Id autem
 ualde alienum eſt ab eo, quò ante illū fe-
 cerat M. Antonius Columna, uir egregij
 animi, ac uirtutis. Cū enim obſideretur à
 Gallis in urbe Verona, & in erigendis ti-
 bicinibus, ardētius, atq; incautiùs in opere
 uerſaretur, maioris pilæ globulo ita ictus
 eſt, ut plumbea glande per brachiū adacta,
 corpus etiā, ſublato humeri oſſe per alā in
 tergū, quatuor effectis uulneribus, emerſe
 rit. Diſſimulauit in præſens grauiſſimi uul-
 neris dolorē, atq; periculum, uir ante alios
 fortis, dū murus ille prueret. Hic etiā norat
 idē olim ſenſiſſe purpuratos, & prætorianos
 milites, q̄ Amurathem, filiū Mahumeti, in
 bello ſequebantur. Hi enim nolēbant, nec
 etiā ſibi in animū inducere poterāt, ſe ullo
 modo abſq; illius præſentia poſſe uincere,
 ideoque in prælio, quò geſtum eſt in
 planitie Varnenſi, qui locus quatuor di-
 erum ſpatio abeſt ab urbe Adrianopoli,
 contra Ladislaum, regem Sarmatiæ,

magna vi usi sunt in personam prædicti Amurathis. Cùm enim hic Imperator, licet in multis bellis antea se ualdè strenuū & fortem declarasset, suos præter omnem spem in fugam uersos animaduerneret, sic animo consternatus est, ut conuerso equo, salutem in fuga constitueret. At illi, qui contra eius præsentiam, se nihil egregiè facturos putabant, equi habenas manibus arripientes, eum ui retinuerunt, acriterq; oburgantes, contra hostes uerterunt, & prælium, ut instauraret, multis cohortationibus, & minis adegerunt, indeq; factum est, ut, quoniam huc omnes, qui præcipuum locum in castris habebant, protinus confluxerant, prætoriani, ac milites, illius præsentia commoti, seq; in eius persona, tanquam in speculo, contemplantes, fortissimè dimicarent, ipseq; postea, de uictis hostibus, insignem ab eis uictoriam reportarit. Hæc exempla Mehemetum commouebant, ut Solymani obitum, quam secretissimè occultaret, ne miles, suo Principe orbatus, & perturbatis signis, & ordinibus, ad defectionem, ut sæpè fit, inclinaret, & confestim à ducū Imperio deficeret. Quod autem ad Solymani obitum spectat, qui fuit quarta die Septembris, paulò post meridie, si remotis affectibus, ritè omnia perpenda-

1566
Solymani

mors Christi-
anis proficua.

pendantur, fateri cogemur, eum Christianæ Reipublicæ perutilem; ac proficuum extitisse, cum ab eo nihil sanè aliud, quàm perpetui bellorum motus, atq; omnis generis calamitates olim (ut antea fecerat) expectari potuissent. Nam facile ex præteritis rebus colligi potest, illum decreuisse cum suis copijs hybernare in Pannonia, ut occiduam Europam, & Christianos Principes, quibus haud dubiè (dum uixit) maxima semper detrimenta, & clades intulisse conspeximus, continenti cæde, ac prælio uexaret. Et si uerò (ut pleriq; censent) supra centena hominum millia in hoc bello amisit (nam constat, sub sola Sigethi oppugnatione, periisse Turcarum fermè uiginti millia, & Ianizerorum supra sex millia, ut interim omittam clarissimorum uirorum necem, inter quos fuit Mîserstius, Alypartus, & Capitichius, omnes purpurati, & suprèmi nominis) quorum pars ferro, pars autem uarijs morbis atque incommodis interierit, cum in eius castris maxima inesset commeatus & pabuli penuria, militum tamen iactura nihil sanè, aut parum ei affert nocuenti, cum ille tã amplum, atq; augustum habeat Imperiũ, semperq; suas copias recentium uirorum accessione instaurare possit, & licet inter

Turcarũ clades in bello Pannonico.

*Leonida
Spartani
mors.*

illos plurimi sint inglorij, parūq; strenui, huiusmodi tamen sunt, ut, haud quidem mediocriter ad nostrorum lassitudinē cōducant, cum ipsi nulla re magis egeant, quā supplemento, atque auxiliarijs militibus, in quo quidem satis edocemur exemplo Xerxis Persarum Regis, qui tam ingentibus copijs Græciā inuasit, ut exsiccaret Humina, æquaret montes, & super maria pontes construeret. Contra hunc ueniens Leonida Spartanus, cum sexcentis duntaxat militibus, exercitum, in quo supra quingenta hostium millia, fuisse dicitur, extemplo adortus est, & per totam aciem uictor decurrens, maximāq; strage illata (quippe qui nōrat, se, non spe uictoriae, sed in suæ mortis ultionem constringere) tandem non quia uictus foret, sed ut iam fessus, lassusq; uinceret, cum suis omnibus inter confertissimos hostes acerrimè prælians interijt. Præclare igitur euenit, ut Solymanus singulari prudentia, & bellicæ laudis uirtute insignis, è medio sublatus sit, eoque tempore, quo eius uires magis formidabiles apparebant.

Cæterum, ut ad nostros iam paulisper se referat oratio, simulatque Turcarum copiae ex Pannonijs recessere, Iauarini, ubi Cæsarem castra posuisse narratum est, haud

haud mediocrè infortunium contigit.

Ibi chim III. Calend Octobris, in cuiusdam militis contubernio, ex coci (ut fertur) incuria, ignis accensus est, & paulatim noto flante ab Occasu, flammisq; admodum secundo, ita crevit, ut, cum omnia illa ædificia ex combustibili, atque arida materia constarent, nulla domus ab igne immunis extiterit, excepto prætorio, ac æde primaria, quæ quidem loca duntaxat solidis lapidibus construebantur.

*Iauarinum
igne incosum.*

In hoc autem Fortuna paulò mitior uisa est, quòd ipsum templum, in quo nitrius puluis asseruabatur, ab ea uì elementi prorsus intactum, atque illæsum remanserit. Quod autem Vulcani rabiem euitauit, id pròtinus militum prædæ, ac rapinæ obnoxium fuit. Hi enim auaritiæ studio incitati, atque impulsì, in plurima tecta ignem intulerunt, ut his conflagrantibus, magis impunè, atque commodius alienis bonis ditescerent.

Porro haud facile uerbis exprimi potest, quantum damni, atque incommodi, ea calamitas, cum uniuerso exercitui, tum oppidanis, ac toti demum prouinciæ attulerit, cum in eam, tanquam in tutissimum refugium, plurimi negotiatores, & qui finitima loca incolebant,

*Maximilianus
redit Viennā.*

*Ferdinandus
redit in Bo
hemiam.*

uariam supellectilem, & quæcunque hic à
mortalibus potiora censerent, asportassent.
Paucis post diebus, Cæsar, cum brumale
tempus iam appeteret, hostesq; Byzantiū
uerius, profectiōnē suscepissent, castra sol-
uere constituit. Magno itaq; Regulorū, ac
nobilium comiratu septus, Viennā se re-
cepit, & priusquam indē abiret, Salmesem
Iauarini cum sate firmo præsidio reliquit,
qui oppidum ferme dirutū, ac incensum,
diligenter instaurandum curaret, eaque de
causa, ubi primum Viennā peruenit, certā
illi pecuniæ summam destinauit. Sub idē
tempus, Ferdinādus quoq; se in Bohemiā
contulit. Nonnulli humanarū rerum spe-
culatores ualde admirantur, nostros, neq;
Turcarum castra inuasisse, ut oppida, & ar-
ces, ab eis oppugnatas, obsidione libera-
rent, neq; aliquod insigne oppidum occu-
passe. Cæterum, si quis hæc omnia æqua-
lance ponderauerit, haud sanē impruden-
ter, illos egisse cōperiet, ut ita se suis castris
continerent, suosq; fines protegerent, ac
tuerentur, quā uel uniuersi belli casum
subirent, uel in alicuius oppidi expugna-
tione tempus contulerent. Nam si fortē
accidisset, ut hostis prælio lacessitus, armis
eos inuasisset, Martemq; factorem habu-
isset, liber omnino aditus ei ad Viennam,
indeq;

indeq; per omnem ferè Germaniã patuisset. Quod uerò ad alterum spectat, non mediocris in ea re difficultas cernebatur. Diu quidem (sicuti paulò antè commemorauimus) inter ipsos duces, ac pceres, de utraq; re disputatum est, & collatis sententijs, tandem ex consilij decreto, exq; Cæsaris præscripto, statutum est, ut neutrum horù fieret: sed tantùm ab eis occasio rei benè gerendæ obseruaretur, ipsiq; sua castra uallo, atq; aggeribus communita, omni ratione tuerentur.

Dum hæc in Pannonia fierent, ortum est *Belli Gothici perbreuis enarratio.*
 in Saxoniam ciuile bellum, quod sanè ingen-
 tes motus in ea Prouincia excitauit. Id autem
 gestum anno millesimo, quingentesimo,
 sexagesimo septimo per Illustrissimũ
 Electorem Saxoniam, Augustum, aduersus
 Gulielmum Grumbachium, ac eiusdem
 conspirationis socios, idq; ex Imperij decreto.
 Cùm autem Ioannes Fridericus Vindariensis,
 Grumbachij, & sociorum causam approbarer,
 omnisc; patrocinio tueretur, primum à Friderico
 Palatino Electore, à Philippo Lantgrauio,
 Gulielmo Iuliacensi, eius auunculo, multisq; alijs
 Germaniam Principibus, amanter admonitus est,
 de etiam ab ipso Cæsare, ne ulterius pergeret,
 ac etiam declaratum, quot illi periculis

la instarent, nisi quàmprimùm sententiæ Imperij pareret. Cum uerò, neque amicorum cohortationibus, neq; minis moueretur, ipse quoq; unà cum alijs proscrip- tus est, & Augusto Electori tota belli summa ab Imperatore, ac cæteris ordinibus, uno consensu demandata fuit, ut in eos bellum gereret. Author seditionis Grumbachius, unà cum fœderatis, etiã à Ferdinando Cæsare, in publicis comitijs antea proscrip- tus fuerat. Sed quoniam, uniuersa hæc Histo- ria copiosè apud Germanos descripta est, ac typis excusa, in eaq; omnes causæ com- memorantur, quibus Imperij sententiã ius- te in eos promulgata est, ipse in præsens ab eius longiori enarratione supersedeo. Hu- ius tam sceleratę conspirationis fautores, ac præcipui, fuerunt, Gulielmus Steinius, Ernestus Mandeslavius, Brandensteinus, Io. Beierus, Dauid Bomgarenerus, & pluri- que alij, qui omnes, cū reliquis debitas se- ditiosi conatus pœnas persoluerunt.

Ipse quidẽ Grumbachius, & Christianus Bruck, eius Cancellarius, dissectione corpo- ris in partes quatuor, ob læsæ Maiestatis crimen commissum. Ex cæteris, nonnulli fuere suspensi, & quidam capite truncati. Ob- sidio habita est in urbe Gothana, media, & aspera hyeme, tantaq; celeritate, ac silentio in-

inchoata est, ut ante urbem p̄scripti prius
 armatas acies conspexerint, & bellicorum
 tormentorum exaudirent fragores, quàm
 hostiles apparatus somnariat, securi ni-
 mis, Imperatoris Hungarico bello distēti
 occupationibus, & cōtemptu nō Electoris
 Saxonie, sed uniuersi quoq; Imperij,
 eaq; re factum est, ut obsessis facultas tuto
 elabendi, & opportuna auxilia colligendi,
 aliōsq; Principes concitandi, adempta sit.
 Vrbs autem deditioe capta est una cum
 arce, Idibus Aprilis, hora circiter sexta ue-
 spertina, & in hac etiam Io. Fridericus, eo
 die, quo ante annos uiginti, fuerat uictus,
 & captus in acie Io. Fridericus senior, hu-
 ius pater, penē eadem hora. Aiunt, eodem
 die, quo hæc deditio facta est, solis aspe-
 ctum fuisse atrum, & fermē totum sanguis
 neum: quod sanē prodigium etiam acci-
 disse dicunt in expugnatione Mulbergen-
 si, cum Io. Fridericus captus est à Carolo
 V. In arce, quæ uulgò Grimmenstein, re-
 pertæ sunt centum sexaginta bellicæ ma-
 chinæ, ex quibus nouem insigniores, Au-
 gustus Elector, quo duce, bellum ex Impe-
 rij (ut dictum est) decreto, administra-
 tum, & foeliciter confectum est, sibi uen-
 dicauit: reliquas cū Duce Io. Guilhelmo,

ex æquo partitus est: octo grandiores machina: Cæsari dono missæ. Priusquam uerò ad inchoatum opus reuertar, minimè alienum fore iudicauì, si quomodo præfatus Fridericus, captiuus Viennam sit perductus, quàm breuissimè attingam, ut hinc (si magnis parua componere liceat) aliqua forma triumphì Veterum proponatur. Viennam igitur X. Cal. Iulij, circiter horam quartam à meridie, in curru hac pompa perductus est. Primò uenerunt centum equites Norici. Hos sequuti sunt centum equites Saxones, deinde octo equites, à quibus uexilla uersus terram submissa deferbantur. Deinde currus uehebatur, in quo erat ipse Princeps, pileum stramineum in capite circumferens. Vehiculum dimidia ex parte tegebatur: sed quoniam eo die ingens pluuia ceciderat, superficies non erat erecta, sic, ut eo tempore, undiq; ab omnibus conspici potuerit. Huic prætereuntis spectatores ubiq; aperto capite, honorem exhibuerunt, & ipse nutu eis gratias agebat. Currum circiter quingenti pedites comitabantur. Post illum ducebantur octo bellica tormenta, & singula, duodecim equis aduehebantur. Priusquam in hospitium, quod fuit ad insignem aurei Angeli, diuerteret, uarijs uiarum amplexibus per celebriores

febriores urbis plateas circumuectus. Ex
 urbe Vienna in nouam ciuitatem perdu-
 xerunt, eiq; militum Germanorum, qui e-
 rant numero quinquaginta, & Cæsareis
 sumptibus alebantur, præsidium imposi-
 tum est, à quibus diligentissimè asseruere-
 tur. Ex suis autem, illi tantum modò reli-
 ctus est concionator, medicus, coquus, &
 duo pueri. Deinde admissi sunt noui ali-
 qui ministri. Proximo Mense uenerunt ad
 Cæsarem oratores Electoris Moguntini,
 ac totius familiæ Palatinæ, legatus Bran-
 deburgicus, Vuirtembergicus, Hafsia, Tre-
 uirensis, Cleuensis, Badensis, & Hennen-
 bergensis. Hi omnes unanimi consensu,
 culpam ingenuè fateri, sed hanc potius ex
 inscitia, quam studio, & dolo factam dice-
 re. Cæsarem lenitatis, & clementiæ, quæ
 semper Austriæ domui esset innata, se-
 dulò admonere. Saxonix insuper fami-
 liæ societatem, atque amicitiam, quæ
 semper cū utraq; intercesserat, pluribus ex-
 ponere. Postremò eum summissè orare, ut
 si quid Federicus deliquisset, benignè con-
 donaret. His auditis, Cæsar iussit, ut sua
 postulata scriptis comprehenderent. Hoc
 autem, ubi egissent, ipse etiam scriptis re-
 spondit, se ipsorum petitionem audiuisse,
 ac se pro his Principibus, qui intercederēt,
 faci-

facilem, & clementem futurum, ac etiam agnoscere, illos pietate, atq; affinitate motos, ad hoc officium impelli. Verum, hanc causam non esse priuatam, sed publicam, & huiusmodi, ut ad uniuersos Germanorum Principum ordines referri debeat. Nunc enim (inquit) cum uix minima eius pars consilij, & arcani detecta sit, mira tamen inuenitur, quæ si optatos exitus nata essent, omnis Germania suscipere, deq; misceretur. Igitur in presentia non grauatè ferrèt, si illius negotij repulsam haberet, q̄ publico Principum omnium assensu effici deberet. Hoc responso accepto, reque infecta, discesserunt, & præter carceris mitigationem, ac leniorem custodiam, nihil aliud pro eo tunc impetratum est. Patiens post diebus, missus fuit in arcem Posoniensem, ut ibi custodiretur. Hunc exitum habuit civile bellum in Saxonia, quod sanè publicis rebus haud mediocre incommodum attulisse iudicatur, cum ob ingentem summam pecuniae, quæ in eo absumpta est, tum etiã, quia illustrissimum Electorem Saxoniam, & pluresq; alios Regulos impediuerit; quo minus, uel Turcico bello interfuerint, uel Cæsari eo tempore maiores superpetias administrarint. Augustus, ob ea sceleriter acta, Deo supplicationes decerni iussit, & numeros

mos argenteos excudi cum inscriptione
TANDEM BONA CAUSA TRIUM-
PHAT.

Dictum est superius, Cæsarem cum
suis Viennā reuersum esse. Vt primū itaq;
huic pertentū est, dimissi sunt Morauī, ac
Bohemi. Ex Austrianis, complures missi
sunt Soprontiū, & in reliqua oppida finiti-
ma, ut reliquis admixti, repētinas hostium
eruptiones phiberent. Hi. n. lōgē, lateq; p
eas oras predabundi grassabātur. In oppi-
dū Canisam, quod sitū est haud pcul Sige-
tho, missus est Thaius, cohortiū centurio,
cū mille equitib. ac totidē peditibus. Di-
missæ sunt etiā Germanicæ legiones, ex q;
bus, ante discessum, quatuor peditū signa
imposita sunt in insula Comaria, simulq;
reliquis præfectis, ac militib. ab eūdi uenia
pmisā est. Alphonso Atestino, duci Gui-
sio, Brissa cō, & reliquis pceribus, ac insigni-
bus uiris, Cæsar, pro humanitate erga se ex-
hibita, plurimas gratias egit. hīq; oēs breui
pōst, ex aula domū uersus pfecti sunt. Inte-
rim indicta sunt comitia, ad q̄ nobiles Au-
striaci conuocabantur, quō ibi ex cōmuni
consilio decerneretur, qd. pximo anno fieri
oporteret, cū in Pannonia, tū in finib; Trā-
sylvaniæ,

*Exercitus Cæ-
saris dimissus.*

*Scytharum
immanitas.*

sylvaniæ, in quibus subindè bellum inter
Cæsarem, & Vayuodam inteececebat, in
cuius auxilium remanserat Partaus Bassa
cum magno Scytharum numero, qui, ut
frequentia, & multitudine, sic etiam nefaria,
singulariçq; sæuitia, reliquis omnibus
anteibant. Nulli sexui, uel ætati parcebant.
Infantulos (quod sanè dictu est horribile)
dissecatos, & ueribus attractos, ad ignem
torrebant, & assatos deuorabant. Plurimi
eorum, carne duntaxat nostrorum, & mulie-
ribus mammillis uescebantur. Ob has
itaq; pluresçq; alias causas publicos nobis
lium conuentus agi oportebat, in quibus
Cæsar proponeret, quæ ad Reipublicæ sa-
lutem, & decus pertineret. Conuentus au-
rem Viennensis Quarto Cal. Decembris
initium habuit. Omnibus his, quos Eccle-
siasticos uocant, & regulis, ac nobilibus ui-
ris, qui colloquio intererant, hæc capita pro-
ponebantur, uidelicet:

Vt darent subsidium superioris anni,
cuius quidem summa erant ferme trecenta
millia florenorum, pro atendis equi-
tibus.

Vt quicumque centum annuos flore-
nos haberet, equitem aleret, & ditior pro
quouis numero centenariis, florenum
perfolueret. Quoniam autem, cæsi Cæsar
huic

huic bello interesset, proceres tamen Au-
 strianos interesse nolebāt, ab eis mille e-
 quites, & quinq; peditū cohortes, sibi dari
 postulabat. Adhæc uolebat, ut quilibet
 colonus, sex annorum spatio, per sex dies
 quotannis operæ Viennensī manus ad-
 moueret. Prouinciæ les māserunt aliquan-
 diu pertinaces in his, quæ sibi proponebā-
 tur, priusquam aliquid responsi darēt, nec
 sanè quicquam horum concessuri uidebā-
 tur, nisi prius Confessionem Augustanā, *Austriaci pe-*
 quam ipsi summopere expetebant, obti- *tunt à Cæsare*
 neuissent. Id autē Cæsari permolestū erat, *Côfessionem*
 cumq; ipsi hoc sæpius urgerent, ab eo tan- *Augustauam.*
 dem responsum est, se nullum fidei, ac reli-
 gionis articulum proposuisse. Proindē his
 tantūm petitionibus responderent, nisi irā
 sui Principis experiri uellent. Quocirca, ne
 ipsum grauius ad iracundiam prouocarēt,
 hos tandem articulos ē communi omniū
 consensu decreuerunt, se, uidelicet, belli tē-
 pore, centum ac triginta octo milia flore-
 norum quotannis persoluturos. Item, ut
 quisquis centum annuos florenos habe-
 ret, per tres menses unum equitem aleret,
 & qui opulentior esset, plures etiam ium-
 ptus impenderet. Ad reliquā iridem po-
 stulata, se haudquaquam difficiles præ-
 buere. Quatenus uerò ad nouum dogma

*Conuentus
habitus in
Moravia.*

*Troppense
colloquium.
Maximilia-
nus profectus
in Bohemiã,*

de religione spectat, cum hanc repulsam inuiti audirent, ac denuò apud Cæsarem pro ea instarent, hoc illis ab eo responsum est, uidelicet, ut quicumque aliam fiderationem profiteri uellet, diuersam ab ea, quam ipse profiteretur, statim uēditis bonis, ex Prouincia discederet, atque ita illorum postulatis tandem silentium indictū est. Postquam Viennensibus Comitibus finis impositus est, Cæsar, Brunam, qui locus est in Morauia, se contulit, ibique itidem conuentum celebrauit, moxque in Bohemiam profectus est. In eo fecit sua postulata, sicut in reliquis, ut auxilia sibi ad bellum opportuna colligeret, & tandem ex publico decreto sancitum est, ut Morauiloco nobilium, sibi darent mille, ac ducentos equites, qui mitterentur quocumque ipse uellet, & proceres loca finitima propugnarent. Ut ex decimo quoque, unus ad Cæsarem, qui suam operam ei nauaret, mitteretur, & qui annuatim ad mille florenos haberet, annumeraret duodecim, & quatuor grossos pro quouis dolio uini, aut cereuisiæ. Idem etiam in Troppensi colloquio statutum est, nisi quòd in eo, trecentos equites addiderunt. His mature, ac celeriter expeditis, rectà se in Bohemiam transtulit, & Pragam illius Regni metropolim

tropolim ingressus, à tota urbe, regio, & magnificentissimo apparatu exceptus est,

Paulò post, Boioariæ Principem, & D. Iunchum, qui erat Cæsari à consilijs, cum quibusdam alijs proceribus, Ratisbonam misit, quò ibi eius nomine comitià indicerentur, hìc dicto audientes, protinus illuc petiére, ac inuenerunt aliorum Principum Legatos, qui paulò antè ob eandem causam illuc accesserant. Itaque conuentu indicto, & peracto, è communi sententia constitutum est, ut pecunia trium annorum, reduceretur ad unum, ea tamen

conditione, ac lege, ne illa ad Cæsaris manus perueniret, nisi contra Turcas bellum gereretur. Sed Pragæ omnes tres ordi-

nes paratissimis animis assensu sunt, se per biennium illi hunc censum persoluturos, id est, quòd singulæ domus positæ in ditione Principum, Procerum, & nobilium uirorum tam sacri iuris, quàm beneficiorum, pro quolibet anno dimidium talarum soluerent, præter publica balnea, pastorum domos, & fabriorum officinas. Cæterum, Praga, & reli-

quæ urbes, quæ Cæsaris Imperium agnoscunt (hæ autem sunt tertius status Regni Bohemici) pro singulis domibus

Conuentus
habitus Ratis
bonæ p Prin
cipu Legatos.

Conuentus
habitus Pra-

tres taleros annumerarent. Singuli ex Parochiis omnium ciuitatum, uicorum, & pagorum, soluerent centum cruciatis, operarij nouem, serui, ac mercenarij grossum album. Feneratores cuiuscunq; generis, pro mille taleris, quinq;. Singuli mares ludæi, qui decimum annum attigissent, annuatim octo & quadraginta grossos albos, & qui essent iuniores, decem. Pro aulicis Cæsarianis, ac ære cōtracto, primores, pro quouis quarto dolio cereuisiæ albæ, ac hordei, per biennium quatuor grossos albos persoluere statuerunt: At si Cæsar bellicæ expeditioni interesset, quorum redditus forent ad decem millia talerorum, eo tempore per spatium quatuor mensium alerēt equitem egregiè instructum, & minus diuites darent suam portionem iuxta facultates, quas possiderent, idemq; fieret, quoties oporteret tueri quindecim Comitatus regni Bohemici, id est, ut quisquis haberet redditus ad sex millia talerorum, is ad loci defensionem, suis sumptibus equitem armatum pasceret, & quilibet iuxta debitam portionem, præsidio adesset. Qui uerò sub sua dititione centum subditos haberet, is decem pedites suis impensis alerret, hiq; omnes in quauis expeditione præstō forent,

Hæc

Hæc omnia Cæsar summa diligentia, & celeritate fieri curauit, ut, & copis, & pecuniæ suppererent, ne incautus hostili agmine circumueniretur, si Turca denuò in Pannoniam rediret, quod quidem haud parua suspitione carere uidebatur.

HIS Bohemiæ comitijs peractis, *Vi-* Maximilianus
ennam redijt, atq; inde, paucis diebus in- *redit Viennâ.*
terlectis, in Pannoniam se transfulit, ut reliqua etiam absolueret.

Cùm Posonium uenisset, ibi etiam cō- *Cōuentus ha-*
uentus habuit, cum proceribus illius Pro- *bius Posonijs.*
uinciæ, in quo quidem post multas, & graues querelas, quas primores detulerunt cōtra multos militum centuriones, qui oppidis præerant, ex communi demum sententia decretum est, ut sibi eo anno cētum & quinquaginta millia nummum aureorum traderent, eaq; pecunia potissimum eliceretur ex colonorum sessione, qui quidem duos taleros pro quauis sessione numerarent, & præterea, quiuis eorum teneretur quotannis, per spatium duodecimdierum, suam operam impendere munitionibus, quæ pro limitibus tuendis fiebant. Cæterum, eo anno, quo nulli conuentus haberentur, exactio redigeretur ad minorem summam, quæ tantummodo dimidiatam portionem contineret. Contra *uerò*

*Petitiones Po-
soniensium
Cæsari exhi-
bitæ.*

uerò, Cæsar deberet mittere suos Legatos, partim Hunnos, & partim Germanos, ad utramque partem Danubiij, qui uiderent bona iniuste occupata à Cæsarianis præfectis, & primis, ac legitimis possessoribus in integrum restitutis, animaduerneret in eos omnes, qui furtis, & rapinis inhiasent, omniaque scelera, & latrocinia prohiberet, quibus ipsi quotidie miseros agricolas diuexabant. Amoueret insuper quædam uectigalia, & portoria insueta, quæ illis iniungebantur, inter quæ erant uectigalia pro uino, & armentis. Pannonicis, ex quo neque Norici, neque in cæteris prouincijs ad præfecturam admittuntur, liceret oppida, & urbes, à suis regibus oppignoratas, precio redimere.

Antistites autem hi crearentur, qui ad hoc munus, & dignitatē essent idonei, atque hi ex Hungarica natione eligerentur. Item, si bona ex Transyluano recuperata, & prius ab Hunnis possessa, in suum emolumentum conuertere statueret, eos aliquo alio munere cōpensaret. Nobilis, qui sub se haberet 100 colonos, quoties Cæsar bello interesset, decem equites, & octo pedites suis sumptibus alere teneretur. Quòd si alius eius loco mitteretur, dimidiam eorum partem,

Quum

Quum uerò nullum ab hoste periculū impenderit, omniac̄ tranquillè gererentur, solummodò illis tres equites pro limitibus tuendis alendi essent. Hæc omnia fuere conclusa in conuentu Posonienſi, ob quæ Maximilianus, perspecta omnium eorum egregia in se uoluntate, plurimum se illis debere ostendit, eorum postularis quàmprimùm satisfaceret, iussit animaduerti in quosdam præfectos, qui eorum stipendia sibi usurpabant, quiq̄ suo munere abutentes, homines earum regionum ad æquas, & legitimas querelas prouocabant. Plæraque alia humanitatis, & grati animi officia in eos contulit, ob quæ, illi gratias egerunt, eiq̄ se ipsos, & quæcunque hîc præcipua ducuntur, lætis animis obtulerunt. Etsi uerò, cum in his comitijs, tum etiam in alijs omnibus, reguli, nobilitasq̄ omnis tum à Cæsare summis precibus contendit, ut sibi Augustanum dogma (de quo supra dictum est) amplecti, ac profiteri liceret, nunquam tamen assentiri uoluit, quin potius eos, ut in ueteri sententia persisterent, hortabatur, seq̄ huius & fautorem, & promotore publicè declarabat. Peracto Posonienſi colloquio, Viennâ reuersus est, idq̄ fuit pridie Non. Augusti, Anno LXVII.

*Tolayum op-
pidum obsi-
detur à Tran-
sylvano,*

Suprà commemoratum est, Tolayum
superiori anno per Lazarum à Schuenda
occupatum. Cum itaq; Transylvanus eam
iacturam egerimè ferret, omnè animi co-
gitationem ad illud recuperandum adie-
cit. Illuc igitur cum suis copijs profectus,
locum undique dira obsidione cinxit, no-
uemq; maioribus tormentis exteriora ur-
bis acriter concutere cœpit. Hic locus (uti
antè dictum est) alluitur duobus fluuijs
in confinio Pannoniæ, cumq; haud exigui
momenti foret, Schuendus nullo modo
illius propugnationem abijciendam exi-
stimauit, ideòq; tametsi adhuc periculoso,
& graui morbo afflictabatur, oppidanis
tamen præsidio adesse statuerat, & subindè
apud Cæsarem instabat, ut sibi suppetias
mitteret, quò eis maturam opem adferret.
Is oppugnatione audita, protinus ad eum
misit circiter mille equites, duce Henrico
Staupitio, sexq; auxiliarias cohortes, &
præcipuum medicum, qui ei, morbo la-
boranti, adesset. Misit etiam triginta plau-
stra onusta panno, commeatu, & pecu-
nia pro militari præsidio. Cum Vay-
uoda interim in oppidi obsidione iam o-
ctiduum perstitisset, eòq; breui potiturus
videretur, fama repentè increbuit, ad decè
millia Scytharum inuasisse Transylvaniã,
&

*Transylvanus
cogitur solue-
re obsidionè,
& suis præsi-
dio aduenire,*

& multos pagos, ac ædificia incendisse. *qui à Scythis*
 Hoc nuncio allato, statim obsidionem sol- *infestabatur.*
 uit, & illuc profectus, primò per legatum,
 eos amanter cohortatus est, ut illinc disce-
 derent, manusque ab iniurijs abstinerent.

At ipsi, de more, in omnes promi-
 scue (ut antea) debacchari, ac sæuire perge-
 bant. Hoc audito, confestim suas copias in
 eos admouit, & palantes, atque incautos ad-
 ortus, ex illis ad sex millia trucidauit. *At Transylvanus*
 Scythæ, ut illatam cladem ulciscerentur, *obsidetur à*
 ipsum in oppido Varadinensi cum aliquo *Scythis in opa*
 numero Turcarum obsederunt, & quia *pido Vara-*
 locus neque operibus, neque natura ualde *dini.*
 munitur, facile illum expugnassent, si
 qua bellica tormenta secum adduxissent.
 Is autem interim hostium consilia præue-
 niens, clam ex oppido se abripuit, & in *Transylvanus*
 loca munitiora recepit. Ibi, mox maiori- *fugit ex Va-*
 bus copijs paratis, eisque accurrens, in *radino, moxque*
 signem stragem intulit, adeo ut ex eis mul- *copijs paratis,*
 ta millia cecidisse parretur, præter uulne- *multa millia*
 ratos, quorum etiam ingens numerus *Scytharum*
 extiterit, exque illorum manibus multa *interfecit.*
 millia captiuorum erepta sunt, quos Bar-
 bari secum in miserrimam seruitutem
 abducebant, erantque inter illos, mul-
 tæ nobiles matronæ, ac uirgines, captæ
 in oppido Beregzas, quò paulò antè, tan-

*Scytharū
Turcarū im-
manitas.*

quam in tutiorem locum se receperant. Nec fanè ulla oratione quis consequi posset, quàm miserè, ac horribiliter omnia ea loca, quæ sita erant uersus Cassouiam, populati sint, quàmq; dira feritate in omnes agebantur. Ad arcem Filet, quæ Sepulio adiacet, paulò antè uenerant quadringenti ex prætorianis militibus, qui passim in omnes promiscuè seuiebant, exq; montanis oppidis ad nongentos captiuos secum abstraxerant. Hæc Scytharum, Turcarūque, plusquàm belluina immanitas, multum sanè terroris incusserat omnium eorum animis, qui eas oras incolebant, eorumq; præsertim, qui iuxta Danubium, Vagum, & Arabonem degebant. Paucis antè diebus, Byzantini cœperant duas arcēs, uulgò (Comar, & Calambach) & qui erant in Alba Regia, ex urbe egressi, nostris iterum eripuerant Gesten, & Vitan, quæ oppida superiori æstate occupauerant, eorumque numerus quotidie augebatur, ità ut Palota, Vespriniū, ac Theodata, sibi iam plurimum timerent.

Scythæ, post ingentem illam stragem, illatam à Transylvanis, admixti Turcis, inter quos erant plurimi Ianizeri, exquæ Getica Prouincia, populabundi excurrerant

bant per Rofsiam, & Podoliam, quæ regiones parent Sarmatarum Regi, multaque illarum incolis damna inferebant, & plurimos pagos, atque oppida incendere, quique iam senio confecti erant, & uirium robore destituti, eos miserabili sæuitia necabant, & innumeros ueriusque ferus mortales, in diram captiuitatem abstrahabant.

Postremò, Palatinum Rofsiæ in quo- *Scythæ à Pa-*
dam oppido utrinque obsederunt. At i- *latino Rofsiæ*
pse non minus uetustate familiæ, quam *magna clade*
bellica uirtute atque animi fortitudine in- *afficiuntur.*
signis, persæpè cum suis militibus, quos
maximè strenuos atque impigros habe-
bat, oppido egressus, ac in eos persæpè a-
cri impressione facta, plurimis prelijs, qui-
bus penè semper superior euasit, ferè om-
nes ad internationem deleuit, eisq; duode-
cim maiora tormenta eripuit.

Suprà ostensum est, Georgium Hossu-
totum à Casare missum fuisse Byzanti-
um, uti cum Solymano de pacis conditio-
nibus transigeret. Hic, ut primum de i-
psius morte fama diuulgari cœpit, Vien-
nam reuertì statuit, eoque tandem Non-
Ianuarij peruenit. Cùm esset in itinere, Se-
lymum Imperatorè sibi obuiũ habuit, cu-
ius quidè uidendi potestas illi facta est, sed
minimè

Quid Mehemetus dixerit Georgio Husfutoto Vienanam Byzantio redeunti.

minimè alloquendi, eique Mehemetus, ut abiret, imperauit, eo quod missus esset ad Solymanum, quo mortuo, nihil omnino sibi esset, quod cum Selymo ageret. Sin autem eius rex aliquid à se impetratum uellet, alium destinaret, uel ipsemet cum legationis officio rediret. Addidit etiam, ut ei significaret, illum pessimè suis rebus consulturum, nisi pacem cum potentissimo Cæsare quamprimum peteret, multoque sibi satius fuisset si easdem pacis condiciones, quas antea cum Ferdinando inierat, constanti fide retinuisset, quam ut temerè tam præpotentem principem ad bellum prouocasset. Notam esse ipsius imbecillitatem, secumque præclare actum, quod Fata Solymanum superiori anno ex hac uita substitulerint, alioquin pessimè suis rebus consultuisset.

Quid Keretschenius Hofsutoto perscripsit, dum transiret per Taurunum.

Cum Taurunum tenuisset, ibi Keretschenium, quem Iulæ præfuisse diximus, in uinculis detineri audiuerat. Hic uero multa est pollicitus Byzantino, qui Hofsutoto dux erat, ut sibi eum adeundi copia daretur. Cum autem hoc ei prorsus negaretur, ad illum literas perscripsit, in quibus longa serie enumerauit, quæ incommoda in Iulia obsidione tollerantur.

serauerat, & quàm diu, quàmq̃ inani spe nouum subsidium à Cæsarianis expectasset. Insuper aiebat, se oppugnationem septuaginta dierum pertulisse, adeò ut omnium rerum inopia premeretur, ipsosq̃ hostes ià ferè super mœniâ ingressos. Licet autem, se in maximo uitæ discrimine constitutum uideret, spe tamen auxiliij, sibi toties promissi, sustentatum. At cum omnis ea spes prorsus euaniisset, tandem necessariò deditiõnem à se factam: Postremo petebat, atq̃ obnixè orabat, ut amici apud Cæsarem pro se intercederent, seq̃ue facili negotiõ liberandum iri aiebat, si eius loco præfectus Albæ dimitteretur. Vbi autem liberatus esset, uelle se in carcere sibi per Cæsarem assignato, ius, ac sententiã æquo animo præstolari, nec sibi ulla in re malè consciũ esse. Hæc omnia, multaq̃ alia huiuscemodi scripsit ad Hossutotum, quæ ille suo nomine Maximiliano referret. Interim in aula Cæsaris, firma omnium opinio increbuerat regulum Harra-cum, qui suam filiam, filio Keretschenij despopõderat, præfectum Albæ, quem ipse Zeitiponti in arcè subægrum adhuc in custodia retinebat, pro Keretschenio dimissurum, idq̃e constanter à plurimis ferebatur.

Cæterum, Fortuna illi euentum longè
 miserrimum, & calamitosissimum parârat.
 Cum enim innumeri apud Selymum que-
 rerentur, se grauissimis perpæpè iniurijs, &
 contumelijs, eo iubente, affectos, alijs na-
 res, nonnullis os præfectum, & plarisque
 crudeliter uitam ademptam, huiusmodi
 querimonijs grauiter commotus, eum tã-
 dem accusatoribus donauit, ut ipsi pro ar-
 bitratu in eum animaduernerent. Hi er-
 gò, statim dolium, clauis acutis perfora-
 tum, in montis fastigium detulerunt, & in
 eo Keretschenium inclusum de môte præ-
 cipitarunt, eoque diro atque horribili sup-
 plicio uitam terminauit. Fama est, Arra-
 cum peracri dolore affectum, quòd ei ma-
 tura ope adesse nequiuert, sibi que paulò
 post à præfecto Albæ, aureorum quinquaginta
 millia pro libertate annumerata
 sunt, & licet adhuc non modica summa re-
 staret, hunc tamen Cæsar dimitti uoluit,
 atque ita VI. Idus Augusti, priori liberta-
 ti restitutum Ioannes Suizendorfus Con-
 siliarius Cameræ Hungaricæ, usque ad ter-
 minos egregio comitatu perduxit, cum-
 que is domum rediret, mira narrabat de
 applausu, quo sui eum exceperant.

Præter expositam pecuniam, Gorge-
 rus etiam, qui Iulæ captus fuerat, liberta-
 te

*Mors Kereta
 schenij.*

*Præfectus Al-
 ba Regiæ præ-
 tio redemptus.*

te donatus est, ac eodem tempore, quo al-
 ter, dimissus. Interea Schuendius paulò
 ualentior factus, & maioribus præsi-
 dijs communitus, arcem Zaduaram nullius i-
 doneæ rei egentem, quam militis, oppu-
 gnauit. Hic locus antea parebat Bebeco,
 qui Cæsarem infensissimè oderat, eratque
 præcipuus author inimicitiae, ac dissidij,
 quod inter illum, & Transyuanum aleba-
 tur. Is, cum se obsessum uideret, clam in-
 de aufugit, breuique post, qui mœnia
 tuebantur, sese, atque oppidum illius fi-
 dei tradiderunt, ea conditione, ut saluis
 rebus, atque incolumes dimitterentur, &
 ita occupata est, pridie Non. Ianuarij, at-
 que ibi opima præda inuenta est. Præfe-
 cti uxorem cum omni supellectile, ac fami-
 lia, Schuendius liberè, ac tuto exire permi-
 sit. At bellica instrumenta, sibi integra
 seruauit.

Zaduarū opa
 pidum occu-
 patur à Schuē
 dio.

Munfatschiū
 oppidum ex-
 pugnatum à
 Schuendio.

His peractis, aliud quoque oppidum
 nomine Munfatschum, paribus fortunæ
 auspicijs occupauit. Nam obsessos belli-
 cis tormentis nocturno, diurnoque tēpore
 haud quater cessauit, donec tandem ab eis
 ultronea deditio fieret.

Militem gregarium inermem dimisit,
 primores in uincula coniecit, & aliquot
 transfugas

transfugas laqueo suspendi iussit. In hoc autem Fortuna usus est admodum secunda. Siquidē oppugnatio cœpta est haberi, XIII. Cal. Martij, & quadridui spatio uictoria potitus est. Proximo autem die maximus imber, ac exundatio subsecuta est, & nisi paulò antè oppidum expugnasset, profectio & milites, & omnia bellica præsidia in aquis periissent. Transylvanus, audita obsidione, statuit obsessis opem ferre, ideoq; præsidario militi stipendium miserat, quò alacrius propugnationemurgeret. Hoc autem ubi à nostris cognitum est, illicò uectores cum pecuniâ interceperunt, & præda cum Cæsariano milite, tum satis ægeno, distributa est. Huius loci expugnatio Transylvani animum uehementer commouit, cum præsertim ex illius oppidi factura uideret, sibi præcludi aditum in Sarmatiam, & Russiâ, unde nihil amplius præsidij expectari poterat, nisi illud magno suo incommodo per Moldauiâ, quod quidem iter longissimū erat, plenumq; laboris, atq; molestij, transmittendum curaret. Schuendius, ubi oppidum, cuius modò facta est mentio, cœpisset, statim relicto ibi præsidio, aliud, quod uulgò Hufi appellant, cum suis copijs arcta obsidione oppugnauit.

*Hufi oppidum
obsidetur à
Schuendio.*

Per

Per idem tempus, prætor Budanus, u- Prætor Budanus
 nus ex purpuratis, ad Cæsarē, ut sibi eius nus mittit mi-
 gratiam, & studium conciliaret, dono mi- nus ad Impe-
 fit duos equos admodum insignes, arcum ratorem.
 egregiè ornatum, & pleracq; alia munuscu-
 la, quæ mille aureorum summam imple-
 bant. Ab eo autem postulabat, ut quosdā
 Pannonicos centuriones à limitibus amo-
 ueret, ne pacem, de qua tum agebatur, im-
 pedirent, eorumq; loco Germanos præfi-
 ceret, quorum naturam aiebat esse lenio-
 rem, ipseq; uicissim pollicebatur, se capitis
 pœna puniturum eos omnes, qui interim
 ullas eruptiones fecissent, nouosq; tumul-
 tus in eo regno excitassent.

Paucis post diebus, idem ad Salmensem
 regulum præscripsit, se ualdè admirari,
 Schuendium eo tempore aliquid moliri,
 qui superiori æstate, præsentibus Scythis,
 latitauerat. Alacriter nihilominus perge-
 ret, si quidem breui eos iterum affuturos,
 & maiori frequentia, quàm hactenus exti-
 terant. Huic etiam paulò antè, alias literas
 dederat, in quibus, præter cætera, se haud
 mediocriter admirari aiebat, quid Maximi-
 lianus pacis cōsilia cum suo Principe agi-
 tarer, cum interea sui grassarentur in ditio-
 ne Transyluani, cuius tutela & patrociniū
 ab eo penderet. Quod si ita pergeret, Sely-

mum inde occasionem sumpturum, ut omnes suas vires in hostem conuerteret. Quod uerò ad se attinet, ingenuè pollicebatur, se, omnem operam daturum, ut suus Imperator pacis potius, quàm belli studiosus foret, eumq; uicissim admonebat, ut ipse quoq; suum regem ad idem cohortaretur. Vbi enim (inquit) ad arma uentum est, tunc adeo de utriusq; capitibus agi, & ipsos reges manere post principia, eosque raro periculis exponi. Etsi ergò utrinque de pacandis rebus magno studio agebatur, cõpositionis tamen perexigua tunc spes apparebat, cum præsertim proximis annis, propter eandem arcem, quam nostri expugnant, omnis transigendæ pacis actio, quæ inter Ferdinandum, & Transyluanum intercedebat, prorsus dirimeretur. Itaq; facile cogitari poterat, hunc, nouis iniurijs prouocatũ, iterum arma turcica imploraturum, eoq; magis, quòd his locis amissis, toti Transyluanix magnum periculum impendebat. Etsi uerò nostri uel Cæsaris iussu, uel rei difficultate impulsis, ab oppido Hust, ommissa obsidione, recesserant, Byzantini tamẽ qui erant infra Cassouiam, duce Hassan purpurato, arcem

oppu-

*Hust obsidio
ne liberatur,*

Oppidũ De-

Dedes, Gabrielis Perini ditioni subiectã,

oppugnarunt. Qui mœnia defensabant, *des oppugnata*
 cum acri obsidione se undiquaque premi *tum à Turcis.*
 conspicerent, desperatis subsidijs, clam, &
 per loca occultiora, noctu aufugere. Hanc
 hostis proximo die omni bellatore denu-
 datam, facili negotio expugnauit, moxq;
 ulterius progressus, omnia ferro, & incen- *Turcarum e-*
 dijs uastabat, & facta eruptione, ad Agri *ruptiones.*
 am usque populabundus excurrit, eaque
 urbs in magno metu, ac periculo tunc esse
 uidebatur. Iisdem etiam diebus Vayuoda
 productis castris, oppidum, quod ap-
 pellant Riuiulos Dominorum, & alterum
 ibi proximum (uulgò Kouar) obsedit, &
 breui utrumque suo Imperio adiecit. Hæc
 tamen loca, non multò post, Cæsariati, li-
 cet plurimis utrinque desideratis, denuò
 recuperarunt. Quòd autem ad secundi
 oppidi expugnationem attinet, hoc ma-
 ximè hostes adiuuit, uidelicet, ignis casu
 accensus in puluere tonnentario, qui tunc
 in arce asseruabatur. Hic enim arcem pro-
 tinus incendit, pluresque ex militibus in-
 teremit, & propterea cum pauci ex eis re-
 mansissent, qui propugnationem susci-
 pere, facile in eorum potestatem uenit,
 etsi non absque magna uictoris occi-
 sione. Multum enim, atque acriter

pugnatū est à presidiano milite, qui super
erat: sed tandem eo deuicto, illud breui
missum est. hisdem diebus Temesuariensis
præfectus, quoddam oppidum iuxta A
griam deditione occupauit. Cū uerò mi
lites inde egressi, abitionem pararent, ho
stes illos inlequuti, quosdam ex eis truci
darunt, & nonnullos captiuos fecerē. At is
memor suæ fidei, protinus insigni quodā,
& laudabili exēplo, in eos omnes, qui hoc
facinus patrārant, grauissimè animaduer
ti iussit, & captiuos in libertatem asseruit,
pecunia etiā pro uiatico donata. Iuxta
oppidum Salsmarum, Cæsariani, & Tran
sylvanici, decimarum causa, manus conse
ruere, in eaq; pugna nostri fuere superio
res, & quosdam ex hostibus ceperē. Pro
pe Iulam, & loca uiciniora, confluēbat in
gens Turcarum numerus, quæ sanè res
haud exiguam futuri belli suspitionē præ
bebat, idq; tantò magis in multorum ani
mis cōfirmabatur, quò Eduardus Cerno
uichiū, quem Cæsar tractandę pacis ergò,
Byzantium legārat, inde reuersus, pro cer
tò asserēbat, Turcarum regem, nouas ibi
copias parare, quas breui missurus esset
in Pannoniam, ducibus Partau, & Beller
beso, purpuratis, quorum alter Agriam,
alter

alter uerò Canisam inuasurus esset. At postea certior factus, Maximilianum ad se breui missurum oratores, quibus totum de dissidijs componēdis negotium iniungeretur, belli moram traherat, ut uideret, quid tandem in horum aduentu decerneretur. Legati fuere Antonius Verantius, Agriensis Antistes, qui antea per integram quinquennium, apud Solymanum oratorio munere functus erat, & Tiffenbachus, ambo consiliarij Cæsaris, uirique cum eruditione, tum facundia, & linguarum cognitione ornati. Hi ergo paratis omnibus his rebus, quæ ad eorum munus obeundum pertinebant, cum splendido nobilium uirorum apparatu Vienna circa finem Iunij, anno humanæ Salutis millesimo, quingentesimo, sexagesimo septimo Byzantium uersus, concessere. Secum autem præter alia munera deferebant, quædam horologia, summo, ac diuiti artificio elaborata, quæ Cæsaris nomine, Turcarū regi exhiberent. Quasdam etiam pateras ex auro, & argento, purpuratis donandas, circumferebant. Horum autem omnium pretium quadraginta millia nummorum aureūm summam excedebat. Vbi ad Comariam insulam uentum est, Byzantinum quendam itineris ducem habuere, qui eos

Budam usque fideliter comitatus est. Ut primum ad eorum limites accesserunt, nonnulli ex præcipuis, obuiam eis progressi sunt, eosq; benigne, & comiter exceperunt, moxque Budam intromissi, à Dynasta illius urbis, perhumaniter excepti sunt eique Cæsaris nomine, duo pocula deaurata, & aureis oppleta, detulerunt. Inde profecti, Byzantium uersus iter fecere, atque illuc tandem XI. Calendas Septembris ambo cum suis incolumes peruenerunt, breuique post, adire purpuratos, quorum præcipui tunc erant Mehemetus Selymi gener, Parchaus, Perhit, & Afmat, à quibus omnibus hilaris uultu, & multa humanitate sunt excepti. Vndetrigesima die eiusdem Mensis, in regia domo cum eis pransi sunt, & generosi, qui eos comitabatur, apud tetrarchas conuiuio excepti, quos ipsi Turcico nomine Sanzachos uocant, hoc est, signiferos, quod militari cum imperio prouincijs præsumt. Remotis mensis, legati ad Selymum introducti sunt, ita ut singulis, bini purpurati in medio arripis bracchijs, & quadam honoris specie sustentantes, ad dextræ osculum perducerent. Neq; enim Turcæ externos homines ad tyrannum aliter admittunt, quã ut sinu

scrui-

Legati ad Selymum intro-
missi.

scrutentur, an ferrū sub ueste lateat, implicatisq; eo modo brachijs, commouendæ manus potestatem facinus aufuris, dissimulanter eripiant, quanquam & assidenti in thoro circumpositus, paratusq; ad manum clypeus, cum acinace, clauaq; ferrea, ac item arcus, & sagittæ conspiciantur. Munera secum allata, reuerenter exhibuerunt, quæq; in mandatis habebant, pauca corā exposuere. Postridie. us diei, purpuratos adierunt, & cum his, plenius de rebus omnibus loquuti sunt. Selymus interim profectus est Adrianopolim, quò etiam legati aduenerunt, atque ibi cum hisdem proceribus de pace, ac eius conditionibus transactum est. Ea uerò inisæ, denuò Turcarum regem conuenerunt, manusq; (uti antea) exosculati, moxq; ubi abeundi facultatem petissent, amice, ac perhumiliter dimissi. Recedendi copia à Selymo impetrata, eandem postea à purpuratis obtinuerunt, breuissq; mora interiecta, in Pannoniam reuersi sunt, indequæ Viennam Pridie Calendas lunij peruenerunt. His *Oratores Cæsari Viennæ reuersi.* etiam se comitem adiunxit Ebrainus, qui orator ad Cæsarem mittebatur. Inducitæ fuerunt initæ, & peractæ ad spatium octo annorum. Conditiones erant, ut

quiuis eorū possideret, quod sibi postremo bello acquisiuerat. Ut in huiusmodi inducijs contineretur Vayuoda. Item, ut Agricola, qui annum censum Turcis iuxta, & Cæsarianis annumerare consueuerat, solis Turcis in posterū soluerent, eisque solis posthac inferuissent. Causa, quæ tunc Selymū ad pacē ineundā cū Cæsare, commouerunt, plurimę, ac variæ omninō esse possunt: At proculdubio, ea uel præcipua uideri potest, ut se uidelicet, in suo Imperio, ad quod quidem nuper successerat, commodius, ac tutius præmuniret. Nam omnis fere Arabia, & populi finitimi, ab eo de seiscere incæperant, & propterea magnam classem delectis militibus, omnique bellico apparatu instructam exornarat, eamque paulo antè in Syriam legarat, omnibusque proceribus, earum regionum, inunxerat, ut exorta dissidia cohiberent, omniaque ad priorem statum reducerent. Quæcunque tamen causa extiterit, ea sane Germanicis, & Pannonicis rebus, toti denique Christianæ Reipublicæ optatō euenit. Nam luce meridiana clarius est, Turcarum Imperatorem, quoties in nos bellum gerit, aut semper, uel frequentius, uictorem existere. Quod si fortè accidat, ut uotis non potiatur, & Fortuna illius,

Fortuna illius conatibus desit, luctuosam
 tamen & peracerbam sui belli memoriam
 nobis perpetuò relinquit. Nemo est morta-
 lium, qui nesciat, quam ingens, ac metuen-
 da sit eius potentia. Cæterum, quidnam
 obsecro, dicemus de miro, & incredibili stu-
 dio, ac obsequio, quo quisque illorum er-
 ga suum regem afficitur. Quidnam de mi-
 litari disciplina, qua Turcæ tot sæculis res
 suas administrarunt, easq; in dies tam pro-
 sperè, tamque foeliciter administrant? Res
 plane maximo stupore digna, nec id absq;
 summo dedecore, ac detrimento corrupte,
 ac inordinatæ militiæ Christiani nomi-
 nis, unquam enarrari posset. Ut uerò sum-
 matim dicam, in illis est summa celeritas in
 agendo, in periculis constantia, obseruan-
 tia imperij, adeò ut uel minima delicta sæ-
 pe capite uindicentur. Profunda, & uertico-
 sa tranant flumina, abruptos superant mō-
 tes, non uitæ, sed imperij memores, perui-
 gilij, ac inediæ tolerantissimi, nulla ibi se-
 ditio, nullus tumultus, fremitu, nō clamo-
 re utuntur in prælio, & noctu apud eos
 pertinacissimum silentium. Hoc itaq; ge-
 nus hominū prorsus inuictum censi po-
 test, nisi aut lue, aut peste aliqua teterrima,
 uel domestica discordia uincatur. Nolo au-
 tem silentio præterire, quod quidam nobis

*Quidam pan-
nonicus qua-
tuor miracu-
la se in castris
Turcarum ui-
differculit.*

*Quid Hossu-
totus in itine-
re obseruarit.*

lis ex hungarica natione, missus à Cæsare Byzantium, dum hostilis acies in Pannoniam progrediretur, in reditu Eccio à Salma retulisse dicitur. Hic enim in eorum castra, & munitiones admissus, quatuor miracula se ibi uidisse, ac obseruasse narrauit. Primum, aiebat esse ingentes copias, & penè innumerabiles. Alterum, quod in tanto militum numero, & frequētia, ne unam quidem mulierem conspexerit. Tertium, quod apud eos, ne minima quidem uini mentio fiebat. Postremum, quod uesperis omnes, ac singuli, alta uoce exclamabant, *ALLA*, quod sanè illorum lingua Deum significat, & deinde in toto agmine tam ingens erat ubiq; silentium, ut etiam in tentorijs, nemo, nisi admodum submissa uoce, loqueretur. Hæc ipse dum accuratè, ac diligenter expenderet, secum tacitus aiebat, fieri non posse, ut nisi Deus immensa sua bonitate nobis adesset, Turcarū potentia, tanta disciplina, tamq; militari ordine dimicantium, ulla unquam ratione Principes Christiani resisterent. Hossu totus etiam, quem paulò suprà diximus, fuisse legatum Constantino polim, referebat, in toto itinere, per quod transferant copiae Turcarum, cum in ea expeditione, quā, uersus Pannoniam habuere, tum quotq; in eorum reditu Byzan-

Byzantium uersus, nullum se ædificiū uidisse, nedum oppidū, ab eis igne incensum, uel ab indigenis derelictum. Cōtrā uerò, in his locis Hungariæ, per quos Cæsariani transferūt, uel integros pagos, atq; oppida direpta, flammisq; absorpta, omniaq; in mira quadam solitudine sibi esse conspecta, idēq; ob militarem nostrorum scuitiam. Et sanē plurimos eorum, qui ad hoc bellū profecti sunt, palām dicere non puduit, se duntaxāt illuc uenisse, ut iniurias sibi illatas ab hominibus illius gentis, tempore belli germanici, ulciscerentur. Idem præterea narrauit, se quacuncq; iter faceret, nusquam ullius rei frumentarię penuriam uidisse, nec non in graues pæntas, ac etiam in manifestū capitis periculū incurrisse, quicumq; aliqd emisset, deinde uenditorē pretio, de quo inter utrūq; cōuenerat, de fraudasse. Hæc in præsentia recensere uolui, ut omnib. constet, quidnā inter nostrā, & Turcicā rei bellicæ disciplinā intersit, ac etiā ut Christiani Principes non temerē tantū hostem ad arma prouocēt, & si prius ab eo lacerati fuerint, (qd' sanē, ut plurimū fieri uidem) ipsi, omni odio, & simultate deposita, se ipsos tandē, suasq; uires ad eā societate, & fœdus adiungant, quorū felici auspicio factū est, ut Selyma classis, q̄ nos antea
sic

sic atrociter uexârat, postremò suæ impie-
 tatis graues pœnas persoluerit, adeò, ut iã
 de ipsa nihil fermè aliud, præter nomen, re-
 manuisse uideatur. Nonnulli censent, haud
 magno detrimento Christianam Rempu-
 blicam hoc postremo bello affectam esse.
 Cæterum, peritiores multò aliter iudicant.
 Nec enim dubium est, quin prorsus id lō-
 gè grauissimum extiterit. Nam præter in-
 teritum tot ueteranorum militum, centu-
 rionum, & uirorum illustrium, qui præcla-
 ram, atq; mirificam in uarijs certaminibus
 operam Cæsari nauârunt, præter amissio-
 nem Sigethi, ac Iulæ, quæ arces maximè
 omnino momenti extiterât, & ueluti duo
 munitissima propugnacula, unde Turcis
 transitus in Noricum, Germaniam, aliasq;
 prouincias Europe impediebatur, illorum
 ditio in Pannonia fermè ad centum & se-
 ptuaginta millia passuum propagata est,
 eisq; modo usq; ad urbem Sempronium,
 (Oedemburgum uocant) & inde, usque ad
 Posonij mœnia liber aditus patet. Omitto
 nunc ædificia, pagos, atque oppida, igne
 incēsa, & solo equata. Prætereo innumeros
 utriusque sexus mortales, partim ferro, ua-
 rijsq; suppliciorum generibus interēptos
 partim etiam in horribilem, & deploran-
 diam seruitutem abductos. Quòd ad Sige-
 thum

thum attinet, hæc uox Insulam Hungaris:
 at Germanis uictoriam significat, & reue-
 ra, cum loco isto stetit, ac cecidit uictoria
 earum reliquiarum, quæ adhuc miseræ
 Pannoniæ supererant. In ipso quidem
 oppido, certum est, maximam fuisse rerū
 omnium copiam, quæ ad diutinam op-
 pugnationem requirebantur. Adhæc, ibi
 erant innumera cuiusuis generis tormen-
 ta, & murales machinæ, quibus hostes à
 manibus arceri possent. Cæterum, hæc
 omnia in urbibus, & munitionibus tuen-
 dis, parum, & nihil potius efficient, si pro-
 pugnatore destituantur. Suprà recensui-
 mus, militare præfidiū, quod Sigethi col-
 locabatur, duobus duntaxat millibus ui-
 rorum, uel paulò amplius, constasse. Ac
 certè multò maiori præfidiò indigebat, ea-
 que de re oppidi præfectus, & qui summæ
 rei præerant, & ipsum quoque Cæsarem,
 persepe admonuit: At sinistro fato euenit,
 ut auxilia differrètur. Hi sanè, qui aderant
 bellatores, fuerunt maximè strenui, & ho-
 norem, sicuti eorum dux inclytus, & omni-
 æuo celebrandus, uita longè potiorem iu-
 dicantes, inuictò animi robore dimicar-
 runt, fideiç; ac uirtutis constantiam usque
 ad supremum uitæ exitum, cum summa
 hominis laude retinuerunt. At quia mili-
 tes,

tes ibi deerant, qui lassis & laborantibus, integri ac recentes succurrerent, quiq; in occisorum, aut eorum, qui uulnerabantur, locum succederent, hostium numero, & multitudine deuicti sunt, ideoque tantum oppidum unà cum eorū cæde amissum. Hic ergo cuius manifestum est, frustra erigi arces, & propugnacula, nisi ea prius optimo, & ualidissimo præsidio munitur. Quamuis autem singula his opus habeant, ea tamen in primis communiri oportet, quæ in limitibus posita, hostilibus insidijs magis obnoxia uidentur. His enim, nisi opportunè consulatur, persæpe uel integrum regnum, licet maxime floreat, in summum discrimen adducetur. Huius quidem rei plurima omninò exempla sunt, quibus id confirmari posset. Verum, Galorum clades, illata per Hispanum ad Samarobrīnam (hodie Sāquintinum) Quarto Id. August. & anno M.D. LVII satis pro exemplo sufficiat. Nec enim aliunde initium habuit, nisi quia is locus ad totius Gallici regni inuasionem ex parte belgica mirifice opportunus, comiteatu, ac reliquis præsidijs carebat, & propterea dum ei difficultati obuiam itum est, illico ab hoste circumuenti sunt, & insigni, ac memorabili strage affecti. Hoc sanè si antea maturè ab eis cogitatum

giratum esset, nunquam profecto in eam calamitatem incidissent. Prudenter itaque ab his agitur, qui, pacis tempore, de bello, & belli tempore, de pace, (si ea honestis conditionibus haberi queat) provide, ac sedulo meditatur, quodque olim Scipio, exercitus Imperatori, turpe, ac ignominiosum censuit, ut diceret. *NON PUTARAM*: idem quoque sibi maxime indecorum existiment. Nam, etsi omnis error per se gravis est, qui tamen in bello committitur, longe gravissimus censendus, cum is nulla ratione à mortalibus corrigi, ac emendari possit.

FINIS BELLI PANNONICI.

PETRI

PETRI BIZARI LIBER, IN QVO

PARTIM BELGARVM
MOTVS, EXORTI ANNO LXVI.

*eorumq; causa enarratur, partim etiam pleraque alia,
quæ paulò ante id tempus, usque ad LXX.
annum, & amplius, in Europa con-
tulerunt.*

dictum est in superiori
libro, Selymum, qui-
busdam causis addu-
ctum, cum Cæsare Ma-
ximiliano inducias in-
iisse: Quæcunq; autem
illæ fuerint, hæc sanè
haud postrema omninò iudicanda est, vi-
delicet cogitatio de futuro bello, uel Me-
litensi, uel aliquo alio, cuius prosperum,
ac scelicem exitum sperabat. De Me-
litensi quidem, initio, & Selymus, & pur-
purati, diu, multumq; cogitârunt. Etsi
enim Byzantini milites in ea obsidione se
admodû fortiter, ac strenuè gesserunt, nec
eis unquã animus, uel industria defuit, &
propterea ui, multisq; acerrimis oppugna-
tionibus,

tionibus, munitissimam arcem sancti Ermetis expugnarunt, murosque arcis sancti Michaëlis, & plurima loca illius insulæ, quæ miserimè vastarunt, magnaque clade insulares affecerunt, persuasum tamè habebant, hanc notam, & labem nullo modo ab eis deleri posse, quæ ut illuc denuo redirent, cum ingenti classe, maiorique apparatu comæatus, præsidij, & reliquarum rerum, quæ tanti bellus usus requireret. Nec enim opus est (inquiunt) nos eo proficisci cum aliqua spe noui auxiliij, sed cum tanta manu fortissimorum militum, & numero tormentorum, tantaque copia cuiuscumque bellici apparatus, ut non cogamur amplius terere tempus circa illas arcas expugnandas expectatione, ac morarum nouarum suppetiarum, unde quidem fit, ut uel aduersa maris tempestate, uel inimicæ classis obstaculo, spe nostra delusi, multa incommoda patiamur. Hæc porro est causa, cur ipsi suum Cæsarem, ut cum nostro, pacem, uel saltem inducias iniret, sedulo, ac sapius hortabantur. Ex hoc enim duo, quæ maximè optabant, se breuiter consequuturos sperabant, quorum primum erat reintegratio belli Melitensis, tanto peius ab eis expetiti, alterum erat sibi nostrum Imperatorem huiusmodi pacis conditionibus deuincire, ut neque Melitensibus,

neq; cæteris Principibus, contra quos bellum gereretur, opitulari posset. Quoniam autem historia belli Melitensis, cum a Hieronymo comite Alexandrino, tum Cælio secundo Curione, non minus uerè, quàm ornatè, ac eleganter latio sermone descripta est, qui eam fufius noscere cupiunt, ab illis authoribus petant. Hic tantum addam epistolam Ioannis Valetæ, Melitensis militiæ Principis, equitūq; magistri, ad Georgium de Hohenbeim, quæ summam, ac breuissimè recenset, quicquid in eo bello gestum sit. Ea uerò est huiusmodi.

Sultanus Solymanus, Christiani nominis, & præsertim Ordinis nostri acerrimus hostis, non cõtentus, nos clarissima insula Rhodo, arcèq; Tripolitana, fortunisq; penè omnibus iã expoliasse: nō aliud cogitās, nisi qua ratione nos ante alios penitus delere, atq; extinguere posset, classem instructissimā, & numerosissimā aduersus nos parari iussit, quæ Byzantio, XI. Cal. Aprilis soluens, XV. Calend. Iunij Melitā appulsa est. Cõstabat ea classis ex triremibus, biremibus, alijsq; nauigijs, fermè ducētis quaginta. Hostiū numerus pugnatorum, ueritatī prior, fuit plus, minusue, quadraginta millium. Præfectus exercitus terrestris, Mustapha Bassa; classis uerò, Pyali Bassa,

Bassa, qui paucis diebus transactis, in exonerandis in littus com meatibus, & speculandis locis, figendis tentorijs, alijsq; (ut fieri solet) ordinandis, arcem sancti Elmi, quæ in faucibus portus sita est magno impetu, maximaq; tormentorum vi inprimis oppugnare cœperunt. Idq; cum plures dies labore non intermissio, fecissent, ac magnam murorum partem aperuissent, omniq; missilium telorum genere impugnassent: uirtute tamen, & industria nostrorum equitum, aliorumq; militum, triginta quinque dies propugnata, & protecta est, magna cum clade, & cæde hostiũ: licet arx ipsa, iudicio multorũ, ad paucos dies contra tantã uim defendi posse uideretur. Tandem VIII. Cal. Iulij, cũ nostri multitudinẽ, & imperum inimicorũ sustinere non possent, terra, marisq; circumdata, ac interclusa, omniq; auxilio destituta, paucis nostris, q̄ supererãt, trucidatis, a Turcis arx ipsa capta est. Qua uictoria elati, arcẽ, & oppidũ S. Michaëlis, & hãc nouã ciuitatẽ, præsertim ad ppugnaculũ Castellæ, & Lusitanix, oppugnare inceperũ: pluribusq; locis magna diligẽtia, maiorisq; machinarũ & tormentorũ bellicorũ impetu, & numero, more suo, incenia quatere, atq; deicere, aggressi sũt. q̄ oppugnationẽ horrẽdã, & stupendam

pendam effecerūt in primis, Turcarū exercitus terra, mariq; apprimē tremendi: mox ingentia, nulibiq; locorū tā horrendę molis, furibundiq; impetus tormenta, globos ferreos, saxeosq; quinq; septēq; palmorū rotūdinitatis, interdiu, noctuq; iacientia, quibus non crassissima mœnia dirui, sed etiā mōtes subuerti possent: quorū uī mœnia ipsa plurimis in locis adeo corruerūt, ut facile plano pede ascēdi posset: qua cū Barbari ipsi sepius magno impetu, & clamore ingredi tentassent, toties magna cum strage, & ignominia, permultis eorum occisis, ac uulneratis, repulsi, & reiecti sunt. Præfecti autem, tam maris, quàm terræ, postquam tot locis, omnibus copijs obsidione, oppugnationeq; fermē quadrimestri, summa ui frustra oppugnassent, & maiore partem suorum ueteranorum militum amisissent, hyeme præsertim iam instante, qua omnia bella iure gentium conquiescere debēt, nihil aliud, præter recessum, seu potius fugā meditati sunt. quā maturare coëgit aduentus Garziæ à Toledo Siciliæ Proregis, ac præfecti classis regis Hispaniarum, cū subsidio, & auxilio decē milliūm militū, & selectorū uirorum, inter quos erant ad minus ducenti, & quatuordecim equites nostri, ac plures alij nobiles, ac generosi uiri: qui
sola

sola Christiana pietate commoti, uolun-
 tarie ex diuersis mundi partibus concu-
 rerunt, opem, & auxilium nobis allaturi.
 Habes summam, & paucis, progressum,
 & fugam classis Turcicæ, uictoriamq; de ea
 diuinitus a nobis obtentam. Tuū erit con-
 siderare, & conijcere, quo in statu Ordo, ac
 Insula hæc in præsentiarum sit, ac reperia-
 tur: in quam paupertatem redacti simus,
 quantis rebus indigeamus: quibus, nisi ope,
 & auxilio fratrum nostrorum, præsertim
 tui similibus, ut speramus, & credimus, ad-
 iuuemur, actum erit de rebus nostris. Bene
 uale: Melitæ VII. Idus Oct. M. D. L. X. V.
 Hæc ille. Valerianus interim, ubi se ho-
 stili obsidione liberatum uidit, classemq;
 Turcicam Bizantium uersus contendere,
 nullum totius hyemis tempus intermisit,
 quin sepe de futuro bello cogitaret. Quia
 uero arces, & loca diruta instaurari oportebat,
 plurimisque rebus indigebat, quas sibi
 ad reprimendos Turcicos conatus necessarias
 esse intelligebat, misit literas, & nuntios
 ad Pontificem Romanum, Hispanum, ac re-
 quos Principes nominis Christiani, in qui-
 bus eos adhortabatur, ut communem cau-
 sam adiuuarent, sibiq; opportuna subsidia
 mitterent, alioquin, relicto militari præsi-
 dio in propugnaculis Melitensibus. inde cum
 MM s reliquis

Valerianus
 plorat opem
 Principum
 Christiano-
 rum.

reliquis equitibus, q̄ superant, se in Sicilia
 cōmigraturū, & hac ratione, & sibi, & suæ
 religionis hominibus prospecturum, an-
 tequam Jenuo Byzantinam oppugnatio-
 nem experiri cogeretur. Pontifex, atq; Hi-
 spanus, audita legatione, statim decreuerūt
 illi auxiliū ferre. Itaq; prior curauit, in pro-
 ptu haberi tria millia peditum armatorū,
 duce Prospero Columna, misicq; interim
 ad Melitensium præfectum aliquam sum-
 mam pecunię numerate. Alter, & pecuniā
 illum adiuuuit, & Hannibali Altempfi man-
 dauit, ut eundē numerū peditatus in Ger-
 mania conscribendum curaret. Lusitanus
 etiam fertur ad quadraginta millia aureo-
 rum in subsidium illius religionis impen-
 disse. His itaq; adminiculis adactus, cū ar-
 ces, tum alia loca hostilib. tormētis euerſa,
 ut iterum instaurarētur, omni ope allabo-
 rabat. Ceterū, ubi auditū est, ac etiam pro-
 certo cognitū, classem Othomanā ineunte
 estate nō rediturā, dimissi sunt collecti mi-
 lites, maiusq; studiū, & diligentia est adhi-
 bita in propugnaculis, totaq; insula instau-
 randa, & muniēda, potissimū ea parte, que
 hosti opportunior esse, quæq; facilius capi
 posse, ex præteritis periculis uidebatur. Su-
 præ demonstratū est, classem Turcicā, reli-
 cta Melitensi obsidione, uersus Byzantium
 recess

recessisse. Hęc igitur, tametsi antea semp so-
 leret in itinere, priusq; illuc appelleret, tran-
 sire per insulam Chiũ, Byzantini tamẽ tũc
 aliud diuerterunt, neq; illac trãsire uoluẽre,
 quia sciebãt suũ Impetarorẽ, contra inco-
 las illius loci maximẽ indignatũ, eam præ-
 fertim ob causam, quòd toto eo tempore,
 quo durauit Melitensis obsidio, præfectus
 illius insule, ac cæteri equites, ex illorũ lite-
 ris, ac nuntijs, ea omnia, quæ apud eos ge-
 rebantur, cognoscebãt, deq; omnib. rebus
 certiores fiebant. Huic causę, quæ p se satis
 esse poterat, duę aliæ adiungebãtur, quarũ
 prima pertinebat ad Solymanũ, altera ue-
 rò in primis ad Mahumetũ purpuratũ, de-
 inde ad omnes alios, quibus erat aliquod
 mancipium, uel captiuus in urbe. Cæterũ,
 ut hæc omnia melius intelligantur, breui-
 ter hęc sciendum est, Chiũ insulã sedẽ re in-
 ter Lesbũ, & Samũ. Ephorus, eã, Ethaliã
 à prisco nomine appellauit. Metrodorus,
 & Cleobolus, Chiã à Chione Nympha, alijs
 niue ita dictã existimarunt. Centũ uigin-
 ti quinq; millium passuum circuitu patet,
 ex aduerso Elythrarum maximẽ sita, libe-
 ra olim, postea fuit sub Ligurũ ditione, qui-
 bus eam insulã Andronicus Paleologus,
 Imperator Byzantius, donãrat, propterea,
 quòd eorum ope, atq; armis, in imperium

*Chiũ insula
 descriptio.*

unde conciderat, restitutus esset. Atqui, cū Mahumetus, Turcarum Imperator, totā ditionem Despotorum Peloponnesi, Trebisondæ, Sinopi, omnesque alias urbes, quas Christiani in ponto possederant, occupasset, ac sub iugum misisset, tandem suā classē in Græciam reduxit anno salutis millesimo tricētesimo sexagesimo primo, quò expugnaret Mitilenem, quæ olim dicta est Lesbos, & nūc propiori uoce Metellinum appellatur, & loca finitima, idēq; paruo negotio confecit. At Chii, qui multo antea hominum priuatorum pecunia, insulæ possessionem, ac dominium sibi acquisiuerant, in aliquibus rebus Ligurim, cuius urbis erant ciues, tanquam caput agnoscentes, hoc audito, ualde timuerunt, ne Othōmana classis, uictrix, cōtra se contenderet. Idcirco statim nuntios ad Mahumetem miserunt, eiquē tributi uice, annuū stipendium, quod erat decem millium aureorum, promiserunt, seque posthac sub eius, ac successorum tutela futuros. Hoc pacto pristinam libertatē diu retinuerunt, persoluto quotannis eo stipendio, quod ipsimet ultrò se duros erant polliciti. At postremo, stipendium duorum annorum dare neglexerant, quod quidē Solymani animum ualde contra eos irritauit, is quoque

que magis magisque accendebatur à purpuratis, quoniam his consueta munera non mittebantur. Præterea, uidebent, Chios ad se recipere, ac fouere omnes captiuos, & transfugas, qui Byzantio clam abierant. Hinc factum est, ut, cum Mahumetes quædam captiuum haud infimæ conditionis, amisisset, certisque nuntiis cognouisset, illum ad eos confugisse, grauiterque conquereretur cum legato illius Insulæ, ac ei, uerbis minacibus dixerit, statim ad suos perscriberet, ut quam primum uel hominem remitterent, uel sibi pecuniam eius loco numerarent: senatus Chius, hæc re cognita, euestigio ad suum oratorem pecuniam misit, quæ Mahumeto persolueretur. At ille auaritia motus, ignarusque, quanti referret, talè ac tantum uiuum irritare, transmissam pecuniam in suum usum conuertit. Mahumetes uerò cum huiusmodi perfidiam ignoraret, omnemque culpam in Chios transferret, se ab eis prorsus contemni existimans, iurauit, se daturum operam, ut eos facti pæniteret, ideoque Solymanum, qui iam homines illius insulæ, ob prædictas causas, odisse incæperat, in eos maximo perè incitauit. Dat itaque negotium Piali Bassæ, ut quamprimum classe parata insulam inuadat, eamque uel arte, uel ui, ex-

M m. 5 pugnet,

*Chios insula
occupatur à
classe Turcica*

pugnet, omniq; libertate exutam, totam
in suæ familiæ ditione, ac potestatem redi-
gat. Is protinus dicto audiens, omnibusq;
rebus, q̄ad hoc pertinebāt, q̄ celerrimè con-
stitutis, cū classe, q̄ erat 80. triremiū, ad insu-
lā Chiū appulit, anno, supra M.D.LXVI. &
XVIII. Cal Maij, q̄ quidē à Christianis ho-
minibus festū paschatis celebrari solet. Cū
igitur classem, quò statuerat, incolumè per-
duxisset, constitit in quodā loco, quē ipsi
Passagium appellant (is autē est Ionię uicus
in continenti, è regione Chiū, quò ex tota
ferè Asia merces comportabātur ea tem-
pestate, qua Chiūm, ueluti commune em-
porium, Itali negociatores frequentabāt)
ibiq; totum diem commoratus est. Insu-
lę primores, classe conspecta, illicò (uti an-
tea solebant) duos præcipuæ authoritatis
uiros ad Turcarum præfectum misere cū
commeatu, eiq; portum pro suis nauigijs,
& quicquid opportunum foret, benignè,
ac humaniter obtulerūt. Eos Piali tū comi-
ter excepit, deinde dixit, quoniam eos dice-
à Christianis reuerenter coli & obseruari
audiuerat, se nolle ipsorum ritus, & sacra
ullo modo impedire. Cæterum, si citra eo-
rum incommodum fieri posset, proximo
die ipsemet cum uiginti nauib. rostratis ad
eos accederet. Postridiē eius diei, albente
ccc-

cœlo, uniuersam classem nautis, epibatisq̄
optimè communitam, iuxta insulā dispo-
ni, ac extemplo in trib. locis portum occu-
ri iussit, quandoquidem unus, haudqua-
quàm totius naualis apparatus capax erat.
Hic postea descensionē faciens, dixit, se ali-
quantulum per hortos ibi uicinos expa-
tari uelle, statimq̄ ad illum uenere quidā
ex præcipuis, qui & suo, & reliquorum no-
mine, omnia humanitatis, atq̄ officij stu-
dia offerret. Is aut̄ interea, equitauit in col-
liculū, qui erat prope castrum, secumq̄ ha-
buit nonnullos ex proceribus, moxq̄ ad
suā triremē reuersus est, & missio nūtio, ur-
bis præsidē, ac etiā duodecim primarios ui-
ros, quorū authoritate, atq̄ cōsilio ea insu-
la regebatur orauit, ut ad se paulisper ueni-
rent. Sibi enim, ex sui Cæsaris mādato, cō-
ferenda esse cū illis quædā negotia nō exi-
gui momēti, priusquā classem in Apuliam
deduceret. Hoc illi, simulatq̄ audiuerē, sibi
ualde metuere cœperūt, ac extremas mise-
rias prælagire. Igitur, quā primū disputatū
est in senatu, quid fieri oporteret, postq̄ di-
uersas multorū sententias, tandē cōmuni
cōsilio ad eū accedere statuerūt, ne ira per-
citus, armisq̄ potētior, totā insulā ferro, &
& igne inuaderet. Ad ipsum itaq̄ haud sine
magno metu, & animi cōsternatione itū est.

Is

Is autem prima facie uisus est ueniētes hilari uultu excipere, moxquē, ut ingressos uidit singulos capi, & compedibus alligari iussit, deinde prætorianos, & reliquos milites, in terram exponi. Hi autem rectā in prætorium pergentes, illud, quāu facile occuparunt, cum nemo eis restiteret, & oppidi uexillo, in quo erat insigne diui Georgij cū rubra cruce, sublato, Turcum erexere idemquē factum est per uniuersam Insulā ingenti cum eorum applausu, & lætitia, citraquē ullius hominis eadem. Deprædati sunt primarium templū, quod D. Petri memoriæ sacrabatur, in quo quidem, cum unus eorum acciperet in manibus paruulum tabernaculum, ubi erat hostia, præfulem illius templi rogauit, num hæc esset ipse Deus. Cum autem respondisset, illa esse suæ fidei mysteria, protinus in terram proiecit. At is genibus flexis ea colligens, me prius inquit, oro interfice, quāu ut hæc mysteria sic tractari uideam. Tunc ille statim acquieuisse dicitur. Diruerunt etiā alia delubra, eaquē suo ritu consecrarunt. His peractis, Turcarum dux ē triremi cum reliquis primatibus descendens, in urbem uenit, ac edicto cauit, ne ullus indigena ex insula tum discederet, breuiquē post, omnibus commorandi,
uel

uel recedendi facultas concessa est. Po- *Senatores*
 fremò urbis præfectum, ac reliquos, qui *Cy cū eorū*
 erant ex ordine senatorio, cū uniuersa *familijs munitur Byzantia.*
 eorum familia super quinque nauigijs im-
 positos, Byzantium transmisit. Hoc itaq;
 dolo, & stratagemate usus, breuissimo tē-
 poris momento, & sine ulla cede, totam
 insulam Othomannico Imperio adiun-
 xit, ibique sat firmo præsidio relicto, ma-
 gistratu constituto, eaque forma legum, &
 politici regiminis præfixa, quæ sibi tum
 opportunior uisa est, inde soluit, rectaque
 cum suis lapygiam uersus contendit. *Turcarum ex-
 cursiones per
 ora: mar i-
 mas Nea, olis*
 Ut
 primum eò peruentum est, illicò præda-
 bundi multorum agros, uicos ac ædificia
 incenderunt, easque oras plurimis rapi-
 nis, & populationibus diuexarunt, (quodq;
 omnium calamitosissimum est) multos mor-
 tales ultriusque generis, ac sexus, captiuos
 secum abduxere. Hispanus, quoniam hoc
 facile suspicabatur, ne quid incommodi ea
 regio pateretur, militaria præsidia illuc mi-
 serat, ut arces, atque oppida tutiora essent
 ab armis hostilibus. At Pialis celeritas no-
 strorum diligentiam præuenit. Dum hæc
 fierent, Hispanorum Rex non modo pro-
 curabat, ut Salentini, Samnites, Bruttij, &
 qui Dauniam, & uniuersam oram Tyr-
 theni maris incolunt, à Turcarum inua-
 sionibus

*Dissidia exor-
ta inter An-
glos & Bel-
gas.*

tionibus defenderetur: sed etiam simul om-
nem operam adhibebat, ne Belgæ, atq; An-
gli, rupto fœdere, veteriq; amicitia direm-
pta, inter se prælijs dimicarent. Cum enim
causa quarundam mercium, graues quedam
dissenfiones inter utrosque incidissent, hæc
postea tam late creuerunt, ut, etsi utraq; gens
diu inter se mutuam pacem, & beneuolentiam
coluerat, multaq; omnigena commercia ul-
tro citroq; iam dudum inter se habuerat, ni-
hilominus tamen uerendum erat, ne his om-
nino sublati, grauissimum bellum exoriretur
quod quidem non sine maximo utriusque par-
tis detrimento, ac perniciæ fieri potuisset. Cum
itaq; Hispanus, atq; Angliæ Regina, uide-
rent, ex huiusmodi simultatibus, maxima
utriusque populis incommoda, & calamitates
orituras, pro uirili studebant efficere, ut ali-
qua ratione componerentur. Ambo igitur
quosdam ex suis proceribus elegerunt, qui Bru-
gis conuenirent, ubi causa cognita, & utriusque
partis rationibus diligenter expensis, modum
aliquem inuenirent, quod tandem omnis contro-
uersia quiete ac pacifice dirimeretur.
Huic rei pro parte Belgica, profectus est
Aegmondanus Princeps, & pro Anglica,
Suffexiæ regulus: At cum prior in Hispania
accerferetur, in eius locum susceptus est Floro
Memorantius frater Fiori Ammiralis, &
cum

tū eo Christophorus Bassoleuilla, qui regi
 à consilijs adhibebatur. Ex Britannia uerò
 missus est Antonius Brunus Vicecomes
 Mōtegu, & Gualter, Abdonus. Colloquiū
 cœptū est haberi Mense Martij, in quo qui
 dē, tāta uerborū, animorumq; cōtentionē,
 utrinq; disceptatū est, ut omnis spes cōpo-
 nendarum rerū sublata esse uideretur. Inter-
 missa sunt negocia, desijtq; omne genus cō-
 mercij, qd' tādiu inter utrāq; nationē inter-
 cesserat, & singuli negociatores suas merces
 ac fortunas, in suā patriā deferebāt, cū pre-
 sertim ab eo tēpore, usq; in Autumnū, ni-
 hil aliud prorsus ageretur, præter acres, ac
 inanes cōtentiones, quę causam lōge dete-
 riorē efficiebāt. Sed tādē cū uiderēt, quāto
 utriq; nationi detrimēto ea res foret, quā-
 tāq; *inuis* malorum inde secutura esset, nisi
 maturē aliqua remedia inuenirētur, eā cau-
 sam paulò mitius, atq; amabilius tractare,
 incœperunt, & procuratū est ut mercato-
 res ad sua munia redirēt, atq; interim utraq;
 pars suū Principē de his reb. quę fierēt, ac-
 curatissimē admonebat, quidq; fieri oport-
 ret, nō obscure indicabat. Tū Hispanus ad-
 didit priorib. Ioachimū Gilles, unū ex suis
 cōsiliarijs, & aduocatū Fiscalē in Brabātia,
 & Angliæ Regina Nicolaum Vttonū, qui
 sibi erat à consilijs, & uirum singularis do-
 ctrinæ ac prudentiæ. Redintegrato igitur

*Anglorum cū
Belgis contro
uersiæ dirimū
tur.*

*Motus in Bel-
gio, & quæ
illorū causæ.
Quomodo
inferior Ger-
mania in re-
gis Philippi
ditionem ue-
nerint.*

colloquio, multiquē rationibus ultro ci-
troq; in medium adductis, tandem omnis
controuersia dirempta est, prioraque ne-
gocia, non sine ingenti utriusque nationis
emolumento, ac beneficio resumpta. Dici
autem non potest, quā uterque horum,
suis regnis, ac prouincijs probè consule-
bat, ut omni diligentia, & studio has lites,
& contentiones auferrentur. Et si uero Bri-
tannicæ nationis hoc ualde intererat, mula-
tō magis tamen Hispaniarum regis; cum
ea potissimum tempestate, in toto Belgio
graues bellorum causæ, ac interna, & ciuilia
dissidia oriri inciperent, adeo ut ea nō sine
maxima multorū strage, magnoq; omnium
earum regionum excidio sedari posse ui-
derentur. Harum autem dissentionum cau-
sam enarrare cupienti, operæpretium erit
ostendere, quōnam pacto hæc omnis Ger-
manicæ pars, quam inferior em uocant, pri-
mum in ditionem Austranam, deinde tem-
poris progressu, tanquā per manus, in
regis Philippi dominium, ac potestatem
deuenerit. Vbi autem hæc recensuero, di-
cam nonnulla de antiquis legibus, & statu-
tis, quibus ea gubernari consueuit, atque
hinc faciliè constabit, quæ nam tantorum
motuum causa, & origo extiterit. Princi-
pes Austriæ familiæ sic prorsus creuere, ut
quos

quos status, & ditione iunctim possidebant, eas postea seorsim, quò singuli suam portionem haberet, disiungere, ac diuide-
re cogentur. Tandem Federicus huius nominis III. Imperator, fratribus, & Ladislao rege Pannoniæ, decedentibus, ferme omnes in unum corpus redegit. Huic Maximilianus, unicus eius filius, in principatu succedens, non modò ditiones hæreditarias habuit, ob successionem, & mortem Sigismundi, qui erat regulus Tirolis, sed etiam illis multas alias celebres, atq; opulentas adiecit. Mariam enim, Caroli ducis Burgundiæ filiam, unicam, & heredem, in matrimonium accepit, ob quam hæreditario iure Burgundiam, Brabantiam, Belgium, Selandam, Holandam, Luxemburgum Leucorum olim urbem, Frissiam, & reliquas Belgicas prouincias adeptus est. Maius deinde incrementum, atq; accessio facta est sub Philippo Maximiliani filio, qui duxit in uxorem Ioannam, tertiam filiam Ferdinandi regis Tarraconensis, ac Isabellæ reginæ Castiliæ. Huius enim hæreditate consecutus est regna Hispaniarum, regnum Neapolis, Siciliæ, & Indias orientales. Cum autem Carolus, & Ferdinandus, mortuo Philippo, inter se patrimoniū diuiderent, Carolo, utpote primogenito,

obtigerūt omnia regna habita ex utriusq;
 parētis hereditate, & inter hæc, fuit Burgū-
 dia una cū Belgio, ac reliquis finitimis pro-
 uincijs. Is postea creatus Cæsar, huic re-
 gioni cum Imperio præfecit Margaritam
 Austriacam, suam materterā, quæ aliquot
 annos ibi præfuit. Cū uero hæc obiisset,
 in eius locum successa est Maria regina
 Pannoniæ, Caroli soror, idq; accidit anno
 Salutis M. D. XXXI. & præfuit ab eo
 tempore, usque ad annum LV. in quo i-
 pse omnia regna, quæ sibi ex hæreditate
 contigerant, regi Philippo suo filio guber-
 nanda reliquit. Is autem, priusq; in Hispa-
 niam abiret, his prouincijs præfecit Ema-
 nulem Philibertū, Allobrogum Principē,
 suumq; consobrinum, cuius arbitrio, & nu-
 tu omnis administratio penderet. Cæterū,
 cū inter Gallum regē, & Hispanum, iam
 tandem conueniret, paxq; inita esset anno
 à partu Virginis LIX. Sabaudus in suam
 ditionem restitutus est, ac propterea uictor
 se illo munere abdicauit, ut auiti, paterniq;
 dominij possessionem acciperet. Hoc igitur
 abeunte, in eius locū substituta est Mar-
 garita Austria, Philippi soror, & uxor O-
 ctauij Farnesij, Parmæ, atq; Placentiæ Prin-
 cipis, quæ ibi præfuit usque ad annum
 sexagesimum septimum, sicut inferius
 ostende-

ostendetur. Quicumque hęc præficietur gubernator, in omnibus illis prouincijs regiam personam refert, habetq; sua comitia, seu conuentus, ex statu priuato, uel publico, unã cum regijs prouinciarum consiliarijs, quibus cum, decernit, & deliberat, prout negotiorũ ratio exposcit. Hi tamen status, atque urbes subditæ, habent sua peculiararia, & antiqua priuilegia, contra quæ reges, ac Principes eorum locorum, nihil possunt agere, ac statuere citra eorum offensam. Simulac enim rex illorum statuta, ritus, & priuilegia commutat, diuersumque præcipit, ipsi è uestigio sese ab omni diplomate liberos, atque absolutos iudicant. Cæterùm, hæc eorum statuta, leges, ac uiuendi consuetudinem uisus est Hispanus commutare uoluisse anno millesimo, quingentesimo, sexagesimo sexto, cū illis, eisdem ritus, eademq; statuta (quod ad fidei rationem spectat) obseruanda proponeret, quæ olim à Ferdinãdo Hispaniarum rege sancita fuerant, quæq; nunc in Hispanijs, quàm seuerissimè obseruantur. At reguli, & populi earum regionum, cū ea uiderēt maximè oblistere ueteri libertati, ac his priuilegijs, in quibus eorum maiores tamdiu uixerant, quæque ipsimet ab eis, tanquàm per manus

acceperunt, nullo modo aliam uiuendi rā-
 nem, aliasq; leges admittendas censuerūt.
 Proinde maxima pars Belgicæ nobilitatis
 in unum coacta quid' nam super his agen-
 dum foret, priuatim, ac publicè consulta-
 bat, & tandem ex communi consensu ab
 eis decretum est, ut supplicatorijs literis,
 ac demissis precibus ab Hispano impe-
 trarent, ne circa hoc negocium quicquam
 ulterius ageretur. Itaq; tertio Non. Apri-
 lis huius rei causa uenere Bruxellas Hen-
 ricus Brederodus, Ludouicus Nassouius,
 Vandebergus, & Colemburgus, uiri ex-
 celebri, ac illustri prosapia, unā cum circi-
 ter quingentis nobilibus, & generosis, qui
 tunc aderant, sed cū chirographo, in quo
 erant nomina plusq; duorum milliū. Cū
 regiam domum ingrederentur, uisi sunt
 ex quadā fenestra a quodā cōsiliario diuer-
 se omnino sententiæ, isq; ad aliū, qui iuxta
 se aderat, cōuersus, Belgico sermone ita lo-
 cutus dicitur: En, adsumt mei Geusij. Hoc
 autē nomen abiectissimum est, plenumq;
 ignominia, & ibi puerbio diuulgatum est,
 24 nebulones uouum Geusij efficere. Hoc
 ipsi audito, cū risu ptergressi sunt, nullūq;
 aliud signū edidēre, atq; hinc factum est, ut
 quemadmodū in Gallia hoc tēpore Hugo
 notū, sic & ipsi in posterū apud Belgas hoc
 nomine

nomine appellarentur. Audierunt prætereà, quendam ex proceribus dixisse, uel se Principes earum regionum eò miseriarum, ac inopiæ redigere, ut cum manticis collo annexis, atq; instar mendicorum, panem hostiatim petere cogerentur, idcirco numisma sibi excudi fecerunt, quod quidē unà ex parte regiam effigiem haberet cum huiusmodi uerbis Gallico sermone conscriptis: IN OMNIBVS FIDELES REGI, exq; altera parte, manticas, quas fides gemina sustineret, cum hac uoce eiusdem idiomatis: VS QVE AD MANTICAS FERENDAS. Hoc numisma, ut maius inopiæ argumentū præ se ferrent, ex plumbo excudi uoluerunt, licet etiam nonnulli ex auro, atq; argento excusum, atq; ornatum circumferrent, & singuli, suis collis annexerāt, ut circa pectus promineret, inuenientes, quòd si quādo ullum tempus accidisset, in quo ipsi manticas ferre cogerentur, nullum quantumuis humillimum seruitij onus, pro suo rege abnuerent. Non multò post, quædam sibi uestimēta induerunt colore subcæruleo, eòq; reguli, ac proceres, aureis fimbris, uel serico adornabant, utque solent peregrini, qui eunt Hierosolymā, uel Compostellā, suis pileis conchas marinas annectere, ita ipsi, ut abiectiores

uiderentur, & personam Geusiam magis
 ad uisum exprimeret, quasdam ligneas ol-
 las suis galeris adaptarant. Hinc factum
 est, ut, cum paucis post diebus, in Holan-
 da caperetur quidam piscis totus asperius
 notis, & maculis quæ illis ollis quam ma-
 xime asimilabatur, ferme omnes diceret,
 eum diuinitus missum, ut uel huius rei ce-
 stimonio ipsorum causam iustam esse co-
 gnosceretur. Itaque cum Braderodus unâ cū
 reliquo nobilium comitatu Bruxellas ue-
 nisset, supplicem Principi Parmensi, libel-
 lum obtulit, ac in eo, cōmuni omnium nomi-
 ne, cōmemorata fide, ac studio, quo semper
 suū regē hactenus persecuti fuerant, in cu-
 tus quidem obsequium, & nominis digni-
 tatē, quouis tēpore, & fortunas, & uitā ipsā
 p̄fundere parati erāt, illū demississimē ora-
 bant, ut Hispana inquisitio, q̄ iā regio iussu
 in multis locis earū regionū coepta fuerat
 p̄mulgari, tolleretur, simulq̄ sauerissimū
 illud edictum, sub Placet nomine, quod o-
 tim in causa religionis à Carolo V. indictū
 fuerat, leniretur, & si qua ratione fieri pos-
 set, in uniuersum abrogaretur. His petiti-
 onibus, à Parmensi responsum est, sibi non
 esse in te grum, ut iniussu regis, quicquā ho-
 rum eis cōcederet: at se omni opera, & stu-
 dio effecturā, ut ei hæc omnia quāprimū
 signi-

significarentur, seque optimè sperare, futurū
 ut rex illorū postularis assentiretur. Hoc re
 spōso habito, supplicarūt, ne q̄s interim ei
 rei studio, ulla iniuria, & incōmodo affice-
 retur, quod sanè illis, p̄ tēpore cōcessum est
 ne maiores motus cōcitarētur. Paulo pōst
 è cōmuni decreto, duos ex insigni aurei uel
 leris dignitate cōspicuos elegerūt, q̄ ad Hi-
 spanū huius negocij, aliarūq̄ rerū causa, p̄-
 ficiscerentur, atq̄ hi fuerūt Io. de Berghes
 Marchio eiusdē loci, & comes Valē, & Flo-
 rus Memorātius, regul' Mōtegni'. Interea
 temporis Antuerpię, multisq̄ alijs in locis
 earum regionum, secreti cœtus fiebant in
 multorū œdibus, in quibus conueniebant
 plurimi, qui diuersum dogma receperant,
 ibiq̄ peculiare ministros habebāt, à q̄bus
 cōciones audirēt. Nec multa mora interie-
 cta, sese palàm declarare, quidq̄ animo sen-
 tirent, publicè ostendere cœperunt. Hinc
 factum est, ut propè illam urbem, & apud
 Neruios, Batauos, Selandos, Belgicos, A-
 trebatenses, cæterisque locis earum di-
 tionum, in summa frequentia publi-
 cas iam conciones audire, quoque pri-
 us dogma conceperant, publicè, sine-
 que ullo magistratus metu, profiteri in-
 ciperent. Cū autem res ita procede-
 rent, grauesque, ac ingentes motus cum

*Auræicus
proficiscitur
Antuerpiã.*

*Dux Parmæ
scribit ad
Auræicum.*

alibi, tum præsertim Antuerpiæ, instare uiderentur, accersitus est Gulielmus Nauisius, Auranicus, qui sua prudentia, & autoritate illius urbis tranquillitati, ac saluti prospiceret. Cum autem eo peruenisset, Parmensis, eius aduentu cognito, statim ad eum literas misit, in quibus, commemoratis ijs, quæ cum ipse, tum eius maiores in dignitatem, ac beneficium Austriæ familiæ hæcenus præstitissent, se minime dubitare aiebat, quin, eundem animum, & studium, erga suum regem perpetuo retineret. Porro nunquam sibi maiorem huiusce rei declarandæ occasionem oblatam, quam eo tempore. Idcirco eum hortabatur, ut, pro quiete, ac salute illius urbis, efficeret, ne oppidani ad solitas conciones adirent, neue aliquid in mutaretur in his, quæ a suis maioribus acceptum foret, donec ea de re quod a suo rege statutum foret, intelligerent. Contra uero ipsa pollicebatur, se omni ope annixuram, ut non solum id quod peterent, aboleretur: sed etiam ipsummet placat, cuius superius facta est mentio, haud mediocri moderamine leniretur. Præfatus Princeps nihil non effecit, ut saltem per mensem quiescerent, quoad uel Status conuenirent, uel regium responsum acciperent. Quin etiam, quod maturius his rebus

rebus. p̄spiceretur, ipsemet Bruxellas pro-
 fectus est, ut Parmēsem conueniret, simul-
 que, quid agendū esset, firmis rationib de-
 clararet. Ceterū, uix inde abierat, cū proxi-
 mo die, qui fuit primus, & uigesimus Au-
 gusti, populus omnis more impatiens, ue-
 teres ritus abolere incepit, suamq; senten-
 tiam, apertē ac liberē profiteri. Hinc lanē *Conuentus*
 factum est, ut Auraius breui ad urbem re- *Brederodi,*
 direr, ne his grauiora succederent. Interim *ac sociorū in*
 Brederodus, ac socij conuenerunt in oppi- *urbe Santrō*
 do Santron, quod est in finibus Eburo-
 num, ut ibi habito inter se colloquio, de
 his reb. constituerent, quas pro initi fœde-
 ris tuitione ab eis fieri oporteret. Ad hos
 conuentus accessere plurimi ex eis regio-
 nibus, qui eandem in societatem admitti
 postulabant, & pollicebantur, se eiusdem
 causæ adiutores fore, proq; illa sustinenda
 omnes facultates, ac etiam ipsius uitæ ia-
 cturam, (si ita res ferret) ultrō, ac lubētē ex-
 posituros. Vt primū de his comitijs auditū
 est, Parmēsis euelegio, datis literis ad illius
 ordinis Principes, ostendit, se huiusmo-
 di conuentum nullo pacto commendare
 posse, cū illud fieret in contemptum regis
 autoritatis, utq; populus ad defectionem
 excitaretur. Nec Brederodum, & reliquos
 fœderatos in supplici libello aliud petisse,

quàm inquisitionis abolitionē, nihilq; aliud se tēraturos promississe, ideoq; se illorū uerbis fretā, apud regē intercessisse, ut illa silentio inuolueretur, utq; etiam edictum, quodd sublatum cuperent, mitigaretur. Nihil tunc præterea postulatū: At cum ipsi multò maiora moliantur, nouaq; subinde consilia de nouis reb. capiāt, se iure de illis iam cōqueri. Proinde illos adhortabatur, ut huiusmodi colloquiū dissoluerent, atq; in priori statu permanerent, seq; apud regē effecturā, ut omnia trāquillè & pacificè trāsigerētur. Quod si secus pgerēt, se illos breui ut cōtumaces, ac rebelles declaraturam, iustoq; ac debito supplicio in eos animaduersurā esse. His literis perlectis, nihil aliud respōderunt, quā se esse humillimos subditos, ac beneficiarios regis Hispaniarū, Ducis Brabantie, seq; breui Bruxellas ituros, ut coram, de his omnib. rationē redderent. Interim quod eorū causa iusta, & probabilis appareret, curarūt typis excudi priuilegia Ducatus Brabātie, quæ sunt etiā cōmunia cū cæteris statib. Limburgi, Valschēburgi, Dalē, & alijs ditionibus, quæ adiacēt ultra Mosam, quæq; iungūtur cū ditione Brabātie. Hæc priuilegia primò impetrata sūt à Carolo III. Imperatore, postea sibi ab alijs cōfirmata sūt, & speciatim à suis Principibus.

cipib. Inter alia capita continent, Principinō
licere citra cōsensum nobilitatis, & Urbū,
amplificare statū ecclesiasticū, latius quā
progressu tēporis ab alijs Principib. obti-
nerit. Vt nullū subditū, uel externū inco-
lā cū accusatione, aut petitione criminali,
uel ciuili, persequatur, nisi per usā iustitiæ
ordinariæ, ac liberę, in qua reus seipsum
defendere, suāq; causam cū auxilio aduo-
catorū publicè tueri possit. Vt absq; cōse-
su statū earū regionū, nulla uectigalia in-
iungerēt, nihilq; a ueteri consuetudine im-
mutarent. Vt in Brabātia nullus externus
præficiatur publico muneri, quod sit ma-
gni alicuius pōderis. Vt si Princeps accer-
sat, uel in unum cogat status harum regio-
num, quō ab eis pecuniā, uel aliquid aliud
postulet, populi Brabantię non teneantur
egredi ex suis finibus, quin etiam ut nihil
extra eorum ditionem statuatur, ipseq; Prin-
ceps teneatur se transferre in Brabantiam,
si quid ab eis impetratum cupiat. Vt
Princeps iniuste, aut ui aliqua, eorum le-
ges, consuetudinem, & statuta uiolet, ipsi
ab omni iuramento, ac diplomate abso-
luti, & liberi remaneant, nullaq; in re il-
li amplius astringantur. His priuilegijs
promulgatis, ē communi decreto status
earum ditionum conuocarunt, citra
quarum

quarū assensum dicebāt, se nullum statum
 genus commutare posse: & cum ipsis ha-
 bito concilio, ibidem ex publica sententia
 decreuerūt, se, fidem, atq; obsequium præ-
 futuros Hispano, tanquam comiti Belgi-
 co, ac regulo Brabantiae. Quod si ulterius
 progressus, uelit adigere ad ea, quæ illorum
 priuilegijs obstarent, ipsi nullo modo pa-
 rere teneantur, ne quid abrogetur immu-
 nitatibus, quas habuere ab Imperatorib.
 & præcipue, quæ Ambiuaritis concessæ
 sunt, quæque in aurea Bulla continentur.
 Quod si quispiam secus agere tentaret, se
 quacunque possent ratione, illius conatibus
 obuiam ituros. Ut autem eorum consilijs
 euentus responderet, uiresq; suppeterent,
 foedus atq; amicitiam inuicē iniere, in quā
 ultrō admittrebant quicumq; forent eiusdē
 animi, ducesq; ac centuriones in singulis
 Prouincijs constituerunt, qui militum de-
 lectum haberent, loca communiret, quæq;
 ad sui defensionem usui forent, omni sedu-
 litate, ac industria procurarent. Ut uerō fa-
 cilius cōstaret, quinam essent promptiores
 ad hoc foedus tuendū, inq; retinenda socie-
 tate fideiiores, quilibet ultrō pecuniā ob-
 tulit, cuius quidem in uniuersum summa
 dicitur fuisse ad terdecies cetera millia flo-
 renorū. Hanc ob causam præfecerunt duo-
 decime

decim viros, qui eā statu to tempore a singulis exigerent, ut pecunia in promptu esset illi, qui cum imperio cæteris præesset. Is autem foret unus ex Principibus externis, qui huiusmodi onus, atq; provinciā libenter in se susciperet, totamq; belli rationem administraret, atq; huic omnes, eiusdē fœderis socij obtemperaturi essent. Interim uniuersa pecunia in publico ærario posita, ibi usq; ad noui ducis creationem, & quousq; illa uti oporteret, fideliter asseruaretur. Deinde mutuo consensu statuerunt, ut alter alteri auxilio adesset, si qua uis, & cõtumeliā inferretur, cõmunemq; causam singuli adiuuarent. His peractis, elegerunt Henricum Brederodũ, Ludouicum Nassouiu, Comitesq; a Colemburgo, & Van derbergo, qui Bruxellas irent, Parmensem, de his omnibus, quæ in eorũ conuentu peracta fuerant, edocerent. Cæterũ, cũ ipsi maiorem partem eorũ qui unã fœdus inierãt, secũ adducerent, iamq; ad Regiam appropinquarent, Parmensis, audito eorum aduentu, eis quãprimũ significari iussit, ne ad se uenirent cũ tanto comitatu, sed tantũ primores mitterent. At ipsi hoc responso habito, neq; ulterius progredi, neq; aliquẽ illuc mittere uoluerãt: Sed statim Antuerpiã uersus, iter aggressi sunt, cõsp̄perueniẽtes,

tes Auracum, & Aegmondanū adire, ac utriq; de his omnibus, quæ in eorū comitatus sancita fuerat, significarūt, sed nullo pacto ab ea sententiā, quā recens amplexi fuerāt, discessuros aiebāt. Parmēsis, cū ex multorū nuntijs, ac sermonib. intelligeret, graues, & periculosos motus instare, ac summo perē metueret, ne inde maxima rerū omnium cōfusio, ac perturbatio sequeretur, bellūq; atrocissimū proueniret, iussit publicari edictum, quo cauebatur, ne quis auderet quicquā amplius immutare in his, quæ ad fidei rationē spectāt. In eo aut̄ permittebatur posse haberi cōciones tantummodō extra urbes, in illis locis, in quib. erāt prius habitæ, addebaturq; regē præterita errata illis cōdonare, modo ab omni alia innouatione supersederēt, donec ipsa, & status decernerēt, quid tandē agi oporteret. Interim eos oēs adhortabatur, ut regi iustū, ac debitū obsequiū exhiberēt. Ut uero sublatis diffidijs, omnia quietius trāsigerentur, ex Auraci mādato, alterū edictū Antuerpię promulgatū est, quo quidē seuerissimē iniūgebatur, ne q̄s ob eā rē, quēpiā lacefferet, ullāq; iniuria prouocaret: sed amicē inter se uiuerēt, nullūq; impedimē o his foret, qui aliud dogma recepissent, atq; hi uicissim, hoc idē erga ceteros præstarēt. Quoniā aut̄ id

id magni esse negotij, uixq; omnino fieri posse uidebatur, ex præfati Principis, ac etiã uniuersi senatus decreto, institutũ est in urbe militare præfidiũ, quod quidẽ octo cohortib. cõstaret, omnesq; oppidani extiterãt. Horũ aut̃ præfecti, & centuriones, unã cũ militib. unanimes iurarũt, ac pmiserũt, se fore bonos, ac fideles famulos regi Hispaniarũ, ut duci Brabatiã, & Marchioni sacri Imperij, simulq; præfato Principi, ut Vicecomiti illius urbis, cuius quidẽ salutẽ, quietẽ, ac libertatẽ omni studio, & uigilãtia pcurarent, atq; defenderẽt. Itẽ ut Principi, ac eius præfectis, obrẽperarẽt in singulis reb. quã sibi ob prædictã urbis incolumitatẽ, quietem, ac securitatẽ iniungerentur.

Vt quacuncq; hora, & tẽpore, illos in alia quo uico, uel aliqua urbis porta, p̃ eius tuitione adesse oporteret, præsto forẽt egregiẽ muniti, atq; armati, ad nutũ, & uolũtatẽ ipsius Principis, aut eius legati.

Vt quoties bellica instrumẽta exaudirẽtur, & prælio decertandum esset, singuli forẽt in armis, sc̃q; ad dimicandũ pararẽt, etiã si tempus belli extra ordinarium esset.

Vt nulli suã stationẽ, ac locũ sibi cõstitutũ, deserere, atq; illinc abesse liceret, nisi horis cõsuetis, aut ex consensu eorũ præfecti.

Vt quicuncq; illis prædictus Princeps, uel

eorū, duces iuberent, sedulo perficerēt, modo ea respicerent regiam dignitatem, urbis commodum, & salutem publicæ quietis.

Vt nemo causa religionis læderetur, eaque impediret, quin potius eam partem, quam à reliquis opprimi uiderent, adiuuarent, & pro uirili tuerentur.

Vt sinerent se disponi, & collocari in his locis, & cum tali numero, coniunctim, uel seorsim, & pro eo tempore, ut singulis eorum præciperetur.

Vt delectus haberi paterentur simul, quin unū conuenirent, quoties uisum fuisset illorum ducibus. In huiusmodi autem delectu nullum aliud nomen miles daret, quā quod sibi inditū fuerat in sacro baptisma-te, nec alia arma sibi assumere, nec uteretur alio baculo, quā proprio.

Vt quicumque semel stipendium accepisset, suam stationem, & famulitium deserere non posset, minusque priori duce relicto, alteri adherere, nisi prius data facultate ab eo, sub cuius uexillo antea meruerat.

Vt nulla dissidia, & controersias inter se alerent, nec etiā cum alijs, & præcipue cū his, qui aliquod publicū munus gererent, aut cum ipsis oppidanis.

Vt nullo genere contumeliæ quempiā in urbe commorantem, afficerent, siue is esset

esset negociator, siue ciuis, sacri, uel profani iuris, mas, uel fœmina, & cuiuscunq; fidei existeret, nulloq; dicto, uel facto cui piã ullum damnum inferrent.

Vt nullos cœtus, nullaq; concilia inuicẽ haberent, citra consensum prædicti Principis, aut eius præfecti.

Vt nullas rixas, & dissidia inter se susciperent, nec se mutuò læderent, aut uerberarent: at si qua controuersia inter eos oriretur, eã statim indicarent suis præfectis, quorum consilio, & autoritate dirimeretur. Cœterum, si hæc huiuscemodi foret, ut ab eis dirimi nequiret, omnis causa, & dissensio ad Principem deferretur.

Vt sedulo, ac diligenter prospicerent, ne quid in causis forensibus iniuste ageretur: at omnia ritè, iuxtaq; legum præscripta fierent, ipsiq; cum esset opus, prætori omnẽ operam, & auxilium præstarent. Si uerò ipsi aliqua in re ius uiolassent, & propterea merito plectendi forent, omnis pœna, & animaduersio ad Principis arbitrium, atq; sententiam referretur: at reliquorum qui errassent, punitio, ad urbis præsidem, aliosq; magistratus, in quorum quidem obsequio, ut reliqui, persisterent, modò nihil iniungerent, quod eorum iuramento repugnaret. Adhæc, ut publicæ quieti studerent;

dērent, patriæq; decus, & incolumitatem, sicuti decet bonos subditos, ac fideles viros, perperud tuerentur, omnemq; militarem disciplinā, & bellicū studiū retinerent.

Ne quid facerēt, uel tentare præsumerent, quæ ueteri illius urbis cōsuetudini, statutis, priuilegijs, ac libertati aduersaretur, quin potius hæc omnia pro uirili defenderent.

Si quidpiam audirent, quod minus in regum decus, ac publicæ tranquillitatis, & quietis rationē cederet, illud ē uestigiō suis ducibus indicarent. Hæc omnia ipsi iurauerunt se obseruaturos, maximāq; pœna fuit cōstitutata secus agentibus. Præterea, omnes horum militum centuriones, uicissim iureiurando promiserunt, se omnem operam daturos, ut milices (quatenus per eos fieri posset) in omni politica disciplina, & modestia continerent, ac imperata persisterent, atq; etiam, ne quid inter eos, & oppidanos, discordiæ, ac maleuolentiæ oriretur. Quod si exortam ipsi cōponere nequirit, silicō totū negociū Principi, eiusq; uitam gerenti, denuntiarent. Dum res Antuerpiantæ sic geruntur, in multis locis earum regionum subindē fiebant eadē mutationes, maioresq; motus impendere uidebantur, præcipuē autem apud Batauos, in quibus locis quāmaximē timebatur

ne

ne bello ciuili omnia suscipere & miscere- *Auracus ac-*
 tur. Itaque illorum proceres, Parmensi sup- *coritur in*
 plicarunt, ut Auracum ad se mitteret, mul- *Holandam.*
 tisque rationibus ostendebant, illius presentia
 tibi ualde opportunam esse, cum is apud
 omnes gratia, & autoritate plurimum ua-
 leret, ibique regiam personam referret. Et si
 uero haec, iniquo animo, ac egerrime fere-
 bat, ut is Antuerpia discederet, summaque
 uecebatur, ne ob eius absentiam, res in ea
 uibe minus quiete procederent, & illius op-
 pidi ciues, ac plebs uniuersa, ne illinc rece-
 deret, omni ope annitebantur, id tamen
 haud sane impetrari potuit, cum res ibi
 tanto perere urgeret, atque ab eo solo totius
 illius Praeuiaciae salus, & tranquillitas, pe-
 dere uideretur. Hoc ergo abeunte, in eius
 locum successit Antonius Hoochstra-
 ta, Belgarum regulus, qui urbis regimen su-
 sciperet, quodque ibi per Auracum paulo
 ante constitutum fuerat, obseruari iuberet,
 utque omnia quiete, ac placide administra-
 retur, sedulo prospiceret. Huic paulo post,
 nonnulli ex his, qui diuersum dogma im-
 mutarant (inter quos fuerunt etiam pluri-
 mi senatores, ac praecipua dignitate praes-
 tantes uiri) cum suo, tum etiam omnium aliorum
 nomine, qui eandem in Belgio persuasionem
 sequebantur, supplices literas obtulerunt,

Supplex libellus missus ad Hispanum.
 quas Hispano quamprimum perferendas curaret. Harum autem summa hæc erat, uidelicet: Se hactenus erga suum regem eo animo semper fuisse, ut non solum omnes suas fortunās, uerum etiam ipsam uitam ultrò, ac libenter exposuerint, idque coram, & dum etiam illinc abfuisset, nec pro ea curanda, & exornanda, ulla unquam uectigalia, ullumque genus insoliti oneris recusarint. Quocirca, sibi omninò persuaderet, se subinde tales futuros in posterum, ac etiam (si fieri posset) paratiori studio, ea simul spe innixos, ut ipsius gratiam perciperent, sicuti antea huiusce rei singularia, & illustria testimonia conspexerant. Etsi uerò, quorundam consilijs inductus, eos omnes, qui à ueteri sententiā, uel latum quidem unguem hactenus discessissent, nec eam in singulis rebus approbarant, bonorum publicatione, omni que suppliciorum genere hucusque persecutus est, & propterea inquisitionem intromitti, ac obseruari iusserit in illis locis, in quibus semel admissa fuisset, atque ibi omninò introduci, ubi antea nondum esset admissa, quod sanè prorsus repugnaret libertati, & indulgenti earum regionum, quæ ipsorum ditioni subiiciuntur: nihilominus tamen, cum status, & nobilitas, eum summissè precati essent, ut sui, suæque pristinae

pristinæ libertatis rationem haberi ueller, non modò eam aboleri passus est: at etiam ex innata ipsius lenitate, iusserit deleri e dictum, quod diu antea publicatū fuerat, omnique ratione, ac studio procurauit, ne quid fieret, quod homines harum regionū offenderet, & publicam quietem perturba- ret. Maximam itaq; occasionem sibi præ- beri, ob quam diuinę bonitati gratias age- rent, sibiq; omnia bona de ipsius clemen- tia, & benignitate pollicerentur. Cum au- tem suæ ditionis homines, licet seuerissi- mo edicto proposito, in ea sententiâ quàm maximè adoleuissent, eorumque animos multis rationibus confirmassent, primò se illam paulò antè in priuatis cœtibus decla- rasse, deinde cum se ipsos ulterius contine- re nequirent, publicè iam profiteri cœpisse, ut quiuis intelligeret, eam omninò esse, quam antea præ timore, clam, & secreto, p- fitebantur. Cæterum, etsi eorum ministri, populum in suis concionibus assidue, cõ- tinenterq; adhortati essent ad omnem mo- destiam, & obsequium præstandum Prin- cipi, & Magistratui, & unumquëq; sui of- ficij admonuerint, neminemq; suæ uoca- tionis limites egredi debere, ac sibi usur- pare quod illius est proprium, tamen effi- ci non potuisse, quin plurimi ex uulgo, &

p̄miscua multitudine, immoderato quos-
 dam studio adducti, multa temere, ac inso-
 lenter, ipsis inuitis, facerent. Id autem suos
 concionatores, semper ualde improbasse,
 modisq; omnibus (quoad per eos licuit)
 illorum conatibus obstitisse, tantum abest,
 ut earū rerū authores, uel fautores extite-
 rint. Nūc uerò ad eos famā ptulisse, ipsum,
 eius rei gratia, cōtra se ualde offensum, iāq;
 omnino cōstituisse, relicta Hispania, in Bel-
 giū uenire cū ingentib. copijs hominū ar-
 matorū, ut de his omnib. dirisimū suppli-
 ciū sumeretur. Cum hoc itaq; certis nun-
 cijs audirēt, se nō alienū iudicasse, si eū sum-
 missē orarent, ut sibi, p̄sus in animū indu-
 ceret, hāc persuasionē ita ipsorū mētib. im-
 pressam, tāq; altē radices egisse, ut nullis mi-
 nis, nulla q; externa potētia terreri possint,
 quō minus eā retineāt, & sequātur, cum hīc
 quęstio uerferur de eterna illorū salute, uel
 interitu, ideoq; nō facillē illā, uī armorū, ex-
 corū pectorib. euulsam iri, quin potius ea
 ratione, qui sunt infirmiores, progressu tē-
 poris, fore libertinos, atq; atheos, à quibus,
 nihil aliud, prāter omnē in suos Principes
 cōtumaciā expectari potest. Itaq; Gamali-
 elis sententiam ualde ponderandam, quę
 ait: Opus Dei nunquam dissoluendum,
 nimisq; difficilē, ac periculosum, ut quis
 con-

contra Deum prælietur. Posse autem fieri, ut illorum consilijs adhærens, qui uel inscitia, uel metu, uel cupiditatis, & gloriæ studio impulsî, ei suadent, ut ipsos armis inuaderet, indeq; nihil aliud sequeretur, quàm irreparabilis ruina, & excidium omnium harum regionum, quæ nunc citauigent, ac florent, quæq; tam opportuna, ac necessaria sunt, pro cōseruatione aliorum regnorum, quæ ipse possidet, & simul aliorum Principum, qui finitimi sunt, amplitudo. Illos enim harum ditiorum exuuijs ditatos, futuros multo potentiores ad bellum inferendum, ac propulsandum. Se itaq; humillimos suæ regis maiestatis subditos, ac beneficiarios, q; maxime cuperēt uiuere, ac mori sub perpetua eius fide, ac ditione, quicq; p̄ eius regnorum gloria, & dignitate, quicquid sibi uiriū, & fortunarū, suppetit, quin etiā ipsam uitā exponere parati essēt, hæc omnia sedulo perspiciētes, hoc summis precib. rogasse, ac sperare, aliquē locū apud eū habituras, idēq; ob ingenitam ipsius clementiam, & naturæ bonitatem, ideoq; per Christum Seruatorem ei supplicare, ut his omnibus qui in eorum conscientijs receptum dogma in omnibus rebus approbare nequeunt, ac interim tamen in solida erga eum fide, ac studio permanent, liceret

publicè conuenire in his locis, quæ sibi ab eo, ac eius magistratu consignata fuerint, ut, quod in rebus diuinis animo sentiunt, liberè, ac citra metum profiteri queant, indeq; futurũ, ut hac libertate concessa, & firmata, mercatorum negotia (unde omnis harum regionum opulentia manat, & proficiscitur) amota formidine, omnĩq; suspicionē deposita, liberos commeatus, & recessus olim habituri sint. Quocircà suppliciter ab eo petebant, ut his postulatis benignas, facilesq; aures præbens, eam sibi ex suo permissu, ac speciali gratia concederet, ratamq; esse uellet per status generales harum prouinciæ, qui huius rei causa, in unum conuenirent. Quod uerò ad supplicantes attinet, tantum abest, ut pro hac libertate adeptæ, de politico statu immutãdo, aliõq; Principe substituendo, uel de ullo uectigali, tributo, & cuiuscunq; generis subsidio abnuendo, quicquam cogitent, (sicut eorum aduersarij hoc eis crimẽ obijciunt) ut contra, in testimonium perpetuæ fidei, ac obseruantię, qua erga ipsum afficiuntur, quæcunq; hinc à mortalibus primadicuntur, sint semper parati exponere, quoties, & ubicunq; huiusce rei occasio incidere. Ut uerò interim aliquod grati animi specimen exhiberent, simulq; clariùs appareret,

reret, ipsos, pro hac munificentia, fore sub-
 indè magis magisque addictos erga eum,
 semperq; animo promptiori ad quæcuncq;
 in posterum iusserit, eo die, quo eorum pe-
 titioni assentiretur, polliceri, se (præter so-
 lita uectigalia) firmam cautionem præbi-
 turos, qua quidem ad certum quendam, &
 præfixum terminum, illi ad terdecies cen-
 tena millia florenorum persoluerent, nec
 se unquam occupaturos eorum templa, q
 à se dissentiant, nullaq; ui, aut contumelia
 quempiam eorum affecturos, quod minus
 idem profiteantur. Illum itaq; demississimè
 orabant, ut hoc genus officij grato ani-
 mo suscipere dignaretur, & munusculum
 à suis beneficiarijs, ac subditis oblatum, æ-
 qui boniq; consuleret. Se autem sperare,
 ipsum, non alienum, & absurdum iudi-
 caturum, si pro aliqua singulari gratia,
 quam à suo Principe obtinuissent, se ali-
 qua ratione gratos, ac memores illi exhibe-
 rent, & quoquo modo possent, suam gra-
 titudinem testarentur, sicuti haud sanè no-
 uum, & inauditum esset, ut hæc eadem po-
 stulara, & beneficia, sint præstita, & conces-
 sa subiectis. In hoc autem addebant exem-
 plum Alexandri Seueri, optimi & sapien-
 tissimi Romanorum Imperatoris, qui, ta-
 meti, ut cæteri, ethnica idola sectabatur,

tamē Christianos permisit habere templa
 in urbe Roma. Idē quoq; dici posse de Cō-
 stantino Imperatore, qui, præter suorū ma-
 forum consuetudinem, iisdem, loca, in quibus
 liberē conuenirent, suamq; fidem pu-
 blicē declararent, concessit, idēq; in causa fu-
 erit, ut innumeræ contentiones, ac dissidia
 tollerentur, ut plurimæ cedes prohiberen-
 tur, ut deniq; suū imperium pacatē ac tran-
 quille regeret, omnīq; bonorum genere il-
 lud quam maxime florere conspiceret. Ad
 hæc, exemplis eorū Cæsarū, qui fuere Or-
 thodoxi, quorū quidē permissu, plurimi,
 qui diuersum sentiebant, sana olim habu-
 erunt, ostendebant, regiā eius mentem or-
 ptimē quietā, & pacatā reddi posse, ac præ-
 sertim exēplo Caroli V. sui progenitoris,
 & Principis nūquam omnino satis lauda-
 ti, qui concilia, & conuentus liberos illis
 Principibus, qui nunc in Germania Pro-
 testantes appellantur, concessit, ut etiā hoc
 idem paulo antē factum erat a Gallorū Re-
 ge, in suo regno. Hæc autem omnia ipsius
 animum hortari, ac firmari deberent ad idē
 suis largiendum, donec ex communi Prin-
 cipum Christianorum consensu, omnes i-
 dem prorsus animo sentirent. Interim fu-
 turū, ut in tota ea regione magnæ clades (ut
 dictū est) euitarēt, nihilq; metuendū esset,
 ne externi, ac finitimi Principes, ea loca in-
 uade-

uaderēt, ipsiq; indigens, ac negotiatores eō
 securitatis deuenirēt, ut non modò sibi alia
 domicilia, & sedes quærēdas arbitrarētur:
 sed etiā q̄ ea de causa se, suasq; facultates a-
 liò transfulerunt, mox una cū suis bonis, ac
 mercib. in patriā redituri essent. Postremo,
 adijciēbāt, ex huiusmodi occasione, utriq;
 parti quiete, ac securitate præbita, fore, ut
 totū Belgiū posthac multò scēlicius, atq; u-
 beris floresceret, unā cū augumēto atq; am-
 plitudine regis dignitatis, omnesq; pro-
 diutina, & prospera eius incolumitate asst-
 duas apud Deum preces effusuri essent.

Dū hæc agūtur, tāta plerosq; per uniuersū
 Belgiū, huiusce rei cupiditas, tantusq;
 ardor incessit, ut, priusq; ab Hispano aliud
 statutū esset, quāq; super hoc negotio illi-
 us foret sentētia, cognoscerēt, in multis op-
 pidis, atq; urbib, carū gētū, noua fidei for-
 ma susciperetur, idq; præcipue contigit in
 urbe Valentiana, quæ quidē nō solū uere-
 res cultus aboleuerat, sed etiā ab omni re-
 gio imperio prorsus defecisse uidebatur.
 Hinc effectū est, ut statim Princeps Parmē
 Northermū, Belgarū regulū, cū duode-
 cim cohortibus, & quingentis equitibus
 eō transmiserit, quò urbem ingrederetur:
 at oppidani, cognito eius aduentu, non
 modò illum foras excluderunt: sed etiam,
 abreptis armis, quàmprimū egressi sunt
 eosq;

*Valentianum
 obsidetur.*

eosq; adorti, nonnullos ex illis trucidarunt.
 Quia uero quotidie ad eos, plurimi ex uarijs
 locis, præsidio adueniebant, utq; firmiter,
 & constanter in sententia perseverarēt,
 hortabantur, tantum animi, eis adiectum
 est, ut nihil minus, quàm de deditione cogitarent.
 Proinde factum est, ut Parmensis uiginti alias
 cohortes ad eum mitteret, atq; interim publico
 edicto illius urbis incolas proscribi iussit,
 omniq; commercio cū alijs negociatoribus interdixit,
 & quicumq; aliquid æris alieni cum eis antea contraxisset,
 eos omnes absolutos pronuntiare fecit.
 Norchermus, maioribus copijs aductus,
 eam regionem illicò depopulari iussit,
 ut hostes omni re frumentaria, & pabulatione
 prohiberet: at ipsi nihilo segnius ad
 defensionem omnia parare, ac sepius egressi,
 multa ad uictum opportunè in oppidum
 inferre, plurimaq; bellica tormenta in
 moenibus disposuere, quibus, hostes ab
 oppugnatione arcerentur. Interim socij,
 ac fœderati, duodecim cohortes auxilio
 miserunt, quas quidem cū aduersarij aduentare
 conspicerent, è uestigio illis obuiam
 iuerunt, & conflictu habito, partem ex
 eis occidere, partim terga uertere coegerunt.
 His confectis, cum Norchermus audiret,
 in urbe Tornacensi, quæ est apud
 Ner-

Neruios, eosdem motus exortos, ibiq; etiam omnia prorsus ad defectionē spectare, sibi non cunctandum ratus, eò statim cū suis copijs profectus est, matureq; in oppidum ingressus, omnes armis exiit, & quos dissidiorum authores cognouerat, capitali supplicio affecit, moxq; ibi rebus compositis, ad priorem oppugnationem reuersus est. Dum non procul esset ab urbe, oppidani, facta eruptione, contra eius copias aciem direxere, atq; acriter utrinq; pugnatum est, in qua tamen dimicatione, cum se ab aduerso agmine premi animaduertē, post aliquam cladem acceptam, se in oppidū recepere, ac portis præclusis, intra munitiones, & mœnia, seipso cōtinebant, indeq; hosti crebris tormentorū ictibus grauissima damna intulerunt. Id uerò neutiquā obstabat, quò minus in oppugnatione pergeretur, quin potius, uineis, ac pluteis, quæ catapultarū globos auertere possent, excogitatis, obsidionē acrius urgebat, nihilq; ab eo prætermissum est, quod quidē ad loci oppugnationem facere uideretur. Cæterum, præter militares machinas, quas secum detulerant, Parmensis, triginta maxima tormēta, quib. mœnia deicerētur, ad eū transmitti curauit. Ipse interim oppidanos, p̄ certos, ac fideles nuncios amice hortabatur,

Oppidū Tornacense capitur à Northermo.

tabatur, ut aliqua honesta conditione sese dederent, eisq; regis nomine, omnium præteritarum rerum obliuionem, ac ueniam pollicebatur: sed cum ipsi nihil minus, quam de pace audire uellent: at potius obstinatissimis animis in priori sententia permanerent, seq; ad uim arcendam strenue pararent, hostes in oppugnatione acrius instate incoeperunt, tantaq; uis, ac impetu mœnia concutere, ut, cum magna muri pars iam diruta, & disiecta foret, seq; amplius contra hostium impressionem tueri nequireret, se tandem illius arbitrio, ac misericordiae dedidit, cuius ueniam triduo antè recularant. Belli præfectus, ubi se tandem post unius mensis obsidionem, uictoria positum uidet, urbemq; cum suis copijs esset ingressus, continuo ciuibus imperauit, ut arma darent: à cõcionibus abstinere: omnesq; ministros, ac seditionis authores, in carcerem conuicti mandauit. His rebus peractis, utalidoq; ac forti præsidio in urbe relictis, inde cum aliqua parte copiarum abscelsit. Suprà cõmemoratum est, Auraiçum à Batauis rogatum, ut se in eã prouinciã cõferret, quò tumultus ibi excitati, eius prudẽtia, & autoritate sedarẽtur. His itaq; pacatis, atq; cõpositis, Antuerpiã reuersus est, quò etiã paulo post, Brederodus cū nō medio cri-
cerum

*Valentiani
expugnantur.*

*Auraiçi re-
ditus ad urbẽ
Antuerpiam.*

cerū comitatu aduenit, qđ sanē haud mediocrem Parmensi suspiciōnē attulit, idēq; in causa fuit, ut statim Bruxellas multo maiora praesidia collocari iuberet, & nonnulli, qui suspecti uidebantur, ex regia protinus remoti sunt. Postulatum est etiā a Bredero, ut arcem Vianam Hispano traderet: at ipse id omnino recusauit, eamq; ad se duntaxat pertinere, constanter affirmabat. Ne uerō per insidias, aut alia ratione caperetur, ipsemet continuo illūc perrexit. Interim, ex omnibus fermē partibus earum regionum, subindē grauiores motus imminebant, nec tamen singuli unum, idemq; profiteri: sed omnino diuersum, atq; ita multorū animi uarias in partes distrahebātur. Vt uerō aliqua ratio iniretur, qua controuersiaē tolli, ac impendētes motus euitari possent, indictus est conuentus in urbe Mechlinia, eoq; aduenerunt Amuralus Comes Aegmondanus, & Princeps Gauarē, Philippus Memorantius dignitate Amiras, & Horni Comes, Philippus Croys Dux Arescoti, Petrus Ernestus, & Niunardus, Belgarum Reguli, cum plarisque illustribus, ac nobilibus uiris. Aurais uerō, & Hoochstrata, cum publicam fidem sibi dari peterent, eamq; minime impetrarent, illūc accedere noluerunt.

Ipsa

Procerum eō
uentus Mech-
linia.

Ipsi tamen qui aderant, cœperunt agere de componendis rebus: at propter discrepantium uolūtates, nihil tūm omninò decerni potuit. Verū tamen ex cōmuni cōsensu missum est ad Parmensem, ut quæ iā esset, cum ipsius, tūm regis sententiā, intelligerent. Responsum est, nihil effici posse, nisi prius his articulis, regio nomine propositis, quàmprimū subscriberent, uide licet: Vt populus, ciuesq; uniuersi, in posterum à concionibus abstinerent: Vt arma traderent: Vt in singulis urbibus, atq; oppidis ea præsidia protinùs admitti paterentur, quæ Hispano uisum foret. Postremo, ut illius clementiæ, atq; arbitrio sese dederent. Cū huiusmodi condiciones admodum alienæ, ac difficiles uiderentur, illico, re infecta, discessum est, eoq; magis, quod propè Antuerpiā noui motus oriebantur. Nam iuxta urbem, duce equite à Tolosa, miles colligi cœperat, iamque numerus ad mille, & quingentos extendebatur, & subindè amplior fiebat. Hinc sanè accidit, ut Parmensis, ea re cognita, è uestigiò nonnullas cohortes, turmasq; militares cōtra eum miserit. Tolosani tūm erant Ostrouillæ (is pagus abest ab urbe tantum sexquimiliari) atque ibi plures hinc, inde, cōpias præstolabantur: at regij milites, repente,

Cades habita propè Antuerpiam.

repentè, ac de improvisò in eos impetum fecère, cūq; & numero, & rei bellicæ scientia, longè his antecellerent, paruo negotio deuicerunt, magnaq; illorum pars concisa, & plurimi in ipsa fuga miserimè trucidati. Vt primū is rumor ad oppidanos peruenit, qui erant eiusdem fœderis, cōtinuò armis correptis, ad opem socijs ferendam accurrere instituerant, sed urbis portas occlusas inuenère. Cū igitur exeundi facultas præriperetur, confestim indignari, fremere, ac sibi quisque arma, telaque sumere, moxque in publicos uicos, & plateas prodire, atque illorum numerus ferè ad milia quatuordecim porrigebatur, idq; tam celerè ab eis factum est, ut reliqui, licet singuli eorum, armis expediti essent, neq; modus, neq; spatium daretur, quo se in unum colligerent. In primis petierunt clauces portarum totius urbis, hæcque statim ad eos delatæ sunt, moxque acceperunt omnia bellica tormèta, eaq; in forum adduci iusserūt. Postremo sibi dari uolebant publicū urbis prætorium, nouos magistratus creare, omniaq; tandem ipsi suo arbitratu regere: urbis præfides, hoc audito, blandè, atq; amicè apud eos instabant, ne quid huiusmodi postularent: at potius de aliqua honesta compositione agerent. Verū ipsi

Seditio in urbe Antuerpia.

omnem pacis conditionem recusabant.
 Cum res ita se haberet, alarum ceteriones,
 ac reliqui ex ciuibus, egere cum illis octo
 militū cohortibus, quas p̄ urbis custodia,
 & salute constitutas fuisse, superius de-
 monstratum est, ut sibi opem ferrent, cau-
 samq; cur id facere deberent, hanc præci-
 puam esse aiebant, quòd uidelicet, iuras-
 sent, se nullius religionis homines impedi-
 turos: at publicam pacem pro uirili con-
 seruaturos: eamq; partē oppressuros, quæ
 alteri negotium facefferet. His rationi-
 bus milites commoti, continuo se illis
 adiunxerūt, acieq; instructa, magnum ur-
 bis forum, atq; illud, in quo moneta excu-
 ditur, occuparunt. Hæc enim duo tantum
 loca remanserant, quæ nondum quisq; il-
 lorum postulârat. Interim (quod sanè mul-
 tis, haud paruæ admirationi extitit) qui e-
 rant Augustanæ sententiæ, regijs partibus
 adhæserunt. Harum uirium acceissione nõ
 modò iam sese ad tuitionem parabant: ue-
 rum etiam sibi secunda prælia polliceban-
 tur. Dum ergò utraq; pars animis infensis-
 simis, odioq; acerrimo in ultionem fertur,
 quidam præstantes uiri, pacisq; amatores,
 & qui plurimum autoritate pollebant,
 inter quos fuerūt in primis Tomas Fliscus,
 & Marius Carduinus, uiri, cum generis nõ
 bilitate,

bilitate, tum uirtute ornatissimi, sese inter-
 posuerunt, tantaq; solertia, & dexteritate
 negocium tractarunt, ut ad pacem flecte-
 retur, exq; communi cōsilio decretum est,
 ut clauēs, & bellica tormenta restituerent,
 utq; magistratui nullā omninō uim infer-
 rent: sed uniuersa in priorem statum redu-
 ci paterentur. His rebus compositis, missi
 sunt Bruxellas ad Parmensem, Hocstrata
 comes, & Marius Carduinus, qui eam cer-
 tiorem facerent de his omnibus, quę in ur-
 be accidissent, simulq; ut oppidanos regi
 conciliarent. Responsum autem, quod ab
 ea regis nomine acceperunt, hoc fuit, ut, ui-
 delicet, populus, ac Senatus Antuerpia-
 nus, conciones, & quicquid spectaret ad im-
 mutatam fidei sententiam, prorsus omitte-
 rent. Ut sibi liceret in urbe ponere id præ-
 sidij, quod magis consentaneum uide-
 retur. Sed interim, donec aliud à rege in man-
 datis haberent, nemini ob eam causam ul-
 la iniuria inferretur. His rebus confectis,
 Mansfeltius comes missus est ad eam urbē
 cum sexdecim cohortibus militum, qui ibi
 præesset, pauloq; post Parmensis etiam e-
 dem contendit, ibiq; honorificentissimē
 fuit excepta. Cū autem per urbem ob-
 quitans, templorum ruinas, urbisq; aliās
 florentissimā, ac maximē populatā, soli-
 tudinem

*Motus Ant-
 uerpia sedan-
 tur.*

*Dux Parmen-
 sis ingreditur
 Antuerpiam.*

tudinē animaduerneret, dicūt, eā à gemitu
 & lachrymis minime contineri potuisse.
 Omnes. n. qui se reos alicuius facinoris, &
 culpæ sentiebant, quiq; illorum tumultuū
 uel authores, uel participes extiterāt, ex ur
 be cōmigrārant, suasq; familias, & fortu
 nas aliō abduxerāt, ueriti (ut par erat) ne
 de se graue suppliciū sumeretur. Ipse quo
 que Auaicus paulo antè discesserat. Cū. n.
 uideret, regē uelle, ut iuraret, qđ sibi absq;
 ulla exceptione obtēperaret in omnibus,
 q̄ ipse præciperet, hoc se facturū penitus re
 cusauit, affirmans, aliō se iuramēto abstric
 ctum esse, uidelicet, ut regijs uerbis audiēs
 foret in omnib. rebus, q̄ sibi iniungerētur,
 modo essent cōsentaneę priuilegijs earū re
 gionū, quæ ipsemet rex antea se conserva
 turum iurārat. Addebat etiā, si quid regio
 iussu egisset contra præfata priuilegia, pri
 mum iuramentum à se uiolatum iri. Quo
 circa ex urbe discessit cū magno procerū,
 & uirorum nobiliū comitatu, uenitq; Bre
 dam, paternū oppidū, deinde profectus est
 in Batauiā, indeq; se in Germaniā contulit.
 Per idem tēpus, Leodiceū, & Bolduc, quæ
 oppida, nonnullos motus eiusdem rei
 studio excierant, cum rege in gratiam re
 dierunt, omniaque iam in Belgio pacata
 uidebantur, præter Holandam, in qua
 erat

erat Brederodus cum aliqua manu hominum armatorum. Ne autem illius vires crescerent, hostiumque numerus aueretur, illuc missus est Carolus Brimeus, comes à Meghen, cum aliqua manu equitatus, ac perditum, eumque postea subsecutus est Norchermus cum alijs copijs militaribus. At Henricus, cum se uiribus longè imparē conspiceret, statim cum uxore, ac familia, & quibusdam ex his, qui ei se comitem illius itineris præbuerant, nauem conscendit, atque à terra soluens, prospere usus tempestate, Bràm, oppidum maritimum, & Germaniæ proximum, peruenit. Cæterum, plurimi ex eius socijs, ac militibus, inter quos fuerunt plerique ex ueteri prosapia, cum à littore paulò longius abessent, neque nauem conscendendi facultas daretur, in hostium potestatem deueniunt. Vianenses autem, cum se ab Henrico destitutos, neque se aduersus hostem diutius tueri posse animaduertent, continuo de pactione agere cœperunt. Itaque missis legatis ad Parmensem, se ipsos unà cum oppido illi dederunt, moxque ad eos missus est Brunswicensis regulus, qui eum locum, regis nomine, tueretur. Porro inter Hispanum, ac Brederodum, fuit ante id tempus, non parua lis, & controuersia super huius

loqi ditione, atq; in iudicium causa delata, adhuc pendebat, cum uterque, illum ad se pertinere, uarijs rationibus contenderet. Postremò, quæcunque oppida, & urbes in eis prouincijs à regia obedientia descuerant, regem supplices agnouere, seq; illi ultro dederunt, & Parmensis militaria præsidia in singulis disposuit, & sana denuò instaurari, atq; omnia iuxta priorem formam, & uiuendi rationem, ut reducerentur, summo studio, & uigilantia procurauit. Et si autem, nihil omnino ab ea prætermissum est, quod, cum domi, tum militiae, ad regiam dignitatem, & Reipublicæ quietem, ac utilitatem spectaret, omniaq; prudentissimè gererentur, Hispano tamè ob plurimas causas uisum est, operæpretiū fore, si Ferdinandum Toletanum, Albæ regulum, illis regionibus præficeret, eumque cum ampla illuc auctoritate, firmoque militum præsidio amandaret. Hunc itaque toti Belgio præfecit, omnique regia auctoritate ornauit. Is autem, ut sui Principis uoluntati morem gereret, ex Hispania profectus, Genuam appulit, indeq; per Galliam Cisalpinam, & Allobrogos iter faciens, uenit in comitatum Luxemburgicū, secumq; duxit circiter octo milia Hispanorum, qui erant omnes periti,

ac

*Dux Albanus
mittitur in
Belgium.*

ac veterani milites. In ea ditione illi obuia processit Albericus Lodronius, cum tribus peditū millibus, ac trecētis equitibus, quos regio iussu paulo antē collegerat. Cū tandem in Belgium peruenisset, paulatim distribuit præsidia Gandauij, Louanij, atque alijs in locis earum regionum, ubi intra quadam, & incredibili celeritate, arcem munitissimam construi iussit, ut eam urbem, tanquā freno cohiberet, ne iterum novos motus, atque dissidia excitaret.

Paucis post diebus, Egmundanum, & Memorantium, utrunque antea, cum propter generis amplitudinem, tum quoque ob rei bellicæ disciplinam, & uirtutis præstantiam, à Carolo V. in illustrium equitum ordinem cooptatum, aureisq; uelleris torque donatum, regis nomine comprehendit, & in uincula coñci iussit, moxq; plurimos alios nobiles, ac insignes uiros, quibus deinde diuersis temporibus caput ab humeris detruncatum est. Ex his autem, potissimum Calendas Iunij, anno millesimo, quingentesimo, sexagesimo octauo, plures, qui eadem de causa sententiæ addicti fuerant, capite mulctati sunt, inter quos erāt 18. ex equestri ordine, summisq; natalibus clari, & cum his, pleriq; alijs, non

obscuri nominis, ac famæ, qui, ut cõtumaces, ac rebelles comprehensi, uario mortis genere, supremum uitæ diem clauserunt.

Iisdem ferè temporibus Princeps Albanus p̄fatos comites, qui ambo in arce Gandauenſi captiui detinebantur, cum magno Hispanorum p̄ſidio, inde Bruxellas adductos, Non, lunij publicè decollari iussit. Non multo p̄ſt Dominus à Strale, nobilis Antuerpienſis, & qui in ea urbe, cum opibus, tũ authoritate p̄cipuũ locũ gerebat, ſecuri quoq; p̄cuſſus eſt, atq; ita in Belgio plurimi uiri ex illuſtri, ac ueteri genere, quiq; prius in magna, & ſuprema authoritate floruerant, breui temporis interuallo miſeram, & luctuofam ſui tragediam reſiquerunt. Aliquot meſes antea ex Philippi iuſſu, cuſtodia traditus eſt Carolus, Hispaniarum Princeps, cuius quidem rei cauſa, ut à nonnullis uariè commemoratur, ita quoque ipſius enarrationem alijs relinquam. Is autem, ubi aliquandiu in carcere detineretur, in lethiferum morbum incidit, eoq; breui ex hac uita ſublatus eſt. Non longè ab huius interitu, obiit etiam in Hiſpanijs Iſabella, filia Henrici Galliarum regis maior natu, & Philippi uxor, eiusq; mors ideò acerbior uifa eſt, quòd grauida, & in uiridi ætate obierit, nullamq;

Mors Principis Hispaniarum.

nullamq; masculam prolem ex se reliquerit. Suprà commemoratum est, regulo Albano totius Belgij administrationem ab Hispano traditam fuisse. Cùm itaque Parmensis, iam cuncta illius arbitratu, ac imperio gubernari conspiceret, in Italiam redire statuit, eiusque rei facultate ab Hispano impetrata, illuc iter intendit, eiq; pro se, ac hæredibus, ex regio cōdicto, quatuordecim millia nummum aureorum annuatim promissa sunt, & ante professionem pro uiatico aureorum X. millia tradita fuerunt, atq; ita ex Belgio in suam ditionem redijt, anno ab humana salute M.D.LXVII. Dici autem uix potest, quàm propter eius abitionem indoluerint proceres, ciuesq; uniuersi earum regionum, cum ob eximiam eius mansuetudinem, & naturæ facilitatem, tum prudentiam, & æquitatem, cæterasq; animi dotes, quæ in bono, & laudabili principe requiruntur.

Dum hæc in Belgio fierent, Scotia *De regno Scotia.* rurs, multisq; ciuiliū dissensionum, procellis, ac turbinibus uexabatur. Vnde autem hi motus originem habuerint, hic breuiter, & summatim explicabo. Ioannes Stuardus Leuinix comes, cum ab Hamiltonijs fuisset occisus, Mathæus eius filius,

admodum puer, in Galliam missus, apud
 magnum patruum Robertum, Albinæ
 Dominum, complures annos fuit, donec
 post Iacobi V. Scotiæ regis, mortem, tur-
 batis in Scotia rebus, domū fuit per Fran-
 ciscum Galliarum regem remissus, eorum
 suasu, qui suas utilitates imminui, pacem-
 que inter Anglos, & Scotos factam dole-
 bant. Is ergo, cum Iacobus Hamiltonius
 ex inimica familia summum magistratum
 inuasisset, uisus est maximè idoneus, qui
 factionis aduersæ uires frangeret. Statim
 itaque ut domum uenit, reginas, matrem,
 & filiam, in libertatem restituit, atque ita
 clientibus, & amicis se munierat, ut inimi-
 cis esset formidabilis. Igitur Hamiltoni-
 us reginæ matri conciliatus, opera ma-
 ximè D. uicis Betonis Cardinalis, ad eam
 Sterlinum uenit. Hi, ex communi consen-
 • sensu ad Francum scribunt, Matthæum
 unum in mora esse, quo minus pax in Sco-
 tia esset, eum si reuocaret, se curaturos, ut
 foedus factum cum Anglis, solueretur, &
 & Scotia in fide Gallorum esset. Matthæus
 per literas à Fræco reuocatus, à regina pro-
 ditus, ab inimicis circumuentus, uidebat,
 si recederet, amicos, & clientes in potestate
 inimicorum se relinquere, eamque expe-
 ditionem

ditionem ipsi infamē, amicis calamitosam fore. Quocirca desertus à Franco, ad Henricum Angliæ regem se contulit, à quo liberaliter acceptus, multisquē prædijs donatus, accepit uxorem, Margaritam Duglassiam, quæ ex Margarita Henrici sorore nata erat, & multorum in Scotia prædiorū hæres. Ab eo tempore Matthæus in Anglia fuit, exquē præfato confugio liberos habuit, quorum prior, Henricus nomine, cum ferè iam uigesimū annum attigisset, multisquē animi, & corporis dotibus præfulgeret, in Scotiam accersitus est, ibiq; ex Procerum consensu, Mariam Stuardam, Scotiæ reginam, tunc temporis uiduam, & adhuc florenti ætate, formaquē conspicua, in matrimoniū accepit, qua cum, aliquandiu amanter uixit. Cæterum, haud multò post, cum omnis utriusque amor in odium uerteretur, factum est, ut Henrico uita, & reginæ regnum adimeretur, atque illud statim ad maximas calamitates deueniret. Nam rex, dolo, ac insidijs Boduelli comitis interfectus est, idquē accidit, assentiente regina, quæ postea ipsimet Boduelo, sese illegitimo, ac infœlici coniugio iunxit. Rege, indignissima cæde interempto, purpurati, ac proceres,

hoc

hoc execrandum, atque horribile facinus
 modis omnibus uindicandum censuerunt.
 Itaque copijs paratis, contra eum aciem
 direxere, cumque ad certamen uentum es-
 set, is, & militum numero, & cause bonita-
 te longè inferior, magna strage affectus est,
 sibi que tandem fuga consuluit: sed quoni-
 am deuictus, in nulla regni parte se tutum
 ab hostibus uidebat, ad litus properauit,
 ibique nauem conscendens, Daniam uer-
 sus, nauigationem direxit. Cum autem il-
 luc appropinquaret, à nonnullis, ut pirata,
 deprehensus est, atque in uincula coniectus.
 At Scotiæ regina in arcem Lothlium ca-
 ptiuâ perducta est, omnique regia autho-
 ritate, atque administratione exuta. Puel-
 lulo autem, quem antea ex uiro susceperat,
 regni diadema traditum est, ac tutores præ-
 positî. Dum res ita geruntur, nonnullis
 mensibus interiectis, regina, quorundam
 ope, ex arce, paruo nauigio aufugit, eoque
 uentorum, in Anglicanum litus appu-
 lit, & ab incolis agnita, protinus regiæ tu-
 relæ committitur. Quid autem postmo-
 dum ipsius causa, in utroque regno acci-
 derit, non deerunt præclara ingenia, à qui-
 bus hæc omnia literis mandabuntur. Quod
 uerò ad me attinet, id tantum in præsentia
 dixerim, Elizabetham, Britaniæ reginam,
 singulari,

singulari, Dei optimi maximi bonitate, ac
 prouidentia gubernari. Quãuis enim ipsa
 met egregia uirtute, ac sapientia prædita
 sit, & apud se consiliarios habeat, summo
 iudicio, summaque prudentia præstantes,
 tamen fatendum est, humana consilia per-
 sæpe inania reddi, nisi ea diuinitus regan-
 tur. Id uerò ut ita esse iudicem, superiorum
 temporum facit recordatio, quum cogito,
 quot interni, externique hostes, huic opti-
 mæ regiæ insidiati sint, & quam mirabi-
 liter illam Deus ab eorum insidijs, atque
 conatibus eripuerit, & propterea fatendū
 est, foelicitatem gubernationis, solius Dei
 esse beneficium, ipsumque, regna tribuere,
 cui ipse fauet, & uicissim, cui libuerit, au-
 ferre.

Dum Scotiæ regnum his turbis, ac mo-
 tibus agitatur, Sueciæ, ac Daniæ reges, ma-
 gno quodam inter se odio flagrabant, mil-
 tisque & grauissimis bellis inter se prælia-
 bantur. Etsi uerò plurimi Germaniæ regu-
 li, & Imperator Maximilianus persepe co-
 nati sunt eorum dissidia componere, ac æ-
 quas pacis conditiones utriusque proposue-
 runt, nihil tamen ab eis, tunc agi potuit.
 Multum igitur ab utrisque, mari, terraque
 dimicatum est, & quidem uario, atque inci-
 piti euentu, magnæque clades utrinque
 illatæ,

*De bello, quod
 diu gestum est
 inter Sueciæ,
 ac Daniæ re-
 ges.*

illatæ, ac sanè alterū, in alterius excidium,
 & perniciem conspirasse uidebatur. Ipse
 autem Suecorum rex Ericus, huius nomi-
 nis XIII. non modò foris atrox bellum in
 hostem gerebat: Sed etiam barbara qua-
 dam sæuitia in suos proceres ferebatur, &
 Ioannem, Finlandiæ Principem, sibiq; ger-
 manum fratrem, ob regnandi suspicionem
 in uincula coniecit, in quibus deinde ad
 biennium, permansit, breuique post, ita in
 nobiliores sæuire cœpit, ut plurimos ex
 his, nulla data occasione, capite trūcari ius-
 serit, & inter hos patrē reginæ, quæ Gusta-
 uo nupserat, eiusque fratrem, & Comitem
 Suuanth, unā cū eius filio, ac plerisque alios
 insigniores uiros, idq; potissimum iuasto-
 ne, ac instinctu Georgij Pierioni, cuius im-
 pio consilio plurimum regebatur. His
 peractis, ad dementiæ, ac furoris deue-
 nit, ut sibi ipsi mortem uellet consciscere,
 atque ob eam causam Gulielmum
 quendam, oriundum ex Hollanda, rei-
 que medicæ peritum, & cui etiam suam
 salutem diu commiserat, ad se accersiri ius-
 sit, eiq; imperauit, ut balneo parato, sibi ue-
 nas in pede incideret, quæ sensim cruore
 deficiente extingueretur. Cum autem huic
 rei quamprimū aduersari cœpisset, moxq;
 inde abiens, rē uniuersam Dionysio Gal-
 lo,

Io, qui aliàs in Britannia, sui regis nomine
legationem gesserat, indicasset, is confe-
ssim regem adiit, eique, ne id faceret, neve
seipsum suomet cruore pollueret, suade-
bat, utque ad saniora consilia mentem re-
duceret, hortatus est. At rex ira, furoreque
percitus, correpto pugione, statim in eum
irruit, & acriter uulneratum, suis præto-
rianis interficiendum dedit, eiusque medi-
cus eodem fati genere interemptus est.
Harum rerum atrocitate, regni proceres,
commoti, regem in quoddam cubiculum
includerunt, & Ioannem, qui adhuc in car-
cere detinebatur, accelerandum curarunt,
atque ad eum imperij summam, regiumque
diadema detulerunt. At ipse regij nomi-
nis dignitatem, abnuens, regni duntaxat
administrationē ac tutelam admisit. Non
multis diebus interiectis, Hēricus ingenij
uires resumens, ac mentis iterum com-
pos, rursus regni habenas, & guberna-
cula suscepit. Cæterum, haud multò post,
eiusdem Georgij Pieroni, uiri nefarij, &
immanissimij, persuasione impulsus, o-
piparum, ac solenne conuiuium institu-
it, ad quod quidem inuitarat omnes fra-
tres, sorores, cunctosque regni proce-
res, cum quibus aiebat, se uelle deinde
plurima conferre, quæ ad commodum,
ac

*Ericus rex
Sueciæ ob ty-
rannidem cõj-
citur in car-
cerem & Dux
Ioannes, eius
loco substitui-
tur.*

ac decus regni quã maximè pertinerent. In hoc autẽ, omnes ad unũ interimere consti-
tuerat. Cæterum, id horribile facinus, pri-
usquam ab eo peragi potuerit, patefactum
est per uxorem Nicolai Belgici, quem rex
paulò antè occidi curarat, eaq; priusquã
nupsisset, potitus erat, moxquẽ à uiri nece,
in matrimonium duxerat. Hæc igitur om-
nem prodicionem detexit cuidam nobis
li matronæ, quæ erat ex Gallica stirpe, ac
nupserat Herbeuillæ eiusdem nationis ui-
ro, eaque statim ad Principem Ioannem,
qui ei hæc omnia secreto nunciaret, misit.
Tum regni proceres, è unanimi consensu
Henricum comprehensum, perpetuo car-
ceri relegarunt, & Ioannem, regem declara-
runt, ipseque Pierfonus, habita quæstione,
diuersis suppliciorum generibus affectus
est, & commeritas sui peisimĩ consilij pœ-
nas persoluit. Hinc autem reges, qui que
cæteris præficiuntur, improborum assen-
tationes caueant, eosque à se omnino ar-
ceant, quorum congressu, prauisque consi-
lijs, ad sæuitiam, & tyrannidem incitantur,
atq; illud Sophoclis ppetuò meminerint.
Σφοδρὸν τὴν ἀνομιαν τῶν ἀσπίων Ἑυρωσιαίων. Qui uerò his
artibus Principum gratiam, & beneuolen-
tiam aucupantur, sequẽ hæc ratione am-
plas opes, & dignitates consecuturos spe-
rant.

rant, illud sibi ante oculos præponant.

ἢ δὲ καὶ βυλὰ τῷ βυλεύσαντι καίση.

Ioannes interim ex omnium nobiliū consensu, totius regni præfecturam adeptus, hoc in primis sedulo curabat, ut, rebus omnibus domi rectè cōpositis, cum rege Dacia pacem iniret, cumq; antea, Sarmaticæ regis sororem, in cōiugem duxisset, fiebat, ut hîc etiam pro eadem re perficiēda, summo opere allaboraret. Igitur, legatis ultrò, citroq; missis, illa tandem certis quibusdam conditionibus inita est, finisq; tam graui, ac diutino bello impōsitus.

Dum hî reges inter se acerrimis odijs dimicabant, ipsi quoq; Sarmatarum, & Moscovitarū Principes, atrocibus animis inuicem præliabantur. Huius autem dissidij, & contentionis, quæ diu inter utrunq; regem perdurauit, multi historici causam, alijs temporibus prodiderunt. Cæterum, ut uariè, ita etiam ordine, haud ualde conspicuo. Et si uerò ipse, huius belli, quod nūc etiā inter eos magis, quàm unquam exardet, haud sanè plenam, perfectamq; notitiā assequi potuerim, liberè tamē dicam, quid mihi potissimum uideatur. Magnus ducatus Lithuanix, a mari Prutenico usq; ad Vilnam, quæ est metropolis Lithuanix, extenditur sexaginta milliaribus Germanicis.

*De ducatu
Lithuanix.*

nicis, à Riga usq; ad Vilnā, recto itinere 40.
 uel secūdū alios, 70. A Kiana, usq; ad Con-
 fluentē Borysthenis maioris, ac minoris,
 q̄ hodie uulgò Neper, & Boch appellatur,
 sunt 70. milliaria. Hic erat castrū Diassouū
 qđ postea dirutū est, & hic etiā finis domi-
 niū Lithuanorū, quod prius extendebatur
 usq; ad Nouū castrū, expugnatū à Turcis,
 & loca finitima, q̄ sunt in planitie, incolun-
 tur à Scythis, atq; hi sunt fines inter occasū,
 & meridiem. At ex altera parte, à Parcouo,
 in cōfinibus Lithuanix ad Vilnā, sunt 80.
 milliaria: & in Cracouia per idē iter usq; ad
 Vilnam, 120. sed à Vilna ad Smolencum,
 circiter centum. Hæc ampla regio, dicta est
 Lithuania, quia, nonnulli ueteres historici
 dicunt, quosdam Italos, relicta Italia, ob ci-
 uiles Romanorū dissensiones, atq; discor-
 dias, uenisse in hanc prouinciā, eamq;e
 appellasse Italiam, eiusq;e indigenas Italos.
 Pastores autem, unius literæ additione, il-
 lam nominasse Litaliam, & Litalos, donec
 Rutheni, & Poloni eorum uicini, eam di-
 xere Lithuaniam, & Lithuanos, idq;e no-
 men ad nostra usque tempora permansit.
 Regio ipsa ad ortum, Polonix connexa
 est, nonningentorum millium passuum
 circuitu, magna sui parte palustris, pluri-
 mumq;e nemorosa, & ob eam rem diffi-
 lis

lis auditu, & quodammodo inaccessa, aquis, & paludibus cuncta obtinentibus. Hyeme commercia cum Lithuanis habiliora, paludibus, & stagnis alta glacie concretis, niueque superinfusa, sunt omnia mercatoribus peruia, quò fit, ut, uelut alto mari, quando nulla, & certa sit uia, aut semita, sydera signent iter. Rara in Lithuanis oppida, uillarum incolatus frequens, accolarum diuitiæ sunt pelles, multigenum ferarum, quibus regio insigniter scaet. Ceræ, & mellis abundans, usus pecuniæ nullus genti inter se, uini rarissimus usus, panis nigricans, armenta uictum præbent, multo lacte utentibus, sermo, ut Polonis, Sclauonicus. Hæc gens per aliquod tempus tam obscura, & ignobilis fuit, ac etiam tam inops, eorumque ager ita sterilis, ut, cum Rutenis pareret, pro censu, ac tributo, certam quantitatem suberis, annumeraret. Tandem Vuithenen fecit se Caput, & Principem Lithuanorum, & à Ruthenis deficiens, astu, & dolis aggressus est Principes Russiæ, atque illos deuicit, eorumque potestati sensim deuenit, ut eos in suam potestatem, ac dirionem redigens, eogeret, sibi tributum quotannis impendere, ut idem antea Lithuani per multos annos Ruthenis persoluerant. Reliqui duces, qui successere Vuitheneo, insidijs

ac subitis eruptionibus inuasere populos finitimos Brussiae, Massouiae, ac Poloniae, quoad crucigeri, qui sunt equites Teutonici sanctae Mariae, uocati in auxilium à Conrado, duce Massouiae, ui, & armis deuicti, atque oppressi sunt.

Postremo successit Olgerdus, magnus Lithuaniae dux, qui habuit filium nomine Jagellum, isq; postea sacro fonte ablutus, dictus est Ladislaus, & fuit coronatus rex Sarmatiae, atque hoc pacto ea ditio peruenit ad eos reges, ineunte anno M. CCC. LXXVII. cum ille, omnes Lithuanos ad Christi fidem conuertisset. Vladislaus dedit Prouinciam Lithuaniae, ac Samagithiae, Alexandro Vitoldo, fratri suo, ex patris latere, qui, cum esset excelso animo, & singulari uirtute praeditus, his adiecit ducatum Plescouiae, Nugardiae, & Smolnensem. Deinde successerunt alij duces, donec tandem ducatus Lithuaniae transiit in Casimirum, tertium filium Ladislai Jagelli, regis Poloniae. Illum ducatum Casimirus per annos quinquaginta obtinuit, & circa finem, Ioannes dux Moscouiae illi abstulit, sibiq; Nugardiae ditio-nem uindicauit. Post Casimirum, dominatus est in Lithuania Alexander eius filius, quartus gentis, cuius quidem temporibus,
idem

idem Ioannes Moscouita, ui ei surripuit principatum Mosaisensem, qui, & longitudine, & latitudine, porrigitur ad septuaginta mille passus. Alexandro uita defuncto, ei successit in Lithuania Sigismundus rex Sarmatiæ, cui Basilus, dux Moscouitarum, abstulit principatum Plescouiæ, & ducatum Smolnensem. Hæ sunt causæ, quibus (uti opinor) factum est, ut inter hos duos potestatis continua bella uiguerint, & quamuis aliæ subinde accederent, has tamen præcipuas esse crediderim. Diu itaque inter eos uaria fortuna hucusque pugnatum est, longumque foret enumerare strages, atque incendia, quæ inde secuta sunt, & quotidie sequuntur. Non possum autem silentio præterire insignem illam uictoriam, qua potitus est Polonus anno à partu Virgineo, supra millesimum, quingentesimum, sexagesimo septimo, & XIII. Cal. Augusti. Tunc enim profligata esse dicuntur, decem, ac septem millia Moschorum, supra fluuium Duiuiua, non procul à Vuitepsko, à duce Roman, *Insignis clades Moscouitarum. duce Roman, Palatino Bruslaeuiensi.* præfecto campestri Lithuanicæ, regis Poloniæ, ex quibus referunt ad septem millia in acie, partim caesa, partim capta, & circiter duo millia in aquis submersa. Duces autem exercitus Principis Moschorum præcipui hoc in præ-

lio interempti sunt, uidelicet Petrus Screbruius, Georgius Kolijlous, & Simon Palestus Palatini Moschouia. Post huiusmodi conflictum, idem dux Roman obsedit quatuor millia Moschorum duce Totmato, qui quidem Palatinus, audita suorum strage, quae facta fuit spatio aliquot millium Germanicorum ab eo loco, in quo ipse, ex mandato sui Principis, ceperat extruere munitissimum castrum in ditione Lithuanica supra fluuium Duuiua, se quamprimum fossis, atque aggeribus communiuit. Huius tam insignis uictoriae occasio haec fuisse perhibetur. Dux Roman Palatinus Bruslaviensis, cum esset in custodia illorum confinium ditionis Lithuanicae, omnem ansam quaerebat, ut Moschos incautos, qui duce Palatino Totmato, sui exercitus paucitate contempta, nouam artem in ditione Lithuanica, eaque in opportunissimo loco sitam, extruere ceperat, repellere aliqua ratione posset, cumque intellexisset, ducem Petrum Screbruium, cum decem, ac septem millibus equitum a Totmatouio, propter praesidium illius castrum, ab eo loco, aliquot miliaribus castra sua posuisse, sperans, illum eo securiorem esse, quod nullus ualidus exercitus regis Poloniae, sub id tempus, in illis confinibus reperiretur,

tur, delectu suorū habito, acceptisq; secum
 circiter mille & quingentis equitibus, ac
 octingentis peditibus, quos equis rustico-
 rum superimpoluerat, quærēs occasiones
 rei bene gerendæ, primò incidit in sexcen-
 tos Tartarorum, Cosaueg. equites, qui e-
 rant in prima custodia exercitus ducis Sre-
 bruuij. Hos autē, cum Roman tam foelici-
 ter, ac strenuè profligasset, ut nullus planè
 nuntius illorum cladis ad exercitum per-
 uenisset, ex cæptiuis Tartaris, magnam
 esse securitatem in hostilibus castris acce-
 pisset, omni cūctatione postposita, hostiū
 exercitū summa celeritate adortus est, cū-
 que in primo cōflictu dux supremus exer-
 citus Moschorū, Srebruuius, fortiter pu-
 gnando, cum quibusdam alijs proceribus
 interfectus esset, tandem Moschi in fu-
 gam effusi, tam inclyræ uictoriæ occasio-
 nem præbuerunt. Re, tam prosperè, ac fo-
 liciter gesta, oratores Moschi, qui Groduā
 uenerant, cum ante aliquot dies magno
 fastu, magnaque iactantia in tractatibus
 pacis uterentur, postea mitiores effecti,
 multò equiores pacis condiciones Polo-
 nis proponere uidebantur: sed, cum pro-
 illarum conditionum decreto, nihil præci-
 pue in mandatis haberent, ipsi non usque-
 adeò fidem illis habendam ducebant.

Haftenus, ea tantum recensui, quæ ad
 plurima bella, eorumq; causas pertinebāt.
 Nunc aliqua uicissim de alijs rebus inter-
 feram, quæ quidem lectori, nec ingrata, nec
 inutilia futura spero. Dicam autem in pri-
 mis, quid nam in terra Florida, nec multo
 post in insula Madera, inter Gallos, atq; Hi-
 spanos acciderit. Ut uerò hæc omnia ple-
 nius innotescant, sermone paulo altius re-
 petito, haud pigebit ostendere, quomodo
 hæc insula, quæ Floridam appellant, ad no-
 stram usq; notitiam deuenit. Cum, no-
 stris temporibus non sine maximo Dei be-
 neficio, diuersa loca, & prouincię nobis an-
 tea prorsus incognitæ, in Nouo orbe (sic
 enim communi uoce nuncupant) longa
 quadam, & inaudita nauigatione detege-
 rentur, ibiq; nostri, partim ui, partim inco-
 larum assensu, nouas colonias introduce-
 rent, plurimi, diuersa tēpestare, conati sunt
 peruenire in quandam insulam Indiæ oc-
 cidentalis, quæ postea dicta est terra Flori-
 da, hīq; omnes, diu sua spe fraudati sunt,
 nonnulli metu naufragij, & pleriq; uento-
 rum rabie marisq; sæuitia reiecti. Inter
 hos autem fuit quidam celebris nauta, ge-
 nere Venerus, & patria Britannus, cui no-
 men fuit Sebastianus Cabattus. Hic enim
 anno Salutis. M. CCCC. XCVIII. fuit
 missus

missus in eam regionem ab Henrico VII. rege Angliæ, ut ea loca exploratum irer. Hoc idem à quibusdam alijs factū est, nec tamen ullus eorum potuit pedem in his regionibus figere, nec ea littera, & flumina subire, per quæ illūc appellitur. Franciscus, Galliarum rex, huius nominis Lanno M.D. XXIII. misit ad eas oras quendam celebrē, & in re nauali insignem uirum ex urbe Florentia, nomine Ioannem Verrazzanum, ut omni studio, ac sedulitate has insulas indagaret. Hic ergo, duabus nauib. quàm opido instructis, è portu Diepēsi soluit, atq; appulit in hanc terram, ibiq; poli erectionem in 34. gradibus inuenit, eaq; regio (ut deinde retulit) erat bona, & fertilis, ac in optima cœli temperie cōstituta. Cū autem in hoc primo itinere nō posset ea perficere, quæ maximè cupiebat, nec ullū portum ingredi, ob diuersa incommoda, quæ subinde nauiganti eueniūt, coactus est redire in Galliam, ubi ex eo tempore, nunquam desijt regem hortari, ac orare, ut illūc denuò mitteretur, quo tandem impetrato, iterum eandem nauigationem suscepit, quæ tamen huiusmodi euentum sortita est, ut reliquis deinceps, parum animi ad eam prouinciam adderetur, eaq; de causa, hæc tam præclara, & laudabilis prouincia

*Florida
terra*

dilatata est usque ad annum M.D.XXXIII. quo quidem præfatus rex illuc denuò legauit quædam alium nomine laques, oriundum ex citeriori Britannia, in oppido, quod Sâ-malum uocant, optimum sanè, ac peritissimum nauclerum, & præsertim in plaga boreali, quam uulgo Terram nouam appellant. Is autem certam omnino spem conceperat, se inuenturum aditum ex ea parte, qua p̄stmodum penetraret in mare meridionale, sed quoniã illo primo itinere hoc absolueret nequiuerat, proximo anno rediit cum Rebetuallo, qui ambo eadem nauigatione suscepta, in hanc Insulam appulerunt, ibique construxere nonnulla ædificia, quæ incolerentur, ac erexere insignia Galliei regis in parte boreali, & in oppido, quæ eorum lingua dicitur Canadas, uel Chelagza. Postremo, quidam alij eiusdem gentis

homines, inter quos fuerunt etiam plurimi ex nobili genere, cum auiditate nouarum rerum, gloriæque studio incitati, tum etiam Gaspari Castilionei, Gallicæ classis præfecti, consilio, & autoritate adducti, ex communi consensu eandem profectio-nem instituerunt. Itaque his omnibus quæ ad eam expeditionem attinere iudicabãt, rite dispositis, anno à Christiana salute LXIII. & XII. Cal. Martij, nacti prosperum iter, soluerunt

Plurimi ex
Gallica nobi-
tate, suasu
Gaspari Casti-
lionei, Amira-
tis, proficiscun-
tur ad Terram
Floridam.

1583

è Nouo

è Nouo portu cum duab. nauibus, hisq; &
 uiris, & omni bellico præsidjo cõnunitis,
 uela Euronoto, qui tũ flabat, explicuerũt.
 Hic uerò paucis dieb. immutatus, totusq;
 illorũ nauigationi cõtrarius, effecit, ut ma-
 ximis factati, procellis, & ob id naufragiũ
 ueriti, se tandem in Armoriam reciperent
 iuxta Brest, oppidum maritimum, ibiq; ad
 biduum commorati sunt. Cũ autem inte-
 rea, maris scuitia remitteret, tamq; aura be-
 nignior afflaret, qui reliquorum dux erat,
 quendam nouum cursum, & hactenus in-
 tentarum, per obliquum excogitauit, ui-
 delicet, traiciendo mare Oceanum, ad mi-
 nimum 1800. Gallicis milliaribus, qui sanè
 cursus ex Gallico littore soluentibus, quo-
 uis alio nunc breuiter, ac tutior censetur,
 ueteri eorum sententiã reiectã, quæ diu a
 pud eam nationem inualuerat, nunquam
 scilicet illũc perueniri posse, nisi per Africã,
 uersus insulas Canarias, & Maderam, uer-
 susq; insulas Artillas, & Lucayas, in quib.
 paululũ cõsisterẽt, donec aquatũ irẽt, aliãq;
 sibi opportuna prospicerẽt, ut faciunt Hi-
 spani, euntes in nouam Hispaniam, nec e-
 tiam ingressi sunt sinum Bacha, per quod
 ipsi omnino transeundum existimãrant.
 Id autem ab eis idcirco factum est, ne transi-
 rẽt per insulas Hispanorũ, tum ob plurima
 incom-

*Quæ sit opti-
 ma nauigatio
 ex Gallia in
 Terram Fla-
 ridam.*

in commoda, quæ accidere solent, multâq;
 dissidia, & quærimonias inter utramque
 gentem, tum etiã ut ipsi intelligerent, hanc
 nouam Galliam à se inuentam, nihil ad eos
 pertinere, ut reliquæ insulæ à se repertæ. Hi
 ergo suam nauigationem longè alia ratio-
 ne prosequuti, tandem pridie Calen Maij,
 primaque aurora, prospexere quendam si-
 num oris marime iuxta continentem, am-
 pla quandam longitudine, totum undiq;
 innumeris arboribus eximia quadam pro-
 ceritate, & pulchritudine coopertū, & se-
 ptem uel octo mille passibus Gallicis à lit-
 tore, distantē. Regio uisa est plana, & mini-
 mē accliuis, atque inde quatuor, uel quin-
 que milliariibus propiores facti, iecerunt
 anchoras in mare, in quo, aquæ altitudo
 erat decem passuum, & ipsius fundum erat
 plenum glarea ex parte meridionali cuius-
 dam terræ, sitæ instar linguæ, seu promon-
 torij, in altitudine uiginti nouem graduū,
 & dimidiij, quem locum appellarunt Ca-
 put Gallicum. Inde miserunt paruam na-
 uiculam cum peritissimis naucleris, qui
 loca uicina flumini, sedulò specularentur,
 hiq; paulò post meridiem reuersi, nuncia-
 runt, se aquam inuenisse in litore, quæ
 altitudine, quinque passibus emergeret. Hoc
 ubi audissent, collectis anchoris, & carbasis
 propitio

Quæ regio à
 Gallis primò
 conspecta, &
 quomodo ap-
 pellata sit.

propitio uento expansis. totum reliquum
diei, cum ingēti, cuiusdam suauissimi odo-
ris, & loci amoenissimi uoluptate ad nauig-
garunt. Quoniam, uerò nullum portus ue-
stigiū apparebat iterum circa solis occa-
sum anchoras iecerunt, moxque proxima
loca intuiti, undiquaque taciti, nec sine ad-
miratione, insignem ac elegātem ordinem
eorum nemorum, quibus, ueluti margini-
bus, hanc regionem omnium rerum parēs
Natura, initio suæ creationis præcinxerat,
contemplabantur, moxque anchoris solu-
tis, rursus uela explicuerunt, quò, priusquā
nox imminerent, paulò ulterius ad nauiga-
rent, nec multò post, per amœna facies ma-
ximi cuiusdam fluminis, eorum oculis ob-
lata est, indeque factum est, ut ea nocte iuxta
continentem subsisterēt, quò mane, liqui-
dus appareret, quidnam esset, ac interim
per aliquod spatium temporis notus ma-
ximoperè in littus afflavit. Proximo die,
quo fuerunt Calendæ Maij, ut primum au-
rorā exorta est, duobus nauigijs, quæ re-
mis agebantur, peregregiè instructis, hūc
portum ingredi tentarunt, & in ipso aditu
parum aquæ cernebatur: sed postea ulte-
rius profecti, aquæ altitudinem ad quin-
que, uel sex passus inuenere, ac fluuii & spe-
cie, & profunditate admodum insignem
ingressi

ingressi sunt, isq; cum latitudine subinde
 altior uisus est, uarijsq; arborum generib;
 undiq; cingebatur. Huc itaq; ingressi, ui-
 dere magnum numerum Indorum, qui
 absque ullo metu, ac pauore, illis obuiam
 ueniebant, & propiores facti, locum, quod
 ipsi commodius appellerent, benignè, ac
 humaniter ostenderunt. Nostri contra, nu-
 tu, externisq; signis, omnem societatem,
 atq; amicitiam eis offerebant. Deinde qui-
 dam inter illos pulchriori aspectu, qui erat
 uel regius frater, aut eorum dynasta, uni ex
 astantibus præcepit, ut e uestigio flumen
 ingressus, lenunculo appropinquaret, lo-
 cumq; opportuniore, per què illuc descen-
 di posset, indicaret. Ipsi, hoc animaduerso,
 citra ullam moram, & difficultatem, appli-
 cauerunt, uiaque monstratori speculum,
 & quædam alia munuscula, quæ quidem
 erant exigui ponderis donarunt, isq; pro-
 tinus ad suum herum accurrît, qui eis, ui-
 cissim, ut aliquid studiî, ac beneuolentiæ
 testimoniû præferrent, milit suam zonâ,
 contextam ex rubro corio, & pulcherrimè
 contextam, dumq; reliquorum præfectus,
 eodem cõtenderet, is uenienti, obuiâ pro-
 celsit, eumq; humaniter excepit, ac idè fe-
 cerunt qui secum uenerant, eumq; summo
 quodâ silentio, & modestia sequebatur, &
 multo

multo etiā maiori, quā à nostris fiebat. Vbi
 uerò amicè, atq; amāter, alter alteri gratula
 to est, nostri paululū ab eis digressi, sese hu
 mi pstrarūt, manibusq; in cœlū porrectis,
 diuinū nomē inuocarūt, & Deo gratias ege
 rūt, simulq; precati sunt, ut eadē clementia,
 & bonitate sibi in posterum adesset, eamq;
 nationem nostrę fidei expertē, sui nominis
 cognitione illustraret. Dū his precib; inten
 dūt, ipsi assidentes humi, q̄ undiq; laureis
 ramis exornarant, eos taciti intuebātur, &
 auscultabāt, cumq; is, qui reliquis preerat,
 brachio in altū erecto, soloq; indice extē
 so, regi uellet innuere, ut in cœlū oculos fi
 geret, ille uicissim brachio porrecto, duos
 digitos explicuit, quib; innuere uidebatur,
 se, solē, & Lunā, p̄ dijs adorare, uti postmo
 dū re ipsa cognitū est. Interim eorū nume
 rus augebatur, & illūc etiā accessit rex, illis
 frater, q̄ prim⁹ ad eos uenerat, huiusq; ma
 ter, uxor, sorores, ac liberi, omnibusq; in
 unū coactis, plurimos ramos ex lauro ab
 scindi iussit, eosq; in loco aptari ubi asside
 rēt, isq; circa duos passus ab eis distabat, cū
 eorū usus, & cōsuetudo sit, ut sedēdo mu
 tua colloqa inter se habeāt, & cōmercia ex
 erceāt, quicq; reliq; annorū numero, uel au
 thoritate p̄cedit, segregatur à multitudine,
 magnūq; obsequiū p̄fererūt erga suū regē,
 seniores,

*Incole huius
 loci, Lunam,
 & solem pro
 Dijs adorant.*

*Reges, ac se-
niores, apud
Indos maxi-
ma obseruan-
tia coluntur.
Indi quomo-
do incedāt, &
quali sint sta-
tura & mori-
bus.*

seniores, & aliqua dignitate superiores. Ipsi omnes nudo corpore incedunt, & statura sunt adeo egregia, tamq̃ ualida, & uenusta membrorum constitutione, quam quæuis alia natio, & summa quadam facilitate, naturæq̃ bonitate præditi. Maior pars eorum tegit renes, & partes uerecundiores pulchris quibusdam pellibus ceruinis, quas, ut plurimum, uarijs colorib. depingunt. Partem uerò corporis anteriore, & lacertos, pingunt elegantî quodam artificio coloris cærulei, rubri, & nigri, tam scitè, atq̃ oppositè, ut peritissimus quisq̃ pictor in Europa nihil omnino inueniret, qd' in eis merito reprehenderet. Mulieres uelant sua corpora quibusdā herbis, quæ assimilantur Musco, quo quidem, cedri, & omnigenæ arbores, ibi perpetuò amiciuntur. Viri, ut se intuentibus magis placeant, uariè seipso adornant: sunt colore subfusco, naso aquilino, & amabili aspectu. Fœminæ autem sunt elegantî facie, ac modestia, nec sinuunt aliquem ad se propius accedere. Illorum ædes non sunt ingressi, quia procul aberant. Hunc uerò fluuium, qui est in parte Septentrionali, appellarunt *Flumen Maij* quia Cal. Maij fuit inuentus. Cū itaq̃ iam potior pars diei peracta esset, *cur sic appl. latum.* mutua gratulatione facta, & amicitia inita, *regeq̃*

regēq; ac eius fratribus, donatis quibusdā Indi nostrorū
 uestribus, ex panno cærulei coloris, quæ flā- discessu uehe-
 uis lilijs undiquaq; contexebantur, se ad menter dole-
 discessum parabant, ipsique hoc uidentes, bant;
 haud sanè mediocriter illorū abitione do-
 lere uidebantur, & plurimi eorū, quin po-
 tius maior pars, ingressi sunt aquam, quæ
 illos ad collum usq; attingebat, ut eorū na-
 uigia cōmodius in altiorē fluminis partē
 ppellerentur, idq; faciebāt quibusdā crati-
 bus iuncels, mira quadā arte, ac solertia in-
 uicē cōnexis. Inde igitur abeuntes, amneq;
 traiecto, ad alteram ripam, quæ ipsis erat ē
 regione, haud sine difficultate peruenēre,
 ut reliquos Indos inuiserent, à quibus etiā
 perhumaniter excepti sunt, & nostris dede-
 runt ex fructibus, quos tum in itinere col-
 legerant, uidelicet, moros, fragra, & his cō-
 similia, prout se obtulerant. Paruula mo- Apud Indos
 ra interiecta, uenit ad eos illorum Rex cū sunt peritiss-
 suis fratribus, qui gestabāt in manibus ar- mi sagittarij
 cum, & pharetram, earumq; usum optimē
 callebant, idq; propterea factum est, ut co-
 rā eo ius militare tuerentur, isq; mira qua-
 dam maiestate incedebat. Erant nudo cor-
 por, ac picto, ut reliqui. Cæsariem habe-
 bant prolixam, & collectam ex gramineo
 ligamine, ac in uertice deuinctam, suasque
 coniuges, ac liberos, domi reliquerant.

*Hæc est antea-
nissima Re-
gio.*

Postquam ibi aliquandiu mutua con-
gratulatione substitissent, eisq; nonnulla
leuioris momēti munuscula elargiti essent,
regiq; ac germanis fratribus eadē uestes
donassent, quas prioribus ex altera parte
ripæ, accurate, ac taciti eam regionē intue-
bantur, eamq; quoquo uersus, frugiferam,
longeq; amœnissimam conspiciebant, nec
non refertam plurimis uenationibus sylue-
strib. aucupijs, roborarijs, saltibus, ac re-
moribus cuiusuis generis, palmis, cupres-
sis, cedris, lauris, & altissimis uitibus, qua-
rum pampini citra ullius adminiculū, usq;
ad summitatem quercuum, & aliarum ar-
borum, quæ sunt ingenti quadam proce-
ritate, atq; crassitie, porrigebantur. Prato-
rum, & locorum palustrium facies, undi-
quaq; uenustissima cernebatur, hinc refer-
tissimi erant gruibus, anatibus, & reliquis
uolatilibus aquaticis, ipsaq; regio abundat
ceruis, damis, capreolis, apribus, & reliqs
agrestibus armentis, ut ipsi apertissime co-
gnouerūt, cum ex eorum uestigijs, tum ex
uoce, & clamore procul audito. Sunt etiā
apud eos cuniculi, lepores, & galli Indici,
in maxima frequentia, multoq; grandio-
res, ac melioris gustus, quam nostrates. Ha-
bēt etiā bombices (utq; uno uerbo singula
cōplectar) dici nō potest, quot ea Regio cō-
modi-

moditates pariat, & solū etiā nullo uome-
re scissum, tamē pducit omnia conformiā
suæ primæ naturæ, qua eā Deus in itio creā-
rat. Iuxta illorū ædificia, & terra paululum
exculta, superferūt fabas, cucurbitas, cucu-
meres, limones, pisā, multaq; alia diuersi
generis legumina, & radices nobis incogni-
tas, eorūq; gladij, & clauæ, sunt ex ligno, tā
egregiē fabrefactæ, ut nihil suprā, easq; po-
liūt quibusdā lapillis, ac testis ostreorū. Ex
poliūt etiā suos arcus, & breuiores hastas,
omnēq; genus ligni, quo utuntur in ædifi-
cijs, alijsq; usib. opportunis. Ibi quoq; fœ-
liciter adolescunt iuglandes, cerasa, pruna,
& poma uarij generis, ac eximia cum for-
ma, tum bonitate. Quid plura? Inuenerūt
in his locis eadem legumina, herbas, & fru-
ctus, quos habet Gallia, eiusdemq; boni-
tatis, gustus, ac saporis. Homines autem
sūt ualde robusti, & agiles, optimiq; sagit-
tarij. Nerui, quibus eorum arcus intendū-
tur, sunt coriacei, eorumq; sagitte, ex arun-
dinibus, quarum acies, quorundam pisciū
dētib. præmuniūtur. Interrogati de quadā
urbe, q̄ dicta est SEVOLA, de qua nōnul-
li scripserūt, eā scilicet haud pcul ab eis di-
stare, & sitā ad mare meridionale, nūtu re-
spōderūt, quē ipsi pb̄intelligebāt, illūc dā-
ri aditū nauigij p flumina spatio 20. dierū.

SEVOLA.

Qui de hoc Regno, & urbe SEVOLA, deq; alijs regnis, & finitimis oppidis, aliqd memorix mandarunt, asserunt, ibi esse magnam copiam auri, & argenti, gemmasque præciosas, & miram rerum omnium opulentiam, ipsosq; indigenas solere suas sagittas ferro in acie, more Turcico, præinunire: at quoniam dies iam extremum erat, ratioq; suadebat, ut priusquam cælum tenebris inuolueretur, se ad naues tuto reciperent, abeundi ueniam petere, qua quidem impetrata, discessum est, nec sine illorum dolore, & maiori quoq; discedentiũ, quippe qui non poterant perducere suas nauas in eum fluuium, ob tenuem altitudinem, quæ est in ipso ingressu. Licet autem, non sit mos apud eos, quicquam edere, uel bibere, ab ortu solis usq; ad occasũ, eorum tamen rex uoluit unã cum nostris bibere, ac eos obnixè orauit, ut sibi donarent poculum, in quo ipsi biberant, eiq; nutibus significarunt, se proximo die redituros, & se interim ad naues receperunt, quæ quidem sex mille passibus ab ostio fluminis aberant. Mane in albescente cælo, illuc iterum reuersi sunt cũ præfectis, militibus, generosis, alijsq; comitibus, & secũ detulerunt columnã è solido lapide, in qua erant insculpta insignia regis Galliarũ, ut eam in ipso

*Mos Indorũ
in cibis capi-
endis.*

*Columna e-
recta apud In-
dos, cum insi-
gnibus regis
Galliarum.*

ipso littoris aditu erigerent in aliquo editiori loco, unde facile prospiceretur, & ipsi prius, quam indigens, illuc aduenissent, ex parte fluminis meridionali uidere quendam locum ualde huic rei opportunum, super colliculo, quem undiq; exornabant cupressus, lauri, palmæ, aliæq; arbores flagrantissimi odoris, & uirgulta in medio, atque ibi primum litem, siue signum regium, ex unanimi consensu erexere.

His peractis, cum primi illi, quibus cum antea fuerant, eos prospicerent, properato itinere ad eos, uti promiserant, accessere, quod sanè haud parum displicuit incolentibus oram meridionalem fluminis, ubi prædictam columnam erexerant, qui prestolati eodem in loco, ubi superiori die simul conuenerant, dixerunt, intercedere nonnullam similitudinem inter se, & illos, & cum nostros in eo colle nimis longam momentum trahere animaduernerent, accurrerunt, uisuri, quid nam esset in causa, cumq; columnam ibi erectam conspicerent, per multum spatij eam taciti cõtemplabantur, nec attingere ausi sunt, nec etiam super hoc ullum uerbum edidere. Interea uix inde abire poterant, primi q; ualde indolebant, magnum strepitum cientes tota illa ora fluuiali, eisq; offerebant pelles ceruorum de-

Apud Indos
metalla uarij
generis, gem-
mas, & unio-
nes inueniri.

picatas, poma exigua, placentulas, recen-
tem aquam, & quosdam radices persimiles
rhabarbaro, quas plurimi faciunt, ac ex
his conficiunt quoddam genus potionis,
in usum rei medicæ. Attulerunt etiam
quosdam sacculos tincturæ rubræ in qui-
busdam paruis frustulis, quæ assimila-
bantur minio, & apud eos uidebant non-
nulla summo artificio depicta, ex uiridi, &
purpureo colore, nutuq; indicabant inesse
in sua regione aurum, argentum, plumbū,
æ, & alia huiusce generis metalla, Cyanas
gemmas, quas modo Turcicas appellant,
& maximam copiam Margaritarum, quas
eliciunt ex ostreis, quorum per omnem ri-
pam tanta est ubiq; copia, ut uix credi pos-
sit, requæ ipsa cognouerunt, uix ullibi pul-
chriores gigni, pluresq; numero, & frequen-
tiores. Nam ipsi uiderunt quendam ex eis
gestantem monile ex auro, & argento cō-
textum, in quo erat unio magnitudine ad
minimum instar glandis. Cum is autē cœ-
pisset nonnullos pisces in cistula ibi asser-
uata, inq; nostram scapham deferret, qui-
dam ex nostris, eorum unionum specie, ac
mole perspecta, propius accessit, ut ipsos
attingeret: at is repente sese inde prori-
puit, nec amplius ad nauem accessit, non
quia metueret, ne ab eo sibi monile abriperet-
tur,

tur (nam hæc omnia dedisset compensa-
tione unius speculi, uel gladioli) sed quo-
niam timuit, ne in eam inuito animo per-
tractus, aliò transferretur. Is erat unus ex
pulchrioribus, qui ibi aderant: sed quia
maior pars diei iam desierat, illinc abire
cogebantur, licet admodum inuiti, ob
plurima commoda, & amplas diuitias,
quibus ea Regio affluebat, & quæ ab eis
facile haberi potuissent.

Ipsi tamen cupiebant, quod reliquum
erat diei, transigere cum alijs, qui meridiano *Indi Meridi-*
nalem ripam incolebant, ut illis antea pro *onales.*
miserant, & à quibus audivissimè expecta-
bantur. Illuc itaque trañcientes, huma-
nissimè fuerant excepti, eorumque faciem
uiderunt ornatam nouis picturis, & capi-
ta varijs plumis conspicua, omnesque de-
centi ordine astabant. Illorum rex, arcum,
& pharetras in manu gestans, humi laure-
is frondibus exornata, asidebat, & in me-
dio duorum fratrum, qui ambo erant pro-
cero, & uenusto corpore, ac eleganti uul-
tu, & agilibus membris, & in capite crines,
quibusdam pilis syluestribus in sublime
deuinctos, atque instar diadematis con-
textos, gerebant. Horum alter habebat
monile, quod erat ex lamina rubri æris,
ualde expolita, cum quadam alia minori

*Quomodo
Indi conficiant
suas nauicu-
las.*

ex argento, in eius medio, & in auribus, quaedam Lamellas ex ære, quibus immundiciem illinc defluentem, ac etiam sudorē ex corpore, solent abstergere, ac eis indicarunt inesse magnam copiam illius metalli, ultra quinq; aut sex dierum iter, tam ex ripa boreali, quam meridionali eiusdem fluvij, quò solerent proficisci suis nauiculis, confectis ex trunco arboris, tanta industria, & arte, ut quæuis earum sit capax quindecim, uel uiginti hominum, euntq; magna celeritate, & remigantes stant erecto corpore, illorumq; remi sunt instar paxilli. Vbi ad eos uentum est, obtulerunt farinam conditam, & decoctam, quæ quidē, erat optimi saporis, & alimēti, ac etiam fabas, cancos, conchilia, conchas, & alia genera bonorum piscium, ac innuebant, suas ædes procul inde abesse. Quod si uiciniores fuissent, haud dubiè commearum, & reliqua, illorum usui opportuna, perbenigne suppeditassent.

Interea, die iam ad uesperum inclinante, ad naues, etiam inuiti, redire compulsi sunt. Nec enim audebant cum eis amnem ingredi, ob siccitatem Sabuli, quod erat in ostio fluminis, super quo etiam in ipso maris fluxu, tantummodò sunt duo pas-
sus

lus aquæ cum dimidio, & huiusmodi siccitas non admodum extenditur. Nam si quis paulò ulterius progrediatur, undequaque inueniret 6. aut 7. passus aquarum, unde fit portus ualde commodus, ac elegans, nauesque minoris oneris quæ sint octoginta, uel centum cadorum, illuc ingredi possunt, quolibet fluxu Oceani, & maiores etiam subirent, si Galli ea loca incolerent, qui littoris aditum suo more expurgarent. Regio sita est in 30. gradibus poli arctici, haberque clyma bonum, salutiferum, & in optima temperie, atque amœnitate constitutum. Indigenæ sunt comi, & facili natura, lubensque humani alicuius Principis Imperio parerent, & paulatim ex eis cognosci posset, ubi nam eliciatur aurum, es, Cyani lapilli, & pleraque alia illis incognita, ob temporis breuitatē, quo apud eos cōmorati sunt, Nam si quis eos paulò seuerius tractaret, ipsi hanc & illac, aufugerent, suisque penatibus relictis, continuo se in loca saltuosa reciperent.

Cum nostri V. Non. Maij, omni cura, & studio cuperent inuenire aliquem locum, in quo naues tuto consisterent, uela explicuerunt, & nauigantibus iuxta ripam, quam proximè fieri poterat, circa

septem gallica miliaria ex faucibus Maij
 fluminis, apparuit magna coniectura cu-
 tusdam alterius fluuij, & propterea cōscen-
 dere actuarium nauigium, illudq; remis
 propellentes, inuenerunt ingressum, haud
 sanè dissimilem flumini, de quo prius di-
 ctum est, & intus, aquas itidē profundas,
 & amplas, quæq; diuiduntur in plures, &
 uarios sinus, magna latitudine, indeq; sūt
 plurimæ insulæ paruæ, ac maiores, ibique
 ingētia prata, eaq; maximè uirētia cernun-
 tur. Cum uero ad tres mille passus pgressi
 essent, in quodam loco ualdè opportuno,
 munito, & peramceno, inuenēre quosdam
 Indos, à quib. perhumaniter excepti sunt,
 & quia erant uicini eorum ædibus, ægrè
 ferre uidebantur, ut aliquis eas introīret, i-
 deoq; magna quadam uociferatione cum
 uxoribus, liberis, omniq; supellectile, in
 proximos locos aufugerūt, domos uacu-
 as reliquentes, quas postea non curabant,
 si quis eas ingrederetur. Hæ autem satis
 commodè construuntur, & tignis erectis,
 & maior earum pars tegitur paruīs qui-
 busdam arundinibus instar tentorij: sed
 inter alia ædificia, uiderunt quoddam ual-
 de amplum, summaq; lōgitudine, cooper-
 tum iisdem arundinibus palustribus, quæ
 elegantī quodam artificio, & colore simul
 con-

*Indorū ædi-
 ficia quomo-
 do cōstructa.*

connexæ, ad uarios etiã usus aptaban-
 tur. Cùm quidam ex eis animaduerneret, *Hortorũ cul-*
 nostros, nec illorum ædibus, nec hortis, in *tura apud*
 quibus excolendis haud mediocrẽ ad- *Indos.*
 hibent diligentiam, ulla ex parte incom-
 modasse, redierunt ad eos, priusquam sol-
 uerent, atque hilari uultu aquam subfrigi-
 dam, & recentem, omnigenos fructus, pel-
 lesq; ceruinæ, exhibuerunt. Hæc regio
 est ualde ferax, habetq; solum ita pingue,
 ut uerissimilẽ uideatur, illud bis etiã in an-
 no triticum, & fruges cuiusuis generis ad
 maturitatem perduciturum. Reliquæ uerò
 commoditates, ac spes maiorum diuitia-
 rum, quæ inde haberi possent, sunt persi-
 miles his, quas prius inuenerant, & obser-
 uarant in flumine Maij, atq; ibi per longũ
 finum maris merces tam magnis nauigijs
 aduehi possunt, quã in Maio, nec opus est
 nauigationem in altum Oceanum proten-
 dere. Hoc mare diuiditur in uarios sinus,
 atq; inde fiunt plurimæ insulæ, daturq; cõ-
 moda nauigatio ex una in alteram, ipsaq;
 regio appellatur CICORA, de qua multi *Regio CI-*
 scripserunt, eamq; plurimi summo studio, *CORA, à*
 & labore inuestigarunt, propter amplas *plurimis in-*
 opes, ac diuitias, quas ibi inueniri, ab Indi- *dagata.*
 cis cognitum est. Sita est in optimo, ac sa-
 luberrimo clymate, adeo ut nemo ex his,
 qui

qui eò profecti sunt, licet anni tempus foret in maiori æstu, & quum sol per signum Cancrini ambulat, uel minima egritudine laboraret. Ibi homines quàm diutissimè uiuunt incolumes, & in continuo robore corporis, & qui sunt ætate prouectiores, non solum non innituntur baculis, uerum etiam summa quadam & incredibile dexteritate cursus, unà cum iunioribus certant, nec apud eos ullo alio inditio, quàm rugis facies, & aliqua oculorum debilitate senectus dignoscitur. Valde amãter utrinque discessum est. Sed quoniã nox, & maris aduersa nauigatio superuenit, nostri ad sua nauigia redierunt, in quibus mansere usq; ad diluculum sequentis diei. Hunc autem fluuium appellarunt Segnam, quia in ipso ingressu est pari amplitudine cum Nouo portu, in Gallia. Proxima luce, uiderunt ex parte meridionali, iuxta lacum, quoddam pratum longè pulcherrimum, & amplissimum, supra quàm dici possit, in cuius ingressu inuenerunt uestigia ceruorum, & damarum, quadã insolita magnitudine, erantq; recentia, & omninò credibile uidebatur, hæc ali ab indigenis, ut apud nos armenta, quia obseruarunt etiam uestigia cuiusdam Indi ea insequentis. Altitudo, & profunditas huius fluminis

nis est sita è regione prati, quod est in In-
sula Manj. Reuersi ad naues, explicue-
runt uela, quò ulterius progressi, alia loca
indagarent, & cursum nauigationis dirige-
bant per illum sinum maritimum iuxta lit-
tus, quoad uicinius fieri poterat, cumque
iam ad sex, aut septem mille passus nauig-
gassent, uiderunt alium sinum, ubi fecerunt
anchors, atq; ibi totam noctem commo-
rati, cum diluculo in eum ingredi cuperēt,
non sunt ausi hoc tentare maioribus nau-
ibus, ob exilitatem aquarum, quæ in aditu
cernebatur: Hoc flumen, Sabim appella-
runt, quod sanè ultra spatium unius mile-
liaris habet 9.10. & 11. passus aquæ, & diui-
ditur in multos riuulos grandiores, qui
partiuntur eam regionē in plures, uariasq;
insulas paruulas, & maiores, cum uenu-
stissimis pratis, & pascuis, & tanta est ubi-
que piscium copia, ut incredibile uidea-
tur, & in ora occidua est fluuius ualde ma-
gnus, qui hunc sinum ingreditur. Hæc
Regio abundat commodis littoribus, atq;
fluuijs, & insulæ ea sunt fertilitate, quam
nemo unquam uerbis posset exprimere,
& huiusmodi sunt, ut ibi quàm breuissi-
mo spatio plurima, & ingentia commoda
reperi possent.

Præterea, inuenerunt septem alia flu-
mina

mina, tam pulchra, & ampla, ut diuidant eam Prouinciã in plures Insulas, idoneas ad producendum Zaccharum, & quæuis aliã, quæ ibi homines plantare, & conferere uellent.

Hic undiquaque sunt pini, abietes, & innumeræ arbores, summa quadam proceritate, summaq; fragrantia: sed quoniam suis nauibus illuc ingredi nequibant, noluerunt ulterius pergere, quia norant, in quod pericula inciderant, qui naues, absque peritis gubernatoribus, ac præsidijs, procul à continentis reliquerunt. Quod autem ad alios fluuios attinet, indiderunt eis nomina infrascripta, & insulis, quæ illis erant proximæ, idem nomen, uidelicet: Quartum flumen appellarunt, Ligerim, Quintum, Charêtam, Sextum, Garumniam, Septimum, Pulchrũ fluuium, Octauũ, Flumen magnum, Nonum, Portum regium, Decimum, Pulchrum uisu. XVII. Cal. lunij, cum res postularet, ut aliquam tutam, & commodam stationem inuenirent, in qua naues locarent, easq; reficerent, ac expurgarent, simulq; ut aquarentur, & sibi ligna, nouaque subsidia, usui opportuna prospicerent, rati, nullum sibi magis opportunum fore, quam regius portus, e ue-
stigio

stigio hunc, præter multorum opinionem, suis nauibus citra ullum discrimen ingressi sunt, cumque optimum, ac tutissimum inuenêre. Illud tamen haud sanè omittendum est, uidelicet, quòs huic littori ad septem mille passus iuxta còntinentem appropinquant, obstupescere, ac etiam perterresieri, cum ab Orientali plaga, ea parte, qua Euris perflar, terrenum sit summa siccitate, moxque ad fluxum Oceani, ubique ad dextrum latus, aquam inueniant supra quatuor passus excreuisse.

In hoc portu, sunt multi sinus maritimi, præalti, atque ampli, & undiquaque amnes mediocri magnitudine, in quibus citra periculum quæuis nauigia possent suum cursum conficere.

Circa hæc littora, & fluuios, nullus est indigena uicinior decem, uel duodecim miliaribus infra terram, licet ea loca sint longè amœnissima, & ualde fertilia, maximaque insit aquarum salubritas, & piscium copia, qui absque reti, uel hamo, capiuntur, & quot numero libeat.

Est etiam innumerabilis copia uolatilium, cuiusuis generis, & in parua quadam insula in huius littoris ingressu, ex parte Orientali, est tantus numerus
qua:

quarundam auium, quæ sunt niueis pen-
 nis (uulgò Egretti) ut omnia uirgulta eis
 canescant, & contegantur, adeò ut ex iuni-
 oribus manu capi queant, quot quispiam
 secum ferre possit. Inest etiam ingens nu-
 merus uolucrum aquatilium, & qui sunt
 minori magnitudine. Hic magis, quàm
 ullibi, gēs Indica uisa est pauida, & nostro-
 rum hominum diffidens. Verùm tamen,
 ubi eorum ædes intrarūt, & habitata est mu-
 tua gratulatio, atque aliquid humanitatis
 exhibitum in eos, qui suos lintres deseru-
 erant, nihil attingendo ex his cibis, quos i-
 pși antea pro se pararant, & modica supel-
 lectile, quam ibi aufugiendo reliquerant,
 nec non paruula quædam munuscula eis
 largiendo, utpotè, speculum, cultrum, &
 nonnulla instrumenta uitrea orbicularis
 formæ, quibus apud plerosq; oratio Do-
 minica numerari solet, quæ ipsi statim a-
 ptabant collo, & auribus, dabantq; suis u-
 xoribus, ac filiolis, post inquam hæc huma-
 nitatis officia, in eos præstita, omni metu
 deposito, quidam ex eis uenerunt ad illo-
 rum cimbam, ex quibus erant duo robu-
 tissimi, & corpore admodum dextro, ac
 uenusto, quos ipsi ad suas naues perduxerunt,
 nouisq; uestibus indutos, humanif-
 sime tractabant. Sed ipsi perpetuò con-
 que-

querebantur, & tandem aufugerunt. Hic ex quorundam sententia, est fluvius Iordanus, de quo nonnulli tam multa dixere, qui sane aspectu iucundissimus est, & regio ipsa valde frugifera, & incredibili commoditate abundat. XI. Calendas Iunij erexerunt aliam columnam, cum insignibus regis in Australi plaga, in loco editiori, & peramceno, ac in aditu cuiusdam fluminis, valde ampli, & profundi, quem appellant Liburnum, ubi est lacus aquæ recentis, & gustui dulcissimæ, & in eodem latere paulò inferius ad ingressum portus, exilit fons, cuius aqua est miræ bonitatis, quæ quidem cadit cum ingenti vi ex alto loco in flumen, & surgit ex terra rubra, & sabulosa, quæ tamen est ferax, & in bona temperie, prout colligi poterat in his locis ex eleganti ædium structura, quæ ab eis incolluntur. Hic viderunt quandam vitem tanta magnitudine, & crassitie, quanta se nunquam antea vidisse meminerant, & in ea peridebant racemi uvæ, quæ nondum maturuerat. Cum itaq; considerarent opulentiam, & multiplicia commoda, quæ inde in Galliam transuehi possent, haud absore iudicauerunt, si post discessum, ibi aliquot ex suis comitibus relinquerent, qui munitiones instituerent, atq; utilia prospicerent.

Fluvius Iordanus.

Nec enim quicquam in noua aliqua regione occupanda, magis operæpretium uideretur, magisq; opportunum, quam ut initio propugnacula erigantur, eaque nouis colonijs populosa reddatur, quæ quidem ratio, est uera, & cetera illius possessio. Nec sanè id factu difficile fuit: siquidem nemo erat, qui non spontè, ac lætissimo animo id exposceret, adeò, ut non sine magna difficultate, quorundam importunitati obuiam iretur, & præcipuè ductorum nauium, & sine quibus, nullo modo in patriam redire potuissent. Quocirca ibi reliquere nonnullos ex bona, & ueteri familia, ex militibus, & nautis, qui hoc summis precibus urgebant, idquæ factum est ex communi consensu, & his præfecerunt Albertum de Pieua, uirum strenuum, & in bellicis rebus ualdè exercitatum, qui hoc in primis contenderat, & iam in animo habuerat, arcem construere in quadam parua insula, loco ualdè opportuno, super flumine, quod ipsi uocarunt Chenoncaux, & arcem, Carolum fortem, quæ duo propugnacula breui erexerunt.

Propugnacula erecta à Gallis in terra Florida.

Postquam igitur eos admonuissent, quid factò opus esset, & quomodo seipso cum inter se, tum erga suum præfectum & insulares, gerere, ac etiam quomodo cum,

*Florida hinc
w Anno*

cum eis uersari deberent. Tertio Idus Iu- *Gallorum*
 nij egressi sunt ex Portu Regali, eo animo, *discessus ex*
 ut etiam haud procul à continenti, ad o- *Terra Flori*
 ram borealem, usque ad quadraginta gra- *da, relicto*
 dus erectionis poli adnavigarent. Sed *ibi presidio.*
 quia uentus aduersari cœpisset, & sibi noua
 ratio ineunda erat de comœatu, dequæ a-
 lijs rebus maximè necessarijs ad longio-
 rem profectiõnem suscipiendam, præte-
 rea, cum uiderent, sibi esse exiguum nume-
 rum uirorũ, quos cū suis nauigijs, q̄ remo-
 aguntur, hũc, & illũc præmittere, cogeban-
 tur, atque interim in nauibus præsidia re-
 linquenda, nec non pericula, in quæ, ob
 nubilum cœlum, ac turbines, quàm facil-
 limè incidissent, iamquæ potiorem anni
 partem elapsam, his ergo, & huiuscemodĩ
 rebus, à se diligenter, accuratequæ perpen-
 sis, utquæ etiam Amirantem Castilionẽ
 um, cuius præcipuè suasu, & autoritatẽ
 (ut antea dictum est) seipsos, ad eam nauĩ-
 gationem accinxerant, commonefacerent
 de his omnibus, quæ sibi in toto itinere
 contigerant, statuerunt in Galliam reuerti,
 sicquæ idoneam nacti tempestatem, è litto-
 re soluentes, triginta trium dierum spa-
 tio in Portum Diepensẽ incolumes ap-
 plicarunt.

Hæc modo de priori Gallorum nauigatione. Nunc paucis agam de insularibus, moxque de his, quæ post hæc tempora, cū in ipsa Florida, tum in insula Medera contigerunt, sermonem instituam. Quod ad priorem partem spectat, qui ea loca perlustrârunt, & incolarum ingenia, moresque accuratè inspexerunt, hos aiunt esse admodum forti, ac robusto corpore, tantæque agilitatis, ut ceruorum uelocitatem adæquent, ipsosque cursu capere, ac etiam integrum diem citra lassitudinem currere. Illorum arcus dicunt esse longitudine duodecim palmarum, & cubiti magnitudine, quibus ad ducentos passus iaculentur, & armatum hominem transfigant, eorumque sagittas fieri ex cuneo, & pro ferro uti chalybe, uel ossibus, fidesque constare ex neruo ceruino, inque grati, ac beneuoli animi testimonium, unam ex huiusmodi sagittis, amico elargiri, quam ipsimet prius ex osculentur. Hos præterea uti pellibus ceruinis depictis, & pelle Martorea, quosdam uestibus crassioribus contextis ex filo, & gestare cæsariem admodum prolixam, & solutam. Addunt etiam, hæc inueniri leones, urfos, ac ceruos triplicis generis, eamque inuentam esse in mense Maio, & in die Pascha-

Paschatidis rosaceæ, quam Pentecostes uocant, esseq; angulum terræ, instar linguæ, ac etiã ualdè opulentam, & fluuium Panurum, qui nunc Palmarum dicitur, à Florida, quinquaginta mille passibus Germanicis abesse. Hæc habeo in præsentia, quæ mihi de hac regione, atq; indigenis comperita sunt. Iam igitur ad ea, quæ initio dicere constitueram, quæq; haud sanè indigna uidentur, quæ posteris innotescant, se se animus, atque oratio transferat.

Superius commemoratum est, permagni referre, ut in his locis, quæ recens ab aliquo, aut uis, aut deditio occupantur, quamprimum arces, ac munitiones erigantur, quibus, ab iniuria defendi possint. Galli ergò, huius rei haudquaquam ignari, ut primum ad eam insulam appulere, nonnulla propugnacula ibi cõstruere cœperunt, & inter alia, quoddam instituere iuxta flumē Mañ, quod quidem ab Oceano, uno duntaxat milliari Gallico distabat, eiq; inditum est nomen Bahama.

Præcipui duces fuerunt Ioānes Ribaltus, & Laudonierus, qui ambo, consultatione inter se habita, statuerunt, optimum fore, si alter illorum in Galliam rediens, inde maiores copias, atque omnis generis opes,

fices, in eam insulam adduceret, hinc, tanquam noua colonia, cum uxoribus ac liberis illuc ad nauigarent, eamque Gallica stirpe populosam redderent. Id autem provincie prior suscepit, & statim eo consilio in Galliam perrexit. Vt primum eò profectus est, regem adiit, atque ab illo impetrauit, ut sibi ea perficiendi facultas daretur, quarum rerum gratia huiusmodi nauigationem susceperat.

Protinus itaque militem conscripsit, omnisque generis artifices adinuenit, qui cum una cum suis familijs alacriter comitantur, adeo, ut septem naues comreatu, bellicis machinis, & reliquis rebus ad bellum idoneis, atque utilibus instruxerit, & præter opifices, mulieres, pueros, aliaque huius generis, ad mille, & quingentos milites secum adduxit. Hæ naues VIII. Calendas Iunij, anno millesimo, quingentesimo, & sexagesimo quinto, e portu Diepensi soluentes, prospero uentorum flatu sub finem Augusti ad eam insulam incolumes appulerunt. Præfectus illico descensionem fecit in littus, quod erat iuxta flumen Maij, atque ibi summa lætitia, & plausu à Laudoniero,

doniero, alijsque militibus, qui erant circiter ducenti, exceptus est, moxque militares cohortes, & quæcunque secum detulerat, in terram exposuit. Proxima die iussit, ut tres naues aquatum irent in eundem fluuium, unicus illarum præerat Iacobus Ribaltus præfecti filius, eaque Criuella dicebatur. Secunda erat nauis Magliaro, & tertia ducis Marcouillæ. Cæterum, uix iam octo dies ab horum aduentu præterierant, cum subito ibi affuere quinque naues Hispanorum, qui anchors iecerunt uixtra Gallicas naues, mutuaque salutatio facta, cum illi dicerent, se Hispaniarum, alij Galliarum regi subditos, nihil aliud per id temporis utrinque auditum est: At nocte concubia, Hispani ceperunt eorum nauigia plurimis tormentorum glandibus impetere, idque, ut primū à Gallis animaduersum est, cum se militari manu destitutos uiderent, statim fuga sibi salutem quærere: sed illi per spatium unius diei, & noctis, continenter Gallos insequuti sunt, & aduersis fluctibus impediti, nunquam eos capere poterunt.

Hi tandem post longas uiarum ambages,

rediēre ad eundem locum, unde prius abierant, præter nauem (uulgò Trinitatis) quæ diuersum ab alijs cursum tenuit, & præfectum de omnibus, quæ sibi contigerant, subito certiore fecit.

Is cōfestim unam eorum cū suis militibus conscendit, ut hostem insequeretur, deinde, cū Trinitatis nauē ibi fortē inuenisset, in eam ipsemet cum suis ingressus est. Cæterum, aduersa maris, & uentorum tempestate adacti, cū se in maximo uitæ discrimine cōstitutos uiderent, coacti sunt inuicem diuelli, & ad terram Floridam nauigationis cursum dirigere. Hic rursus maris sæuitia, & atroci tempestate, naues iuxta terram illius, fractæ sunt, uixq; homines nudi à naufragio seruari potuerunt, amissis bellicis tormentis, armis, commeatu, & nauigijs, idēq; infortunij accidit, cum centum mille passibus procul à fluuio Maij distarent, nec ullus ex militibus interijt, excepto Grange, cohortium centurione, qui in aquam desiliens, submersus est.

Cū cæterorum dux uideret, huc se redactum cum suis, qui numero erant octingenti, munitionem uersus, iter flexit, longoque itinere confecto, tandem peruenit ad fluuium Delphinum, qui aberat uiginti quatuor milliaribus à flumine
Maij

Maï, cumquē is foret maxima latitudine,
 & rapidissimo cursu efflueret, nullaquē
 in parte uadofus reperiretur, nemo illum
 sine Lenunculo trañcere audebat. Hic ta-
 men fortē inuenerunt lintrem, totum ser-
 mē dissutum, & scissum, eumquē suis indu-
 sijs resarserunt, moxquē præfectus quos-
 dam nautas misit, qui per amnem tria illa
 nauigia, quæ præmiserat, inuestigarent, &
 ipse ibidem cum suis remanens, nullo alio
 cibo, quā herbaceo uesci poterat, & omnes
 aquam, prorsus turbidam, & graueolentē,
 bibere cogebantur. Interim ex alia ripa,
 quę erat è regione fluminis Delphini, pro-
 spexit quosdam Hispanos, qui erant circi-
 ter centum, ac uiginti, omnes quā egre-
 giē armati, & uexillis extensis. Cum itaque
 Ribaltus, & sibi, & socijs, necessariō prospi-
 cete cogeretur, duos ex suis ad eos misit,
 rogatum, ut commisereri uellent infortu-
 nij, quo afflictabantur, eosquē uellent in
 suam societatem admittere, uitamquē in-
 columem seruare cum modicis illis rebus,
 quas secum adducebant. Hi statim, bono
 ut animo essent, responderunt, nihilquē
 prorsus metuerent, hortati sunt, quòque
 facilius omnem ex illorum pectorib. me-
 rum eximerent, iuramentum, ac fidem in-
 terposuere, omnequē officij, atque huma-
 nitatis

Christophorus Bretonus.

nitatis genus alacri animo se illis præstituros receperunt. Ipsi, responso habito, atque optima spe innixi, continuo traiecerunt. At Christophorus Bretonus, oriundus ex oppido Cōqueto, quod est in Aquitania, eorum fidem suspectam habens, & periculosissimus nauclerus, in fluuiū defiliit, atque ibi tranando, suæ uitæ consuluit. Cum autem post longam nauigationem, tandē in portum Diepensē incolumis peruenisset, ibi summa diligentia examinatus est à Ioanne Vassore, qui tunc temporis erat legatus præfecti Gallicæ classis, & iuramento asseruit, Gallos, ab Hispanis, ubi primum ad eos appulissent, nulla habita ratione fidei præstitæ, nec dignitatis, & nominis Galli regis, quod miseri subinde (sed frustra) implorabant, magnis contumelijs, & uarijs cruciatibus affectos, atque ita omnes ad unum interfectos. His præerat Palmelendes, cui quidem cum Ribaldus, qui se hostilibus insidijs undique circumdatum uidebat, summa ope, ac studio adhærere niteretur, quò, eius fide implorata, seruari posset, quidam ex ea natione, illum à tergo pugione percutiens, prostrauit, alijque, eodem impetu accurrentes, necarunt, deinde caput

in quatuor partes abscissum, in hastarum apice affixerunt. Hunc exitum habuerunt *Mors Ribalt* egregia, & generosa incepta Ribalti, & *ti. & socios* sociorum, qui sese aliorum fidei tradiderunt.

Cæterum, longè aliter euenit eiusdem gentis hominibus, qui, duce Monlucio, Maderam insulam adierunt. Hic enim filius natu maior Monluci, uiri celeberrimi, qui diu præfuit Aquitanix, unà cum fratre iuniori, ac Pompadoro, post colloquium habitum inter Galliarum, & Hispaniarum reginas, apud Aquas Augustas, (uulgò Baïona,) tribus nauibus communitis, atque his, præter nauticos, ac remiges, mille ac ducentis epibatis, omnique præsidio, & bellico apparatu instructis, è Gallico littore soluit, magna profus, & multa, animo suo concipiens.

Huius mens erat (prout ex quadam epistola Monluci eius genitoris ad supremum epistolarum, scripseruntque regij magistrum colligitur) proficisci ad Guineam, ut sese in alicuius Mauritani regis amicitiam insinuans, ab eo impetraret, ut sibi, eius permissu, liceret in sua ditio-
ne aliquam arcem construere, quò Gallici
negotia-

negotiatores tuto illuc accederent, suasque
 merces citra ullum periculum asportarent.
 Cum enim uideret, illos à Lusitanis subin-
 de assiduís rapinis, ac cædibus infestari, co-
 gitarat, quam ratione huic malo ab eis
 obuiam iretur, ac interim procurare, ut quæ
 commoda, & emolumenta Lusitanus, in
 Africa, & Asia, percipit, ea quoque in com-
 modum, & beneficium sui Principis redū-
 darent. Ut autem commodius, & foelicius
 hæc omnia sibi succederent, secum non-
 nullos Lusitanos, illarum regionum peri-
 tissimos, adduxit, & antequam discederet,
 parenti promiserat, se nulla prorsus iniuria
 quempiam affecturum: At, si quis eū con-
 tumelijs lacefferet, se illas pro uirili, ut ra-
 tio exigeret, propulsurum, daturumque
 operam, ne quisquam impune id faceret.
 Cum itaque iam nauigare cœpisset, post-
 quam per multos dies aduersa maris, uen-
 tily tempestate iactaretur: tandem ad Ma-
 deram Insulam peruenit. Hæc, una cum
 plærisque alijs, Lusitano sermone, hac uo-
 ce nuncupata, nec aliud, præterquam ne-
 mus significans, prius erat undique horri-
 da, & à nemine incolebatur, hæcque insule,
 sitæ sunt occidentem uersus, inter Gibil-
 terram, & insulas Canarias. Lusitani, cum
 primum ad hæc loca, ante id tempus pror-
 sus

*Descriptio
 Insulae Ma-
 deræ.*

ſus incognita, perueniſſent, ut eas in habi-
tarent, coacti ſunt omnia illa nemora &
ſaltus adurere, tantuſque flammaram, atque
ignis ardor ibi ſtatim accenſus eſt, ut ſi ſua
ſaluti conſultum uellēt, per ſpatium quin-
que, aut ſex dierum, naues conſcendere,
aut ſe in mare proſicere compellerentur,
donec ignis paulatim flammas remitteret.
Quæ inter alias magnitudine, atque am-
bitu primas tenet, facta eſt inſtar triangu-
li, uti Sicilia, id eſt, ut a Græcū, & ad ſex, &
quingenta millia porrigitur. Syluis ita
que combuſtis, cæperunt ſolum excolere,
plantare arbores, triticum, & diuerſi gene-
ris granum conſerere, quod quidem illis
ingentem, ac miram utilitatem attulit. Hi c
enim aeris tæperies, & regionis amœnitas
tanta eſt, ut quemuis ad ea loca incolenda
merito allidere poſſet. His peractis, do-
mos, edificiâ, & munimenta condiderunt,
adeo ut hoc tempore à plariſque uix ullus
locus opportunior, atque uberior eſſe iu-
dicetur. Præterea ibi eſt ingens arundinum
copia, unde præſtans ſaccharum elicitur,
quod ſanè magno ubique pretio extima-
tur, nomenque ſibi à loco uendicauit. Huc
itaque Monlucus appulit, indeque uerſus
Guineam, ad littora Oceani in Aethiopia,
ſub torrida Zona, proficiſci ſtatueraſt. Cū
autem

autem existimaret, se in amicorum esse regione, ob pacem, que tunc erat inter utrumque regem, legauit quosdam, qui aquatum irent, & commeatum deferrent: sed illi ut primo descensionem fecerunt, acri plurimorum tormentorum dispositione icti sunt, quibus nonnulli eorum cessi, alij atrociter vulnerati. Monucius tam immanni scelere commotus, illico cum quibusdam ex suis descendit e nauis, ut de illata iniuria conquereretur, ac uersus oppidum iter deflexit. Sed insulares protinus tam crebris catapultarum procellis ueniētes adorti sunt, ut preter alios, ipse etiam qui reliquis præerat, ænea glande impeteretur: At ille mox retrocedens, ad suos properauit, eosque ad aciem instruxit, eò consilio, ut statim illos armis inuaderet. Oppidani, ubi eos ad se uenire animaduernerent, confestim, eruptione facta, cum bellicis tormentis, tum uarijs missilibus a se arcere conabantur. Monucius autem, postquam situm sedulo explorasset, mandauit fratri iuniori, ut secum partem agminis acciperet, & quandam semitam, licet longiorem, tamen ualde rectam & occlusam, occuparet, ibique præstolaretur, donec uniuersi oppidani exiissent, moxque in eos a tergo irrueret. Hos igitur ambo undiquaque aggressi,
 omnes

omnes ad unum usque trucidarunt, deinde oppidum militaribus machinis adorti, paruo negotio expugnarunt, eaque ratione uniuersam insulam in suam potestatem redegerunt.

Cæterum, hac uictoria Monlucius haud sane diu potitus est, quando quidem paulo post, ex accepto uulnere interijt, sicque finis impositus est egregijs, ac heroicis conatibus, quos, hic nobilissimus iuuenis, gloria studio incensus, animo uersarat, eoque nulli unquam patefecerat, & propterea reliqui, amisso duce, nauem conscendere, domumque reuersi. Paucis diebus interiectis, Lusitanus, atque Hispanus, apud Gallum regem per nuntios mirum in modum conuulsi sunt de Monlucio, eiusque socijs, ualdeque urgebatur, ut primi authores grauibus supplicijs plecterentur. Sed re, maturo, prudentique procerum consilio coram eorege ponderata, firmisque, ac ualidis rationibus defensa à Gasparo Castilioneo regie classis præfecto, qui accusabantur, fuere absoluti, atque hoc pacto Lusitani debitum supplicium, & poenas luerunt, ob ueterem iniuriam, qua usi fuerant prius in Nicolaum Villagagnonum equitem, qui Amiralij in mari Britannico legatus, & consecutus à rege nauium, & com meatus

Madera ex-
pugnata à
Monlucio.
Interitus
Monlucij.

admini-

*Conspiratio
in Ro. Pon-
tificem.*

adminicula, ad Indos meridionales adnavigarat, & in Americam appulerat, ubi postea indignis modis tractatus est, ac deinde in Ribaltum, de quo superius facta est mentio. Paulo antequam in aula regia Monlucici causa perageretur, in urbe Roma omni cura, & studio actum est de causa quorundam, qui communi consensu in Pij III. Pontificis caput conspirarant. Hi autem fuerunt Antonius Canossa, Thadeus Manfredi, Pellicerius, Benedictus Acolti, & Prosper Pictorius, qui omnes Acolti persuasionibus illecti, pontificem, dum audientiam faceret, pugionibus ueneno infectis, sub praetextu supplicem libellum offerendi, occidere decreuerant, isque se primum fore, qui eum adotiretur, spondebat. Hic sane sibi in animum induxerat: esse quendam alium pontificem, nouum, unctum, sanctum, atque (ut iacebat) angelicum; idque suis foederatis iam persuaserat. Hunc in super addebat, cum ingenti priorum uirorum numero, ac multitudine, Romam uenturum, ibique totius orbis praefecturam, & imperium assecuturum. Ut uero illorum animos facilius in suam sententiam pertraheret, iactabat, se habere facultatem uarijs, multisque muneribus compensandi eos, a quibus in hoc facinore perpetrando adiuua-

adiuuaretur. Siquidem Antonio, urbem
 Ticini, Thadeo, Cremonam, Pellicerio,
 Aquileian, & Prospero, annuos redditus
 ad quinque millia nummum aureorum pol
 licebatur, eoque dementiae progressus erat,
 ut in illo supplici libello modis omnibus po
 tiffici persuadere anniteretur, in hunc no
 uum, & quem ipse animo conceperat, cre
 dendum, & si aduersaretur, confestim in eum
 irruere, ac interimere statuerat. Priusquam
 uero aliquid tentarent, optimum fore iudi
 carunt, in aurem sacrifici sua uetera errata
 depromere, ac sacris epulis interesse. Hæc
 ubi absoluerant, Pontificem e cubiculo
 exeuntem obseruarunt, & Acoltius pro
 prius accessit, ut ei supplices literas offer
 ret. Ceterum, animo consternatus, & facie
 immutata, non ausus est, quod sibi dudum
 proposuerat, exequi, ac perficere, quod sane
 postmodum inter eos haud paruas cõten
 tiones, ac dissidia excitauit, donec Pellice
 rius, qui paucis ante mensibus, apud Ve
 netos accusatus pro monetario fuerat, exi
 lioque multatus, conspiracyonem detexit,
 moxque omnes fuerunt capti, & uarijs, atque
 atrocibus supplicijs affecti. Dicunt, Acol
 tium, qui etiam tempore Pauli III. hoc
 facinus mente conceperat, ideoque duos ex
 nepotibus Roma, Aretium, unde ipse oriun
 ds

dus erat, sedulo transmitti curarat, quod ab
 omni periculo tuti essent, in medijs tormē-
 tis, & in ipsa propemodum morte perpe-
 tuo risisse. Sub finem illius anni, qui fuit à
 Christi Seruatoris natali supra millesimū,
 & quingētesimum, sexagesimus quintus,
 præfatus Pontifex VII Idus Decembris, è
 uita decessit. Eo mortuo, Patres, conclauē,
 de more ingressi, post uarias sententias, tan-
 dem ex mutuo consensu VIII Idus Ian-
 anno LXVI. crearunt in Pont. Cardinalē
 Alexandrinum, qui postea dictus est Pius
 V. Per idem tempus, Sanpetrius Corsius,
 uir acer, ac strenuus, quo quidem authore,
 magna pars insulæ Corsicæ, quæ olim di-
 cta est Cyrnus, sita in mari Ligustico, à Ge-
 nuatibus defecerat, post multa, ultrò, citro-
 que damna, illata, & accepta, post cladem,
 in qua perierant quatuor millia peditum,
 & quadringenti equites eorū, qui pro Ge-
 nuensi Repub. dimicabant, postq; multos
 uicos, atq; oppida expugnata, in Cauri pla-
 nitie, omnibus ferme copijs amissis, tan-
 dem à Raphaële Iustiniano interfectus est.
 Cum eo erant trecenti pedites, & quinque,
 ac uiginti equites. Hostis autem habebat
 sexaginta equites, & nongentos sclopera-
 rios, cumq; manus conferent, Michaël
 Angelus Dormanus, alæ equitum præ-
 fectus,

fectus, adiutus à suis fratribus, qui primū agmē ducebant, Sanpetrium adortus est, atque ubi occidisset, illi caput ab humeris abscindi iussit, & cadaver militibus minutim lacerandum tradidit.

Postquam uerò ex magnis, & grauibus rebus, ad priuata exempla deuentum est, priusquam ex hac mea nauigatione uela colligam, & stationem ingrediā, quæ dā alia hūc adijciēda putauī, & cū his nōnulla prodigia, & ostenta, quæ uarijs in locis hoc tempore acciderūt, eaq; haud sanè memoratu indigna. Siquidem ex his quoq; singularis Dei prouidentia, qua hic orbis regitur, animaduerti potest. At ex prioribus, cū naturæ nostræ imbecillitas, & humanarum rerum inconstancia, tum diuina iustitia perfacile agnosci.

In Sueuia, Bauaris, & Franconibus finitima, fuit quidam nobilis, ualdè diues, ac opulentus, nomine Rickbergerus, cuius annui redditus supra triginta millia nummūm aureorum extendebantur. Hic, tametsi in reliquis uitæ actionibus, non uulgarī laude dignus censebatur, in explebili tamen cupiditate laborabat, eaque factum est, ut quotidie opes per fas, & nefas accumulare, omniaque ad se rapere studeret. Cū itaque prospiceret

annonæ caritatem, quæ proximo anno in ea regione subsecuta est, sua horrea tritico, ac frugibus impleuit, magnoq; pretio eas diuendere cœpit, adeo, ut indigenæ compulsi ab eo uictum emere, ob inexhaustam illius auaritiam, uel fame prorsus perire, uel, si alii, & sustentari uellent, ad magnam ægestatem, atq; inopiam redigerentur, tam charè illis granum, & reliqua eius generis, diuendebat. Ad hunc, præter alios innumeros, uenit quidam pauper, & liberis onustus, cum sex taleris, eumq; rogauit, ut delatam pecuniam accipiens, quandam tritici mensuram sibi daret, seq; reliquam partem pecuniæ, quam illi deberet, bona fide breui persolaturum: At ipse huic superbo uultu, & iracūdis oculis intuitus, à se protinus abire iussit, & quod reliquum erat pecuniæ, secum asserre, si frumentum uellet, atq; ita miser, ac mœstus diras imprecat, illi ne recessit. Paucis post diebus, cū is quendam ex famulis, in horreum misisset, ut illud, de more, inspiceret, ab ipso in reditu, accepit, tres nigros boues intus esse, qui granum deuorarēt. Qui autem hoc retulit, proximo die lecto decumbēs, haud multò post e uita migravit. Idem quoq; accidit cuidam generoso, quē illūc herus miserat,

miserat, ut uideret, an ita se res haberet, sicuti prior narrauerat. Is enim, & boues, & equos inspexerat. Cum igitur de hac re certior fieri uellet, ipsemet in eum locum proficisci statuit, iuitque ad portam horrei, atque ibi per quasdam rimas uidit totum horreum plenum uarijs, atque innumeris armentis, quæ omnes fruges absumebant. Hoc spectaculo ita perterritus est, ut statim furiosus, atque insanus euaserit, multa que dementer fecerit, donec tandem cathenis astringeretur. Hic horribilis casus magnam sanè admirationem attulit, cum in omni ea prouincia, tum præcipuè in aula Cæsariana, quæ illum antea prudentissimum cognorat. Quocirca multò minus admirabimur de eo, quod narrat Munsterus in sua historia, uidelicet quendam nobilem, & præpotentem uirum in Germania, uexatum fuisse à muribus, atque ab eis tandem deuoratum. Id quoque haud silentio prætereundum uidetur, quod Vienna contigit Pridie Idus Decembris, anno à salutifero partu, supra sexquimillesimum, sexagesimo quinto. Ibi enim, cum Neuhaus, supremus iuris præfectus in Bohemia, quem ipsi Cancellarium appellant, aliquandiu ob graui negotia fuisset,

apud Cæsarem, iamquæ his confectis, ad suos reditum pararet, currui, cui sex equi iungebantur, insidens, perquæ urbis pontem longiorem transiens, arcu pontis inclinante, unâ cum curru, equisque, ac nobilibus, qui eum comitabantur, in Danubium delapsus est, atque aquis absorptus. Ex his, unus tantum auriga, & puer euasit. Quid uerò interim dicemus de Andrea Vesalio in Anatomia, omnium, qui ad hanc ætatem uixerint, medicorum facile principe? Hic sanè, cum in mense Aprilis, anno LXIII, unâ cum Malatesta Ariminensi, in Cyprum profectus esset, accidit ut breui post, à ueneto Senatu cum amplissimo stipendio accersiretur, ut succederet Gabrieli Valopio, recens mortuo, qui Patauij per multos annos rem Anatomiam, non sine maxima sui nominis celebritate professus erat. Dum itaque Italiam uersus adnauigat, fluctibus, marisque tempestate adactus, in Zacynthum insulam applicuit, ibique decumbere cœpit, pauloque post in loco deserto, & in miserrimo tuguriolo, a omni humana ope destitutus, è uita decessit. Paulò ante ipsius obitum, quædam nauis Adriaca eodem appulerat, & in ea fuit quidam aurifaber, ex
Vene-

Veneris oriundus, isque, cum forte fortuna per oram maritimam illius insule iuxta litus obambulare, casu in hunc locum incidit, ubi Vesalius decumbebat, eiusque, licet incogniti, sortem commiseratus, nihil non egit, ut auxilio adesset. Cæterum, insulares, cum ob suspicionem pestis, quæ tunc in ea regione sæuiebat, tum etiam ob eorum naturam agrestem, & inhumanam, omnia pietatis officia recusarunt. Is ergo ibidem occubuit, & aurifaber uix locum, in quo sepeliretur, summis precibus impetrauit, ac ipsemet suis manibus tumulum effodit, & corpus sepulturæ mandauit, ne inhumatum iaceret. Id olim ab ipso met, qui morienti affiterat, mihi bona fide relatum est coram Iulio Borgarucio, medico Urbinate, qui iamdudum rem medicam apud Anglos, cum egregia sui nominis laude proficetur, estque, ob insignem eruditionem, reliquasque animi dotes, omnibus Angliæ proceribus quàm maxime gratus, & iurè inter primos, qui hoc tempore in ea facultate excellunt, annumerari potest.

Per idem quoque tempus non procul ab urbe Roma, casus quidam longè miserrimus accidit Francisco Columnæ. Is enim, cum

TT 4 nocte

nocte quadam, in oppidum suæ ditionis, in quo perpetuas excubias tenebat, iter intenderet, ac excubitorum diligentiam experiri uellet, inuasionem permœnia, ut uideret, quomodo se defensores gererent, simulauit. Cæterum ipsi, cum hostiles insidias metuerent, nihilq; minus quam illum esse putarēt, è uestigio in eum bellicas machinas dispoferunt, sic unius tormētī globo interēt. Ferrarię quoque infortunium contigit haud minus miserabile quibusdā generosis ex Urbini ditione. Cum, n. irent inuisuri quedam bellica tormenta Alfonso Atestini, Ferrariēsiū Principis, essetq; inter illa, quoddam eximiæ formę, ac magnitudinis, ipsi, eius inspiciendi cupiditate allecti, candelam accēsam apici cuiusdā ferri p̄longioris admouerūt, quò illud melius introspererēt. Cū uerò intus esset puluis, ac supra, protinus accēsus est, tantaq; ui ferrum à se repulit, ut quendā ex eis, per obliquum absciderit, aliosq; ibi proximos, aut interemptos, aut grauiter uulneratos reliquerit. Has miserias, & infortunia equidē haud g. auatē cōmemoro, ut homines cautiōres reddātur ad effugienda pericula: sed illa, q̄ Deus immittit, quis unq; etiā prudētissim⁹, & q̄ maxime caut⁹, euitare poterit? nemo planē, ac p̄sertim quū ipse nos uarijs ærumnis,

ærumnis, ac modis uisitatur, quò eius iustitia, unde illius nomen mortales metuere, ac uenerari discant, suum locum habeat. licet postea, ipsius iustitia, clementia & benignitate uincatur. Proximo anno multa loca Italiæ (Deo sic permittente) mirum in modum uexata fuerunt aquarum exundatione, multisq; damnis, & ruinis affecta, idque ob eam causam, ut Deum nostris sceleribus ad iram prouocatum sciamus, uis tamque in melius commutemus.

Et si uerò calamitas non paucos attigit. Veronam in primis, ac loca finitima supra modum afflixit. Nam Athesis fluuius, qui eam urbem alluit, Tertio Calen. Nouembris mirabiliter excreuit, adeo ut superans ripis, passim per arua, & prata uagaretur. Nec uniuersam modo regionem illam, & partes urbis submissiores cooperuit, sed neq; rupes, ac præalti colles ad quos etiam plurimi, metu perculsi, relictis laribus, omni que suppellectile, cum liberis, & familia, confugerant, ab illa præcipiti aquarum inundatione innoxij ac immunes remanserunt. Deciderunt domus, pontes, frumentariæ molæ multaq; alia ædificia non contemnenda, tamque grauis fuit iactura, ut æstimatione adhibita, ea supra aureorum quingenta millia fuisse iudicetur, &

*Nantua, tur-
binū vis quid
effecerit.*

cum in ipsa urbe, tum locis uicinioribus, ad tria millia utriusque sexus periere. Sed quoniam de casibus extraordinarijs & calamitosis, à me hîc sermo habetur, haud sanè ab re fuerit, si quod etiam Nantua, qui locus est in Sabaudia & duodecim mille passibus Lugduno distat, recensuero. Nam Tertio Calendas Iulij, anno millesimo quingentesimo sexagesimo octauo, circa meridiem, tam rapidus, ac uehemens uentus ibi exortus est, ut ædium tecta unà cum caminis abripuerit, tantoque impetu, & fragore, hûc, & illûc deijciebat, ut indigenæ putarent, iam supremum diem adesse, nec sine maxima ratione. Quandoquidem in aere conspiciebantur ligna, & arbores ingentis molis, radicitus euulsæ, omnesque, loca subterranea exquirebant, in quibus delitescerent, & ab omninenti periculo seruarentur. Præterea, tectum iuris prætorij, ad tria miliaria procul eiectum est. Turris, in qua erant ænea instrumenta, per transuersum ex uno latere aperta est, adeò ut illius summitas unà cum ænea campana eximix cuiusdam magnitudinis, quæ ibi erat, & quoddam horologium, in terram deciderit, tanta quidem ui, & fragore,

re, ut ad duos cubitos in ipsam tellurem penetrarit. Is turbo uix quartam partem unius horæ perdurauit, eoquæ plurimæ arbores miræ proceritatis radicitus æuulsæ sunt. Prætoris domus ferè uniuersa decidit, ipsumquæ molendinum, & mola in uarias partes dissecta est. Cæterum, (quod longe miserabilius est, quodquæ ad maximam commiserationem omnium animos commouere debet,) plurimi mortales cum puerulis, ac infantibus ex matrum uberibus abreptis, ea uenti rapiditate in aerem translati sunt, nec unquam sciri potuit, quidnam illis postmodum accidisset.

Et si uerò, priusquam operi finis addatur, paucula quædam recensere constitui, quæ, Ferrarienses Terræmotus præcessere, quia tamen hîc de casibus uerè calamitosi à me sermo haberi cœpit, hîc etiam, neglecta serie temporis, adiungentur. Ferrariæ, decimosexto Calendas Decembris, anno millesimo quingentesimo sexagesimo nono, prima uigilia eius noctis, quæ Iouis diem subsequuta est, ex improuiso ingens quidam, & horribilis motus terræ factus est, isquæ per aliud quod spatium temporis, licet breue, uniuersam

*Terræmotus
Ferrarienses.*

uniuersam urbem ita concussit, ut omnia fermè ædificia plurimum damni, atque incommodi paterentur, & quædam etiam deciderint. Modico autem interuallo quidam alius erupuit, moxq; septem alijs, quibus plurimæ domus subita ruina oppressæ sunt. Proximo die facti sunt pleriq; alijs, sed non ita ingentes, atque hi, aliquo spatio interiecto, uidelicet, quauis hora fermè tres. Cæterum, sequenti nocte sub tertiam horam, quidam alius erupit, omnibus alijs uehementior, cuius uis, atque mole, neque homines, neque domus ullibi consistere poterant. Paulò antequam is terræ hiatus fieret, aer obscurari cœpit, & maxima uis turbis persflare: sed post spatium unius horæ cœli serenitas rediit, & Luna emicuit, iuxtaq; illam cometa uisa est, cui (prout ab intuentib. discerni poterat) cauda erat duobus ferè cubitorum longitudine. Duabus post horis, cœlum ita densis tenebris obscuratum est, ut alter alterum cernere nequirit, statimquæ alijs plures terræ motus facti sunt, inter quos quidam ad semihoræ spatium productus est, ac eodem temporis momento arx Principis, primarium templum, turris, curia, duodecim cœnobîa, diuî Pauli ædes, pluraquæ alia delubra, palatia, & innumeræ domus magna ex parte concide-

concciderunt. Ipsa quoque mœnia, quæ erant è regione arcis, ac eorum pinnæ, dirutæ sunt. Proxima luce Arestensium regulus, unâ cum uxore, ac reliqua familia, in quendam hortum extra urbis pomeria secessit, atque ibi, quàm primum tentoria extendi, & casas, ac tuguria, in quibus propter imminens periculum commoraretur, sibi fieri iussit. In arce septem ex eius pueris, ac plærique alij ex eius famulis, qui non ita celeriter aufugere potuerant, interiere. Tribus diebus subsequētib; incluso luctante spiritu, etiam uarij, tametsi sub aliquo interuallo, eruperunt, & subinde plures alij, atque inde accidit, ut circiter quinque millia, utriusque sexus, ac ætatis, in nouum forum confugerent, coque trepidæ mulieres, ac matronæ, teneros infantes asportabant, quos quidem sub ulnis, ac inter pectora præmebant, atque interim omnia ubique luctu, & gemitu replebantur, & nemo erat, qui non extremum diem aduentasse crederet. In uniuersum, circiter centum & quadraginta terræmotus annumerati sunt, qui spatio quadraginta horarum extiterant, præter illos, qui deinde post duos menses, atque amplius, ibidem eruperunt, adeo, ut ea urbs, quæ antea cum populi, ac nobilium

lium frequentia, tum ædium splendore, opibus, & loci amœnitate, ac pulchritudine, inter insigniores, quæ in tota Italia videntur, merito annumerari poterat, iam nullius ferè nominis appareret, suisquæ omnibus ornamentis denudata conspiceretur.

Nam elegantiores domus, ac ædificia, omnia uel corruerunt, uel ita perfracta, & lacera remansere, ut in eis uix ullum prioris formæ uestigium agnosceres. Horum casu, & ruina plurimi mortales è mediò sublati sunt. Ex his autem, qui superstites remanserant, maior pars celerè fuga sibi cõsuluit, ac protinus extra urbem tabernacula, in quibus degerent, suaq; opificia exercebant, construxerunt, eaq; usque ad quintum & sextum lapidem ab oppido extendebantur.

● Cum uerò aliquot mensibus transactis, suos penates repeterent, rursus eandem terram commoueri, ac tremere sentiebant, idquæ etiam post annum exactum, animaduersum est, quod sanè cunctorum animos in maximam admirationem perduxit, & propterea fiebat, ut is locus, qui antea frequentissimus habebatur, passim, à plurimis desertus esset, ac in eo nil, nisi
saxa

saxa, & soletudines cererentur. In credibile dictu est, quantum damni, atq; incommodi ex his terræmotibus, toti ciuitati allatum sit, omniumque sententia ferebatur, iacturam super quater decies centena millia nummūmaureorum extitisse. Dum Ferrariense solum hoc terræhiatu uexari cœpit, Mantua etiam concussa est, at non ea uehementia, nec simili clade, breuique ab hoc infortunio immunis remansit. Per idem tempus, & uia Emilia, magnoq; pars Ethruriæ id calamitatis experta est, & in urbe Florentia testudo primarij templi noctu duobus fulminibus icta, in plures partes discissa, & perfracta est, & pro ea instauranda supra quatuor millia nummū aureūm erogata.

Florentia templo noctu duobus fulminibus icta, in plures partes discissa, & perfracta est, & pro ea instauranda supra quatuor millia nummū citur.

Quænam uerò esse causa uideatur, quamobrem terræmotus fiant, non modo his communibus hominum sensibus opinionibusque, compertum non est: sed ne inter Physicas quidem philosophias, satis consistit; uentorumne ui accidunt, specus, hiatusque terræ subeuntium, an aquarum subter in terrarum cauis undantium fluctibus, pulsibusq; , an cuius aliæ rei causa, alteriusue Dei ui, ac numine, nondum pro certo uerteres crediderunt, ideoq;

Vnde siât Terremotus apud philosophos incertum.

ideoque Romani, ubi terram mouisse senserant, nuntiatum ueritatem, ferias eius rei causa edicto imperabant. Sed Dei nomen reticebant, ne alium pro alio nominando, falsa religione populum alligarent. Cæterum, nos, quibus Dei bonitas, arcana suæ uoluntatis patefacere dignatus est, quique Mundum, non casu, & fortuito: sed certa quadam ratione, ac mirabili prouidentia, regi, & gubernari didicimus, hæc omnia minime ad secundas causas: quin potius ad primam duntaxat referentes, cogitemus, ea diuinitus fieri, Deumque, quoties ista eueniunt, humano generi, ob scelera indignatum, atque idcirco ipsius iram in nos, uitæ nouitate, morumque innocentia placare studeamus. Interim, postquam de motibus terræ hîc materia suscepta est, illud etiam adijciendum putauit, quod accidit proximo anno, in occidentali Cambria, quæ pars est Angliæ, atque ab incolis Vualia nuncupatur. Siquidem in eâ regione, haud procul à Paruo Foro, (sic enim oppidum uocant) in Comitatu Herefordiensi, Nō. Cal Martij, portio quædam terre commota est, & cum horribili mugitu subuecta, ut erat arboribus, & caulibus pecudum onusta, & delata est ad quadraginta passus, atque ibi tandem integra desedit.

Hanc

In Cæbria, portio terræ commota, & alio per se subuectâ.

Hanc autem ferunt, dimoueri cœpisse hora sexta post meridiem, & usq; ad septimā perdurasse. Porro eius altitudo quadraginta pedum fuisse dicitur, latitudo mille, & octoginta, & longitudo, mille, ac trecētorum, & in ipsa emigratione fanum prostrasse, quod centum pedum longitudine porrigebatur. Id sanè (sicut accepit à quodam generoso ex ea Prouincia, qui Londini hæc omnia referebat Petro Carro equiti aurato, Henrico Cobano, Io. Aschigo, Henrico Dennio, & Sigismundo Tremano, uiris, præter uetustum genus Familiæ, summa probitate, ac uirtute ornatissimis, qui tum fortè simul aderant) licet absq; ulla clade, ulloue, aut sanè perexiguo incommodo euenerit, res tamē huiuscemodi est, ut non sine ingenti admiratione audiatur.

Hæc modò de his rebus dicta sufficiat, iam tempus est, ut enarrem aliqua prodigia, quæ his paucis annis apud uarias nationes euenerunt. In Capha, olim Theodosia Chersonesi, nobilissima Genuensium Colonia, quæ urbs posita est in Euxini ora non procul à Bosphoro, uel sinu Cimmerico, distatq; quadringentis millibus à Byzantio, & per uniuersum Imperium Trapetij, subiectum Othomanæ ditioni, conspecti

*Caphæ urbis
descriptio.*

Ostentum in aëre uisum apud Turcas. Specti sunt in aëre tres soles circa tertiam horam diei, & tempore quam maximè sereno, supraq; hos, arcus insigni candore, spatio trium horarum. Hi soles postea diuisi sunt, unusq; iuit Oriëtem, alter Occisum uersus: atqui tertius uesperis ad montem deflexit, cumq; sub ipsis aliq; quatuor arcus apparerent, hi quoque mutati sunt. Deinde post biduum prima noctis uigilia, uisa est crux unà cum stella, & Luna, & hæc tria usq; in proximam auroram, lucida, & pulcherrima cernebantur, quin etiam & stella non minus lucebat, quam luna. Huius prodigij exemplar mihi primus os-

Arnoldus Ferrerius. omnium Venetijs ostendit Arnoldus Ferrerius, uir sanè doctissimus, ac integerrimus, qui tunc temporis legationeungebatur apud uenetum Senatum, nomine Caroli IX. Galliarum regis, ac eodem ferè tempore, quo ipse à suo rege in Galliam accerseretur, eiquè succederet Paulus Fuxæus, nō minus generis splendore, quam animi dotibus insignis. Vt uerò, quænam sit Fuxææ domus nobilitas, aliquod hæc testimonium relinquatur, hæc obiter adieci, hanc uidelicet in Gallijs peruetustam esse, longeq; nobilissimam.

De Paulo Fuxæo, & Fuxææ familia.

In hac enim fuerunt olim Ducales, ac regie Coronæ, cum regum Nauarræ in
hanc

hanc domum transferit. In hac præterea copulatae sunt coniungali uinculo duæ filia Galliarum regis, hæcque ambæ legitima prole, quarum prior fuit soror Ludouici, huius nominis XI. nomine Magdalena, & altera Ludouici XII. ex qua quidem natus est Gasto Fuxæus, iuuenis spiritus indomiti, & inuicti, qui ab Hispanis iam plane uictor, strenuissimè dimicans, trucidatus est in cæde Rauennensi. Adhæc, duæ filia ex eadem familia oriundæ, regibus nupsere, quarum una extitit soror prædicti Gastonis, quam Ferdinandus rex Hispaniarum in uxorem duxit post obitum reginae Isabellæ, & dicta est regina Germania, & alteram Ladislaus rex Pannonici, ac Bohemici regni, ex qua natus est Ludouicus ultimus rex Hungariæ, ac mater Maximiliani, qui nunc Imperij Christiani præfecturam gerit. Mater reginae Annæ Ducis Britannia ceterioris, quam ueteres Armonicam uocarunt, fuit soror Fusijs reguli, unde ex materno latere prouenit domus Gallia, ac Principis Atestini. Ipse etiam Lotrechius, cuius inactyæ, ac heroicæ uirtutes, omni ætate celebrabuntur, ex hac familia ortum habuit.

Ex hac postremo genus, atq; originem trahit Caramanus regulus, pater huius, de quo mihi nunc sermo est, quem sanè non tam domus decorat, quàm ipse domū tot stemmatibus celebrem, atq; conspicuam, egregijs animi uirtutibus illustrat.

*Bernardinus
Tomitanus.*

Vt uero ad inceptum redeam, haud sanè alienum esse arbitror, si huius prodigij expositionem addidero, quam mihi Bernardinus Tomitanus, clarissimus philosophus, & medicus, atq; in omni genere artium, quas liberales uocant, oppidò insignis, declarauit. Is enim in quadam epistola, Parauio ad me trāsmissa, hæc inquit. Figura Lunę unà cum cruce, ac stella, & insuper duo illi arcus, unus cum triplici sole, & alter omnigeno colore, si tantum physice intelligatur, referenda esset in uapores, & exhalationes aëris, quas uocant impressiones illius elementi, eorumq; causam facile est uidere in meteoris Aristotelis: ac si credere uelimus, hos effectus ex altiori causa, quam sunt uapores, atq; aër, pendere, arbitror sanè, illas figuras posse esse clarum præsagium Christianæ foelicitatis. Quandoquidem illam lunam interpretarer fidē Mahumeti, cum Luna sit peculiare, ac ordinarium insigne Turcarum. Crux autem significat fidem Christianam, cum ea sit insigne

signe Christianorum. Et quoniam Luna
 uidetur fermè iacere, cruxq; desuper incu-
 bit, significaret, Christi fidem tandem ut-
 tricem remāsuram, uel quia Turcæ, agni-
 to errore, ad uerum lumen accederent, uel
 quia uir armorum, & Principum Christia-
 norum concordia, id contingere debeat.
 Ea stella potest significare Christum Ser-
 uatorem nostrum, caput nostræ fidei, uel
 sanctam Ecclesiam catholicam, quæ, tan-
 quam sponsa Christi super crucem, instar
 clarissimi syderis, elucere debeat: sed arcus
 triplicis solis, rursus innuit fidem nostram,
 & illi soles sanctissimam Trinitatem, quo-
 rum unus uergit ad exortum, alter ad oc-
 casum, quod quidem denotat, nostram fi-
 dem per uniuersum orbem propagādam.
 Quatuor autē circuli, qui subtus existunt,
 significant quatuor genera religionū, quæ
 fidei Christianæ subijciuntur, eaq; sunt tor-
 tica, Persica, Hebræa, & hæretica. Hęc To-
 mitanus. Cùm autem proximo anno, Ve-
 netijs relictis, me in Angliam transferrē,
 iterq; facerem per Lugdunum, & Mattheū
 Balbanum, patritium Lucensem, uirumq;
 ornatissimum, qui cùm mihi antea neces-
 situdo intercedebat, inuiserē, cùm eo tum
 fortè aderat Franciscus Iunctinus, in re *Franciscus*
 Astronomica egregiè uersatus. Cùm itaq; *Iunctinus.*
 VV 3 de

de uarijs rebus colloquium inter nos haberetur, & aliqua de prodigijs mentio fieret, eum rogauit, ut, quid ipse de hoc sentiret, amice exponeret, isq; aiebat, illam exhalationem in uaporum factam esse sub dominio Saturni, ac Veneris, cum illi soles apparuissent in signo Aquarii, dum uerus sol tenderet in Horizontem Orientalem, & Saturnus haberet suam stationem in occidentali angulo cum Luna, quod quidem significabat, multos defecturos ab Or Romano Imperio, & secuturas maximas clades in partibus Orientalibus, motusq; beliorum, ac ditionum: sed quonia post hoc, secutum est aliud Prodigium, quod erat Crux super Lunam, cum ea stella, uel Cometa, in signo Librae: dicebat, eam significare euerfionem, ac excidium Imperij Turcarum, cum in huius signi apparitione Luna tunc esset in 12. statione caeli: quod sane prodigium dicebat originem habere a magna coniunctione duorum Planetarum superiorum, quae facta est, Anno Salutis M. D. LXIII. Non. Cal. Sept. in signo Cancri, quod est ascendens Constantinopolis, in qua triplicitate Aquea, secta quoq; Mahumetica originem habuit, Anno 630. ante quod tempus fuerunt uisae in Italia tres Cometae ardentes, quae uidebantur uelle simul con-

cōtēdere, & secutū est postea Diluuiū, quo
 Roma fermē submersa est. Quę signa dede-
 rūt inditiū depressionis Romani Imperij,
 & Ecclesię, ppter hęresim Mahumetanā.
 Is tamē inferebat, ut Theologus, hoc pdi-
 giū esse demōstrationē absoluti diuini iu-
 dicij ob peccata eorū populorū (quos nō
 dū Othomanorū Principum tyrannis do-
 muerat) & iudiciū futurarū aduersitatum.
 Hęc in pręsentia de Oriētali pdigio. At *Prodigium in*
 in partib. Pannonię, ac pręsertim Posonię, *Hungaria ius*
 alijsq; finitimis locis, III. Idus Aprilis, An *xia Posonię.*
 no M. D. LXVI. à meridie cępit appa-
 rere, & conspici in cęlo, stella candida,
 quę solem prorsus comitabatur, ab ortu
 incipiēs, moxq; ad occasum uergebat, ibi-
 quę tandem euanuit, atq; ab omnibus eo-
 dem semper loco, ac tēpore per quadriduū
 conspecta est. Hęc stella iudicata est à peri-
 tionibus stella Veneris, cū esset uno tan-
 tum signo à sole remota, eumq; ordinario
 motu subsequeretur. Quod uerò ad eius
 interpretationem spectat, Georgius Pur-
 kirferus, uir germanus, rei quę medicę, at-
 que Astronomicę admodum peritus, di-
 xit, huiusmodi prodigium significare So-
 lymanum, qui discederet ab Oriente, ac
 in occidentem plagam ingenti cum exer-
 citu ueniret, eūq; ibi tandē moriturū, sicuti

etiam illa stella post solem occubuit, idque mihi olim retulit Venetijs Christophorus Carnerus, ei quam maximè familiaris, uirque cum doctrina, tum honestis moribus egregiè ornatus.

De Monstris.

Quatenus uerò attinet ad res monstruosas, quæ à natura producuntur, in Gallijs, Anno M. D. LXVI. quædam uxor peperit geminas, quarum corpora connata erant, pedes tantum duo erant: sed postea duo capita, utrinque manus una propendebat. Intra duo capita in sublime erigebatur unum brachium satis corpulentum, quod postea in duas manus minores, quarum palma utraque caput uersus pandebatur, desinebat.

Lintij, dum ibi à Carolo Austriaco conuentus celebrabatur, cuidam rustico natus est infans, in quo nihil sanè desiderabatur. Vixit dies quatuordecim, & triduum ante obitum sudauit, atque ita sudans, extinctus est. In mortuo infante statim inceperunt apparere stigmata in manibus, pedibus, & latere, sicut Christi uulnera pinguntur. In capite, etiam ex ipso granio nata est corona, ut corona spinea. Cæsar cum hoc audiret, misit quosdam ex suis, qui hoc prodigiū cōtemplati, eū de tota re plenius edocerēt, reque ita se persus habere intellexit.

Propè

Propè Augustam Vindeliciam, quædã mulier, Anno M.D.LXII. uno partu peperit quinque geminos, omnesq; statim post sacrum Baptisma, obierunt.

Isdem diebus, in Pannonia, quidam adolescens, qui peste obierat, triduo postea resurrexisse dicitur. Homines, ut resciperet, hortatus est, & pertinacibus, extremas miseras, & supplicia minabatur. His rebus etiam hæc duo adijcienda putavi.

In urbe Ceura, Idibus Maij, & Anno LXIIII. in littore maris inuentum est Cæte, in quo erant plurimæ triremes, ac si depictæ forent, cum suis remis, arboribus, antemnis, uelis, funibus, nautis, ac bellicis tormentis, & quædam naues haud exigua magnitudine, cum ingenti quadam triremi, undiquaq; ad certamen, quam oppido instructæ, atq; armatæ, & quædam aliæ, quæ reliquas adoriebantur, idq; totum naturali quodam, & miro artificio, hæc naues in pelle, & carne huius piscis adultæ esse uidebantur, adeo ut tanquam spectaculum nunquam antea cõspectum, incredibilem stuporem omnibus gignerent. Ne quis uerò hæc ficta existimaret, Licentius Valeronus, præfectus in urbe Gibiliterra, quæ est ad fretum Herculeum, huius rei exemplar ad Hispanum misit, idemq; affirmatum est

est, à Io. Fructuoso, scriba regio, ac eiusdem
urbis ciue, qui sex uirorum testimonio id
uerissimum esse asseuerauit.

Iisdem fermè temporibus, in Brisilia S.
Vincentij, in urbe Sanctes, iuxta ædes Ge-
orgij Fernandi, apparuit quoddam Mon-
strum Indianū in littore, cum pelle uiridis
coloris, & molli, ut ueluetum, eiusq; crura,
& pedes, erant flauī coloris, ac Leonum
prorsus cōsimiles, lingua, & oculi, tanquā
ignei, membrū, quale homini à natura da-
tum est, atq; itidē brachia & manus, mam-
millæ paulò grandiores, quàm mulieribus
esse soleant, eiusq; uenter ferè usq; ad pe-
des largus, atq; ouali forma, prominēbat.
Hoc mōstrum apparuit nociferans, & per-
uientia gramina uolubatur. Dum uerò
Georgij Fernandi filius adolescēs id cōspi-
ceret, stricto ense, illū inuasit, atq; ita uulne-
ratus est, ut ambo ceciderint, pauloq; post
iuuenis ex eo uulnere interijt. Brisilienses
accurrerunt, illi suppetias laturi, multisq;
ictibus eum petiere, ac randē interfecerūt.

Quòd uerò ad eius magnitudinem spe-
ctat, scripseram equidem in meo libro, qui
Anno post Seruatorē natū, M. D. LXVII.
Lugduni Italice impressus est, à Gulielmo
Kouillio, & dīctus Francisco Rossello, Co-
miti Bedfordiensi, & Angliæ Regiæ Cō-
silia.

*Authen
Junius*

filiario, qui semper, cum propter eximiam
 ipsius prudentiam, & singularem pietatē,
 tum etiam ob maxima in me beneficia, ho-
 noris ergo à me nominabitur, scripseram,
 inquam, hanc fuisse septendecim pedum,
 atque ita etiam biennium postea Venetijs
 imprimendum curârat Alphonsus Vlloa,
 Hispanus, qui sanè (quæ ipsius fuit mo-
 destia) sibi totum opus attribuit, ac si ipse-
 mer huius author extitisset. Nam idem li-
 ber ibi editus est, sub ipsius nomine, & di-
 catus Francisco Lumilino, patritio Genu-
 ensi. Hic sanè, ut Principum manum, licet
 haud prospero euentu, effingere consue-
 uit, sic etiâ Celsum imitari uoluit, de quo
Venusinus ad Iulium Florum scribens,
 inquit: Se illum sæpius admonuisse, ut
 priuatas opes quæreret, & tangere uitare
 scripta,

Palatinus quæcumq; recepit Apollo.

Ne si fortè suas repetitum uenerit olim

Grex cuium plumas moueat Cornicula risum,

Furtiuè nudata coloribus.

Cæterum, omisso Alphonso, & huius
 generis hominibus, quibus lucri odor bo-
 nus ex re qualibet, & quibus etiam per-
 gratum est, ex alienis laboribus inanem
 sibi laudem comparare, ad inceptum re-
 deamus.

Cum

Franciscus
Giraldus.

Cum annis ab hinc ferme duobus, in Angliam appulisset, Franciscus Giraldus, eques admodum illustris, qui ex Lusitania in Italiam profectus erat, indeq; postea in Britanniam adnauigauit, atq; illum honoris causa (ut alij per plures) adijsem, & breui, pro sua innata humanitate qua praeditus est, me in ipsius familiarem congressum admisisset, forte accidit, ut inter alios, ultro citroq; (ut fit) habitos sermones, ab eo percunctatus sim, num aliquid de huiusmodi Monstro audiuisset, & quali eum magnitudine putasset. Tū ille, multo minore, inquit, quam abs te in tuo libro, cuius mihi exemplar pridie legendum dederas, refertur, in reliquis autem penē mihi assentiri uidebatur. Quia uerò de rebus insolitis, & admiratione dignis nonnulla recensui, ea quoq; hinc breuiter adijciam, quae me ab eodem, inter alia, coram Guidone Caualcante, Benedicto Spinula, & Acerbo Velutello, uiris, cum ueteri profapia, tum omni uirtutum genere ornatissimis, audire memini. Cum enim quodam die, illum, ut interdum solebā, inuisissem, hos etiam ibidem reperi, qui ad eum paulò antè accesserant, & secum de uarijs rebus colloquebātur. Quoniam autem sciebamus, Giraldū eas orbis partes perlustrasse, quae

a nostro elymate quàm remotissimæ sunt, quasq; nemo nostrum, nisi de nomine cognorat, auidi expectabamus, ut ipse aliqd in medium afferrer, quod nostros animos iucunditate, uel admiratione afficeret, cumque id facile intelligeret, non passus est, nos diu hoc desiderio frustrari. At statim inquit, plurima sanè, atq; admiranda ibi sunt, quorum aliqua, partim ipsemet uidi, partim etiam ita esse, ab incolis iã dudum intellexi. Verum hæc duntaxat uobis in presentia recensebo. In agro, siue planitie, quã uulgò Tangerem appellant, quæ sita est in Africa, & in Felsi regno, iuxta quandam arborem, pro certo mihi relatum est, inuentum fuisse Leonem cum apro, utrumque mortuum, omnesq; iudicasse, ambos mutuis uulneribus, dum inter se acriter dimicarent, concidisse, priorem quidem apri dentibus, alterum leonis unguibus interfectum. Item aiebat, in Arzila, quæ urbs sita est in Africa, & Lusitani regis Imperio aliquandiu paruit, nonnullum quendam leonem, forte in uallum, quod erat summæ amplitudinis, ac profunditatis, decidisse, ac cum tanto nisu, quò inde emergeret, seq; ab imminente periculo liberaret, conatum esse, ut, licet murus, quò uallum undiq; cingebatur, esset mirè cuiusdam altitudinis, atq;

*Leo & Aper
se mutuo interficiunt.*

*De Leonis in
credibili fortitudine.*

lapi-

*De Leena,
quæ hominẽ
corripuerat,
eiusq; uoce au-
dita, dimisit.*

lapideus, corporis tamen agilitate, sic un-
guibus egisse, ut tandem ex imo loco in
fossæ summam ascenderet, atque ita in-
columem euasisse. Idem quoq; narrabat,
quendam, in iisdem locis, dũ pedes ad op-
pidum iter faceret, noctisq; interuẽtu por-
tæ clauderentur, illum itineris labore de-
fatigatum, super aggeribus ea nocte so-
mnium capere compulsus. Dum itaq; ibi
requiesceret, lassosq; artus altus sopor irri-
garet, Leenam, quæ paulo ante duos ge-
mellos pepererat, eosq; haud proci reli-
querat, superuenisse, cumq; illum dormi-
entem offenderet, eum unguibus per late-
ra substulisse. At illum protinus experre-
ctum, cum se à Leena corripui animadu-
erteret, nullum irati animi signum edidisse,
at quiescens, ac fidenter illius clementiam ex-
pectasse. Cæterum, ubi post aliquod spa-
tium tẽporis delatus, humi exponeretur,
seq; ferinis unguibus infra carnẽ lædi sen-
tiret, exclamasse, ac legnam, ad eius uocem,
& clamorem excitam, statim hominem re-
liquisse, ac eũ prima luce, portis adaper-
tis, saluũ, & incolumem, in oppidũ ingressum.

*De Leone in-
terfecto, à
quodã Mau-
ritano.*

Præterea, in Marochi regno, quod est in
Africa, & in planitie, quam Duchelam uo-
cant, quendam Mauritanũ, dum iuxta fon-
tẽ, puellã, cuius amore deflagrabat, & quõ
ci

ei se uenturā pollicita fuerat, cupidissimo
 animo expectaret, Leonem rectā ad se ue-
 nientem, ut eū inuaderet, prospexisse, atq;
 hunc, omninō imperterritum, statim pal-
 lio, quo tegebatur, bracchio, & sinistra ma-
 nu, in eum iniecto, altera uerō acinace, seu
 gladio incuruo, quem gestabat, eodē tem-
 pore districto, Leonem in se irruentem, in
 praeordijs uulnerasse, moxq; illum eo uul-
 nere interemptum. Idem plurima quoq;
 & prorsus mira, narrabat de cuiusdā equi
 fortitudine, dum, Lusitanis, qui erāt in ur-
 be Arzila, cuius hīc suprā mentionem feci-
 mus, concubia nocte ex oppido egressis,
 ut hostibus insidias tenderēt, equitē dorso
 excuteret, moxq; solutis habenis, aufugi-
 ens, rectā in eos ferretur. Hāc Giraldu*s* in-
 ter alia. Huius quidē pater fuit *L*ucas eius-
 dem cognominis, patritius Florētinus, e-
 uetusta Giraldu*rū* familia, qui iuuenis, atq;
 opibus clarus, patria relicta, se in Lusitaniā
 cōtulit, ibiq; ob ingenij solertiam, breui ed-
 deuenit, ut regi, omnibusq; illius regni
 proceribus quā gratissimus foret. Cū
 autē fato decederet, filiū reliquit hūc Giral-
 dum, de quo mihi nūc sermo est, ex nobili
 & diuiti Lusitana, quā in uxore acceperat.
 Hic deinde paterna uestigia sectatus, & for-
 tunis, & dignitate suā domum illustrauit,
 atq;

*De admirabilio
 cuiusdam
 equi fortitudi-
 dine.*

atq; ob singularem prudentiam, & egregias animi dotes, cum à suo rege, tum ab his, qui apud eum titulo & auctoritate pollēt, mirificè adāatur.

Ut uerò, iam tandem breuibus absoluā, Anno LXVI. V. Idus Aprilis, facta est Eclypsis solis, cuius initium exactè obseruatum est hora uigesima antemeridiana. In Libonatu, quæ urbs spectat ad Policastrum antistitem, locis q; finitimis, Cal. Iulij, pluit sanguine, paulo q; post Cometa, sydus magna ex parte terrificum, & regni exitiale, apparuit. In Pannonia uerò, per unius anni spatium, is q; initiū habuit, Anno LXVI. uitam cum morte commutarunt quatuor proceres, qui erant iudices, ac magistrī curiæ illius Regni, unus q; post alium successus est in eam dignitatem, quæ apud eius nationis homines, præcipua semper haberi solet. Horum primus fuit Christophorus Orzagus, qui obiit absque hærede, atque hinc factum est, ut ex ipsius obitu, Maximilianus Cæsar per amplum quoddam, & locuples patrimonium in signata pecunia sit adeptus, cui etiam idem accidit ex interitu Gabrielis Pereni, qui fuit tertius ab istis, & etiam absque prole decessit. Reliqui duo fuerunt, Andreas Bathorus, & Stephanus Bamphi. Ex horum

rum interitu, plerisque tum uidebatur, eum magistratum, qui sanè ob plurimas utilitates, & ornamenta, quæ secum asferre conuevit, à primò ordinis hominibus maximeperè expetebatur, pessimo iam esse ominini, ac instar contagiosæ pestis. In Croatia decessit Petrus Erdenus, illius Prouinciæ præfectus, quiq; in ea singulari auctoritate, atq; opibus pollebat. Anno autem LXVII. Tertio Idus Maij, obiit in Germania, Philippus Lantgrauus, Princeps, præter generis amplitudinè, & multas heroicas dotes, maxime bellicosus, & militari gloria insignis.

*Mors Philip-
pi Lantgrauj.*

Paucis mensibus interiectis, cum in urbe Aurengiæ fundamenta cuiusdam ædificij iacerentur, inuentus est quidam lapis propheticus, in quo, quatuor uerbis Gallice conscriptis, summatim continebatur omnis ea calamitas, quæ post fatum Henrici, Galliarum regis, in eo regno exorta est, cuius quidem rei nouitatem multo minus admirabitur, quisquis in Genalibus M. Alexandri ab Alexandro, Iurisperiti Neapolitani, inspiciet, quidnam successerit Taranti, in regno Neapolis, paulò antè quàm in illud Regnũ Carolus VIII. Galliarum Rex, cum exercitu aduentaret.

*Vaticiniũ de
calamitatibus
Regni Gallie
post mortem
Henrici II.*

Vaticiniū ead- Illius autem uerba hæc sunt. Quamquam,
rum rerū, quæ inquit, florente Fortuna Ferdinandi Pri-
acciderunt mi, regis Aragoni, urbs Neapolitana, &
Neapoli, tem regnum, nullis adhuc belli calamitatibus
poribus Caro premeretur, satis constat, Cataldum Sanctū
li VIII. Gal uirum, qui ab hinc annis mille, Pontifex
harum regis. urbi Tarentinæ præfuit, quemq; patronū
 Tarentini ciues uenerantur, & colunt, no-
 cte in tempesta, ministro Sacrorum cuiusdā
 tūc sacris initiato, & in casta religione edu-
 cato, semel, atq; iterum, in somnis apparu-
 isse, ac monuisse, ut Libellū à se conscriptū,
 quem in abdito loco uiuens abdiderat, in
 quo diuina arcana scripta erant, effodi, &
 protinus ad regem deferri curaret, qui cum
 parum fidei somnio dedisset, eadē libi per
 quietem sæpius obuersata specie, cum pri-
 mo diluculo solus moraretur in templo, i-
 psū Cataldum, qualis erat olim, dum in-
 uita ageret, Pontificia ueste, & infula ami-
 ctum, eidem ministro planè uigilanti ap-
 paruisset, & prædixisset, ut postera luce, quū
 primum posset, Libellum à se conscriptū,
 in abdito loco, quem in somnis prædixe-
 rat, conditum effodere, & regi deferre, ne-
 cunctaretur, pœnam, nisi fieret, grauiter cō-
 minatus. Postera luce solenni pompa mi-
 nisterum cum populi comitatu ad latebrā,
 in qua longissimo æuo libellus latuerat,

processisse, eumq; plumbeis tabellis ob-
 gnatum, & clavis obseratum, inuenisse, sa-
 tis constat. In eo certum est, futurum regni
 excidium, easq; misérias, quæ deinde sub-
 sequutæ sunt, regi prædixisse. Id planè mi-
 rû est, nec sine diuino afflatu euenit, ut im-
 pendentes calamitates interdum aliquo ua-
 ticinio dignoscantur. Etsi uerò ea tempo-
 ra ualde calamitosa extirere, quæ tamè po-
 stremò fuere sub Carolo V. & rege Franci-
 sco, huius nominis I. deinde sub Henrico,
 & Philippo, regibus, haud sanè plus ocij,
 & quietis habuerunt. Nam ferè continen-
 ter 25. annis crudele bellum inter Austria-
 cos, & Gallos exarserat, quod rãdem, An-
 no M. D. LIX. & III. Non. Aprilis com-
 positum est, paxq; inita, eaque, ut stabilior
 esset, utq; superiorum iniuriarum obliuio
 ex utriusq; pectoribus deleteretur, Hispano,
 Isabella, Galli regis filia, & Philiberto, Al-
 lobrogum regulo, Margarita eiusdè regis
 soror, desponsa est, huiusq; nuptiæ Parisijs
 IX. die Iulij confectæ, ex quibus, Anno
 LXI. Philiberto natus est filius, cui no-
 men inditum fuit Carolus Emanuel, isque
 (ut mihi nuper, cum essem Basileæ, retulit
 Gauius Rollus, pro Illustrissimo Sabau-
 diæ Duce, uices agens apud Heluetios,
 uirq; cum linguarum cognitione, tum sin-

*Pax inita in-
 ter Philippũ,
 & Henricum,
 reges.*

gulari prudentia, & uirtute ornatissimus) quemadmodum externa effigie parentem exprimit, sic etiam paternas dotes, in cunctis actionib. heroicis, & planè regias, imitatur Cum Taurini sacro baptismatis fonte ablueretur, (quod sanè fuit anno *LXVII. & VII. Id Maij*) pontificis nomine tum affuit Criuellus, purpuræ honoræ insignis, pro Gallo rege, Marchio Villardus, qui conchyliatum torquem D. Michaëlis imagine conspicuum, gestabat, pro Hispano, Maria Sabaudia, nec non Veneti, ac Melitenses legati, nomine suorum principum. Apparatus quidè fuit splēdidus, ac omninò mirificus, ipsumq; baptisma peractum est ab urbis Antistite, solenni admodum cetermonia, nec defuere præclara ingenia, quæ illum, & progenitoris laudes, cum prosa oratione, tum carminibus celebrarent, inter quos fuit etiam Ioan. Baptista Giraldus, uir non minus facundia, quam eruditione insignis.

Cum scriberē de bello Pannonico, deq; Augustanis comitijs narrarem, dixi, antequam hæc inciperēt, illūc aduenisse quendamobilem ex Gallia, qui ageret cum Augusto Maximiliano de nuptijs inter ipsius filiam Elisabellam, & Carolum IX. Galliarum regē. Hęc iposalia, licet utriusq; Principis

Principis animus maximè in eam rē propenderet, quia tamen paulò post in Gallijs nouæ bellorum turbæ excitabantur, uulnusq; quod nondum confanuerat, refricuit, eousq; prorogata sunt, donec tandem rebus compositis, in urbe Spira, in qua tū temporis Imperij ordines conuenerant, Anno, qui fuit post mille & quingentos, LXX. & XI. Cal. Nouembr. solenni, ac regio apparatu sancita sunt, nouaq; sponsa pridie Non. Nouem. cum splēdido uirorū nobilium comitatu è Spira, Macerias, urbem in finibus Campaniæ, & ducatus Luxemburgici sitam, indeq; in Galliam perducta est. Per idem tempus agebatur quoque de nuptijs inter Hispanum, & Mariā, filiam natu maiorem eiusdem Cæsaris, & sponsalia eodem apparatu, ac cæremonia peracta sunt, & Calend. Sextilis ex eadem urbe discedens, ac uento secundo è Burgis in Hispanias nauigijs appulsa, Burgis, & Vallo Toleti honorificentissime suscipitur.

Ex ea Philippus, Anno se in sua uestigia uertente, filium masculum habuit, qui natus est pridie Non. Decembr. horis quatuor, antequam illucesceret. Vix autem dici potest, quam multis ignibus, per omnes uicos, turresque accensis,

quorūq; ludicris certaminibus, & hastatis
 decurſionibus Hispani conceptam lætitiā
 declararint. Vt autem olim de Philippo,
 Macedonum rege, à ueteribus proditum
 est, huic tria, quæ auditu iucundissima fo-
 rent, uno eodemque die nunciata, scili-
 cet, uictoriam, Tethrippo duce, habitam
 in Olympijs. Dardanenses à Parmenione
 deuictos, & Olympiam sibi uirilem pro-
 lem enixam; sic etiam Hispano regi, tria
 longè gratissima, iisdem ferè temporibus
 obtigisse, uidelicet, nuncium de re nauali.
 Secundum, de nato filio, qui tot regno-
 rum heres futurus esset. Postremum, quod
 eodem tempore pluuia ceciderit, qua qui-
 dem omnis ea Pronincia summoperè in-
 digebat, cum per quinque menses, ne gut-
 ta quidem aquæ pluuialis terram aspersis-
 set, ideoque maximam annonæ caritatem
 anno futuram uerebantur. Cæterum,
 ut ad Hispani filium reuertar, is XIIIX.
 Calend. Ianuarij, diuino sacri pneumatis
 rore perfusus est, eique inditum nomen
Ferdinandus. Principes inter se haud pa-
 rum dissidebant, quis eorum in ædem de-
 ferret. Hoc autem, ut primum regi signi-
 ficatum est, illicò ad eos misit, qui diceret,
 nisi inter eos conueniret, se hanc Prouin-
 ciam cuidam ex suis daturum. Igitur ex
 com-

communī consensu Ducem Vefarium elegerunt. Nonnulli censuere, Hispanum in hac re suæ coniugī gratificatum esse, quæ hoc ab eo postularit, quando quidem ex ora maritima, in regiam usque se illi comitem præbuerat, idq; die sabbati sub mediã noctem ei nunciatum est, ut proximo die in promptu esset. Ammiralis Castilius, qui sibi hunc honorem deferri existimârat, cum in alium collatum uideret, huic cæremoniæ interesse noluit. A prætorio usque ad locum, qui uulgo S. Gil appellatur, tabulatio erecta est, in quam patebat ingressus ex quadam fenestra domus regie, isque ad portam usq; templi perducebat. Eius autem summitas in duodecim palmorum altitudinem porrigebatur, & tota undiq; aulæis fulgebat. In ipsius uestibulo erigebantur 16. columnæ, quædam ex filo aureo, aliæ ex argenteo contextæ. Interior structura, uniuersa aulæis ditissimo opere cõtextis, ornabatur, in quibus, miro quodam artificio depicta est historia belli Tunetani, eaq; olim Carolus V. Alizacheno Tunensi rege (quem & Muleasenum uocant) in regnum restituto, indè cum alijs exuuijs translata, Mariæ sorori donârat, & nunc ad Ioannã, Philippi sororem, quæ fuerat uxor filij regis Lusitaniæ Ioannis, pertinent.

tinent. Pars superior, alterius generis au-
 læis, hisq; opibus, & arte, quam maximè
 cōspiciuis, tegebatur, & laquearia sericis tes-
 lis, rubro, flauoq; colore admixto, exorna-
 bantur. Princeps hora tertia post meridiè
 in templum ita perductus est. Primò præ-
 cedebant nobiles ex prætoriana, regiaq;
 domo, & alij ex equestri ordine, tã Hispani
 regis, quàm reginæ, Principis Ioannæ, ac
 Principū Austriæ, omnesq; nudato capite
 incedebant. Deindè sequebantur septē ex
 regijs ministris, qui præcipuū in aula mu-
 nus gerūt, moxq; hi Reguli, uidelicet, dux
de Sella, dux de Orsuma, dux de Infantay-
fino, dux de Nazara, & Beneuenti Comes,
 quorum prior mappam deferebat, secun-
 dus panem dulciarium, quem Itali Marcium
 uocant, tertius pileum, quartus salinum, et
 postremu candelā, quæ omnia in quibus-
 dam latioribus pateris, quarū materies to-
 ta erat ex auro, deferebantur. Dux Vesarus
 induebatur ueste purpurea, pellibus (uul-
 gò Zibillinis) suffulcra, isq; infantē gesta-
 bat, inuolutum in serico uelamine, quod
 erat ex uiridi colore, totumq; argenteis filis
 tenuissimè contextum, eisq; à dextro latere
 sibat orator Pontificius, & à sinistro Cæsa-
 rianus. Deindè ueniebant Galliæ, Lusita-
 niæ, ac Venetorū Legati, prior quidē à de-
xtra

extra parte, alter à sinistra, & Venetus serè in
 medio utriusq;. Hi soli cooperto capite in-
 cedebant. Postea sequebatur Vincelaus
 Austriacus, qui erat susceptor, quoniã hu-
 ius frater, natu maior, per id tempus egro-
 tabat, eiusq; dextrũ latus claudebat Phi-
 lippi soror, quæ fuit susceptrix, atra ueste
 induta, suũq; uelamẽtũ nõ in capite, sed in
 humeris circũferebat. Postremo, subsequen-
 bantur regis pedisequæ à cubiculis, uxor
 Didaci, ex familia Cordua, Catherina Laf-
 fia, & plærq; alię matronæ illustri genere,
 quę erant ex comitatu reginę, ac Principis
 Ioannæ, oēs cum gẽmis, tum diuiti habitu
 insignes. Hi omnes sanum ingressi sunt, in
 quo quidẽ porrigebatur mēla, parua qua-
 dã amplitudine, cui assistebat Sequentius
 purpuratus, & quatuor Antistites, & sup
 illã pēdebat umbella aurea, & à dextra par-
 te figebatur tentoriũ, in quo erat nutrix, &
 alia mulier, quæ sagmẽta pro infante iuxta
 ignem admouebat, ut ea calefaceret. A si-
 nistra erant plurimi præfecti, ac Senatores
 diuersarum prouinciarum, quæ Hispano
 subiiciuntur. Dum puerulus coelesti aqua
 perfundebatur, & purpurato illius nomẽ
 ederent, statim qui aderant præfecti, audi-
 to Ferdinandi nomine, hunc magna uoce,
 atq; unanimes, suũ Principem appellarũt.

Templum varijs, & pulcherrimis aulæis undiquaq; ornabatur, & in maiori altare positum est diadema, quod fuerat Gallorum regis, idq; aiunt constare tribus Lilijs ex argento, quæ sint altitudine unius palmi cum dimidio, & desuper inniti auream coronam. In medio liliorū dicunt esse clavum, qui figebatur in ea cruce, in qua Dei filius pependerit, & super illa, crucem veri ligni, & utrinque duo frustula eiusdem ligni, & super hæc paululum ex eiusdem veste, ipsumq; diadema totum undique coruscare præciosissimis unionibus, ac gemmis, quæ sint immensi cuiusdam precij, atq; id olim Carolum V. habuisse à Francisco huius nominis I. eo tempore, quo eū in libertatem asseruit. Hæc tam solennis cæremonia producta est in horam, & amplius, eaq; peracta, omnes hi Principes reginam adierunt, eiq; manum exosculati sunt, moxq; ab ea humaniter dimissi.

Nunc series orationis requireret, ut explicarem, quid actum sit in Belgio, cum Anno M. D. LXIX. tum etiam superioræ ætate, per Ducem Albanum, & Principem Auracum, eaq; narratio haud sanè indigna est, quæ inter alia monumenta referatur: sed quoniam hæc, priuatum uolumen exposcit, neque mihi in præsentia tantum

tantum oculi suppetit, Lectorem, etiam atque etiam rogo, ut mihi huius rei gratiam faciat. Sed interim aliquis. Nonne prius receperas, de his quoque rebus te uerba facturum, quæ his paucis annis in Europa contigerunt? Nunc autem, quid sibi uult, quod abs te, de Gallicis motibus tam altum silentium? Nonne forsitan huiuscemodi esse uidentur, ut, uel præcipue, ad omnem posteritatis memoriam extendi debeant? Id equidem fateor: at quoties ea mihi in mentem ueniunt, & quæ præsertim nuper, cum ibi aderam, in eo regno accidere, frigidus horror

Membra quatit, gelidusq; coit formidine sanguis.

Iraq; ut olim Timantes Cythnius in ea tabula, qua Coloten Teium uicit, cum in Iphigeniæ immolatione pinxisset tristem Calchantem, tristiore Vlissem addidisset Menelao, quem summum poterat ars efficere mœrorē, consumptis affectibus, non reperiens, quo dignè modo patris uultum posset exprimere, uelauit eius caput, & suo cuiq; animo dedit æstimandum: sic equidem (quod ad me attinet) malo hæc omnia illorum animis æstimanda relinquere, qui harum tragediarū uel actores, aut spectatores fuerunt, uel saltem isthæc ex aliorum nuncijs, uel sermonibus acceperunt. Ex his postremi,

postremi, quum ea sic euenisse intelligent, multò minus sanè commouebūtur, quàm priores (ita enim natura comparatum est, ut minus uehementer afficiant, quæ aurium sensu percipimus, quàm ea, quæ hîc oculis cernuntur) & aliquo felicitatis loco ducent, quòd sibi eo tempore ab huiusmodi periculis abesse licuerit. Fieri tamen haud potest, quin aliqua in eos miseratione afficiamur, qui humanæ infelicitatis calamitosum, ac horribile spectaculū exhibuere, si qua præsertim egregia uirtus eorū nomina illustrarit. Cæterum, etsi ipse, quib. motib. quæue interna, & plus quàm ciuili dissensione Gallia tã diu iã laborarit, quotq; indè malorū genera subsequuta sint, quæ deniq; illorum causa, & origo extiterit, stans, ac tacitus prætereo, nihilominus tamē haud sanè deerunt singulari eloquentia, & ingenio præstātes uiri, à quibus hæc omnia literis mandabuntur. Vult enim Deus extare memoriam illarum rerum, quæ sub alicuius Principis ditione tam insignes geruntur, quò eius bonitas, & iustitia, non solùm huius sæculi hominibus: at etiam posteris elucescant.

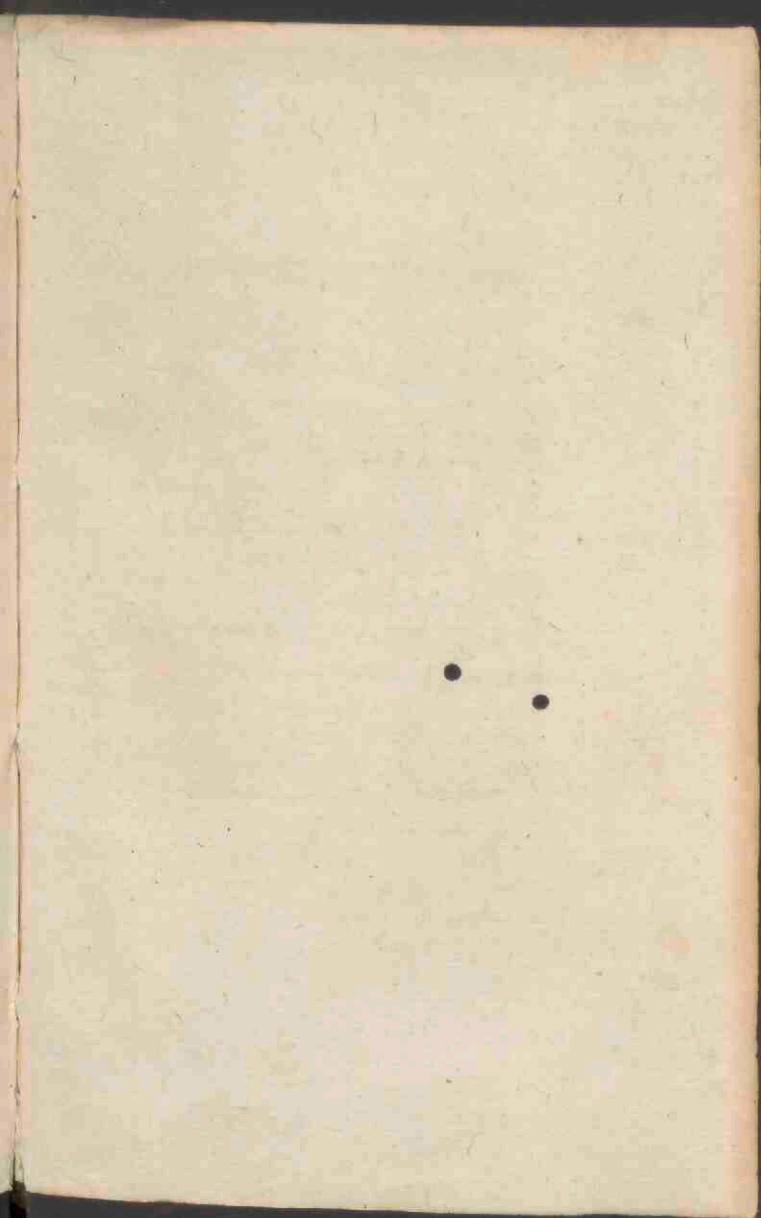
FINIS.

ERRATA INTER RE-
LEGENDVM DILIGEN-
TER OBSERVATA.

Prior numerus paginam : posterior
lineam denorat.

Pag. 1. lln. 12: eandem. 2. remoue primum uers. cum
sequente usq; ac. 5. 10. Ferdinandi. 6. 16. ea. 20. 15. fa-
miliariter. 33. 25. agriud. 48. 9. auderet. 50. 19.
Friderici. 83. ad marg. plures. 88. 27. præsidi. 100.
10. ab. ibid. 11. initio. 107. 1. solertia. 112. 29. Ke-
retscheny. 130. 7. Cas. 132. ad marg. Christianis. 134.
9. flumina. ibid. 2. interced. 135. ad marg. Augustanâ.
143. 17. consilia. 154. 17. deditioem. 160. 1. Hung.
168. 11. Hohenheim. 166. 3. uidebant. 186. 2. rat.
nē. 188. 10. Breder. 194. 1. statutorum. 217. 27. ob-
equitans. 252. 29. difficilis. 242. 9. maritimæ. 248.
10. nemoribus. 271. 19. prospicere. ibid. 28. metum.
178. 24. urbis. 290. 18. uisus. 291. 1. cernerentur.
ibid. 29. ueteres. 300. 28. nisi.

BASILEÆ, PER SE
BASTIANVM HENRIC-
PETRI, Anno M.D. LXXIII.
Mense febr.

20 85426

7175 - 46

e ordie s'm p'dicatorz modicus. qui i cōpila
it alut libellū i theologia q' d' d' dialogy de q'sta
nibz aie ad sp'm. Qui i cōpilauit q'ddā opus
p'schale. ubi. f. de fiali repit' pascha. Sz hoc
opus paschale cōposuit a'nq' ordie intraret
ta ianua d' h'et her ianuēfle et hoc se. patri
m. et ianus a b'm. possessuū.

ianuarig. a ianua d' h' ianuarig v'm. q' ianu
ē et intr' o'us a'm. Del d' a iano. q' ianuarig
p'm a'm sicut ian' p'm o'm op'm. Et m' la
uanig a b'm. Y' alio noie ionom' d' q' o'm n'e
anuarig. vide in ianuarig. **S**u' sit p'.

cu' quocunq; et crang 2 libr. Itē p[ro]p[ri]o' r[ati]o' ethi
herbas dures m[er]curia plaga vocat que n[on] h[ab]et
h[ab]et h[ab]it[us] Hy ibero auro ē nihilq; fugiens. et si
p[er] h[ab]it[us] p[ro]p[ri]o' Hy her r[ati]o' ut dicitur p[er] a
bo d[icit]is Hy d[icit]ur d[icit]ur d[icit]ur d[icit]ur d[icit]ur d[icit]ur

Herbas dures m[er]curia plaga vocat que n[on] h[ab]et
h[ab]it[us] Hy ibero auro ē nihilq; fugiens. et si
p[er] h[ab]it[us] p[ro]p[ri]o' Hy her r[ati]o' ut dicitur p[er] a
bo d[icit]is Hy d[icit]ur d[icit]ur d[icit]ur d[icit]ur d[icit]ur

Herbas dures m[er]curia plaga vocat que n[on] h[ab]et
h[ab]it[us] Hy ibero auro ē nihilq; fugiens. et si
p[er] h[ab]it[us] p[ro]p[ri]o' Hy her r[ati]o' ut dicitur p[er] a
bo d[icit]is Hy d[icit]ur d[icit]ur d[icit]ur d[icit]ur d[icit]ur

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..
... ..
... ..
... ..

